مهترلام، لغمان، افغانستان
د غويي ۰۴، ۱۴۰۳ لېږدي

لنډيو، ټپو
ټکريو او مصريو

کورس: پاتېشونې پوهه

خبرونکی: د کوشنيوالي احساس

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

د الله په نوم پیل کوم چې پوره رحم کوونکی او پوره رحم لرروونکی دی؛ مهرباني د پینی پنځونکي ځښتن بر لورینه ده.

۲. لیکي پوهه

سرلیک:.	د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو انګړ ځېړنـــــــچوپړي (ریســـــــــرچ پانې)
ټوک:.	دربیم ټوک له درې وو
لیکوال:.	ماستر اېنجینېر صفي الله فردوس
د محصول اوږدوالی، سوروالی او پېړوالی:.	۲۹۰ * ۲۱۵ * ۲۴.۴۵ میلي مېتر.
د کښلې غټ ټکي:.	۲۳ ځپرکي
کښلې د چوپړو ګڼه:.	۳۹۵ چوپړي (مخه)
وړلو وزن:.	۹۸۷ ګرام
وت نه یا پرته له وته د ابېځو ځای نیونه لري ,, منشور: د رسمي سند ور کونه مستعمراتو ته د حقوقو ور کونه: دربست نیونه (د ابېځو او نورو) پرانټ.،، :.	۴۲۳،۱۹۱.۰۰ دانې
منشوره یې له وت سره:.	۵۴۸،۵۳۷.۰۰ دانې
سرلیکه:.	۵،۹۷۱.۰۰
لینونه (خطه، کرښې له لیکي هړپې، لاندنۍ یادونې او پاینۍ یادونې سره، سره) ګڼه:.	۱۵،۴۳۷.۰۰
وییزېرمه (پښتو په پښتو وۍ یا ویویکي یا لغاتونه، ویکي) ګڼه:.	۱۱۶،۳۹۶.۰۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کښلې د ابېڅې پيل او پای:.	د دې کښلې پيل په دې ,, د ،، سره شوی او پای يې په لې ,, ل ،، سره شوی دی.
ګڼه:.	اووم کتاب (ليکی يا کښلې)
ليکوال استوګنځای:.	بغل، تره خيل، کچور شمټی، مهترلام، لغمان، افغانستان
څېړندوی:.	مومند څېرندويه ټولنه
اېډېټور:.	ماسټر اېنجينېر صفي الله فردوس
طراح او ډيزان:.	ماسټر اېنجينېر صفي الله فردوس
کښلې د پيل پېر:.	پيلنی وار: د رييس غلام حسن بابا کور، نمبر اول ښوونځي ترڅنګ، ختيځ نوی ښار، مهترلام، لغمان، افغانستان؛ تله ۱۵، ۱۳۷۲ لېږدی (زېږدی ۱۹۹۳ October ۰۷)، دوېيم وار: : زموږ کور، نمبر اول ښوونځي ترڅنګ، ختيځ نوی ښار، مهترلام، لغمان، افغانستان؛ غبرګولی ۱۹، ۱۳۸۸ لېږدی (زېږدی ۲۰۰۹ June ۰۹)، درېيم وار: زموږ کور، نمبر اول ښوونځي ترڅنګ، ختيځ نوی ښار، مهترلام، لغمان؛ کب ۲۰، ۱۳۹۵ لېږدی (زېږدی ۲۰۱۷ March ۱۰)، څلورم وار: ۷ کور، درېيم پوړ، ۵۳ بلاک، اماراتو ښارګوټی، کسبه، ۱۵ سيمه، کابل، افغانستان؛ کب ۰۱، ۱۳۹۹ لېږدی (زېږدی ۲۰۲۱ February ۱۹)،
کښلې د پای پېر او اوډون (ترتيب) يې:.	جوهريزاده سړک، ميدګاردوک، دوشنبې ښار، دوشنبې، تاجيکېستان؛ پسرلی، غويی ۰۴، ۱۴۰۳ لېږدی (زېږدی ۲۰۲٤ April ۲٤)

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپرېدو نېټه:.	پسرلی، غویی ۰۴، ۱۴۰۳ لیږدی (زیږدی ۲۰۲٤ April ۲٤)
چاپ نېټه:.	پسرلی، غویی ۰۴، ۱۴۰۳ لیږدی
چاپشمیر:.	۱۰۰۰ ټوکه
چاپ وار:.	لومړی
ډول:.	ادبیات او هنر (لیکنی ارت، ادبیات او فن، ادبیات او عملي مهارت، ادبیات او صنعت، لیکنی او صنعي قدرت ضد، ادبیات او د ښکلا د تخلیق فن، د تخلیقي تخیل اثر، ادبیات او د پوهې یوه څانګه په تېره د اجتماعي علومو د موسیقي یا ټنګټکور برخه؛ لیکنی او مهارت یا تخصص؛ لیکنی او استعداد؛ ادبیات او ځیرکي؛ ګړنې پیبلې) ټولګه
ژبه:.	پښتو
ژباړونکی:.	هیڅ یوه
پوخ بنه:.	اساسي
تړ:.	تازه
رپ ځای:.	A٤
یادونه:.	د ګډون کولو بېلګه
بیه:.	۵۰۰ افغانۍ
د لیکوال ګرځنده اړیکه:.	+۹۳۷۸۶۹۰۴۷۹۹
برېښنالیک:.	Safiullah_firdows@yahoo.com
له پاره:.	د ټول پښتون پښت (نسل) له پاره دی چې لر او بر ټول پښتنو له پاره کښنل شوی، یانې د ۷۰۰۰۰۰۰۰ اویا مېلیونو وګړو له پاره.
کښلې د ګټنې ګور:.	زر ټولګي دی، ټول پښتون پښت به تري ګټه پورته کړي چې د یوه ټود بځري (پرتون) په اندازه هم د یوه پښتون د پرمختګ سبب شي؛ نو اویا مېلیونه تنه پښتون پښت ته یې ګټه ور رسیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه:

د پښتون پښته! زما ګټه په کې نه شته؛ په ۵۰۰ افغانۍ یې له مالیې سره را وباسم، ۵۰۰ دانې یې وړیا وېشم او پاتې نور پلورم.
په ۵۰۰ افغانۍ چې له یوه کرډیټ کارټ سره برابرېږي بیه یې ده.
ګټه خو یې نه شته که دا لږ پیسې په لاس راغلې نو بل کتاب به پرې چاپ کړم.
د پښتو ورم دی چې د لیکوال ګټه د شپانه ګټه ده.
 که مو ډډه ورته روغه وه د خپرولو له پاره یې و دربېږئ. (له چاپ روغ تېر شوی نه دی.)

د اي في اي (APA) کالب په بڼه د اخځوک یا ریفریس له پاره ترې ګټنې اجازه شته.

زما د الواک اغېزښندنې په ځېړنه کې ځلور ستنې شاملې دي: خلاص ډیټا، خلاص کوډ، کاغذونو ته خلاص لاسرسی او خلاصه (وازه) بیاکتنه. د خلاص پښتو ګړنې ادب د ودې له پاره د ټاټوبي ټولو پوګړو وګړو، د معلوماتو ټیوټوریلونه کوربه کړئ، په اوبپاڼو کې خپور کړئ، ترځو و ګړو سره مرسته و کړي، ټولو وګړو ته د خپل پښتون پښت دودي دود لیکدود کارولو او پوهیدو کې د مرستې له پاره وسیلې رامنځته او لا کوربه کړئ.

د چاپ رښت له لیکوال او خپرندوی سره خوندي دي، بې اخځ ښوونې ترې د ګټې اخیستنې اجازه نه شته!

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. تیسس څرګندونه

تر روانپېره (اوسمهاله) پورې، د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو انګړ لا پښتون پښت (نسل) ته څرګند نه دی.

د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ښېرته یې خپل د اصلي ځای استعمال ته راوړئ؛ د نورو نویو جوړولو تکل یې؛ آړوتي غني کول او خپرول یې؛ موندل او د ولس له منځه یې ټولول؛ اوسمهال یې د ډېرولو تګلاره؛ دې پښتو کړنې پېیلو ته د ادبي ښکېلاک ګرو ارزښت ټاکل؛ ځای؛ آړوتی (شرط)؛ آر (اصل)؛ د پیل پېر، لرغون پېر، زوړ پېر او روان پېر پېخلیک (تاریخ) د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو؛ پېر (وخت) یې؛ ستر تاثیر لرونکی او وېشونکی لوری یې؛ د کره پښتو لیکلارې ابېڅو غږېزلیک (غږ) په سته لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ؛ د صفي الله فردوس په لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو کې تشبې؛ د ختېځ لومړي نمبر څېړونکي په لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ کې له بېلګو سره مشبه، مشبه به، تشبې وجه، د تشبې توري، تشبې پته، وتلې تشبې، نغاړلې تشبې، نادره تشبې، مبتزله تشبې، لسپانۍ تشبې (مرسله تشبې)، ټینګاره تشبې (موکده تشبې)، ډېرښته ټینګاره تشبې (اضافي مؤکده تشبه)، ستاینوړه ټینګاره تشبې (توصیفي مؤکده تشبه)، مازې ټینګاره تشبې (مؤکده محض تشبه)، ګډېغونډلې، د پېیلو نګېرګډون ستر تاثیر لرونکی او ویشونکی لوری یې؛ رښتنی وېش د دوی د منځپانګې او سکالو له مخې؛ د (دیني؛ بډایني؛ غنایي یا بزمي؛ حماسي یا رزمي؛ ښوونېزې یا تعلیمي؛ مدحي او ستاین؛ انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي یا ټوکیزې؛ ویرنه یا مرثیه، ساندې؛ مبارکۍ، هرکلي یا د تهنیت؛ د ګیلو، ګیله من او شکایتونو؛ وړتوب یا وصفي؛ هېوادپالنې؛ دوستي باورکولو؛ ځیرکې؛ پوهګړې؛ کورنۍ ته د غاړې ایښودنې؛ ورکړ د ډالۍ ورکولو؛ دندې کې د ټېتوالي؛ ټکرکولو مېړانې؛ د ژوند لارې لوړې ارزو؛ زړه سوی او رښتي ټولوالي؛ لیدل او رهبرۍ؛ مېلمه پالنې؛ ژبۍ نښتېځونکې؛ وراشې یا وجیزې یا متل؛ ورمي او لوڅې) لنډۍیو، ټپې، ټیکۍیو او مصرۍیو بوږول؛ څرګندول، له پښتو یې په اېنګلېسي ژبه کې بوږول او د څېړونکي څرګندول چې رونوي کتنه داسې؛ د دوی انګړ او یېبره (حاصل یا ثمره) یې هم ستونځمن کار وو.

د دې هر یوه څېړلو ته زما اوږدپېرى (اوږد پړاوی) او اوږدمنګی (اوږد عمرى) لید لوری.

(c) ketabton.com: The Digital Library

٤. غټ ټکي

۱. پښتۍ ۱
۲. لیکي پوهه ۲
۳. تیسس ځرګندونه ٦
٤. غټ ټکي ۷
٥. بېرته یې خپل د اصلي ځای استعمال ته راوړئ ۱٥
٦. د نورو نویو جوړولو تکل یې ۱۹
۷. آړوتي غني کول او خپرول یې ۲۲

۸. موندل او د ولس له منځه یې ټولول ۲٦

۸. ۱ ړې (ړ). پوهاند ډاکټر مجاویر احمد زیار داسې لیکلي دي لکه: ۲۷

۸. ۲ ړ. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د پوهاند ډاکټر مجاویر احمد زیار ,, پښتو بدلمېچ یا پښتو شعر څنګه جوړېږي؟ ،، په پورتنۍ ,۸. ۱، ګڼه ځېرکي یا برخه کې د ړ (ړې) ابېځې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما ځرګندول چې رونوي کتنه داسې: ۳۲

۹. آر ۳۸

۱۰. اوسمهال یې د ډېرولو تګ لاره ٤۰
۱۱. د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو ته د ادبي ښکېلاک ګرو ارزښت ټاکل ٤۳

۱۲. د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو ځای ٤۸
۱۲. ۱ د ځای سیمه یزه ټاکنه ٤۹
۱۲. ۲ ارامي لیک ځرنګوالی او لیکنې بڼه ٥٤

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۲. ۳ دلته باید د اسلام له تاریخه راوسپړم. یا د پیغمبرانو ص له پېخلیکه څخه ۵۵

۱۲. ٤ نینذر ګوټ: دیوان... ۵۸

۱۲. ۵ په میوند جګړه کې ملاله میونواله اېنګلېسانو شهیده کړه او که اوسني پاکستانیانو!!! ۷۲

۱۲. ٦ میوند جګړې له ټولې کېسې څخه دا کره څرګندوم، چې دا څرګندول رونیوي کتنه داسې. ۸۲

۱۲. ۷ بل اړخ یې د سترو قعمتي جواهرو او کانو دی........................ ۸۳

۱۲. ۸ مور افغانان له خپلې خاورې سره هېڅ ربنتنې او تلپاتې مینه نه لرو؛ له پوهو او هوښیارو دا له پلرو راپاتې ګران افغانستان په بېساري بنه وران وو؛ خپلواکتوب او مستقلتوب نه پیژنو، د واک ګډۍ له پاره له خپل سکه او ناسکه دښمن سره لاس یوه کوو. ۹۲

۱۳. د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو پېخلیک............................ ۹٦

۱۳. ۱ لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د پېخلیک بېلګې ۱۲۳

۱۳. ۱. ۱ د پیل پېر پېخلیک (تاریخ) لومړی لنډی بېلګه.................... ۱۲٤

۱۳. ۱. ۲ د پېر پېخلیک (تاریخ) دوهیمې لنډی بېلګه........................ ۱۲۵

۱۳. ۱. ۳ د پیل پېر پېخلیک (تاریخ) لومړی ټپې بېلګه ۱۲۷

۱۳. ۱. ٤ د پیل پېر پېخلیک (تاریخ) دوهیمې ټپې بېلګه.................... ۱۲۸

۱۳. ۱. ۵ د پیل پېر پېخلیک (تاریخ) لومړی ټیکۍ بېلګه ۱۲۹

۱۳. ۱. ٦ د پیل پېر پېخلیک (تاریخ) دوهیمې ټیکۍ بېلګه..................... ۱۳۰

۱۳. ۱. ۷ د پیل پېر پېخلیک (تاریخ) لومړی مصرۍ بېلګه ۱۳۱

۱۳. ۱. ۸ د پیل پېر پېخلیک (تاریخ) دوهیمې مصرۍ بېلګه..................... ۱۳۵

۱۳. ۱. ۹ د لرغون پېر پېخلیک (تاریخ) لومړی مصرۍ بېلګه ۱۳٦

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۱۰ د لرغون پېر پېخليک (تاريخ) لومړی ټپې بېلګه................. ۱۳۷
۱۳. ۱. ۱۱ د لرغون پېر پېخليک دوېيمې مصرى او لومړى لنډی بېلګه ۱۳۸
۱۳. ۱. ۱۲ د زوړ پېر پېخليک لومړی مصرى بېلګه ۱۳۹
۱۳. ۱. ۱۳ د زوړ پېر پېخليک لومړی لنډی بېلګه ۱۴۰
۱۳. ۱. ۱٤ د زوړ پېر پېخليک لومړی ټپه او دوېيمې مصرى بېلګه ۱٤۱
۱۳. ۱. ۱۵ د زوړ پېر پېخليک دوېيمي لنډی بېلګه ۱٤۲
۱۳. ۱. ۱٦ د زوړ پېر پېخليک دوېيمې او درېيمې ټپې؛ درېيمې څخه تر اته لسمې لنډی او درېيمې او څلورمې مصرى بېلګې ۱٤٤
۱۳. ۱. ۱۷ د زوړ پېر پېخليک نولسمې لنډی بېلګه............................ ۱٤۹
۱۳. ۱. ۱۸ د زوړ پېر پېخليک شلمې او يوويشتمې لنډی بېلګه............. ۱۵۰
۱۳. ۱. ۱۹ د زوړ پېر پېخليک څلورمې او پېنځمې ټپې بېلګه.............. ۱۵۷
۱۳. ۱. ۲۰ د زوړ پېر پېخليک دوېويشتمې لنډی او شپږمې ټپې بېلګه ۱۵۹
۱۳. ۱. ۲۱ د زوړ پېر پېخليک پېنځمې مصرى بېلګه.......................... ۱٦۱
۱۳. ۱. ۲۲ د زوړ پېر پېخليک درېويشتمې لنډی او شپږمې مصرى بېلګه .. ۱٦۲
۱۳. ۱. ۲۳ د زوړ پېر پېخليک څلورويشتمې او پېنځه ويشتمې لنډی بېلګه .. ۱٦۵
۱۳. ۱. ۲٤ د زوړ پېر پېخليک شپږويشتمې څخه تر يوديشمې لنډی بېلګه... ۱٦٦
۱۳. ۱. ۲۵ د نوي پېر پېخليک لومړی او دوېيمې لنډی بېلګه................. ۱٦۸
۱۳. ۱. ۲٦ د نوي پېر پېخليک درېيمې څخه تر نههمې لنډی بېلګې ۱۷۰
۱۳. ۱. ۲۷ د نوي پېر پېخليک لومړی مصرى بېلګه ۱۷٦
۱۳. ۱. ۲۸ د نوي پېر پېخليک لسمې، يولسمې لنډی او لومړی ټپې بېلګه ... ۱۷۷
۱۳. ۱. ۲۹ د نوي پېر پېخليک لومړی مصرى بېلګه ۱۷۸
۱۳. ۱. ۳۰ د نوي پېر پېخليک دوېيمې څخه تر څوارلسمې ټپې بېلګه ۱۷۹
۱۳. ۱. ۳۱ د نوي پېر پېخليک دولسمې څخه تر څوارلسمې لنډی بېلګه ۱۸۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۳۲ د نوي پېر پېخلیک دوپیمې مصرۍ بېلګه ۱۸۲

۱۳. ۱. ۳۳ د نوي پېر پېخلیک پېنځه لسمې څخه تر شپږ شپېتمې لنډۍ؛ پېنځه لسمې څخه تر درېپېنځوسمې ټپې؛ لومړۍ څخه تر شپږمې ټیکۍ او درېیمې څخه تر دوې دېرشمې مصرۍ بېلګه .. ۱۸۳

۱۴. لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ پېر ۱۹۷

۱۴. ۱ لومړۍ بڼه لنډۍ: اې ,, الف،،: ۱۹۸

۱۴. ۲ دوېیمه بڼه لنډۍ: بې ,, ب،،: ۲۰۰

۱۴. ۳ درېیمه بڼه لنډۍ: پې ,, پ،،: ۲۰۲

۱۵. ستر تاثیر لرونکی او وېشونکی لورې ۲۰۳

۱۵. ۱ اې (ا، الف، آ):. کره پښتو لیکلارې ابېڅو غږېزلیک (غږ) په سته لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ۲۰۹

۱۵. ۲ بې (ب):. د دوی تر منځ بېلونکې نخښې ۲۲۵

۱۵. ۳ پې (پ):. د کالب ډول یې ۲۲۹

۱۵. ٤ تې (ت):. ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت یې، ځپیزې او زورنې ټولواله ۲۳۰

۱۵. ٥ تې (ت):. د پېیلن یا پېیلنې او پېیلې پېژند په اړه پوښتنې ۲۳۳

۱۵. ٦ ټې (ټ):. د لیکوال څرګندول چې رونوي کتنه داسې د لنډۍ، ټپه، ټیکې او مصرۍ ستر تاثیر لرونکی او ویشونکی لورې په لاندې ډول د لیکول پېیلې له پاره موږ ته په لاس راکوي ۲۳٤

۱۵. ۷ جې (ج):. د صفي الله فردوس په لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصريیو کې تشبې ۲٤۱

۱۵. ۷. ۱ د صفي الله فردوس په ټپې کې مشبه ۲٤۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

١٥. ٧. ٢ د صفي الله فردوس په ټپې کې مشبه به................................ ٢٤٣
١٥. ٧. ٣ د صفي الله فردوس په لنډۍ کې تشبې وجه........................... ٢٤٤
١٥. ٧. ٤ د صفي الله فردوس په ټپې کې د تشبې توري ٢٤٤
١٥. ٧. ٥ د صفي الله فردوس په لنډۍ کې تشبې پټه ٢٤٥
١٥. ٧. ٦ د صفي الله فردوس په لنډيو کې وتلې تشبې........................... ٢٤٦
١٥. ٧. ٧ د صفي الله فردوس په لنډۍ کې نغاړلې تشبې.......................... ٢٤٧
١٥. ٧. ٨ د صفي الله فردوس په لنډيو کې نادره تشبې ٢٤٧
١٥. ٧. ٩ د صفي الله فردوس په لنډۍ کې مبتزله تشبې.......................... ٢٤٨
١٥. ٧. ١٠ د صفي الله فردوس په لنډۍ کې لسپانۍ تشبې (مرسله تشبې) ٢٤٩
١٥. ٧. ١١ د صفي الله فردوس په لنډۍ کې ټينګاره تشبې (موکده تشبې) ٢٤٩
١٥. ٧. ١٢ د صفي الله فردوس په لنډۍ او ټيکۍ کې ډېربنته ټينګاره تشبې (اضافي مؤکده تشبه) ٢٥٠
١٥. ٧. ١٣ د صفي الله فردوس په ټپې او مصرۍ کې ستاينوړه ټينګاره تشبې (توصيفي مؤکده تشبه)... ٢٥١
١٤. ٧. ١٥. د صفي الله فردوس په ټپه کې مازې ټينګاره تشبې (مؤکده محض تشبه) ٢٥٢
١٥. ٨ چې (چ):. د لنډۍ، ټپه، ټيکې او مصرۍ ګډې ګغونډلې ستر تاثير لرونکی او ويشونکی لوری.. ٢٥٣
١٥. ٩ ځې (ځ):. صفي الله فردوس د پېيلو نګېرګډون ستر تاثير لرونکی او ويشونکی لوری... ٢٥٧

١٦. ربنتنی وېش د دوی د منځپانګې او سکالو له مخې.................... ٢٦١
١٦. ١ ديني لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Religion Landay, Tapa, Tikay and Masray):... ٢٦٣

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶. ۲ بډاینې، غنايي یا بزمي لنډی، ټپې، ټیکی او مصری (Great, Important, Dignified, Supreme, Erotic, Amatory, Stimulating Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲۶۵

۱۶. ۳ حماسي یا رزمي لنډی، ټپې، ټیکی او مصری (Epic Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲۶۵

۱۶. ۴ ښوونېزې یا تعلیمي لنډی، ټپې، ټیکی او مصری (Academic or Educational Landay, Tapa, Tikay and Masray):... ۲۶٦

۱۶. ۵ مدحي او ستاین لنډی، ټپې، ټیکی او مصری (Praise Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲۶٦

۱۶. ۶ انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي یا ټوکیزې لنډی، ټپې، ټیکی او مصری (Critical, Satirizing or Dispraising, Irony, Slip, Trip or Slipping, Limerick Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲۶۷

۱۶. ۷ ویرنه یا مرثیه، ساندې لنډی، ټپې، ټیکی او مصری (Elegy or Wailings Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲۶۸

۱۶. ۸ مبارکی، هرکلي یا د تهنیت لنډی، ټپې، ټیکی او مصری (Congratulation or Blessed, Happyness, Fortunate, August, Auspicious, Holy Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲۷۰

۱۶. ۹ د ګیلو، ګیله من او شکایتونو لنډی، ټپې، ټیکی او مصری (Complainant, Complaining or Complaint, Grievance Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲۷۱

۱۶. ۱۰ وړتوب، وصفي لنډی، ټپې، ټیکی او مصری (Attributive, Qualificative, Adjectival Landay, Tapa, Tikay and Masray):.. ۲۷۳

۱۶. ۱۱ هېوادپالنې لنډی، ټپې، ټیکی او مصری (Country Raising Landay, Tapa, Tikay and Masray):........................ ۲۷۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶. ۱۲ دوستي باورکولو لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Trust Friendship Landay, Tapa, Tikay and Masray):......... ۲۷۶

۱۶. ۱۳ ځیرکي لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Intelligence Landay, Tapa, Tikay and Masray):....................................... ۲۷۷

۱۶. ۱۴ پوهګړې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Intellectual Landay, Tapa, Tikay and Masray):......................... ۲۷۸

۱۶. ۱۵ کورنۍ ته د غاړې ایښودنې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Submission Family Landay, Tapa, Tikay and Masray):... ۲۷۹

۱۶. ۱۶ ورکړې د ډالۍ ورکولو لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Generosity Gift-Giving Landay, Tapa, Tikay and Masray):... ۲۸۰

۱۶. ۱۷ دندې کې د ټیټوالي لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Humility Service Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲۸۱

۱۶. ۱۸ ټکرکولو مېړانې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Courage Conflict Landay, Tapa, Tikay and Masray):............. ۲۸۲

۱۶. ۱۹ د ژوند لارې لوړې ارزو لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Ambition Career Landay, Tapa, Tikay and Masray):... ۲۸۳

۱۶. ۲۰ زړه سوی او رښتي ټولوالي لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Mercy Legal System Landay, Tapa, Tikay and Masray):... ۲۸۵

۱۶. ۲۱ لیدل او رهبرۍ لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Vision Leadership Landay, Tapa, Tikay and Masray):........ ۲۸۷

۱۶. ۲۲ مېلمه پالنې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Hospitality Landay, Tapa, Tikay and Masray):......................... ۲۹۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

١٦. ٢٣ ژبې نښتېځونکي لنډۍ، ټپې، ټيکی او مصرۍ (Tongue Twisters Landay, Tapa, Tikay and Masray): ٢٩١

١٦. ٢٤ وراشې (وجيزې يا متل) لنډۍ، ټپې، ټيکی او مصرۍ (Saying, Simile, Parable, Example, Model or Idiom Landay, Tapa, Tikay and Masray): ٢٩١

١٦. ٢٥ ورمي لنډۍ، ټپې، ټيکی او مصرۍ (Admonition Landay, Tapa, Tikay and Masray): ٢٩٢

١٦. ٢٦ لوڅې لنډۍ، ټپې، ټيکی او مصرۍ (Nude, Naked, Bare or Sexy Landay, Tapa, Tikay and Masray): ٢٩٣

١٧. د انجنير صفي الله فردوس او اوستاد عاشق الله فرياد پر يوې لرغونې لغمانۍ مصرۍ کېسه.. ٣٠٧

١٨. د لنډۍ، ټپې، ټيکی او مصرۍ انګړ ٣١٦

١٩. پېبره ٣١٩

٢٠. د انځورونو، ځېړو او لښتيليکو لړليک: ٣٢٤

٢١. د کره ليکنۍ پښتو په پښتو تشريحي وييکو چوپړي، د پښتو ابېځې په سټه په لاندې لښتيليک کې کښل شوي: ٣٢٦

٢٢. بيبلو ګراپي Bibliography د هغو ليکونو لښت چې په يوه سکالو يا بوړونکي او کښونکي پورې اړه و لري. ٣٨٣

٢٣. پخښتی سټ .... Error! Bookmark not defined.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵. بېرته يې خپل د اصلي ځای استعمال ته راوړئ

د دې پايله ساده برابر وي دا هر کله چې نوی پېيلن او سندرغاړی د نورو نويو جوړولو تکل کوي، د مخ په وړاندې د تګ بولنده ورکوي او وايي يې نو زما يادونې دې په پام کې روغې و نيسي:

۱. هر نوی پېيلن (شاېر يا شاعر)، پېيلنه (شاېره يا شاعره)، سندرغاړی او سندرغاړې چې لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ لغړه يا بربنډه وي. تر ټولو غوره دا ده چې بېرته يې خپل د اصلي ځای استعمال ته راوړي، چې په کومه بڼه کټ مټ وي، په همغه بڼه دې پرېږدي.

د دوی لغړول او بربنډول يا لوڅول (لوڅې، بربنډې، لغړې پېيلې نه) داسې دي، چې پېيلن، پېيلنه، سندرغاړی او سندرغاړې يوه لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ را واخلي؛ لکه ايزې، چې د يوې يا پيلنۍ مسرې او د دوې وو څخه نېولې تر لسو پورې پاينۍ مسرې سره وندې (ګردۍ يا حلقه) کړي او يوه ايزه ترې و بوړوي؛ يا نمکۍ، پام او سورکی چې يوه لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ را واخلي يوه يا پيلنۍ يا پاينۍ مسره ور سره تکراري راولي سره وندي کوي او يوه نيمکۍ ترې و بوړوي؛ يا لکه بګټۍ، چې د يوې يا پيلنۍ مسرې او څلورو پاينۍ مسرې سره وندي کړي او يوه بګټۍ ترې و بوړوي؛ يا لکه انکۍ (چغيان)، چې د څلورو پيلنۍ مسرې سره وندي کړي او يوه شلخي يا بدله انکۍ ترې و بوړوي؛ يا لکه لنډکۍ، چې د درې وو پاينۍ مسرې سره وندي کړي او يوه شلخي يا بدله لنډکۍ ترې و بوړوئ.

۲. په پورته لومړنۍ بڼه دنده، رغښت، کار د خپلې ګڼلې پښتو ژبې له پاره ګټور کار نه دی او نه روغ د نوې پښتو ادبي پيداوار دی. چې ګټنې او روغ نوي ادبي پيداوار (محصول د پېيلو) مو ګټوره زېرمه کړي؛ په رښت کې ناوړه ګټنې لاس ته راوړي.

په غوره او غوره، غوره بڼه پېيلن، پېيلنه، سندرغاړی او سندرغاړې داسې ګړ شي چې لرغوني کره او نوې کره لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ ډېرې، ډېرې و وايي؛ وې ژباړي، اتومات کولو يا د انساني ژباړونکي سره د ميخانيکي مرستې له پاره تر ډېره پورې بېلابېلې بريالۍ هڅې و کړي؛ د انټرنيټي ژباړې خدمتونو له پاره د نړۍ په کچه بازار وغوړوي، د پښتو ژبې ځای کولو يا پښتو لوکلايزېشن يې اسانه کړي. علمي ليکل، لوستل او ويل يې چې تاسو يې د ټول پښتون پښت له پاره چې ۷۰ مېليوه تنه دی کوئ يې؛ اړينه او ګڼلې ده چې نوموړي ليکل، لوستل او ويل تاسو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷۰۰۰۰۰۰۰ مېليون پښتنو مېړمنو او سړو له پاره کوئ، اړين بايد روغ علمي ولوستل او و ويل شي، د نړیوال جال يا ويب ليکو کې زغرده، رېونده، لوی ليک، ووړليک، لوی، وړوکی، کرښ باندې، کرښ لاندې، کمپيوټري کوډ، ډول جوړېدنه سپينول، ترڼې، باندنی، ترڼې، اتوماتيک، لاربښوونيز، بنسټيزه بنې، بيا کرولې، ليدنيز سمون، سر زېرمې سمول، کور، کتنلړ، ونډې، امستنې او مرسته و کړئ؛ چې په روان پېر، راتلونکي پېر کې د علمي ليکولو له پاره ګټور شي او په روغه بڼه ترې علمي ګټنې واخستل شي.

۳. هاغه پېلن او پېلنه چې نوې لنډۍ ايزې، ټپه ايزې، ټيکۍ ايزې، مصرۍ ايزې (لنډييزې، ټپيزې، ټيکييزې، مصرييزې)، نيمکۍ لنډۍ، نيمکۍ ټپې، نيمکۍ ټيکۍ، نيمکۍ مصرۍ (سروکه لنډۍ، سروکه ټپې، سروکه ټيکۍ، سروکه مصرۍ يا پام لنډۍ، پام ټپې، پام ټيکۍ، پام مصرۍ)، بګتۍ لنډۍ، بګتۍ ټپه، بګتۍ ټيکۍ، بګتۍ مصرۍ، انکۍ لنډۍ، انکۍ ټپه، انکۍ ټيکۍ، انکۍ مصرۍ، لنډکۍ لنډۍ، لنډکۍ ټپه، لنډکۍ ټيکۍ، لنډکۍ مصرۍ، ... . رغوي لړ تر لړه هغه لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ چې لرغونې دي او خوندي شوې دي په ليکلي بڼه او قلمي نخسو کې او له چاپه سلمتې تېرې شوې دي، يوازې د ه ، ابېڅې په پای کې وار په وار ترېښتې راغلي. سندريزه، سازينه، يا اهنګينه کليمه لري چې د دوی ټولو غړ بشپړوي. چې ګڼه يې تر ۲۱۹،۱۷۵,۰۰۰ دوپسوه او نوولس زره او يوه سلو اووه پېنځوس عشاريه ټکی ټکی ټکی دانې سره ګډې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ دي. دا ټولې به يې لوستې، ليدلې او ځينې يې يادې وي. چې هر ګوره خپلې جوړوي له دوی سره په ټکر کې نه وي؛ له دوی ټولو بېلې وي، د دوی ګډوله هېڅ نه وي، ان!؛ يوه ټکی؛ دانه، دانه سره او د نوي پېر باندې څورلېڅ وي.
د دې له پاره نومووړې غوره او غوره دي چې بېر ته يې خپل د اصلي ځای استعمال ته راوړئ.

۴. هر پښتون او بېل ژبی پېلن (شاعر) چې پېيلی يا پېيله (پېيرن، شېر، اشلوک، شعر) او يا پېيلې يا پېيلې (شعرونه، اشعار) کښي (ليکي) په ځانګړي بڼه وګړنې پېيلې يا وګړنی پېيله لکه: نوې لنډۍ ايزې، ټپه ايزې، ټيکۍ ايزې، مصرۍ ايزې (لنډييزې، ټپيزې، ټيکييزې، مصرييزې)، نيمکۍ لنډۍ، نيمکۍ ټپې، نيمکۍ ټيکۍ، نيمکۍ مصرۍ (سروکه لنډۍ، سروکه ټپې، سروکه ټيکۍ، سروکه مصرۍ يا پام لنډۍ، پام ټپې، پام ټيکۍ، پام مصرۍ)، بګتۍ لنډۍ، بګتۍ ټپه، بګتۍ ټيکۍ، بګتۍ مصرۍ، انکۍ لنډۍ، انکۍ ټپه، انکۍ ټيکۍ، انکۍ مصرۍ، لنډکۍ لنډۍ، لنډکۍ ټپه، لنډکۍ ټيکۍ، لنډکۍ مصرۍ، په ټوله کې غوره پېيلې هغه دي چې د لنډۍ، ټپې، ټېکۍ او مصرۍ له هرې يوې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسرۍ سره ورته لړونه(ردیفونه)، پښیلۍ(کافیې یا قافیې)، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکې نخښې، سرباري اهنګینه پاینۍ ځپې و لري، د دیفتنګونه، غبرګغږونو، بلنویکو او پارنویکو سره، خو کېسۍ (شبې)، پاړکۍ، کاکړۍ، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربیتۍ، سپینۍ (ازادې پېیلې)، کېسه ګۍ، د اتڼ غبرګۍ، درې ځپېزۍ، څلور ځپېزۍ، پېنځه ځپېزۍ، شپږ ځپېزۍ، اووه ځپېزۍ، اته ځپېزۍ، نهه ځپېزۍ، لس ځپېزۍ، هایکویۍ، پتۍ (تي خورو اړوندې پېیلې)، مونډۍ (سر پرېکړۍ)، انځورګۍ، کېنتوزۍ (سانتۍ)، نامانېزۍ، زخۍ، بې تولۍ، تولونجۍ، نا پښېلیزۍ، ناپېیلۍ او سلسلۍ. دې ټولو پښتو پېیلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نۍ برخې، Dialogue) له ستې بېلوالۍ و لري. د دې له پاره چې دا ټول په ډېرې بڼه له درې مسرو څخه رغښت مونډلۍ دۍ او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره؛ نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسې او برلاسي وي، رټ بېلوالۍ یا ګړندۍ پرک (فرق) یې وکولۍ شي، ورته ګڼلې وي او د ټولو زهنې پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولۍ و شي.

لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ دې ببړ ته خپل د اصلي ځای استعمال ته راوړئ. کنه نو!! یوازې او یوازې خپلې دې و کښې (و لیکي)، کره دې و کښې، بې لورې د و کښې چې هېڅ تن پورې اړه و نه لري، نږه دې و رغوي، چې کره وۍ، غونډ، غونډلې، غبرګغونډلې، ټرښتي، بېلښتي، ټرن، تاړي، کره وینګونه، پارنوییکي، بلن وییکي، اړیکوییکۍ، تشبېهې ګډې غونډلې، پرتوسنۍ ګډغونډلې، لومړۍ څرمه ټړ غبرګغونډله، دوبیمه آره توسنۍ غبرګغونډله، ابښۍ، ابښونۍ، بې ابښۍ آر، لارغه، پټ ابښې سره آر، لنډۍ، ټپه، مصرۍ او ټیکۍ د غونډل پوهې یا نحوې له پلوه د شننې وړ وي.

ټول نوموړي پېیرن (شعرونه) اړین باید په کره پښویه او د پښویې په ټولیېز ګړدوددي، تشریحي، پېخلیکي، پرتلېز، ښوونیزې، اخځي (Reference)، روغاونیزې (Structural)، زېږندې (Gnerative)، جوله ونجي – زېږندې پښویې (Transformation-Generative Grammar) وندي وي.

۵. د نوي پېیلن (شاعر) او نوې پېیلنې (شاعرې) نوې لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ اړین باید په ټولنیز ارمان، بډاینې، ودنې، سوکالۍینې، هوساینې ، ډادمنې، خوښونې؛ انساني پیغام یادونې؛ وټیز پرمختګ؛ ټیکنالوژیک سرغنویتوب؛ د لیکلو، لوستلو او یادولو ښونې او روزنې؛ د پوهې، ځواک او څیرکتیا پنډونې او بسیا کونې؛ وټیز پرمختګ او هنري ځانګړنې له پلوه د ارځولو وړ وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶. د نوي پیبیلن (شاعر) او نوې پیبیلنې (شاعرې) نوې لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ پښتونوالي اغېزه اړینه باید د نننی ښکېللي او زبېښلي انسان د ژغور، ازادۍ او سوکالۍ، بډاینې له پاره کټنې اخستلو وړ وي.

۷. د نوي پیبیلن (شاعر) او نوې پیبیلنې (شاعرې) نوې لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ نه باید په داسې بڼه شوې وي، چې د یوې لرغونې لنډۍ، ټپه، مصرۍ او ټیکۍ یوه برخه، یا یا وییکۍ، غونډ، یا یوه غونډله، یا یوه مسره لکه، نهه څپېزه لومړۍ برخه یا دیارلس څپېزه دوېیمه برخه، یا بې زورنې (ناخجنې) موزیکلې څپې (ترنمي څپه د لومړۍ مسرې پاینۍ څپه یا د دوېمې مسرې پاینۍ څپه) را واخلي.

خپلې نوې وۍ، غونډ او غونډلې په کې په زوره و منډي. ځینې برخې یې ګډوله (مکس ډیزان، بیا ورغوي یا ترکیبي) کړي او بیا یې په خپل نوم کړي چې دا زما پیبیلې (شعرونه) لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ دي؛ او دعوه ګیر یې شي.

د داسې کړنو کول ناسم او ډېر غلت کار دی، باید ترې ځان لرې و ساتۍ!؛ اي! نوي پیبیلنو؛ وا! پښتنو!؛ داسې کانې خپله تاسو ته تاوان دی؛ وه نتیالۍیو(منکرو)!؛ پلار، نیکه، غور نیکه! او ټول پښتون پښت ته تاوان دی. داسې مه کوئ نوموړې پښتو خوړلنې او منلې پیبیلې بېر ته یې خپل د اصلي ځای استعمال ته راوړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

٦. د نورو نویو جوړولو تکل یې

د دې پاېله ساده برابر وي دا هر کله چې نوی پېیلن او نوې پېیلنه (شاعره) د نورو نویو جوړولو تکل کوي نو زما یادونې دې په پام کې روغې و نیسې:

۱. دغه پېیلن (شاعر) او پېیلنه (شاعره) چې پېیلی یا پېیله (شېر یا شعر) او یا پېیلي یا پېیلې (شعرونه، اشعار) کښي (لیکي) په ځانګړي بڼه وګړنی پېیلی یا وګړنۍ پېیله لکه: لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ. نو یوازې او یوازې خپلې دې و کښي؛ کره دې و کښي؛ بې لورې د و کښي چې هېڅ تن پورې اړه و نه لري.

نړه دې و رغوي چې کره وی، غونډ، غونډلي، غبرګغونډلي، تړښتي، بېلښتي، تړن، تاړي، کره وینګونه، پارنوییکي، بلن وییکي، اړیکوییکی، تشبیهي ګډې غونډلي، پرتوسنی ګډغونډلي، لومړۍ څرمه تړ غبرګغونډله، دوېیمه آره توسنی غبرګغونډله، اېښی، اېښونی، بې اېښی آر، لارغه، پټ اېښي سره آر، لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ د غونډل پوهې یا نحوې له پلوه د ښنني وړ وي؛ ټول نوموړي شعرونه اړین باید په کره پښویه او د پښویې په ټولېږ ګړدوددي، تشریحي، پېخلیکي، پرتلېز، ښوونیزې، اخځي (Reference)، روغاونیزې (Structural)، زېږندې (Gnerative)، جوله ونجي – زېږندې پښویې (Transformation-Generative Grammar) وندي وي.

۲. د نوي پېیلن (شاعر) او نوې پېیلنې (شاعرې) نوې لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ اړین باید په ټولنیز ارمان، بډاینې، ودنې، سوکالۍینې، هوساینې ، ډاډمنې، خوښونې؛ انساني پیغام یادونې؛ وتیز پرمختګ؛ ټیکنالوژیک سرغنویتوب؛ د لیکلو، لوستلو او یادولو ښونې او روزنې؛ د پوهې، ځواک او ځیرکتیا پنډونې او بسیا کونې؛ وتیز پرمختګ او هنري ځانګړنې له پلوه د ارځولو وړ وي.

۳. د نوي پېیلن (شاعر) او نوې پېیلنې (شاعرې) نوې لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ پښتونوالي اغېزه اړینه باید د ننني ښکېللي او زبېښلي انسان د ژغور، ازادۍ او سوکالۍ، بډاینې له پاره کټنې اخستلو وړ وي

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴. د نوي پېیلن (شاعر) او نوې پېیلنې (شاعرې) نوې لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ نه باید په داسې بڼه شوې وي، چې د یوې لرغونې لنډۍ، ټپه، مصرۍ او ټیکۍ یوه برخه، یا یا وییکی، غونډ، یا یوه غونډله، یا یوه مسره لکه، نهه ځپېزه لومړۍ برخه یا دیارلس ځپېزه دوېیمه برخه، یا بې زورنې (ناخجنې) موزیکلې ځپې (ترنمي ځپه د لومړۍ مسرې پاینۍ ځپه یا د دوېمې مسرې پاینۍ ځپه) را واخلي.

خپلې نوې وۍ، غونډ او غونډلې په کې په زوره و منډي. ځینې برخې یې ګډوله (مکس ډېزان، بیا ورغوي یا ترکیبي) کړي او بیا یې په خپل نوم کړي چې دا زما پېیلې (شعرونه) لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ دي؛ او دعوه ګیر یې شي.

د داسې کړنو کول ناسم او ډېر غلت کار دی، باید ترې ځان لرې و ساتئ!؛ اې! نوي پېیلنو؛ وا! پښتنو!؛ داسې کانې خپله تاسو ته تاوان دی؛ وه نټیالۍیو(منکرو)!؛ پلار، نیکه، غور نیکه! او ټول پښتون پښت ته تاوان دی.

۵. هاغه پېیلن (شاعر) او پېیلنه (شاعره) چې نوې لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ رغوي؛ لږ تر لږه هغه لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ چې لرغونې دي او خوندي شوي دي؛ په لیکلي بڼه او قلمي نخسو کې او له چاپه سلمتې تېرې شوي دي؛ یوازې د ، ه ، ابېڅې په پای کې وار په وار تږښتې راځي. سندرپېزه، سازینه، یا اهنګینه کلیمه لري چې د دوی ټولو غږ بشپړوي. چې ګڼه یې تر ۲۱۹،۱۷۵،۰۰۰ دوېسوه او نوولس زره او یوه سلو اووه پېنځوس عشاریه ټکۍ ټکۍ دانې سره ګډې لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ دي.

دا ټولې به یې لوستې، لیدلې، ځینې یې یادي وي چې هر ګوره خپلې جوړوي له دوی سره په ټکر کې نه وي. له دوی ټولو بېلې وي؛ د دوی ګډوله هېڅ نه وي؛ ان! یوه ټکۍ؛ دانه، دانه.

په ټولنیز ارمان، بډاینې، ودنې، سوکالۍینې، هوساینې، ډاډمنې، خوښونې؛ انساني پیغام یادونې؛ وتیز پرمختګ؛ ټیکنالوژیک سرغنویتوب؛ د لیکلو، لوستلو او یادولو ښونې او روزنې؛ د پوهې، ځواک او ځیرکتیا پنډونې او بسیا کونې؛ وتیز پرمختګ، هنري ځانګړنې او د نوي پېر باندې ځورلېڅ وي.

په لاندې بڼه د لیکوال روغې لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ دي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ يار مې په لوبو کې ځـرو دی
ځکه لوبغالي له په دنګـو ګامو ځمه

,, نومورې لنډۍ د کابل پولي تخنيک پوهنتون شپه غاله، پېنځم بلاک، لومړی پوړ، دوېيمه کوټه کې مې کښلې وه؛ دا يې پېژند ګنه، پېر او پېخليک دی؛ E۱۰۲, ٥:۱٤ pm ۰۹ /۰۱/ ۱۳۸٥هـ شـ ،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۲٤۲ چوپړی)

▲ وطن تکړه شپه ميري غواړي
چې ملک دښمن له اوږدې شپې شپېږې کوينه

,, نومړي ټپه د کابل پولي تخنيک پوهنتون شپه غاله، پنځم بلاک، لومړی پوړ، دوېيمه کوټه کې مې کښلې وه؛ دا يې پېژند ګنه، پېر او پېخليک دی؛ E۱۰۲, ۱۱:۰۰ pm ۱۰ /۰۲/ ۱۳۸٥هـ شـ ،،(صفی الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۲٥۲ چوپړی)

▲ ناوې لالی دي لاس نه نيسه
چې ننـواتـې سـتا د زړه کور ته درځينه

,, نومړي ټيکی د کابل پولي تخنيک پوهنتون د زردالو باغ کې د لويې جرګې خيمې شنې جالی تر سيرمه زما د مطالعې ځای کې مې کښلې وه؛ دا يې پېر او پېخليک دی؛ ,٤:۰۰ am ۲۳ /۰٥/ ۱۳۸٥هـ شـ ،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۲٥۲ چوپړی)

▲ سـوګند په تورو ټکو کومـه
که د نامه په خوله واخلـم سـرکوب به يمه

,, نومورې مصری د کابل پولي تخنيک پوهنتون، پنځم بلاک، لومړی پوړ، دوېيمه کوټه کې مې کښلې وه؛ دا يې پېر او پېخليک دی؛ ۱۰ /۰۲/ ۱۳۸٥ ,۱۰:۰۰ pm،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۲٤۹ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷. آړوتي غني کول او خپرول يې

د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو آړوتي غني کول او خپرولو له پاره زما څېړنه داسې ښودل شوې، یا زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زدهکړه داسې ښايي (په ګوته کوي):

د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو آړوتي (شرطي) غني کول يې په دې بڼه کېږي چې خپله يې ګڼلې و ګڼو؛ یادې يې کړو؛ وې لوالو؛ وې لیکو؛ لورا لور او کور راکور؛ وه يې نازوو، په خبرو اترو، یادونو، خپرونو، لیکلو، ترانې، سرلیک، سرلیکنه، سرلیکه، سرمخ، په ډېرېو ځایونو کې ان په خپل سروبېړدې باندې چې خپل سر بړدو لړ تر لړه لس دانې يې له یادو یادې کړو.

په دې سره موږ کابو موندلی شو چې د خپلې خوږې او منلې ژبې رښت مو ادا کړی وي. په همدو کې د پښتونوالي او خپلې ژبې ټول کوډونه شتون لري. لکه، درناوی، هڅه، اړي، مرسته، لاسنیوی، غیرت، ننګ، پت، پګړی، تړه، خپلوي، پالنه، لېوالتیا، ټولواکي، خپلواکي، لوړ د ټاټوبي پالني حس، بډاینه، د ژوند د نیکمرغی شفر، مینه، مېنه، مېرانه، اتلولي، کرکېله، کرکه، ودنه، جغات، پرېکړه، جرګه، جګړه، سربښندنه، ولاړه، ننواتې، انشر، وروروولي، سوله ستاړه، سولېز، رښت، الله پاله، اسلاموالـه، تر ټولو خوږمن يې خپله ژبه او په خپله ژبه ودرېدل؛ ځکه چې ژبه مو په خپله خوله کې ده، اوړي او را اوړي په کې؛ له همدې ژبې باندې خپل نوموړي خواږه توکي را باستل او ویل خپل پښت مو زړو کلونو ته رسوي، لکه څنګه چې زموږ پښتون پښت له لرغونو پېره څخه موږ ته سینه په سینه او خوله په خوله رارسولي دي. زموږ له لورې مو زوزان خوله په خوله او سینه په سینه خپلو زوزات ته رسوي.

هغه برخې چې تر ټولو ستاسو ډېر په زړه پورې وي همغه يې له یادو یادې کړئ او خپلې شېبې مو پرې خوښمني ساتئ درنو!؟.

د دې پایله ساده برابر وي دا د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو آړوتي غني کول لکه د باندنۍیو هېوادونو وګړي چې خپله ژبه درنه ګڼي؛ په خپله يې هم وایي او خپلو زوزان (وړو، کوشنیانو، زوزات) ته يې هم ورزده کوي.

دا د دې سبب کېږي چې په نوموړو زوزات باندې ښوونه او روزنه و کړي؛ غوره تربیه ترې اخلي؛ په علمي برخه، وتېژه برخه او نوې عصري برخه کې يې د زهن چابککېدو، هوښیارېدو او بلا کېدو ډېروالي جوګه ګرځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بله داچې زموږ خوږ نبي محمد رسول الله ص به خپل ځینې ملګري نورو هېوادنو ته لېږل چې د پردۍیو او ان د بېدینو وګړو ژبې زده او یادې کړي؛ بېرته یې د لیکونو، یادونو او ځانګړو خدمتونو په برخه کې ترې ګټنې واخلي.

بل لوري ته یوازې موږ او زموږ پښتون پښت ,, زات او نسب،، دی چې خپله ژبه هغه چې په هره برخه کې وي په علمي بڼه نه زده کوي او زدهکړیال یې هم نه دي؛ لرغونی پښتو ارامي لیکدود خو یې پرېږده، اسلامي لیک لیکل یې هم تر شا غورځولي دي؛ په اسلام دین ټول سر ماتي یوه، خو په خپله ژبه مو یوه، یوه په کره پښتو لیکلي اسلامي کتابونه نه لرو. لکه الله ج د کتاب (کوران، قران پاک)، د رسول الله ص د خبرو او ویناوو، د فقې، اسلامي څېړنو او سپړنو علمي کتابونه، د مسلو کیاس (قیاس)، خپل د پښتونوالي دود، او د جرګې پرېکړې، په لاس نه لرو چې د ټولنیز ارمان، بډاینې، ودنې، سوکالۍینې، هوساینې، ډاډمنې، خوښونې؛ انساني پیغام یادونې؛ وټیز پرمختګ؛ ټیکنالوژیک سرغنویتوب؛ د لیکلو، لوستلو او یادولو ښونې او روزنې؛ د پوهې، ځواک او ځیرکتیا پنډونې او بسیا کونې؛ وټیز پرمختګ، هونري ځانګړنې، د نوي پېر باندې څورلېڅ وي او د دې جوګه کېږي؛ د نننې ښکېللي او زبېښلي انسان د ژغور، ازادۍ او سوکالۍ، بډاینې او ګټنې اخستلو سبب کېږي.

لکه څنګه چې زما ښوونکي ویل، زما د قران د تفسیر او ژباړې استاد شیخ القران غلام الرحمن کونړي په ۱۹۹۹ زېږدي کې د پېښور شمشتو جامع جومات کې د قران د تفسیر او ژباړې درس په دوران کې و ویل: پخوا به زموږ انجونو او پېغلو چې په منګې کې اوبه راوړلې؛ زه وی هم کوشنی ومه، دوی به په منګې کې هرې یوې پېغلې خپل، خپل ګاټې واچول او بیا به یې تو راتو کړل په کې؛ هرې یوې به چې لاس په ګړې کې ور دننه کړه او یوه دانه ګاټې به یې را وباسته؛ بیا به هغه ګاټې چې کومې جلۍ پورې یې اړه در لوده او د هغې به وه، نو یوه، یوه لنډۍ، ټپه، ټیکۍ یا مصرۍ به یې ویله. دې لوبې به په همدې بڼې دوران درلود، ډېري بلا وې دي دوی، یوې ویل اوس مې هم یاده، هغه لنډۍ داسې ده:

▲ ملا په خپله لور ډاربېږي
مشکات را واخلې مسلې ورته کوینه

د لنډۍیو ، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو لیکل، یادول ډېر غوره دي خو پال نیول پرې ښه نه دي. ځکه ځنې پېغلې داسې وي او پام به یې کوه چې کومې جلۍ به چې خپله کومه یوه لنډۍ، ټپه، ټیکۍ یا مصرۍ ورته ملګرې و ویله بیا به یې همغه پال نیوه ځانته چې وي!؛ ما سره به اوس په همدې بڼه کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ارکار کولو او انسان ته د ګټې او تاون روسولو کار د الله ج په خپل لاس کې دی، هغه یې چاته نه سپارې. بېځایه وېره او خوشحالي پرې د پال نیولو په بڼه په هره بڼه سیالۍ‌یو کې چې د نومړو وار پرې ږدي باکه لري، خو بې پال نیولو هېڅ باکه نه لري، له بل پلوه لنډې هم دي او ژر یادېږي.

د الله داسې رضا و شوه
سترګې رنې شوې له ایمان سره ځمه

لیکوال له کعبې شریفې، بیت الله شریف څخه د باندې روان وم د کوټې په لور له خولې مې یوه نا صافي دا پورتنۍ لنډۍ و وتله.

درې لرغونې لنډۍ را اخلم د اړوتي غني کولو له پاره:

چې کبر نه کړي نه خوارېږي
خاونده! خدایه! موږ به کبر کړی وینه

مسلماني په چا کې نه شته
مرور ګرځم څوک مې نه پخلا کوینه

اوښکي مازي دي که بېلمازه
زما پر څېرې ګرېوان تل اوښکې راځینه

له ټولو نه وړاندې د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکۍ‌یو او مصرۍ‌یو خپرول یې په هغه اسبابو، توکو، وسایلو، پوستکالو په سته کولی شو چې په نوي پېر کې ترې ګټنې اخلو. لکه: که چېرې مو پام وي د فیسبوک په پوستکالي کې چې یاونه کړې وي، پرې تت پېکه رنګ په اېنګلېسي ژبه کښلې وي چې ستاسو په زهن کې څه دي چې خپرول یې غواړئ.

هر ګوره چې مو یوه، یوه له نومورو څخه په لاس درغله او یا مو خوښه شوه نو چابک یې خپره کړئ په کره پښتو بڼه، په دې سره تاسو هم ترې ګټنه اخستلی شئ؛ نور یې ترې هم ګټنه اخستلی شي او له بل لورې څخه خوندي کېږي هم او پښت مو ترې څه یادوي هم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر دې سر بېره اړین څېړول یې له اخځوکو څخه و کړئ، په اخځوک کې ترې ګټنې واخلئ؛ څېړول یې په مهالنۍیو کې (وږمه، کابل مجله، هېله، ځولۍ، رڼا، لیکوال، ژوندون، ښکلا، لېمه، لمبه، الفت، ښکار، ګربت، مهترلام ... .) او اوبپاڼو (سمسور، تاند، ټول افغان، تل افغان، بهېر، لر او بر، لومړیتوب، ویکیفیډیا، ... .). پر ځان پور و ګڼئ او پورتنئ یادونې اړینې بولم چې په ازد مټ مو د ژبې چارچ کېدو جوګه کېږي.

🔺 پرېږده چې ښــې بـلا و کانـدي

نادان بچي دي د ډښمن په لمسون دینه

🔺 ځان سره تل پـه ژړا ژاړم

د یـهودي لمســی د دین ټېکهدار شونه

,, د ازان غونډۍ په سر، د سنګین ولسوالۍ، هېلمند کې مې دا ټپې کښلې وې، په ۱۸/۰۱/۲۰۰۷ زېږدي کې له غرمنۍ ورسته ۳:۰۰ بجې ،، (صفي الله، ۱۳۸۸ ل، ۳۲۹ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸. موندل او د ولس له منځه یې تولول

د لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ موندل او د ولس له منځه یې ټولول دا څېړنه داسې سپینې ته باسي.

د لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ موندل او دولس له منځه یې ټولول یوازې په دې بڼه شونې دي؛ چې په لرو پرتو سیمو؛ غرنۍیو لمنو؛ باندو؛ ټېټنګونو، درزنۍیو کلو او ترېلو کې چې کوم پښتون پښت ژونګړ وي. د هغو له خولې یا اوازونو چې مو واورېدلې او یا له خپلو مشرانو، ادې، انا، ترور، اپنګیندو، لونیو، خویندو، میندو، نیکونو، اکاګانو، لویانو مو واورېدلې. نو ځان سره یې په چوپړو کې په لیکاڼې (کلم یا قلم) یا پینسل په کره پښتو ولیکۍ!!؛ په کومه بڼه چې وي په همغه بڼه یې خوندې کړۍ!!؛ یا یې د اطلاعاتو او کولتور برخو ته یې وسپارۍ؟
چې یا یې هغوی خپلو کتابتون کې ستاسو موندلې لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ خوندي کړي یا یې د علومو اکاډمی کتابتون کې دوی خوندي کړي؛ یا یې خپله له سرغندو مهالنۍیو او یا سرغندو اوبپاڼو کې په خپله خپرې کړۍ؟

چې د ټولو مندل شوو کچه ان یوه دانه وي، چې د چا له لوري مو و موندله، له کوم وګړي څخه؛ په کوم ځای کې؛ په کوم پېخلیک او د کچې اندازې یې چې څودانې دي. اړېنه دا ده چې د لومړي ټوک په ۶. ۷، ۷. ۷، ۸. ۷ او ۹. ۷ پراګراف په بڼه باید د دوی په بېلوالې غوره پوهاوی و لرۍ او ټولو یادونو سره یې ارځونه و کړی شۍ. چې همدا تاسو ته پر یوه کره پښتو لاسبری په لاس در کوي.

په دې بڼه د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو موندل او د ولس له منځه یې ټولول په دوې رغنده بڼه ډېره اسانتیا مومي لکه:.

۱. د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو موندل؛ د ولس له منځه یې د ټولولو لښتیلیک (جدول).
۲. په لښتیلیک کې پلټنه داسې په ډاګه شوې یا څېړنه داسې ښودل شوې.

په دې بڼه د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو موندل؛ د ولس له منځه یې ټولول؛ تاسو پر خپل پښت او نورو پښتنو خپلې موندنې او راټولونې و منۍ!
لورا لور؛ کوراکور؛ سر پر څنۍ؛ په وېړه خوله؛ خوله پر خوله؛ غاړه په غاړه؛ په ښکاره؛ په پټه؛ په ځغرده؛ په ډاګه؛ په ډانګ پېلې بڼه او پر ورته کښلې مو د دغې سکالو(مسلې، موضوع) دودیزه کمبله را ونغاړۍ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸. ۱ بږې (ږ). پوهاند ډاکټر مجاوير احمد زيار داسې ليکلي دي لکه:

,, لنډۍ د پښتني وګړني ادب يوه داسې شعري او سندريز ځېل (ژانر) دی چې د څومره والي، ټوليزوالي، ګرانښت او منښت له پلوه ورسره بل هېڅ ځېل سيالي نه شي کولی. ښېلا بېل نومونه او ستاينومونه، لکه لنډۍ، ټيکۍ، مصری، ټپه، اواز، بدله، سندره (لايق)، ټپۍ، ټپکۍ (يادويګا)، غريبۍ او غرنګۍ (رفيع) يې هم زموږ د خبرې پخلی کوي.

بل ارزښت يې په دې کې نغښتی چې د پښتو آر او رښتني شعري ,,څپيز-خجيز،، سيستم يوه ټيپيکه مخبېلګه ګڼل کېږي. که د دغه توليز (وزني) رغښت له پلوه د (ګړني او ليکني) قافيه وال او ازاد شعر رانغاړي، د مسره ييزې نابرابرۍ او ناقافيه والی له پلوه بيا په ځانګړي ډول د ازاد شعر له پاره يوه داسې پوخ بنسټ جوړوي چې پردۍيو پېښو، پليونۍ ته د چا پلمه نه پاتې کېږي او نه څوک پر اوسني پرله پسې رادوډېدونکو ازادو شاهکارونو دا ټاپه لګولی شي.

لنډۍ يوه داسې خپلواک دوې مسره ييز، په بله وينا، يوه بيته شعر دی. لومړۍ مسره يې نهه څپيزه او دوېيمه يې ديارلس څپيزه ده چې وروستۍ ناخجنه څپه يې يوه موزيکال اهنګ رامنځته کوي. له خجيز پلوه يې له سره تر پايه پر هره څلورمه څپه يوه غوره يا پياوړې خج ټيکاو لري او تر څنګه يې نورې څپې په اړوندو وييونو کې خپل، خپل خجونه هم ساتي. خو د هماغو غورو يا پياوړو شعري خجونو تر اغېز لاندې کمزورتيا مومي، خو بيا يې هم که ويونکی يا بولونکی ښځي وغورځوي، په بله وينا، له تول او تاله يې بلهار کړي، نو د بل هر شعر په څېر دغه ټولمنلی وګړنی شعر هم له ژبنۍ او مانيزې نيمګړتيا سره مخامخېږي.

داهم د لنډۍ د بې کچه ګرانښت او منښت ښکارندويي کوي چې د ښېنومه وګړنۍيو شعرونو او بدلو تر بل هر ځېله يې پنځون او زېږون زيات دی. هېښنده يې لا دا چې پر نالوستو پرګنو سربېره په کې لوستي او بيا شاعران هم پټه او ښکاره برخه اخلي؛ رښتيا هم له ډېرو ښېلګو څخه يې دا څرک پوره لګېدی شي چې پنځګر يې بايد هرو مرو ليکلوستوال او پاخه ويناوال اوسي؛ نه يوازې له هنري، بلکې ژبني پلوه هم لکه چې وايي:

دېدن مې کور ته پسې يووړ
پر کدردان اشنامې ځان بېکدره کنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا بله بېلګه خو لاڅه کړې، څه کړې چې د حمید مومند د دېوان د کومې لاسکښنې (قلمي نسخې) پر دوتنه را پاتې ده او له سبکه یې هم دا پوره جوتېدې شي چې د همدغه نومیالي شاعر رغاونه اوسي:

سینه مې دېګ، زړګی مې غوښې
اوښکې اوبه دي، بېلتون اور پسې کوینه

د امیر شېرعلیخان (شاهي پېر۱۸٦۳-۱۸۷۸) په نامه هم د ځینو بېلګو یادونه کېږي، د یوې داسې بېلګې څرک یې لګول شوی چې د واکمنۍ او ژوند په وروستۍیو شېبو کې یې له ډېرې نهیلۍ نه پر خوله راغلې وه:

د غم لښکرې راپسې دي
د بادشاهۍ تاج مې پر سر له ملکه ځمه

د دې له پاره چې د دغه ولسي مرغلرو د ,,غلا ،، مخنیوی شوی وي او ورسره ورسره ,,ـــ›هایکو،، نه وي ننګولې؛ لیکوال یې تر څنګه له پېنځیزونې (تخمیس) سره ,,ـــ› ټپیزه،، نومې شعري لړۍ را نښلولې او نن سبا یې ښایسته ډېر دود موندلی دی.

ترنګتوک (Euphony) لکه پاس چې ورته نغوته و شوه، لنډۍ له ټاکلي څپیز- خجیز انډول سره، سره پر یوه ناخجنه موزیکاله؛ په بله وینا پر یوې خوږ غږې یا ترنمي څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ (دوې ویشتمې) څپې خوږ غږي د څپیز- خجیز انډول ترڅنګه د لنډۍ یوه بل رغنده توک ګڼل کېږي او نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د شعر په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسکي پلوه (موزیکال) اهنګ له لاسه ورکوي. دغه توک یا توک ,,ترنمي څپه،، یې یا زور (a-) وي، یا (-مه) او یا هم (-نه) وي. په یوه مهال کې له دغو درېواړو څپو څخه هره یوه د ور مخکې (یوه ویشتمې) خجنې څپې له یوه څه اغېز سره لنډۍ ته یوه خوږ غږي یا خوش آهنګي وربښي او پر همدې لاسوند له درو څخه هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي؛ چې پښتو انډول یې ترنګتوک یا ترنمي توک کې دی شي.

دغه درېګونې څپې سره د خوږ غږۍ له پلوه پردرو پوړۍیو وېشنه مومي، (-نه) په لومړۍ پوړۍ (درجه) کې راځي، (-مه) په دویمه او زور(a-) کې ځینې کورني او بهرني داسې انګېري چې یوازې همدغه درېیمه د لنډۍ پایڅپه رغوي؛ په

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسې ترڅ کې چې دا دومره ترنم نه لري او یوازې هله یې موزیکاله لوښه زیاتېږي، چې ترې له مخه (م-) یا (ن-) راغلی وي؛ لکه په دې بېلګه کې:

اخر به خاورې شي بدنه
که دې هرڅو پر وطنو و ګرځومه

(یا: -ساتمه، -لیکمه، ځمه، یمه، شمه، خېږومه...)

که نه په یوازېني ځان دومره راکښون نه لري، لیکوال یې هم تراوسه متې دا یوه بېلګه، هغه هم د یوه دېوګلي (پښه یي) ملا پر حواله را یادښت کړې ده:

په پېښور کې مې زړه تنګ شو
کله به درشمه پراخه دېوګله!

په هره توګه، (-مه) او (-نه) هم کې دی شي، د همدغه درېیم ډول په څېر عادي ژبني توکي اوسي او یا هم هسې د موزیکالو (ترنمي) توکو په توګه په پای کې سرباري شوي وي، د ړومبي ډول بېلګې، لکه:

د خوشالی یاران مې ډېر وه
چې ښادي ولاړه، ټولو پورته کړل لاسونه

د لېونی ارمان پوره شو
پر لاره ځي په کاڼو ولي زیارتونه

بړستن دې واغوسته ویده شوې
پر زړه دې نه شته د یاری سوي داغونه

بس که چې مور دې کنځل و کړه
نامړې تا ته مناسب نه وه مینه

بلبل د زړه په غم اخته شو
غوټی د زړه سودا کوي د زړه دننه

ظالمه دا ظلم دې بس دی
چې یوه دې خوار کړم، بل دې ورک کړم له وطنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دوېيم ډول بېلګې چې ترنمي توکي يې پر ژبنۍيو هغو ور سرباري شوي اوسي، بېخي ډېرې دي او دلته يې پر يوه څو بسنه کوو:

▲ د بېلتانه په کور کې راغلم
برخې قسمت شوې، زما غم په برخه شونه

▲ څوک مې له حاله خبر نه شو
بېلتون مې بيا پر لمن اور و لګونه

▲ څوک مې له حاله خبر نه دي
دننه زړه مې هجران دړې، وړې کړنه

▲ څه شو که ناسته مې دلې ده
اروا مې ستا پر کټ منګولې لګوينه

▲ څله ودرېږې يارمې نه يې
يار مې هغه دی چې غونچې څنې ساتينه

▲ باده پر باد مې سلام وايه
پر هغه باد چې د اشنا پر لوري ځينه

د لنډۍ بېلابېل کارونځايونه: لنډۍ تر هرڅه له مخه يوه شعري لوښه، وينګ او کاربډنګ لري. له آره د بې ليک لوستو پرګنو له پنځونو څخه ګڼل کېږي او په ورځني ژوند کې يې زيات کاربډنګ په همدوی اړه پيدا کوي. يوه خوا ترې په ورځني ګړني بهير کې لکه وراشي (وجيزې) يا متل کار اخلي او بلخوا پرې د يوه هنري پيداوار په توګه خپل ښکلاييز څوب (ذوق) او ټولنيز ارمان خړوبوي، هغه دا چې په اواز کې يې انګازه کوي او بيا يې له سندريز پلوه له نورو سره هم شريکوي. سکالووې يې پر رزم او بزم، يا د يادويګا (۲۳٤مخ) په خبره پر مينه او جنګ جګړه راڅرخي. د مينې او رومانس بېلګه يې د خالو خان (د محمود غزنوي سرلښکر) د مينې (محبوبې) لنډۍ راوړې او د رزم يې د ميوند د ملالۍ هغه. د دې له پاره چې د ټولمنلي شعري او سندريز ځېل (ژانر) په توګه مو د لنډۍ کارونځايونه ښه ترا پېژندلي اوسي، داسې يې ور ډلبندي کوو:

(c) ketabton.com: The Digital Library

الف ـ د وراشو او متلونو غونډې ترې په ورځني ګړني بهیر کې کار اخېستل کېږي.
ب- په څېړمه توګه سندریز ډګر ته ور ګډېږي، هغه هم، په خپلواک ډول:

(۲) په اواز کې انګازه کېږي، (۲) له ساز او اواز دواړو سره غاړه غړۍ کېږي او (۳) په ناخپلواک ډول له سروکیو سره د سندریز کمپوز په بشپړتیا او سمبالتیاکې کارنده ونډه اخلي.
په دغو درو سرو سندریزو ډګرو کې ډېرې رنګارنګۍ راخپلوي. د اواز له پلوه بېلابېل سیمه ییز او ټبرني؛ بیا بېلابېل وګړني رنګونه رانغاړي. د ساري په ډول، کندهاریان یې یو راز انګازه کوي، ننګرهاریان یې بل راز، په هغو کې بېلابېل ټبرونه، کوچیان، پوونده، سارایان بل راز، کلیوال او ښاریان یې پسې بل راز؛ همداسې یې له ساز او اواز، بیا یې په ناخپلواکه توګه له بېلابېلو غاړو سروکیو سره بېلابېل رنګونه او ځېلونه درواخله.

لنډه کۍ چې په منګلو او ځاځۍیو کې دود لري، د لنډۍیو تر څنګ په څه ناڅه ورته سندریزه توګه ځنې کار اخېستل کېږي. څوارلس څپې رانغاړي، پر لومړي خج پیل مومي او زیاتره یې په سمه نیمایي کې سا کښل کېږي او تر پایه یې هره څلورمه څپه خجنه راځي، لکه:

جونه په (پر) باغ ګډې شوې، تالا یې کړه ګلونه؛
ته په دا ډاول جوړه یې، که زه در مین شومه؛

په دغه درېیمه بېلګه کې یې شپږ څپې وروسته سا اېستل کېږي او ورپسې اته څپې راځي: وه باد شاګردي ده، ټول یاغي شول وطنونه (علي محمد منګل، فولکلوري وږمې).،، (مجاویر ، ۱۳۸۸ لیږدی، چوپړی ۱۵۹)

,, سترګې مې ستا | پر لور څلور | شوې |
- - - -` | - - - -` | - | | |
څلور اته |شوې اته شپا | ړس شوې مې |نه
- - - -` | - - - -` | - - - -` | - | | | ‘‘
(مجاویر ، ۱۳۸۸ لیږدی، چوپړی ۱)

سترګې مې ستا په لور څلور شوې
څلور اته شوې اته شپاړس شوې مینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱. د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصرو موندل او دولس له منځه یې ټولولو لښتیلیک (جدول) بڼې څېره.

څېره ۲. ږ مجاویر احمد زیار ,, پښتو بدلمبچ یا پښتو شعر څنګه جوړيږي؟ ،، په دې لیکي کې د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصرو کچه، ۱۳۸۸ لیږدی، (ګڼه یې په: دانې)

ګڼه.	راټولوونکی / لیکوونکی نوم	لیکی / لیکنه	چاپ کال / نا چاپ	ټول ټال لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرۍ	Lánḍéy لنډۍ	Ṭapé ټپې	Ṭikéy ټیکی	Mésréy مصرۍ	Related منسوبي	ورووستاړي غږ Suffix Voice	ډیفتګونه (غبرګغږون) ناګرویبکي، ترویبکي، سټریل، اوسټریل، پارنوییکي، بلنوییکي، الیفبي او هیڅجای چچي لکه: وی، وا، نو، الف، او، ګرانه!، په ګرپانه!..	ګړه شوی Action Req'ed	څېرداری (Caution)	کنټرول کې (In control)
۲۲	مجاویر احمد زیار	پښتو بدلمبچ یا پښتو شعر څنګه جوړیږي؟	لیږدی ۱۳۸۸	۱۸	۷	۷		۴	Related منسوبي					
					۳	۲		۴	▲ سرو ته منسوبي Related to men					
					۴	۵			▲ ښځو ته منسوبي Related to women					
					۱	۲		۲	ونه - uná: (څرګند واو په غږ کلمې سره راشي) ونه.					
					۵	۱			ینه - ná: (څرګنده ي په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه.					
					۱	۳			زوزکی - ana: (نون زور ولري) نه.					
						۱		۱	زورکی - mana - (منه مجهوله هې * مه) مه.					
								۱	زورکی , ه ،: (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري.					
									څرکنده , ه ،: (کوناټوره، بختوره) ډېرې لږې شتون لري.			۱۳	۶	تول

۸. ۸۱ لښتیلیک :. په دې لښتیلیک کې پلټنه داسې په ډاګه شوې یا څېړنه داسې ښودل شوې ده چې د لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ موندل او دولس له منځه یې ټولولو اوډون (ترتیب) وندې کوي.

۸. ۲ ږ. د یوې بې سروبوله انګیرنې له مخې د پوهاند ډاکتر مجاویر احمد زیار ,, پښتو بدلمبچ یا پښتو شعر څنګه جوړېږي ؟ ،، په پورتنۍ ,۸. ۱، ګڼه څېرکي یا برخه کې د ږ (ږې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې:

څېره ۸. ۱ ږ پوهاند ډاکتر مجاویر احمد زیار ,, پښتو بدلمبچ یا پښتو شعر څنګه جوړېږي؟ ،، په دې لیکي کې د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو، او مصرۍیو کچه، ۱۳۸۸ لیږدی، (ګڼه یې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده په څېره ۸. ۱ ږې (ږ) کې:

۱. څېره ۸. ۱ ږ پوهاند ډاکتر مجاویر احمد زیار ,, پښتو بدلمبچ یا پښتو شعر څنګه جوړېږي؟ ،، په دې لیکي کې د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو، او مصرۍیو کچه، ۱۳۸۸ لیږدی، (ګڼه یې په: دانې)
۲. ګڼه: ۱۸
۳. راټولونکي / لیکونکي نوم: پوهاند ډاکتر مجاویر احمد زیار
٤. لیکی: پښتو بدلمبچ یا پښتو شعر څنګه جوړېږي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

٥. چاپ کال: ۱۳۸۸ لیږدی
٦. ټول ټال لنډی، ټپې، ټیکی او مصری: ۱۸
٧. لنډی Lánḍéy: ۷
٨. ټپې Ṭapé: ۷
٩. ټیکی Ṭikéy:
١٠. مصری Mésréy: ۴
١١. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ لنډی Lánḍéy: ۴
١٢. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټپې Ṭapé: ۲
١٣. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټیکی Ṭikéy:
١٤. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ مصری Mésréy: ۴
١٥. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ لنډی Lánḍéy: ۴
١٦. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ ټپې Ṭapé: ۵
١٧. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ ټیکی Ṭikéy:
١٨. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ مصری Mésréy:
١٩. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - wanā: (څرګند واو یا وې بېواک ،،و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپېړې شوې لنډی Lánḍéy: ۱
٢٠. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - iná: (څرګنده یې یا لنډه یې ،، ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپېړې شوې لنډی Lánḍéy: ۵
٢١. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - ná: (نون زور ولري یا ربنتې پېنېلې هې ،، ه ،، څخه مخکې ابېڅه نې ،، ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپېړې شوې لنډی Lánḍéy: ۱
٢٢. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má) maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپېړې شوې لنډی Lánḍéy:
٢٣. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی ، ه یا ــه ،: maɣolə, xwalə, xpalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپېړې شوې لنډی Lánḍéy:
٢٤. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوروله هې (زور) ، ه یا ــه ،: arā, aṛ, baxtawarā konatawarā, zargarā, kaftarā (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپېړې شوې لنډی Lánḍéy:
٢٥. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - wanā: (څرګند واو یا وې بېواک ،،و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپېړې شوې ټپې Ṭapé: ۲
٢٦. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - iná: (څرګنده یې یا لنډه یې ،، ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه ؛ سره بشپېړې شوې ټپې Ṭapé: ۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۷. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - ná: (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé: ۳
۲۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé: ۱
۲۹. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ــه ،: maγolə, xwalə, xpalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé:
۳۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ــه ،: konatawará, zargará, kaftará
(کفتره، زرگره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ará, aṛ, baxtawará, ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé:
۳۱. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - wanáː (څرګند واو یا وې بېواک ،،و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټيکی Ṭikéy:
۳۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ينه - ináː (څرګنده يې یا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) يينه او ينه؛ سره بشپړې شوې ټيکۍ Ṭikéy:
۳۳. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - ná: (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټيکۍ Ṭikéy:
۳٤. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټيکۍ Ṭikéy:
۳۵. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ــه ،: maγolə, xwalə, xpalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټيکۍ Ṭikéy:
۳٦. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ــه ،: konatawará, zargará, kaftar
(کفتره، زرگره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ará, aṛ, baxtawará, ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټيکۍ Ṭikéy:
۳۷. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - wanáː (څرګند واو یا وې بېواک ،،و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy: ۲
۳۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ينه - ináː (څرګنده يې یا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) يينه او ينه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:
۳۹. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - ná: (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:
٤۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy: ۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

٤١. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی , ه یا ــه ،: maγolə, xwalə, daṛə, xpalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله، دړه) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy :۱

٤٢. وروستاړي غږ Suffix Voice ؛ زورواله هې (زور) , ه یا ــه ،: ará, aṛ, baxtawará, konatawará, zargará, kaftará(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصرۍ :Mésréy

٤٣. ټول ټال د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصرۍیو د مسرو (پېټ، نیم بیتی، نیمه کړی، نیم بند یا مسره د پیپلې نیمه کړی، نیم بند یا نیم بیت) کچه: ۳۶

٤٤. ټول ټال د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصرۍیو د لړونو (چې یکړ، یوون، مفرده وی یې لړ یا ردیف دی؛ د هې ,, ـــه ،، ابېڅه) کچه: ۱۸

٤٥. د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصرۍیو د نه ماتیدونکي پښېله (حکمي قافیه) کچه: ۱۸

٤٦. ټول ټال د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصرۍیو د څپو (څپیزو، څپې، سېلابو، هجاوو ,, سیلیبلس Syllables،، د ابېڅو شمېرلو) کچه: ۳۹۶

٤٧. ټول ټال د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصرۍیو د زورنو(خجیزو، خجونو، اکسنټو ,, لفظ، د موسیقي نوټونه: د خج نښې: د توري په سرنښې , چې د تلفظ د جګوالي او ټیټوالي زور، او ږدوالی، کیفیت ښیي،: ټینګې , لهجې ،: تاکیدي: بیلوونکی نښې: د وینا , ځانګړي، خاص او بېل ، ډولونه. Accents, Morphemels: ،،) کچه: ۹۰

٤٨. ټول ټال د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصرۍیو د ترنګټوک مېچې کچه: ۱۸

٤٩. ټول ټال د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصرۍیو د لوړ ترنګټوک (د پاینی مسرې پاینی څپه یا خوړه غږي اواز په لوړه وي چې ډېری یې په ینه، او نه سره راځي چارباغی لغمانی یې بولي یا د کیسو (داستاني) لنډی، ټپې، ټیکی او مصری یې بولي او پاتیشوني نورې چې وروستاړي غږ په ځوړ راځي دي) مېچې کچه: ۴

٥٠. د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصرۍیو د ځوړ ترنګټوک مېچې کچه: ۱۴

٥١. دیفتنګونه (غبرګغږون)، ناټرویيکي، ټرویيکي، سټربل، اوسټربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښني او هیېجاني چغې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه! ... . چې له دوی سره سر باري، منځباري او بېخباري راځي:

٥٢. کړه شوې Action Req'ed (ویار (عیبونه) او تېروتنې سمې شوې) ■ : ۱۳

٥٣. خبرداری (Caution) ● : ۶

٥٤. کنټرول کې (In control) ✓ : ټول

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پورتنۍ لیکنه کې عیبونه او تېروتنې چې سمې شوې وې په ۵۳ ګڼه کې یا کړه شوې ۱۳ ځایه وې، چې کنټرول کې شوې یا په بله وینا روغې یا سمې یا سیې شوې دي او په سور رنګ سره په متن کې ښودل شوي دي.

شپږ (۶) ځایه خبرداری ورته په لاندې ښه دی، په نوموړي لیکي کې چې یا به یې خپله ټیپ کړی وي او یا به یې کوم زده کړیال خو تېروتنې په کې وې:

۱. یوه یې یو کښلی دی، په دې وینګ لکه you یا U چې په کار ده چې د یو پرځای یوه وکښي ځکه چې ګڼوییکی دی.
۲. او اړېکوییکی یې و کښلی دی، اړین باید او و کښل شي، لکه د دری ژبو په شان ترې ګټنې اخلي. (لکه : مرغ و روبا. په پښتو کې کره ښه لکه: چرګ او ګیدړ. یا تول و تال اړین داسې و کښل شي: تول او تال).
۳. دوې ,, ،، یې په دوې د را اخستنې نخښه، نقل، اقتباس بل تن خبرې یا وینا، یې په دوې لیندیو (( )) ښه کښلې ده. ,, ،، ښه روغه او کره راځي د اخځوک له پاره هم.
٤. نهه ۹ عدد یې نه، کښلی دی باید نهه و کښل شي او روغ راځي.
٥. په کې یې پکې کښلې په دې ښه ناسمه راځي (لکه : د دېرې پکې پښځه پرې لري او یا د یوې پکې رنځورې جلۍ د سر په شان ښکارېږي) لکه وییې زورنه یې هم ورته ده، باید سترېل په له ناتړوییکي کې څخه یوه وت یا فاصله یا واټن و لري، ګډ را نه شي سره.
٦. ترنګتوک دغه ټوک یا توک ,,ترنمي ځپه،، کې (م-) یا (ن-) کره و کښې په دې ښه نا کره راځي (-م) یا (-ن) ځکه له نوموړو ابېڅو څخه ورسته د هې ابېڅۍ راځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹. آر

د لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ آر (اصل) په ډانګ پېيلي وينا له آرياني پښت څخه دی چې پېنځه زره او اووه څلوېښت کاله پخوا په بلخ، بخدي کې د آمو سين، هرېې، لمپاکا، کابل، هېلمند سين په غاړو او شا او خوا کې اوسېدل او پښتو د همدې خلکو ژبه وه.

اوس، اوس په روان پېر کې په ټوله پېنۍ (نړۍ) کې پښتون پښت کډوال شوی او استوګن شوي دي، په لومړي ځل په نړۍ وال فضايي تمځای (سټيشن) فضا يا مريخ کې په پښتو ژبه خبرې شوي؛ د غوږکي (ټيليفون) له لارې له ځمکې څخه پرې غورې او پلټنې شوي دي؛ په رښت کې پښتو دوهيمه نړۍواله ژبه ده چې په نړۍ وال فضايي تمځای (سټيشن) فضا يا مريخ کې پرې خبرې شوې دي له روسي ژبې څخه ورسته؛ د ډګروال عبدالاحد مومند له لوري د پښتو ژبي نومونړې پېيلې ويل شوي دي او په ټوله نړۍ کې پښتون پښت لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ لس دولس دانې په يادو يادې لري او په خبرو اترو کې يې وايي.

پښتو ژبې لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ له آره د پښتون او پښتنې له خولې وتلې وينګونه، غږونه او پېيلې دي چې د آرياني قوم يوه څانګه ده. دا هغه آرياني پښت دی چې د ځمکې په سر پرې ۷۰۰۰۰۰۰۰ اوويا مېليونه ګڼه ګونه خبرې اترې کوي؛ د نړۍوالو د ژبې له ونې څخه هغه ښاخ دی چې تر ټولو ډېر د ژبو ونو ډډ ته نږدېوالی لري؛ هغه ښاخ دی چې د ګړېدونکي ژوي لاس ورته لومړی رسېږي؛ د ژبو له ډډ څخه ورته لومړی پل خوندي کېږي، چې نورو ژبو ته پرې پورته کېږي، لکه خوندي ژبنی پل پوړ؛ د ژبو د ونې له څېرې پښتو هغه آرياني ژبې ښاخ دی چې د ژبو ونې ملې، ډنډر او ځمکې څخه لږ واټن لري؛ تر ټولو ژبو د ژبو ونې ملو يا رېښو ته ډېر نږدېوالی لري؛ تر ټولو زوړ ډنډر او ښاخ له ډډ څخه دی چې څانګه يې زړې خو ټينګې او قوي پاڼې لري.

د نړۍ ټولې ۶۵۰۰ ژبې کې چې رېښې يې خړوب کېږي، لومړی د همدې ژبې ښاخ دی او د لمر وړانګو روښنايي او اکسيجن يا هواويچه همدي ښاخ رېښو ته ورکړې ده، چې د ويکيو وينګونو رېښې يې تر ډېره له نړۍوالو ژبو سره نږدېوالی لري.

,, د نړۍ پر ټولو ژبو کې لومړۍ، بډايه او پرمختللي ژبه زموږ د تربورانو ژبه ده چې زموږ څخه ورسته زوکړه شوې. ټول کال به يې يوازې سپينې وګري خوړلې زموږ ګاونډی ژبه ده چې ځواک يې خپلو خپل ژبو په لاس کې دی، هغه د چين

(c) ketabton.com: The Digital Library

اساسي لهجه ده، چې (۱،۲۱۳،۰۰۰،۰۰۰) يوه بيليون او دوې سوه او ديارلس ميلونه تنه پرې خبرې کوي.

بله دا چې که انګلېسي ژبه (۱،۲۰۰،۰۰۰) يوه مېليون دوې سوه زره وييکي (لغات) لري، عربي او روسي ژبه بيا (۹۰۰،۰۰۰) نهه سوه زره وييکي لري، پښتو ژبه (۶۰۰،۰۰۰) شپږ سوه زره وييکي لري، دري يا فارسي ژبه بيا (۴۰۰،۰۰۰) څلور سوه زره وييکي لري.

دلته په يوه نه يوه نوم داسې کسان شتون لري؛ چې د خپلې ژبې له ويوکو (وی يا لغاتونو) سرا تربګني لري؛ په کومو چې نه پوهېږي؛ هغه بيا ناګنلي ګڼي؛ په دې سره به لازمي وي؛ چې د پښتو ژبې خپل کره وی له منځ لاړې شي. ما ايله (۴۰،۰۰۰) وييکي نه دي زده کړي، نو دا د دې مانا نه لري، چې پښتو ژبه دې الله مه کړه نيمګړې وي. خو زه به په نورو پاتې (۵۶۰،۰۰۰) پښتو ويوکو نه پوهيږم.،، (صفی الله، ۱۳۸۸ ليږدی کال، ننه توزې ,, پيليزه، سريزه، مخکې وينا، مقدمه ،، ۷۲ چوپړی).

د ژبو له رېښو څخه ټول آرياني ويکيي د نورو ژبو ويکيي د ډېرو آرپوهانو (اېټېمولوجېستانو) د څېړنو له مخې په ټکرويي (تصادفي لغات) زباده شوي دي.

پښتو ژبه او د نومړې ژبې وګړنې پيبلې لنډی، ټپه، ټيکی او مصری ډېر په حسن، ډول، ښايست، بډاينه، زېرمه او خوږلنتوب آراسته ده.

په آري ربښت کې پيلنی د بشر پښت ډېرېدنه په ټوله نړی کې له بخدي څخه شوی؛ منځنی يا دوېيم له پنجاب د سيند غاړو هند څخه شوی او پاينی يا درېيم د چين له اغيور د سيند له غاړو څخه شوی. څومره چې د دوو ژبو تر منځ يا د دوو ژبو او درېيمې ژبې ترمنځ اړيکه او راکړه ورکړه ډېره وي، همغومره د دوی تر منځ په ژباړه کې د کارېدونکي مېټافريز او پارافرېز نسبت ډېر وي.

خو د غونډ د ايکولوژيکي مناسب ځای د بدلون له امله، ځيني پېر دوديزه آرپوهه (Etymology) په يوه او يا بله ژبه کې د شته مانا له پاره د يوه لارښود په توګه غلتوونکې وي. يوې وی غږ د بلې ژبې په بله او په بله ژبه کې په بله مانا وي. لکه:. کور وی د پښتو ژبې هستوګنځي ته وايي چې وګړي په کې ژوند ګړ وي. همدا د پښتو ,, کور،، وی په دري، تاجکي، فارسي ژبه کې د ړوند مانا ورکوي، هغه تن چې سترګې يې نه وي او يا يې سترګې کار نه کوي؛ په انګلېسي ژبه کې کور يا Core د هر شي منځ (هسته)، مرکز، منځ کبنل يا منځه يا هسته را اېستلو ته وايي. په چينايي، روسي، جرمني، فرانسه يي، پشه يي، بلوچي، اوزبېکي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

تورکي، عربي او اېندي کې د کور وی بېله بېله مانا لري. ځای، ځای په لنډی، ټپه، ټيکی او مصری کې ترې ګټنې اخستل شوې وي.

د لنډپېره تعريفونو له پاره اې (الف). لنډی، بې (ب). ټپه، پې (پ). ټيکي او تې (ت). مصری پورې لکه څنګه چې لومړي ټوک۶.، ۷.، ۸.، او ۹. پراګراف وايي او پيله يې ساده برابروي داسې: د آر (اصل) له پاره و وينئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰. اوسمهال يې د ډېرولو تګ لاره

د لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ اوسمهال يې د ډېرولو تګ لاره دا څېړنه داسې سپينې ته باسي.

د لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ د ډېرولو تګ لاره په روان پېر کې يوازې په دې بڼه شونې ده:.

۱. هاغه پيلن او پيلنه چې په روان پېر کې د لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ ډېرولو تګ لاره باندې مزل کوي يا يې د تللو تکل لري، لږ تر لږه هغه لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ چې لرغونې دي، خوندي شوې دي په ليکلې بڼه، قلمي نخسو کې او له چاپه سلمتې تېرې شوې دي. يوازې د ، ه ، ابېڅې په پاې کې وار په وار تړښتې راځي. سندرپيزه، سازينه، يا اهنګينه کليمه لري چې د دوی ټولو غږ بشپړوي.

چې ګڼه يې تر ۲۱۹،۱۷۵,۰۰۰ دوېسوه او نوولس زره او يوه سلو اووه پينځوس عشاريه ټکی ټکی ټکی دانې سره ګډې لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ دي. دا ټولې به يې لوستې، ليدلې، ځينې يې يادې وي چې هر ګوره خپلې جوړوي او يا يې ټولوي له دوی سره په ټکر کې نه وي. له دوی ټولو بېلې وي، د دوی ګډوله هېڅ نه وي، ان!؛ يوه ټکی ا دانه، دانه نوي پېر باندې څورلبڅ وي.

۲. چې د لرو پرتو سېمو، غرنۍيو لمنو، بنډوو او ټېټنګونو، درزنۍيو کلو او تربلو کې چې د پښتون پښت پيېلن او پيېلنې ژونګړ وي؛ د هغو له خولې يا اوازونو څخه مو چې واورېدلې او يا له خپلو مشرانو، ادې، انا، ترور، اېنګيندو، لوڼو، خويندو، ميندو، نېکونو، اکاګانو، لويانو مو واورېدلې، نو ځان سره يې په چوپړو کې په ليکاني (قلم) يا پنسل په کره پښتو وليکۍ؛ په کومه بڼه چې وي په همغه بڼه يې خوندي کړۍ.

۳. خپله يې سرغندو مهالنۍيو او يا سرغندو اوبپانو کې په خپله خپرې کړۍ؟

۴. د اطلاعاتو او کولتور (فرهنګ) برخو ته يې و سپارۍ؟

۵. د ټاټوبي سترو ښارونو کتابتونو او د پښتون پښت سترو کتابتونو ته يې په کښلې او يا برېښناليک يا له چاپه تېرې شوې بڼه و سپارۍ چې يا يې هغوۍ خپلو کتابتون کې ستاسو موندلې لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ خوندي کړي يا يې د علومو اکاډمۍ کتابتون کې دوی خوندي کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶. چې د ټولو مندل شوو کچه ان یوه دانه وي، چې د چا له لوري مو و موندله، له کوم وګړي څخه، په کوم ځای کې، په کوم پېخلیک او د کچې اندازې یې چې څوداني دي؛ په روان پېر کې یې د ډېرولو تګ لاره په لاس درکوي.

۷. اړېنه دا ده چې د ۶. ۷، ۷. ۷، ۸. ۷ او ۷.۹ پراګراف په بنه باید د دوی په بېلوالې غوره پوهاوی و لرئ او ټولو یادونو سره یې ارځونه و کړی شئ. چې همدا تاسو ته پر یوه کره پښتو لاسبرى په لاس در کوي.

۸. د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو په روان پېر کې یې د ډېرولو او تګ لارې لښتیلیک (جدول)، چې په اې ابېڅې پیل او په پې ابېڅې پای شي.

پیلنۍ د نرمکالي کښلو (سندونو، لیکنو، کتاب شویو، متنونو، سرلیکنو) زېرمې ته ټولې لنډې، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ دننه کړل شي؛ چې سره ورته یې هغه خپله له منځه لاړې شي. یوازې اصلې بڼه یې ځای ونیسې، دو باره ټولې ترکیبي، چې د ځینو پیلنۍ مسره سره ورته والی لري او په ځینو کې پاینۍ مسره سره ورته والی لري. ترې چاڼ کړل شي، یوازې اصلې بڼه یې ځای ونیسي، پېخلیک یې د هغه لیکولو څخه وي چې لومړی یې له چاپ څخه په تېر پېر کې تېر کړې وي، لکه د لومړي ټوک په ۱۴. پراګراف په بڼه باید د دوی د کچې اندازې باندې غوره پوهاوی و لرئ او ټولو یادونو سره یې ارځونه و کړی شئ. په روان پېر کې یې د ډېرولو او تګ لارې لښتیلیک ورغوئ.

۹. پلټنه داسې په ډاګه شوې یا څېړنه داسې ښودل شوې ده په لښتیلیک کې په دې بڼه د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو په روان پېر کې یې د ډېرولو تګ لارې، تاسو پر خپل پښت او نورو پښتنو خپلې موندنې او راټولونې ومنئ!

لورا لور؛ کوراکور؛ سر پر څنۍ؛ په وېره خوله؛ خوله پر خوله؛ غاړه په غاړه؛ په ښکاره؛ په پټه؛ په ځغرده؛ په ډاګه؛ په ډانګ پیلې بڼه او پر ورته کښلې مو د دغې سکالو(مسلې، موضوع) دودیزه کمبله را و نغاړئ.

۱۰. څېړنه داسې ښودل شوې ده په لښتیلیک کې د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو په روان پېر کې یې د ډېرولو تګ لارې؛ تاسو پر خپل پښت او نورو پښتنو، په ټولو نړۍوالو ببلا، ببلو ټبرونو له خوږې پښتو ژبې څخه نورو ژبو ته په نومړو کوشنۍیو، ګڼلو، خوږو پېیلو علمي ژباړه خپلې موندنې او راټولونې ومنئ!. چې هغوی ور څخه په روان پېر کې په انټرنیټي میخانیکي اتوماتو ژباړو کې په چټکه بڼه لورا لور؛ کوراکور؛ سر پر څنۍ؛ په وېره خوله؛ خوله پر خوله؛ غاړه په غاړه؛ په ښکاره؛ په پټه؛ په ځغرده؛ په ډاګه؛ ډانګ پیلې؛ او پر ورته کښلې مو د دغې سکالو(مسلې، موضوع) دودیزه کمبله را و نغاړئ.

۴۲ چوپیری

د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو انګړ
څېړنــــــــچوپیري (ریســـــــــرچ پاڼې)

څېره ۳.۳ په روان پېر کې د لنډۍ، ټپه، ټیکي او مصرۍ د ډېرولو او تګ لارې لښتیلیک ,, جدول ,,

		۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱
	(In control) کنټرول کې	ټول	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	ټول	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
	(Caution) خبرداری	۲	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۱۰	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
	Action Req'ed کره شوي	۳	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۴۲۴	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
	دپښتګونه (غبرګفیون) ناترویکي، ترویکي، ستریل، اوستریل، پارنوییکي، بلتوییکي، اندبیتق او هیبجاني جڅ لګه: وی، واه، نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!..		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
Mésréy مصرۍ – Suffix Voice وروستاړی غږ	خرګنده . هـ ،: (کوناتوره، بختوره) دبرې لرې شتون لري.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
	زورګ . هـ ،: (ترله، خوله، مغوله، خبله) دبرې لرې شتون لري.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
	زورګ - mana - (منه مجهوله هې * مه) مه.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۲	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
	زورګ - ana: (نون زور ولري) نه.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
	ینه - ná: (خرګنده ي په غږ جملې، غونډلې سره راشي) بینه.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۸	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
	ونه - uná: (خرګند واو په غږ ګلمې سره راشي)ونه.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۷	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
منسوبي Related	Related to women ښځو ته منسوبي		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۸	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
	Related to men سړو ته منسوبي		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۹	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
	Mésréy مصرۍ	۴۹	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۱۷	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
Tikéy ټیکۍ – Suffix Voice وروستاړی غږ	خرګنده . هـ ،: (کوناتوره، بختوره) دبرې لرې شتون لري.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
	زورګ . هـ ،: (ترله، خوله، مغوله، خبله) دبرې لرې شتون لري.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
	زورګ - mana - (منه مجهوله هې * مه) مه.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
	زورګ - ana: (نون زور ولري) نه.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
	ینه - ná: (خرګنده ي په غږ جملې، غونډلې سره راشي) بینه.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
	ونه - uná: (خرګند واو په غږ ګلمې سره راشي)ونه.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
منسوبي Related	Related to women ښځو ته منسوبي		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
	Related to men سړو ته منسوبي		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
	Tikéy ټیکۍ	۱۶	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
Tapé ټپې – Suffix Voice وروستاړی غږ	خرګنده . هـ ،: (کوناتوره، بختوره) دبرې لرې شتون لري.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
	زورګ . هـ ،: (ترله، خوله، مغوله، خبله) دبرې لرې شتون لري.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
	زورګ - mana - (منه مجهوله هې * مه) مه.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۹	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
	زورګ - ana: (نون زور ولري) نه.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
	ینه - ná: (خرګنده ي په غږ جملې، غونډلې سره راشي) بینه.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۱۰	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
	ونه - uná: (خرګند واو په غږ ګلمې سره راشي)ونه.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۷	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
منسوبي Related	Related to women ښځو ته منسوبي		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۱۴	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
	Related to men سړو ته منسوبي		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۱۰	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
	Tapé ټپې	۷۴	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۲۶	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
Lándéy لنډۍ – Suffix Voice وروستاړی غږ	خرګنده . هـ ،: (کوناتوره، بختوره) دبرې لرې شتون لري.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
	زورګ . هـ ،: (ترله، خوله، مغوله، خبله) دبرې لرې شتون لري.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
	زورګ - mana - (منه مجهوله هې * مه) مه.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۲۷	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
	زورګ - ana: (نون زور ولري) نه.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۱	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
	ینه - ná: (خرګنده ي په غږ جملې، غونډلې سره راشي) بینه.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۲۵	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
	ونه - uná: (خرګند واو په غږ ګلمې سره راشي)ونه.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۲۰	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
منسوبي Related	Related to women ښځو ته منسوبي		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۵۱	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
	Related to men سړو ته منسوبي		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۲۱	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
	Lándéy لنډۍ	۴۸	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۷۳	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
	ټول ټال لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ	۱۸۷	معلومې نه دي	معلومې نه دي	معلومې نه دي	معلومې نه دي		۱۱۶	۷۳۰۰	معلومې نه دي	معلومې نه دي	معلومې نه دي
	چاپ کال / نا چاپ لیږدی (زیږدی)	۱۳۸۸	معلوم نه دی	خطي نسخه ملي ارشیف	خطي نسخه ملي ارشیف	خطي نسخه ملي ارشیف	پښتو ټولني چاپ 1323	پښتو ټولني چاپ ۱۳۲۵	پښتو ټولني چاپ ۱۳۳۴	پښتو ټولني چاپ ۱۳۳۷	پښتو ټولني چاپ ۱۳۵۸	پښتو ټولني معلوم نه دی
	لیک / لیکنه	خلبر کې د ددو دود	د پښتونخوا د شعر هار او بهار	سپورمیه کرنګ وهه راخیږه	متلونه او لنډۍ یا ذخیره لغات	غورشکه د لنډیو	ملي سندري	پښتو سندري	پښتني سندري	لنډۍ چان کوونګ او فارسي مترجم انګریزي ژباړه ي محمد ابراهیم شریفي کړي	لنډیو مجموعه	د مېني جهان یا ملي موسیقي،د اتمان ټولونه قلمي نخسه ۱-۳ ټوک
	راټولونکی / لیکونکی نوم	انجینیر صفی الله فردوس	معلومې نه دي	معلومې نه دي	محمد عمر	زهیر	محمد ګل نوري	ګل پاچا الفت	محمد دین ژواک	عبدالروف بېنوا	عبدالروف بېنوا	معلومې نه دي
	ګڼه	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱

۱۰. ۱ لښتیلیک:. په روان پېر کې د لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ د ډېرولو او تګ لارې لښتیلیک (جدول) بڼې څېره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

١١. د لنډۍيو، ټپو، ټيکۍيو او مصرۍيو ته د ادبي ښکېلاک ګرو ارزښت ټاکل

دښننو د ناوړو نيتونو جګړې په دې کې وي چې تل يې په زهن کې لري او د دې خاورې وګړو ته په سپکه ګوري. د دې ټاټوبي ژونګړو او د ژوند هره سته چې د دوی د راتولونکي ژوند او روان ژوند، د سوکالی او بډاينې چولېځ کېږي، ادبي ښکېلاکګر ورته ټيټ ارزښت ټاکي او ښکېلاکګر هر څه ته په سپکه ګورې.

زموږ د ټاټوبي افغانستان ډېری تاريخونه او ادبي کښلې د افغانستان دښانو ليکې دي چې له افغانستان سره لرغونې او تاريخي دښمنۍ لري.

زدهکړه دا سپيني ته را اوباسي چې د پښتنو دښمنانو ليکونکي او ليکوال له لرغون پېر څخه د پښتنو پښتونوالې او پښتونولي ننګ، پت، غيرت، مېړانه، سربښندنه، ګوندي، پور، بدلې، جرګې، حجرې، مرکې، کړه وړه، ولاړه، درانوي، اړي، مېلمپاله، ودنې، وتې، چابکتيا او ځيرکتيا روزنې او ښونې خپلو وګړو، ځواکونو او زدهکونکو ته ښودلې دي. ان اليګزندر(ماکيدانسکي يا اسکندر مقدوني) ٣٢٦ مخزېږدي پېر کې (٢٣٤٢ کاله وړاندې) د ده اوستاد ارسطو ښودلي وو او ارسطو ته د هغه اوستاد اپلاتون او اپلاتون ته د هغه اوستاد سقراط ښودلي وو. دوی زموږ دښن وو؛ لکه څنګه چې موږ پښتانه د دښن تعريف کوو ,, د دښن هر څه زموږ دښن وي، ان کوشنی ماشوم يې نر وي او که ښځه په هر پېر کې په هر ښه له منځه وړسی له شتو او توکو سره په ښه کلکه ښه؛ چې ډګر ته دې په جګړه ډله راغله د ستر تن څار يې کوه ترې له منځه وړسه يا په پيل کې ترې يوه تن له منځه وړسه چې په نورو کې ډار خپور شي، بيا هغه څه کوه چې زړه دې غوړي؛ چې توره دې لنډه شوه کدم پسې واخله او سر دې تل ساته د دښن سره اخله ،، دوی يې هم کوي، زموږ لرغوني ليکني، کتابونه، اثار، ليکنې او چوپړي، چې د ژويو په پوستکو، د ونو په ښاخونو، ډبرو، څندو، ملو، پاڼو، کاغونو، چوپړو او څادرو د رواني لړۍ په ډول شتون در لوده. ټول له کلو ښارونو، کورونو سره تالا او په اور و سوزول؛ اېره، اېره يې کړه؛ په انګېټيېو (بخاريېو) او ورياوو (شاورې يا حمامونه) يې پرې په مياشتو، مياشتو تودول. چې څه په سينه، سينه يوه له بله بل ته يادي ور رسولي همغه رارسيدلي دي، په ټوله نړۍ کې له پښتنو څخه زاړه کتابونه يوه هم نه لري چې موږ يې نه لرو دوی يې هم نه لري.

په لغمان کې ډېرين ارامي پښتو ليک او مصري پښتو مېخي ليک، په غور کې مېخي ليک، د بخدي، ګندهارا، ارکوزيا، باميان، تخار او عينک څمڅو کې ډېرينې کښلې د ټاټوبي لرغون پېخليک (تاريخ) وياړ را ښه يې او راپېژني. په همدغو سېزونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

مور نورو ټبرونو ته ور پېژنو او ځان ور ته لرغون څرګندوو. د پښتنو ټولې لرغونې وينا وي، ورځنۍ خبرې، ويکيي، غونډ، غونډلې، پيبلو، لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصريو ته ادبي ښکېلاکګر ټيټ ارزښت ټاکي او ښکېلاکګر هر څه ته په سپکه ګوري د دې له پاره چې هغه دښن وي؛ دښن که هر تن وي دښن، دښن وي.

زما سره يوه تن د شکر درې و چې په اوزبېکېستان کې يې زه د پروژې امر وم، زما څنګ ته راغی او وې ويل راته ,, انجينر صاحب اين در زبان ما، دری چې معنی دارد کې همه ی تان اين زياد ارزش ميدهيد! برمن اين را معنی کو؟،،

خدای دې زما کړه غونډې منډې
په سر به پنډې چلوم تا به ساتمه

ما ورته و ويل چې دا داسې مانا لري په درې ژبه کې:

خداوند تورا ازمن کند کلولهګک (بانوی چاق قد پس) **** بالای سرم خلتها (بوجی، عمته خويش) را ميبرم شما را نيګاه ميکنم.

هغه راته و ويل: اين چی؟ کلولهګک، خداوند تورا ازمن کند کلولهګک **** بالای سرم خلتها (بوجی، عمته خويش) را ميبرم شما را نيګاه ميکنم.

هېڅ مفهوم و معنی و شعريت، عشقيت، محبوبيت، لذت، لطافت، نزاکت و پسنديده ګی نه دارد!!.

زه پرې پوی شوم چې د ده زما له ژبې له بډاينو سره تربګني ده، او په زهن کې ور سره د نيتونو جګړه کوي. نو سم د لاسه او رټ رټ مې ورته حاضر ځوابی کې و ويل : خی شما من به ګويد که اين چې معنی، شعريت، عشقيت، محبوبيت، لذت، لطافت، نزاکت و پسنديده ګی و چې ماهيت دارند.

شاه محمد دګروال ++++ تکيه زده به ديوال
تر ډډه ډه ډه ډنګ، تر ډډه ډه ډه ډنګ.... پرده اول دراين چې وېژه ګی ها است کې شما رقس ميکنيد، ميخيزيد بريش و ده، ده ١٠، ١٠ متر در رقس ميرد، خود را بالا پاين ميزنيد، و اوستاده ميشيد چېغ ميزنيد، و ميان همه مردوم ګردن خود را پاره ميکنيد. (مکروريان ۶، بخارا، ازبکېستان. ٢٠٠٨ميلادي.)

يوه بله بېلګه يې داسې ده چې، د کابل مکرويانو يوه لوفر محصل و، په لاره کې راته ويل چې : ما پشتو کون کلان را مګويم، زمان ايکه بالای دخترها پرزه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ميريم. ميګويم که خوب پشتو داري!! مطلب مان کون کلان ميباشد که خوش ما ميبيايد.
ما ورته و ويل: خی، ما برايش ميګويم که خوب دری داری!؟ مطلب ما ازين کون ميده يا ريزه ميباشد. (کارته پروان، سرک زير باغ بال، کابل، افغانستان. ۲۰۰۳ميلادي.)

د لنډۍيو، ټپو، ټيکۍيو او مصرۍيو ته د ادبي ښکېلاک ګرو ارزښت ټاکل په همدي او همدې بڼه وي. هېڅ يې ګڼي، نا ګڼلي يې بولي، ملنډې پرې وهي، ورک کوي يې، هغوی ته يوازې خپل ژبه او خپل شعرونه ګڼلي او غوره ښکاري.
د بشر ښکيلاک ګرو د حملو لړۍ چې پر دې سېمه تېرې شوي او په راتلونکي پېر کې تېرېږي؛ په پنځي بڼه دا د ښکېلاک ګرو په ژونکو کې شتون لري چې پر کومه سېمه ښکېلاک ګر حملې را وړي، هغه سېمه له خپلې ولکې لاندې راولي، هر هغه څخه چې د دوی ولکه را تنګ وي، له منځه يې وړي او يا ورته د هغو له لورې خنډ په روان او لرليد پېر کې زوکړه کوي، ښکېلاک ګر له هغو سره بدي لري او له منځه يې وړي.

له دښننو (ميرځمنو يا دښمنانو) يوازې او يوازې د دښمنۍ يا ميرځمنۍ تمه کيږي. ښکېلاک ګر، دښن، ميرځمن خلکو ته خوښې، هوساينه، ودنه، ژمنه، بډاينه او خواړه نه ورکوي. که ورکوي يې نو په خوښۍ، هوساينه، ودنه، ژمنه، بډاينه او خواړو کې ورته زهر ور کوي. ټول ګڼلي شيان چې موږ ته ګڼلي وي، لوړ ځای ده لېوالتيا او درناوي لري او ټولو وګړو ته ټول منلي وي.

لکه خاوره؛ د سيمې کرښې؛ د ژبو پولې؛ تورې او سپرې؛ توپونه او ټانکونه؛ وسلې او الوتکې؛ بېړۍ او سابېړۍ؛ نخښې او پندې؛ سيندونه او اوبه؛ واورېژونه او غرونه؛ ونې او ګلونه؛ دوېپانۍ او لسپانۍ؛ نښتر او څېړۍ؛ انار او انګور؛ منې او زردالو؛ پټي او پولې؛ کروندې او کرکېلې؛ څټکۍ او ژرندې؛ پيداوار او پيداوره ونکي (چارځاي، فابريکې)؛ جوړوني رغوني؛ بندونه او ټيټنګونه؛ لارې او ګودرې؛ ورونه او زنځېرونه؛ کښلې او ساتلې؛ ليکي، سرليکي او سترليکي؛ ديوان او کليات؛ حجره؛ دېره؛ جرګه؛ پګړۍ؛ ښتې (څادر، واڅکټ، کميس، پرتوړ، ټيکری، شال)، څواک؛ وته؛ لاسليک؛ ټاپنې؛ ليک؛ اتڼ؛ ترې؛ ژبه؛ بيرغ؛ سندرې؛ لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ ټول ټولمنلي توکي (ملي ناموسونه) دي؛ ټول ملي ناموسونه دي.

اړين بايد هر پېر کې هر تن ټولمنلو توکو باندې ملا وتړي، هر ناګڼلي تن او وګړي چې ورسره ناګڼلتوب کوي، پر وړاندې يې يوازې او يوازې چټک او چمتو ولاړ شي، د ټولمنولو څېزونو له پاره ودرېږو او ولاړېږو. پورتني څېزونه چې ټول ټولمنلي توکي دي يا ملي ناموسونه دي، هېڅ څوک يې په ښکېلاک ګرو، دښنو،

(c) ketabton.com: The Digital Library

میرڅمنو نه پلوري او نه یې ورکوي. که چېرې هغه وګړی لیونی هم وي داسې کانې نه کوي، له ټول منلو ښېزونو (ملي ناموسونه) سره، څکه ملي ناموسونه، ناموس دی یا مور ده، مور هېڅ کله کوم تن یا لیونی تن هم نه بربنډوي او نه یې ښکېلاک ګرو، دښنو، میرڅمنو ته سپاري، نه یې ورکوي او نه یې پرې بې پته کوي.

له لرغون پېره زدهکړه دا سپینې ته را اوباسي چې راغلي ښکېلاک ګرو علمي وګړي، چې زمونږ دودیز شته یې تر شنې لاندې نیول او سپړل، ښېرل یې یوازې د دې له پاره وو، چې په پیل کې د وګړو تر منځ د دوی دنده زمونږ سره د لاسنوي، او بډاینې په چار او پار وي. خو رښت کې یوازې، زمونږ په زکاوت، چابکتیا او ګڼې ځان ګړندی پوی کول وو؛ دود کمتون کول؛ دودېزې پښتوالې ژونکې کړو وړو تم او ډبکول وو. ورسته یې زمونږ لرغوني ډبرین لیکونه؛ کښلې تاړاک، و سوزولې او یا یې له ځان سره وړلې چې د الیګزندر یا ماکیدانسکي یا اسکندر مقدوني ۳۲۶ مخزېږدي پېر ښخه له پښتنو او پښتو سره دښمني روانه ده.

▲ ښنګه چې ستا په نوم مو وژني

مونږ خو به داسې مرګ ته غاړه ورکونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۲. د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو ځای

د یونانیانو، اټالیوانو او سالویکي ژبو لرونکو له پېیخلیک څخه په پېړۍیو، پېړۍیو وړاندې وړاندې د لمپاکا د سیند غاړو په اوراو پرتو سیمو کې پښتون پښت ژونګړ وو او د لمک واکمنۍ په پېر ۵۹۶۰ کاله واړندې یا ۳۹۴۳ مخبېړدي کې دې وګړو دا پیلې ویلې، بوړولې او دا یې ځای دی.

,, الکزاندر ذه ګرېډ (Alexeander the Great) یا اسکندر مقدوني د حملو په لړۍ کې یوه ځای ته لاړو چې نوم یې لمپاکا (Lampaka) وو، او ارامي لیک په کې په درز کې روان وو.

په اوومه پېړۍ کې Xuan Zang خون زانګ لغمان (لمپاکا) ته په اسپ سره سفر و کړه، دا رپور یې ور کړه چې ,, ډېر لر،، اوسېدونکي د بودیزم (Buddhism) او هندوایزم (Hinduism) پالي په لغمان کې دي.

لغمان د مهایانېسټ بودایانو(Mahayanist) او هیون تسانګ (Huen Tsang) دا ثبت کړه چې د لمپاکا په هېواد کې د بودایانو روحانیانو استوګنځي یا صومعه د بودایانو مانۍ چې روحانیان په کې اوسي یوازې ۱۰ داني وې.
,, د ابوالبشر، شیش، نوح او ابراهیم د دینپالي په کې ډېر وو.،،

د الله ج د حق دین اسلام د پرمختیا نه ورسته چې دلته ربښت یا حق دین وګرځید، غزنویانو Ghaznavids چې رهبري کېده د ابوالمنصور سبکتګین Sebük Tigin په نوم، چې له سترو جګړو څخه یې و ګټله په لغمان کې، په سرغړونه او مخلفت د هندو شاهي واکمن یا امیر د جایاپالا Jayapala څخه، درلودونکی د ۱۰۰،۰۰۰ راټول کړل شویو ځواکونووو په دې جګړه کې.

ورسته بیا د مغولو په زمانه کې لغمان، د وخت مغولو په رسمیت و پېژند او د متکي، بسیا یا هیله ناکې ولسوالی په بڼه یې د کابل ولایت پورې و تړه.

افغانستان د کابل میوزیم کې د ارامیک لیکنه چې په لغمان کې پیدا شوي وو، میندل شوي ارامیک لیکنه (کېندنه کتیبه، نقش یا ثبت.) لرغونی (٤٧٦ میلادي: د پخواني زماني سړی) خوارو خلکو تجارت له هند څخه د پالمیارا ته څرګندوي. د ارامیک لیک Aramaic اداري یا دولتي لاسي ژبه د اچیمینېډز Achaemenids وه، نوموړي ژبې په لغمان کې ډېر فصاحت درلود،(روانه وه) چې ډېره خپوره او لوړه شوې وه په لغمان کې.،، (وېکېپېډیا، ذه فري اېنسیکلوپیډیا، لغمان ولایت، سېمه یز وخت ۱۲:۰۰ بجې، د جنوري ۳۱ د ۲۰۱۱ لیږدی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, پوښتنه: درنه اوستاده! په ځینو پخوانیو اثارو او متونو کې د ننګرهار له پاره د ننګرهار، ګندهارا او ننګر نومونه هم ذکر شوي دي، ستاسې په اند ولې ننګرهار په دې نومونو یاد شوی دی؟

ځواب: ننګرهار په مختلفو کتابونو کې په بېلابېلو نومونو ضبط شوی دی، چینایانو په یوه شکل او جاپانیانو په بل شکل ضبط کړی دی. چینایان، چې دي په خپل تلفظ کې ,, ر ،، توری نه لري او جاپانیان بیا ,, ل ،، نه لري. خو د ,, ر ،، توری یې په تلفظ کې شته او هر لام یې په ,, ر،، باندې اړولی دی. چینایانو بیا هره ,, ر،، په ,, ل ،، بدله کړې او ,, ناګالو ،، یې لیکلی دی.
یونانیان، چې دې سیمې ته راغلي دي، له دې امله، چې هغوی ,, ش،، نه درلوده، د پښتیانه په ځای یې پکتیانه لیکلی دی، چې په دې ډول په مختلفو تلفظونو کې بېلابېل تصرفات شوي دي.

مثلا د باګرام په کلمه کې، په ځینو ځایونو کې ,, ر،، یې ,, ل ،، شوی دی او په ځینو ځایونو کې یې ,, ګ،، لوېدلی دی، په لغمان کې لامونه خو را ډېر دي. پلانی لام، پلانی لام ... حتی لامك، چې د کلي ملك ته وایي، مهترلامك صاحب یې د نوح (ع) پلار جوړ کړی دی. دلته د کلي له ملك نه مهترلامك جوړ کړی دی، لنډه دا، چې په تلفظونو کې خورا ډېر تصرفات شته.،، (د صدیق الله بدر مرکه، له اکاډمیسین عبدالشکور رشاد سره، ۲۰۱۱ م کال).

زه د دې له پاره د اکاډمیسین عبدالشکور رشاد خبره ناسمه بولم چې هغه لامک کې عیبونه لري، ژبه یې هم پرېوتې ده، زما په پام چې د اسلامي معلوماتو پوهه یې دومره ښه نه ده. که د قران پاک ژباړه هم وکړي له تفسیر سره خو دا برخه یې په پام کې نه ده تېره شوي. د دې له پاره چې په اسلامي نړۍ او تاریخ کې یا په بله ژبه کې، د پیغمبرانو پېخلیک کې د حضرت نوح ع چې نور نومونه یې عبدالغفار، عبدالملک، عبدالسلام او لقب یې: شیخ الانبیاء دی. هډوکی یې: نوح د لمک متوشلښ (متوشلخ) زوی، اښنوښ (اخنوخ) مسی، یارد (یرد) کړوسی، مهلائیل کودی، قینان اودی، انوش خندی دی. انوش د شیث (هبت الله) ع زوی، او شیث د ادم ع زوی دی.

حضرت نوح ع د پلار نوم یې لمک دی نه لامک، له ل (لې) ابېځې نه ورسته ا یا (اې یا الف) ابېځې نه شته دی، په وی پوهنه کې یوه ټکی هم د وی مانا اړوي لکه: نر سره چې یوه ټکی ګډ شي نو تر ترې جوړ وي، عرب باندې چې یوه ټکی کېږدي نو غرب کېږي. الف خو پرېږده. دا به سمه وي چې لامک د کلي ملك ته په ویدي ژبې نوم وي خو لمک بیا د کلي ملک ته نه وایي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اکاډمیسین عبدالشکور رشاد په وینا ,, په زړه پښتو کې، چې موږ کوم یوه اثر لرو، هغه ملنډا پاڼو ده، چې د هغه له لیکلو څخه ۲۱۰۰ کال کېږي. په خبره یې:. زه چې کله جاپان ته په ۱۳۶۴ لېږدي کال تللی وم، ما ته دا څرك معلوم و، چې د توکیو په کتابخانه کې ملنډا پاڼو شته، ملنډا پاڼو د پېښور او ګندهارا په سیمه کې کښل (لیکل) شوې ده.،، په وینا یې چې هغه سره د کابل کاله کې یې شته دی.

ښاغلی اوستاد ډېر زیات له جاپانی ژبې تر تاثېر لاندې راغلی، هغې پرې اثر کړی دی او له پلټنې یې څرګندېږي. بل لوري ته یونانیان چې مهترلام ته راغلي وو، چې تر ټولو ډېر زموږ په غرونو کې په جګړو کې له خنډ سره مخ شول؛ د یوناني مهندسۍ ډېری شکلونه له لرغون څخه دلته دود او شتون لري؛ یونانیان په یوناني ژبه کې د خې ,, خ ،، ابېڅی لري، پښتینیا ته پختینیا وایي، ځکه په پښتو وۍ کې شي ,, ش ،، ابېڅی یانې پشتو نه ده، پښتو ده؛ له شې ,, ش ،، سره هېڅ ارشه درشه نه لري؛ له لرغون پېر څخه لا چین خلکو نه وه پېژندلی، ۴۰۰ کاله وړاندې له میلاد څخه خو زموږ سیمه لمپاکا، پکتیانا، ګندهار، ارکوزیا او بخدي شتون در لود او د وګړو ګڼه ګونه په کې وه.

۱۲. ۱ د ځای سیمه یزه ټاکنه

لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ د ځای منځه (هسته) په ډانګ پېیلې وینا لمپکا (لغمان) دی؛ دوېیمه دورې ځای یې له امو تر اباسینه؛ درېیمه دوره یې ټوله پینۍ او پاینۍ دوره یې نړۍ وال فضایي سټیشن دی. چې له ټولو وړاندې عبدالاحد مومند په کې ویلې دي. ارکوزیا (لوی کندهار) وګړي متل کوي چې ,, کندهاري اصلي هېلمندي دي، هېلمندي اصلي لغماني دي او لغماني اصلي بخدي دي.،،
چې پېنځه زره او اووه څلوېښت کاله پخوا په بلخ، بخدي او آمو سین، لمپاکا سین، هرېو سین، کابل سین، هېلمند سین په غاړو، شا او خوا کې اوسیدل او پښتو د همدې خلکو ژبه وه.
په آري رښت کې پیلنی د بشر پښت ډېرېدنه په ټوله نړۍ کې له بخدي امو سیند له غاړو څخه شوې؛ دوېیم له پنجاب د سیند غاړو هند څخه شوې، درېیم د سوریې بابل ښار د فرات سیند له غاړو څخه شوې او پاینی څلورم د چین اغیور د سیند له غاړو څخه شوې ده.
چې ادم ع له هند سرندیف اوسنۍ سریلنکا څخه د لمپاکا له لارې تېر بخدي له لارې تورکېستان او مکې ته تللی و؛ په عرفات میدان کې له خپلې بي بي حوا سره یوه ځای شوی و؛ له ګرمو دښتو څخه مصر ته لاړه او په ابراک (عراق) راغی، بېرته د غوره اورو ځمکو د منو کرلو او د غنمو کرکېلې له پاره بخدي ته راغی؛ د زوزان په ډېرېدو د ښه ځنګلونو (خدایي له میوې ډک ځنګلو) او میوو؛ لکه منو، انګور، انار، امونو، هندوانو له پاره بېرته له لمپاکا تېر شو هند ته لاړه؛ ځای، ځای یې خپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

زوزانو کورنۍ پرېښنودل، بېرته دوباره را وګرځيده او سوريې ته لاړه؛ چې ډېر بچيان يې له امو سيند څخه ور تېر شو او تر اوسنۍ اروپا يې ځانونه و رسول؛ له سوريې څخه هم اروپا ته ورسېدل، له هند څخه افريقا او امريکا او استرليا ته ورسيدل؛ له بخدي څخه اغيور ته تللي تر منګوليا، پيلپين، او ژاپن ته خپاره شول. د پېر په چورلېڅ سره ژبې هم بدلون او اوړون و کړه.

اوس، اوس په روان پېر کې په ټوله پښتو (نړۍ) کې پښتون پښت کډوال شوی او استوګن شوي دي، پښتو ژبې لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ له آره د پښتون او پښتنې له خولې وتلې وينګونه، غږونه او پېيلې دي چې د آرياني قوم يوه څانګه ده. دا هغه آرياني پښت دی چې د ځمکې په سر پرې ۷۰۰۰۰۰۰۰ اوويا مېليونه ګڼه ګونه خبرې اترې کوي؛ د نړۍ والو د ژبې له ونې څخه هغه ښاخ دی چې تر ټولو ډېر د ژبو ونو ډډ ته نږدېوالی لري؛ هغه ښاخ دی چې د ګړېدونکي ژوي لاس ورته لومړی رسيږي؛ د ژبو له ډډ څخه ورته لومړی پل خوندې کېږي، چې نورو ژبو ته پرې پورته کېږي. لکه خوندي ژبنی پل پوړ؛ د ژبو د ونې له څېرې پښتو هغه آرياني ژبې ښاخ دی چې د ژبو ونې ملې، ډنډر او ځمکې څخه لږ واټن لري؛ تر ټولو ژبو د ژبو ونې ملو يا ريښو ته ډېر نږدېوالی لري؛ تر ټولو زوړ ډنډر؛ ښاخ له ډډ څخه دی چې څانګه يې زړې خو ټينګې او قوي پاڼې لري.

له نيمې څخه ډېره ځمکه مو د هوماليا د غرونو لړۍ چې ۴۰۰۰ متره له بحر څخه لوړوالی لري. دغو غرونو نېولې يا نيمه غرونو لوړو غونډيو سېمه ده چې له سلو ۵۵.۵ ٪ کېږي، له سلو ۴۰.۹۰ ٪ مو اواره سېمه ده، په لښتيليک (جدول) کې يې د نخښې ځای کې غرونه داسې ځای پرځای کوو، يوه لين ګوټۍ غرونه له سلو ۴۰.۹ ٪ ، نيمه غرونه له سلو ۴۲.۲ ٪، نيمه يوه لين ګوټۍ غرونه له سلو ۱۳.۲، ځيګې له سلو ۳.۲ ٪، غونډۍ له سلو ۰.۵ ٪ چې ټول ټال له سلو۱۰۰٪ ترې جوړېږي. له شپږو ولسواليو څخه جوړ دی؛ پيلنۍ ولسوالۍ يې مهترلام دی (مرکزي ولسوالۍ)، الينګار ولسوالۍ، الېشنګ ولسوالۍ، قرغه يي ولسوالۍ، دولت شاه ولسوالۍ، بادپخت ولسوالۍ. د لغمان ولايت مرکز مهترلام ولسوالۍ دی، زموږ په ولايت کې ۶۱,۰۰۰ کورونه دي، په منځنۍ کچه په هر کور کې ۶ تنه وګړي ژونګړ دي، چې ټوله ګڼه ګونه يې ۳۸۲,۲۸۰ ده، د وګړو ګڼه ګونه يې د ولسوالۍ په کچه په لښتيليک کې داسې راځي.

مهترلام ۱۱۲,۸۵۶ تنه، الينګار ۵۷,۹۲۰ تنه، الېشنګ ۵۴,۹۳۶ تنه، قرغه يي ۷۰,۶۸۸ تنه، دولت شاه ۳۶,۱۲۰ تنه، بادپخت ۳۴,۵۴۸ تنه دي. د لغمان ولايت د پرمختيا پلان ، د سيمې پېژندنې څېره. لکه له لاندې لنډۍ څخه څرګندېږي چې:.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اصلي وطن مو لغمان جان دی
دې ښکته پور ته ګډوډی را وستي یونه

ترټولو پخوانی دوبیم لیک چینایي لیک دی، چې د هرې نښې د رښتې (حقیقي) مانا پر ځای یې د ,, کیلي ،، په نامه د فکري لیک له علایمو څخه ګټه پورته کړه او هرې ,, کیلي ،، د یوه فکر څرګندونه کوله. چینایان پوهان ورسته پردې بریالي شول چې یوه ډول چټک لیک رامنځته کړي چې د جاپاني لیک له پاره بېلګه شو.

د شعر او شاعرۍ د څرنګوالي په باب د یونان نامتو عالم ارسطو خورا مهم اثر لیکلی و، پویټکس بوطیقا یا کتاب شعر، شعر هنر ,, ارسطو چې تر میلاد وړاندې پر ۳۸۴ کال زیږېدلی او تر میلاد وړاندې په ۳۲۲ کال مړ شوی، ۱ له د وړاندې هم په منظمه، هدفمنه او ټولواله بڼه اثر نه دی ترې څرګند شوی؛ ارسطو د خپل وخت او له هغه څخه وړاندې اکثراً اثارو د مطالعې په پیله کې د همدغو په مټ د ادب تیوری پویټکس بوطیقا په نامه کتاب ولیکه.

دا ځکه چې دغه اثر تر اوسه په خپله یوناني ژبه نه شته او په دا له یوناني، سریاني، عربي، انګلیسي، اردو، پښتو ته ,, چې ډېره برخه یې له اردو، فارسي، انګلیسي او عربې نه پښتو ته ژباړل شوی مولوي محمد اسراییل ۱۹۵۸ کښلی،،

ارسطو زموږ د عامو طبایعو څخه معیار هم اخستی دی په اثارو کې شتون لري.
له خپل زده کونکي اسکندر مقدوني سره د ښوونکي او پټو شفرونو ښوونې له پاره ور سره لمپاکا ته راغلی و. لکه څه رنګه چې ټول حمله کوونکي خپل لارښوونکي، پلټونکي مشران، جنرالان، پوهان له ځان سره نیول شویو او سختې جګړې ځای ته بیایي. ارسطو چې ۶۲ کاله عمر درلوده او ۴۴ څلوېښت کلنۍ کې په پاښنه عقل سړی و، او ۱۸ کاله ورسته دی وفات شوی دی، له لمپاکا څخه یونان ته تلل و.
(لیکوال)

دا لرغوني غونډله په دې سیمه کې هم ډېره کارول کېږي، د الله په ازموینه کې چې بریالی شوې په لومړي ځای کې عمل نامه دې په ښې لاس واخلې، بیا نو لنډۍ وله.
منتحا به یې د برزخت ژوند د پیل نتیجه ښه یې، چې مسلمان وي او نیک کارونه دې کړي وي. له الله ج سره دې شریک نه وي نیولی. نو بیا به د جنت دروازې درته خلاصې وي بیا خوشحالي کوه.

لکه څنګه چې ارسطو ویل ,, زما مقصد دا دی چې د شاعرۍ پر فن بحث

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړو، د هغې مختلف انواع معلوم کړو، په دې انوعو کې د هر يوه کار او مقصد و ټاکو، شعر صحيح تجزيه، اشعارو تعداد، قطعاتو کيفيات او د هغې د اجزاوو په باره کې خيال اظهار کړو.،، , زما د بحث موضوع شاعري او د هغې مختلف قسمونه دي ،، (محمد اسرئيل ۱۹۵۸زېږدی، ۱ چوپړی) .

جنګي شاعری Epic، بيا د درد شاعري تراژيدي Tragedy، بيا د خوشحالی شاعري Comedy همدا د هغه د وېش دی. د خپلې زمانې او تر هغې وړانې زمانې نظمونه يې له فني پلوه ارزولي دي.

,, تراژيدي د يوه داسې عمل , کردار، نقل او پېښې دي چې هغه اهم او مکمل وي، يوه مناسب عظمت او اوږدوالی ولري، په داسې ښکلي ژبه ليکل شوې وي چې خوند کوي. دا ځکه چې د دې په بېلابېلو برخو کې په بېلابېلو ذريعو سره د وېرې، وحشت او دهشت د بيان له امله اغېزه پيدا کېږي؛ له همدې وجې د پيدا شويو جذباتو، هيجاناتو صحت او اصلاح هم کوي. (پېښې، څېرې، ژبه، تاثرات، سينګار او موسيقي، يې عناصر او ډولونه يې : پېچلې، دردونکې، اخلاقي او ساده),،

په کوټلې، سپېڅلې او په تول برابرې شاعری کې , هومر، د شاعر د لقب مستحق ګڼلی، ځکه چې دی د ده په نکلونو کې , پېښو، کې د ډرامې , حقيقي روح، موجود دی.

خوشحالونکي شاعري د بدو خصلتونو نقل يا , پېښې، دي.
په لومړۍيو کې شاعري په , داستاني او ډراماتيکه، وېشي، د دوی توپير په هم دې کې دی چې تراژيکو داستانونه اوږده او تراژيکي ډرامې لنډې وي. د ډرامو له پاره بيا د زمان، عمل او مکان اړين واحد بللی دی.

,, د ارسطو دا عقيده ده، چې د بنيادم هغه فطري ذوق، چې کوم د شعر موجد او باعث دی، له دوې چينو نه خړوبېږي، يوه تفاخر او لويی خيال دی، ,, د يوې پېغلې د لويی خيال:

له خپل نصيبه را رسېږي
ما خو پر داسې خلکو چرګ نه خرسونه،،

يوه د يوه چرګ تجارتي اړيکه ډېره باريکه او هېڅ په حساب ده، پلورل او پېرودل يې وټيزه ده، دا اړيکه د هېڅ په حساب شماري، دغه پېغله خو په اصل کې بډايه د ژويو معلومېږي چې اسونه، اوښان، سخوندر، غواګانې، وري، مرغومې او ګډان

(c) ketabton.com: The Digital Library

به يې لرل چې د چرګ مثال يې راوړی ورته، چرګ که ګيدړ هم وپسي يا مړ هم شي نو پروا د هېڅ انسان پرې نه راځي او جنګي چرګان خو څوک نه پلوري. ،،
هغه چې د پلار نيکه د لويۍ او عظمت د تاثر نتيجه ده، دا د فخريه او رزميه اشعارو متحرک دی.

دوېيم : د بل عيب لټولو او نکته چيني کولو ته د بنيادم هغه طبعي ميلان دی، چې ترې نه هجو پيدا کېږي، رزميه اشعارونه غم لړلي منئومات , تراژيدي، وجود ته راځي.

هجويه اشعارونه خندوونکي اشعار , کاميډي، پيدا کېږي. چې له رزميه نه هغه جلا کوي، هغه کارې چې د زمانې په حيثيت غمجنوونکي منظومات، په فخريه او هجويه اشعارو فوقيت لري،، (محمد اسرئيل ۱۹۵۸م کال،۳۰چوپړی).

تر ډېرې څېړنې، سپړنې او ځېړنې د مورخ او شاعر توپير په همدې کې دی چې , مورخ، دا څرګندوي چې څه پېښ شول او ,شاعر، دا څرګندوي چې څه پېښېدی شي؛ په دې خاطر شاعري د پېخليک په پرتله ډېره فلسفيانه او زيات غوره ځيز دی، شاعري عام څخه خبريدل دي او تاريخ خاص حقيقت څخه.

مصري هيرو ګليف ليک؛ مصري هيروګليف ليک د فکر ليک په بهير کې رامنځته شو. د هغه پراختيا زياتره په مصر کې وه او د کاهنانو په لاس کې وه. دا نوم ورته يونانيانو ځکه ورکړ چې په يوناني ژبه کې د (سپېڅلو ليکند) په مانا وو. هغو دا ليک د مصر د کاهنانو له پټو رازونو او عجايبو څخه ډک ليک ګاڼه.

د دې ليک لرغونتيا تر ميلاد وړاندې څلورمې زريزې ته رسېږي. هيروګليف ليک يې د , پاپيروس، پر پاڼو باندې ليکه. دا ليک معمولاً افقي له ښي خوا څخه کيڼې خوا ته او ډېر کم له کيڼې خوا څخه ښي او کله، کله هم له پورته څخه کښته خواته ليکل کېده.
هيرو ګليف بشپړ فکري ليک نه دی، په هغه کې زياتره غږيز او الفبايي عناصر شته، همدارنګه په دې ليک کې د انسانانو او حيواناتو د انځورونو شتوالی څپه اټکليز ډول د دې ليک د پيل پړاوونه ښه يي.

د , پاپيروس، په رامنځته کېدو سره په مصر کې د , هيروګليف، ليک بدلون مومي، اسانه او ساده کېږي، او هيراتيک , ديني، با صلابته ليک ورڅخه رامنځته کېږي، چې يوه بل سره پيوستون او تړښت يي يوه ډول چټک ليک، چې د , دمو تيک ، يا , ولسي، ليک په نامه يادېږي، رامنځته کړ. (محمد اسمعيل ،۱۳۹۴ ل ل کال، ۲۱ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

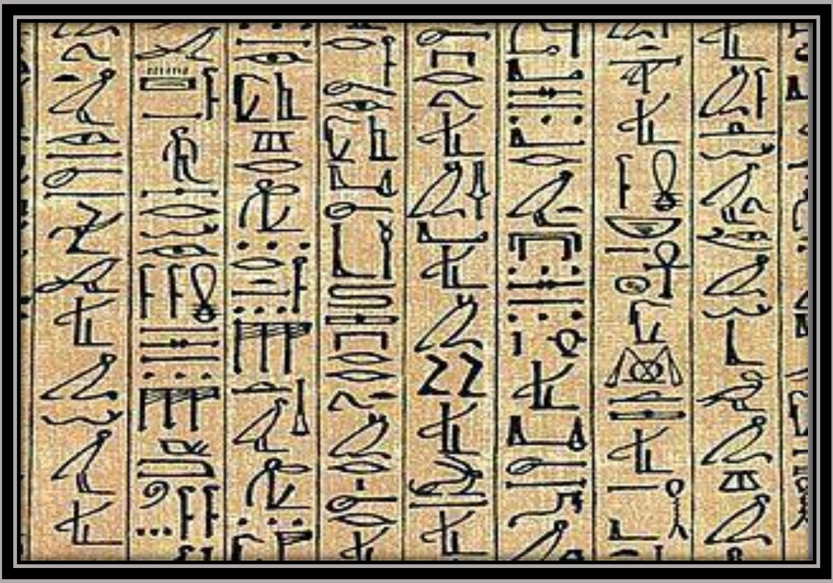

۱:. د مصري هیروګلیف لیک بڼه چې په لغمان ولایت مهترلام ولسوالۍ ګټې څنګ او غور ولایت فیروز غرونو کې هم په لرغونو ځاینو کې په ډبرو کې شتون لري. شپږ سوه لیکلي شیان وو ۶۰۰ د مصري هیروګلیف لیک بڼه دي ,, سړی او ملت ، ۲۳ مخ،، چې زموږ د ټاټوبي پیخلیک په ډاګه کوي. انځور (# ۵۴ انځور)

۱۲. ۲ ارامي لیک څرنګوالی او لیکنې بڼه

زموږ وګړو هم په پیل کې د شیانو انځورونه کارول. ,, کله چې حضرت ادم ع پر ځمکه مېشت شو، نو لیک یې هم پیل کړ، تر ادم صفی الله وروسته د هغه اولاد هم په خپلو منځو کې لیک کارولی دی او پرله پسې ډول تر اوسه رارسېدل دی، اسلامپوهان په دې نظر دي چې ادم ع په خپلو ګوتو لیکنې کړې دي. ترهغو ورسته د شیث ع اودی ابنوښ (اخنوخ یا ادریس ع)، چې د ادم ع پردی کېږي، د لیکاڼي په وسیله په خپلو ګوتو د پښتو ژبې لیکنې کړي دي. ...،،

تاریخپوهان وایي: ,, شا او خوا دوه ویشت زره کاله وړاندې انسانانو د , لاسکو، په غار کې پر دیوالونو انځورونه وکارول او تقریباً د لیک لومړی نښې نښانې ګڼل کېږي ،، (زرغونه زېور، ۱۳۹۳ لېږدیز، ببلابېل مخونه)

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلته شا او خوا دوه وېشت زره کاله سل سلنه ناکره او ناسم دی، یوازې له نن ۲۰۱۷ زېږدی څخه ۷۶۰۱ کاله وړاندې ابوالبشر او د هغه مېرمن بي بي حوا په ځمکه کې هم دوی دوې تنو انسانانو شتون درلود. په څمڅو، ډبرو او چوپړو باندې په نړۍ کې ۲۵ ډوله خط لیکل کېږي، د ټولو لرغونوالی په رښت کې له ۷۶۰۱ کلونو څخه نه اوړي.

د مېخي، خروشي، یوناني ارامي، ابراهیمي، دیوانګري، سانسکریت، سخدي، پهلوي ,, پوهاند عبدالحی حبیبي، تاریخ خط و نوشته های کهن افغانستان، انجمن تاریخ و ادب افغانستان، اکادیمي، ۱۳۵۰ بېلابېل مخونه.،،

تر انځوري لیک ورسته مېخي خط تر میلاده ۲۵۰۰-۳۰۰۰ کاله وړاندې رامنځته شو. انسانانو چې غوښتل خپل د فکر بیان او پیلې انتقال کړي، لومړي ګام کې رښتني انځورونه د لیکلو اړیکو له پاره و کښل، په دې ډول انځوري لیک، کار پیل شو. ورو، ورو انځورونه ساده او اسانه شول؛ د عاطفي مفاهیمو د لېږدول له پاره د اړیکو نښې وضع شوې. ورسته بیا په همدې بهیر کې په مصر کې ,,هیرو ګلیف لیک،، را منځته شو چې ترې مو پورته یادونه و کړه.

۲:. ارامي لیک بڼه په لښتیلیک کې درېیم ګڼه کې شتون لري، ځیني اوسني پښتو ابېڅې دي خو بېلوالی یې پر دې کې دی چې هېڅ ټکي نه لري. (# ۵۵ انځور)

۱۲. ۳ دلته باید د اسلام له تاریخه راوسپړم. یا د پیغمبرانو ص له پېښلیکه څخه

الله ج حضرت ادم صفي الله د ځمکي له خاورې څخه پیدا کړه، او عیسی ,, مسیح، روح الله ،، ص الله ج د مریمي بي بي چې د عمران لور وه او د ماتان مسی او د ۲۷ هډوکو په لړۍ، یهود د یعقوب زوی او یعقوب د اسحاق او اسحاق د ابراهیم خلیل الله زوی و. د الله ج کتاب قرانکریم کې په بقره، ال عمران، نساء، مایده، انعام، توبه، مریم، مومنون، احزاب، شوری، زخرف، حدید او صف سورت کې نوم راغلی دی. او ۵۵۸۵ کاله ورسته د ادم ع یا ابوالبشر چې په سراندیب په

(c) ketabton.com: The Digital Library

غرونو سرلنکا کې له اسمانه راښکته شو، الله ج عيسا (عيسی) په خپل قدرت پرته له پلاره د بي بي مريم له رحم څخه پيداکړ په فلسطين کې.

د ده له پيدايښت سره د ميلادي کال (زېږدي) هم له همدغه وخته پيل کېږي، چې ځيني کلونه چې د ده له زوکړې څخه پخوا وو، هغه ته له ميلاده وړاندې وايي يا مخزېږدی او ورسته ته يې عيسويز ميلادي کال , ميلادي، يا زېږدی کال وايي.

چې اوسمهال ۲۰۱۷ ميلادي کال دی، زموږ اخيرين پيغمبر حبيب الله يا محمد رسول الله ۶۱۶۳ کاله د حضرت ادم ع له اسمانه ځمکې ته د راښکته کې له وخته ورسته، د بي بي امنه له نسه څخه د سعدي عربستان په مکه مکرمه کې پيدا شوی، دلته داسې څه سپيني ته او باسم چې ۵،۵۸۵ کاله له ميلاد وړاندې په ټوله ځمکه کې دوې تنه وو، يوه د ټولو انسانانو پلار حضرت ادم ع او بله يې مېرمن بي بي حوا وه.

او موسی ع، ۳,۷۴۸ کاله د ادام ع له ځمکې ته له راکوزېدو مودې څخه ورسته زوکړه شوی، او ۱۲۰ کاله يې عمر وو، ۱,۸۳۷ کاله له ميلاده وړاندې زېږدلی دی.

نوح ع د لمک زوی ۳,۹۴۳ کاله له ميلاده وړاندې زوکړه شوی يا د ادم ع له اسمان څخه د کوزېدو وخت څخه ۱,۶۴۲ کاله وړاندې پيداشوی.

د انسانانو دوباره ژوند چې هغه کسان او جوړې چې په کښتۍ سره وي، د الله عذاب چې ټول کافران هلاک کړه او ټول دنيا له اوبو لاندې شوه، کښتۍ د الله ج په حکمت باندې چې ټولې اوبه کېناستې نو د جودي يا تورات، برکوه ارارات يا اغاري باندې په وچه کېناستله.

دا چې زه اېنجينېر صفي الله فردوس خان (ليکوال) نن ۳۰ کلن يم او په ۱۹۸۶م کال کې زوکړه شوی يم. نو ۱۹۸۶+۳۰+ ۵۵۸۵ = ۷۶۰۱ کاله وړاندې ابوالبشر حضرت ادم صفي الله د سرنديف په غره راښکته شوی دی له اسمانه او په دې ۷۶۰۱ کلونو کې نن په ټوله ځمکه کې ۷,۱۵۵,۷۰۰,۰۰۰ تنه انسانان ګڼه ګونه لري. پيداشوي له يوه پلاره. (د ۲۰۰۲-۱۰ پورې د نړۍ د نفوس اندازه ۷.۱۵۵۷ ميليارده وه).

د ذوالکفل ع له وفات څخه ۱۱۷ کاله ورسته بودا پيداشوی دی. ۵۶۳ کاله له ميلاده وړاندې. د بودا له پيدا کېدونه ورسته. هغه پيغمبر چې قران کريم کې نوم دی ۴۷۸ کاله ورسته پيداشوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله ج زکریا ع پیغمبر راولیږه په فلسطین کې ۱۱۵ کاله یې عمر و او وکړي یې د حق دین ته بلل چې د یوه الله عبادت و کړي.

,, د زړو تیږو عمر: وختي وختونه یا وړاندې وختونه ۲،۰۰۰،۰۰۰،۰۰۰ دوې مېلیارده کاله له میلاد وړاندې دی.

د ځمکې د پیدابښت , مبدا یا سرچینه، وخت دی؛ ۱،۰۰۰،۰۰۰،۰۰۰ یوه مېلیارد کاله له میلاد وړاندې دی.

د بڼې , شکل یا ترتیب، وخت دی؛ ۵،۰۰۰،۰۰۰ پېنځه میلونه کاله له میلاد وړاندې دی.

د خزنده , ډیناسور سمڅارې، مار، نهنګ یا چرمښکی، عمر؛ ۱،۰۰۰،۰۰۰ یوه میلون کاله له میلاد وړاندې دی.

د لمړي کنګل شوې، یخې شوې عمر , جاوا دانو – پیکیګ دانو: ګوټ، ؛ ۵۰۰،۰۰۰ پېنځه سوه زره کاله له میلاد وړاندې دی.

د دوېیم کنګل شوې، یخې شوې عمر , هیډیل بیرګ دانو: ګوټ ، ؛ ۴۰۰،۰۰۰ څلور سوه زره کاله له میلاد وړاندې دی.
د زړو تیږو عمر؛ ۳۰۰،۰۰۰ درې سو زره کاله له میلاد وړاندې دی.

د درېیم کنګل شوې، یخې شوې عمر؛ ۵۰،۰۰۰ پېنځوس زره کاله له میلاد وړاندې دی.

د نینډرذال ګوټ ,هیډیل بیرګ دانو: ګوټ، ؛ ۱۰،۰۰۰- ۲۵،۰۰۰ له لسو زرو څخه تر پېنځوېښت زرو کاله له میلاد وړاندې دی.
د څلورم کنګل شوې، یخې شوې عمر, کرو- ماګنن ګوټ؛ ۸،۰۰۰ اته زره کاله له میلاد وړاندې دی.

د نوییو تیږو عمر , د نیولیذیک عمر، ؛ ۴،۰۰۰ څلور زره کاله له میلاد وړاندې دی.

د میسو عمر؛ ۲،۰۰۰ دوې زره کاله له میلاد وړاندې د ژیړ، برنجو یا برنزو عمر؛ ۱،۵۰۰ یوه زرو پېنځه سوه کاله له میلاد وړاندې د پخوانی اوسپنې عمر.،،
(لیوسي، ۱۹۶۲ زیږدی، ۱۳ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

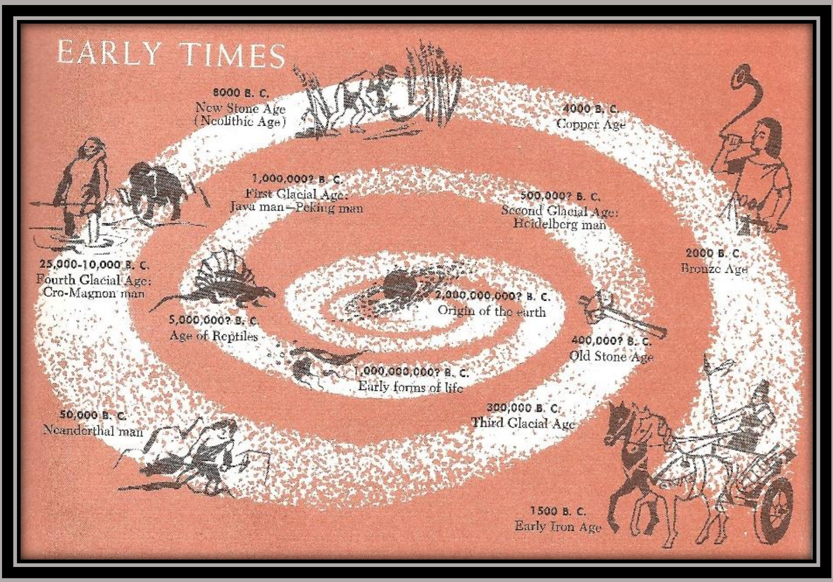

۳:. د پیل پېر (وختي وخت، د وخته وخت، مخکښې وخت، وړاندی وخت، مخکینی پېر، په سر کې پېر، پخوانی وخت، لرغونی پېر، نږدې پېر، را تلونکی وخت) ارابې دوران انځور.

د لیوسي یوسف هالي له کښلې ,, سړي او قومونو ،، له ۱۳ چوپړې څخه مې اخستی دی چې نوموړې کښلې په نړۍ کې تر ټولو منل شوي او رښتي کښلې دي چې کښلې یې په امریکا کې تر ټولو ډېر پېرل شوي. او خپرې شوي دي، موږ ته د انسانانو د پیداېښت د پیل دوره هم کره په لاس راکوي چې یوازې د ۴۰۰۰ او ۸۰۰۰ مخزېږدي کلونه را ښه یې.

هغه پوهان او څېړونکي چې د اسبابو او توکو او لرغون پېژندنې ښطرۍ چارچونه یې کمزوره وي، چې انسانانو پیدایښت میلونونه میلونونه کاله وړاندې څرګند وي ټول ناسم او دروغ وایي ځکه چې له رښت څخه لرې او بې حسابه کلونه د ډبرو، نویو ډبرو، ډګوټ او یا دیوانو دورې څخه کره پرتلنه نه شي کولی.

* ما یې انځور باستلی دی، ۸ انچه په ۵ اېنچه کې دی، د پخښتۍ یې خړ ځکی تت خاکي، زرین او ژېړ رنګ لري. (#۵۶ انځور)

۱۲. ٤ نینذر ګوټ: دیوان

موږ وړاندې د زړو تېرو د پیداېښت وخت ته ځو (یا د پېلوالې دیک عمر) مخکې له دې چې راتلونکی کونج د انسانانو په پیدا کړو، نږدې نیمه یې میلونه کاله وخت تېرېږي د پیکي او د هیډل برګ ګوټ ترمنځ، تر ډېره حده پورې ډېری کلونه تېر شول چې د بل ګوټ هغه چې موږ یې غواړو نښه، بیلګه، شاهد، ثبوت، ښودونکی (شی) کړو، پاتېشوني یې وموندل شول په جرمني کې. د په کېوز کې د نیندر سیند

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دره (ټرانګه) کې، په جرمني ژبه کې د قریې (کلي) له پاره دال وی کاروي، نو د دې له پاره یې ورته نینډیردال ګوټ کېښود، هغه په اټکلي ډول په ۵۰،۰۰۰ کاله وړاني له میلاد څخه ژوند کوو، تر څه وخته پورې له ۲۵،۰۰۰ کاله له میلاده وړاندې، هغه لنډ او زورور پیدا شوی وو، لینډی ته ورته پخښې، درنده ژامه، پنډ یا تتې وروځې او اوږده پوزه یې لرله.

نینډیردال ګوټ ډېر پرمخ ویړه دود یا تعامل له خلکو څخه چې هغه یې دود و لره، هغه ډېر ښه ابزار یا اسباب جوړ کړل. هغه په کېوز کې ژوند کوه او د حیواناتو پوستکی به یې اغوسته. هغه دا زده کړي وو چې کله یوازې وي، په کومه بڼه اور بل کړي. دا ځکه یوه ښه پای و د لیږدولو له پاره!

نینډیردال ګوټ له پخواني انسانانو څخه. بېخې جلا:- بل ډول: هغه خپل مړی ښخ کړه، نور نو څه شی وي، هغه له دوی سره یې اسباب هم ښخ کړل، وسلې، تر خوړو پورې، هغه باید منلي وی چې له مونږ غوښتنه و کړي چې زموږ غوندې شئ ورسته، په بله بڼه، هغه دا منله چې د ژوند لوړو ژورو کالبونو څخه ورسته مرګ دی، موږ په دې نه پوهېږو چې هغه په څه باور درلود، خو هغه په ډاډه بڼه کوم دین درلوده. لکه د پخواني انسان غوندې، نینډیردال له نظره پټ شو، موږ نه پوهېږو چې ولې.
سړوبی (یخچال، د یخي لوې ټوټې) د ګنګل ستري ټوټې چې د غرو له سرو څخه ورو، ورو راښویېږي، د یخې لویې ټوټې.،، (لیوسي، ۱۹۶۲ زېږدی، ۱۳ چوپړی)

دا بیا بل اصل دی چې په مصرۍیو کې موږ ته په ګوته شوی، ,, اقتصادي خنډونو معلومات، د ښمنانو له جرمنیانو سره څه و کړل: په بېلګه کې درته کاږم چې په ۱۹۱۳ م کال وړاندې له جګړې څخه، یوه جرمنی مارک، غوره او لوړه بیعه درلودله، له ۲۵ سنټو د امریکایي هامیانۍیو سره برابر وو. یانې څلور جرمني مارک = له یوه ۱ امریکایي هامیانۍیو (پیسو) ډالر سره.
په ۱۹۲۳م کال یا په ۱۹۲۰ کې سره برابر وو، بیا همدغه ۲۵ سنټو د امریکایي هامیانۍیو له غوره او ډېر ښه بیعه له یوه ۱ ټریلیون د جرمنی مارکو لرله.

یانې د نیمي نیم ډالر بیا یوه ټریلیون مارکه کېدل ,, لکه د یوه ا مخې ته چې یوه درجن صفرونه کېږدي، یا ۱۲ دانې ټکي (صفره): ۱،۰۰۰،۰۰۰،۰۰۰،۰۰۰ زر مېلیون؛
په روانو کلونو کې بیا جرمني خبرتیا ورکړه چې زاړه مارک مو واړوئ او نوي مارک واخلئ؛ له ټاکلي مودي ورسته بیا زاړه مارک هېڅ ارزښت نه لري، جرمنیانو باید خپلې پیسې یوه ټریلیون په یوه نوي مارک اړولې وی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هغه زوړ جرمن مارک انځور دا دی.،، (لیوسي، ۱۹۶۲ زیږدی، ۶۰۵ چوپړی)

٤:. په ۱۹۲۰ زیږدي کې د جرمني بانک نوټ یا جرمني مارک
هامیانی‌یو یوه بیلیون جرمني مارک (۱۰۰۰ مېلیونه)
(# ۵۷ انځور)

په ټوله کې ښکېلاکګر تل غواړي چې د نړۍ پر ټول مخ مشري په یوه نه یوه ټاټوبي و لري، چې نور ټاټوبي له خپل سرۍ او سویي ربښت (غیرقانونی) څخه لرې و ساتي، خو ډېری پېر له وژونکو شخړو وړلو ورسته د ښکېلاکګرو پیسې ټېټوالی نه مومي.
د هغو ټاټوبو پیسې ټېټوالی نه مومي چې له هغو سره د ساتنې او پیسو خپل جوړونې ماشینونه وي، چې د نړۍوال بانک یې رغولی وي، او پرې غوښنه ونډه لري.

زه مې د خپل ښوونډ عزیز هوتک، پوهنتون د تاریخ اوستاد کېسه مې کوم، پلار یې دی ولیږه. چې په مصر کې لوړې زده کړې و کړي، له څو کلونو ځنډ ورسته چې ټاټوبي ته بېرته راستنېدو، پلار یې د ښه راغلاست له پاره د کابل هوایي ډګر ته د لیدو له پاره ورغی.
پلار یې چې له ښه راغلاست خلاص شو، په روان پېر کې یې روغبړ کې ورته و ویل. بچه کومه رشته دې ولوستله!؟،
نو هغه ورته و ویل تاریخ،
نو پلار یې سر له واره په هوایي ډګر کې په لغته و وهه، ته ما مصر ته د تاریخ لوستلو ته لیږلی وې، ما پام کوه ته به اینجینېر شې او یا ډاکټر، تاریخ نو رشته ده چې تا لوستلې، ... .
د ده پلار قاضي و.
په هر حال دا یوازې د دې له پاره مې نکل کړه، موږ تېر ته ډېر پام نه کوو، تېر داسې تېر ګڼو چې هېڅ پام ورته نه کوو، که ښکېلاکګر میرڅمن پر موږ نن پېر کې ژورې نادرې کانې و کړي، سبا مو له پامه وېستلې وي، ټول ربښت راته هغه تاریخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

پو هان کښې چې موږ سره تاریخي تربګنۍ او دښمنۍ لري، اړین باید لږ زره غوره درناوی ورته و لرو. واکمن دې دا په غوره په پام کې و نیسي، هغه چې د دې ټاټوبي خپل وي پردي نه.

لکه څنګه چې افغانستان له پایله په بېلا بېلو لړۍیو کې، ټېټې او لوړې لیدلي دي، د زماني له خوا یې کلکې څپېړې په مخ خوړلې دي، د پردو تر لاس لاندې راغلی دی؛ وګړو یې د دې له پاره د دوی زورورو مقابله نه شوه کولی.
خپلې انګړې، پټي، هټۍ، بازارونه، ښارونه، ځمکې، باغونه، له ننګه او غیرته پردو ته پرېښې دي.
غرونو، درځنۍیو سیمو، تړانګو او شوبلو ته تللي، دومره پېچلو ځاینو ته تللي چې، پردي یرغلګر په اسانۍ ورتلی نه شي او خنډ نه دي شوي ورته، له لرې او پېچلو ځاینو یې سرونه پرې تت تیت کړي.

څې ورته به ورځ برابره شوه، نو د انساني مادې هوسنا کې طبعي سره سم خپل پرې ښودل شوي ځایونه بېرته نېولې، یا به یې پرته له خپلې لرغونې سیمې څخه، د پردو پر سیمو؛ لکه د نورو غوندې د جنګونو برېدونه وړې دي یا د مرهم برېدونه کړي. دا د همدې سیمې لمپاکا پېخلیک دی، د مهترلام د تړانګو د ډکو سیندونو په غاړه له لرې ځمکې او لرې غونډۍیو، د غرونو لړۍیو، لړۍیو پیل، پیل کېږي، چې د نړۍ اسمان(هندو کش هسکو) پورې تللې دي.

د الینګار او الیشنګ سیند د یوه ځای کېدو منځي ځي کې پرته ده، د کڅور شمتي سیمه ده، چې مهترلام، لمپاکا یا لغمان زړه- د کابل سیمه (ګندهار زړه) افغانستان دی. ,, د مغولو باچا ضهېر الدین بابر د لغمانی څخه په خپل یاداښتونو کې د لغمانی یادونه کړي ده ،،(نزک، ۱۹۴۴م کال، ۸۱ چوپړی).

په ټوله پښتنه سیمه کې چې، کله موسیکی پارچې ښې ګرمې شي یا د پښتو سندرې ګرمې شي، نو بیا وربانديې غږ و کړي چې لغمانی ته یې که!،
یا هغه پښتو وګړني پېیلې چې خوږ ساز او اواز او تر ټولو غوره ترنګټوک لري.
لکه:. لنډۍ، ټپه، ټیکی او مصرۍ، نو بیا سندر غاړی دومره لویه غړانګه کړي، ته به وایې چې ټول تللي اریاني له ګوره راپاسوي، اواز یې دومره تاثیر کوي؛
څلور څپېزه پارنویکي د پښتو ژبې د څپېز خجیز ټولوالې سته وایې:-
یه کربانه!!!!!!!! او ګرمې تبلې به له ارمونې سره د پای ځایونه و کړنګه وي.
او بیا په لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو پیل و کړي.
په تېرلید کې دغو پښتنو غرځۍیو په ولاړه او روانه د سیند تر غاړو، کروندو، پولو، غرونو، غونډۍیو، خوړونو، کښونو، ټېټنګونو، لارو او ګدرو کې له مرۍ څخه په اوږده ساه ویلې، چې د نوموړو پېیلو لرغون انګړ او د پیداوار ځای همدا دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څوانان په هر ځای کې لوېږي
په لمپاکا کې څه زمريان لوی شوي دينه

د لمپاکا وګړي يا لغماني چې دي، ښځې او نر په ګډه سپک او درانده کارونه کوي، له غرو لرګي راوړل، په لوښو اوبه بلول، د لوښو څخه پړې جوړول، ښکاره کول، اوبه لګول، لو کول، غبلونه کول، ژرنده کول، دوې څټکې کول، دروې څخه تولی جوړول، د شنډې توت څخه ډول او ديره جوړول، کوشني رباب او دوې تاره جوړول، بچو لوبول، ژوي روزل، د مخ پټول هېڅ شتون نه لري (د خپل ټاټوبي ميلي ښتې، ټيکرى، شال، پړونى او اوګی يې په تن کول؛ د عربانو کالي يې په خپل ميلي ښتو نه پورته کول، د دې له پاره چې هغه په اسلامي دين کې نه راځي؛ ځکه چې د عربو په زندانو کې وژونکې، ورانې، شراب څښونکې او بېباکو انجونو هم عربي عجاب په تن وو)، نر او ښځو، پېغلو، زړې، غټان او واړه ازادانه له خلکو سره خبرې کولې، په ګډه ودونو ته تلل او راتلل، مېلمه پاله په کې ډېره وه، چې تر چرګی (د نغرې غاړه) به يې مېلمه سره ګډ څښاک کوه. له موسيکي، اتڼو او نڅا سره ډېره ډېره لري، اوښانو ساتنه، آسونو ساتنه، کبنپونې، ښکار، الوتونکو ساتنه، د سپو روزنه، د ښکار سپو روزنه، رمو ساتلو، ژغورلو له پاره؛ د تولی، سورنې، ډول، ديرا، وانج، توکو جوړول، د دې توکو استعمال؛ چړو، کلنګو، ښاخيو، چاکوانو، لور، رمبيو، څټکو، ميخونو، ژغو، موټو، ډنډو، بغرېو، تبيو، تنورو، سيخانو، نغرېو، نيمی يو، کورو، ټوټنو، ارو، مالو، غاښونو، څندانو جوړول؛ لغمانی بيا کله ګډې، کله يوازي، کله له ساز سره، وايي؛ ښځې يې اوږدې غاړې کوي، لوړې منځنۍ ونې، تورې سترګې، تور ويښتان، جېګې پزې، روڼ پوستکی، تورې ګڼې وريځې لري.

چې دا نښې بيا تر ټبرونو تللي دي. چې اریاني پښت همدا ځانګړنې لري.

همدا لغمانی پښت دی چې د پښتون ستر پيل سيمه ده، ځينې خبرې په کتابونو کې نه وي، چې پردو ليکلي وي په خپلو ګټو يې ليکلي.

هغه چا زموږ تاريخونه ليکلي چې موږ سره تاريخي دښمنۍ لري، د سليمان ع د ويده کېدو مسجد چې د پولې خشتي مسجد شاته دی؛ له لرغون پيل څخه چې د ګندهاره پيل هم همدا لغمان د کابل ټېټه سېمه ده، چې ننګرهار پورې د هند له لوري د انسانانو د لرغوني سيوليزيشن پورې تړلې سيمه بللې وو.

د حضرت حشمت الله (سليمان ع) چې ۴۳ لونې او ۲۷ زامن لرل، له نن څخه۳،۲۱۱ وړاندې کابل (دې سيمې ته) ته راتله، د غرمې ډوډۍ به يې خوړله او د ماسپښين مانځه نه ورسته به يې بيا پرواز کوه. (دا خبره تفسيري معارف هم راخستې) د پيغمبرانو په وخت کې تر ضهيرالدين بابره يې لغمان د کابل سيمه يا ولسوالی بلله،

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه څنګه چې به هر نوي سیوالیزیشن سر کاږه، سختې به پر دې پرې راتله چې د چپ لاس جب غوندې په وربښمینه لاره شتون لري.
خوندي ځای د ټولو له پاره وو چې جګړه له اوارې لرې، تتې کړې او بیا یې مات کړي.

لوی سکندر مقدوني ۳۴۰ کاله له میلاده وړاندې یا له نن څخه ۲۳۵۷ کاله پخوا خپل د لښ تمځای همدلته کځور شمتي لمپاکا ته راوړه؛ مکاره (چلبازه) تکتیکونه یې وخوړل، ډېر وګړي یې له منځه لاړل؛
تر سنګره سیمې پسې لاړل دوی، دا پښتون پښت یې ۱۸ کیلو مترو په واټن تیت کړه په غرونو کې، په همدې کولمان، سو، او کوڼ کې د هندو کش غرونو کې پټ شول، دمه ورته په پېنځه کورې کې د مقدوني ځواک لښ د اوسپنې د ویلولو له پاره جوړه کړه؛
په پېنځه کوره (پنجکوړه) کې د اوسپنې د ویلي کولو او تورو، سپرو او زریي د وخت عصري جنګي اسبابو فابریکه د خپل لښ له پاره د سنګره په پنجکوړه کلي کې له نن څخه ۲,۳۵۷ کاله وړاندې جوړه کړې وه؛
۲۰۰۰ اسونه یې له سپرو سره و وژل شو، له میاشتو، میاشتو ځنډه ورسته چې بریالي نه شو؛
پېنځنی ورځ د غبرګولي میاشت په ۱۲ دوې لسمه (جون ۲ دوېیمه)، اېسکندر هڅه وکړه چې د بل اړښ نه دا پښت تړاک کړي؛ د ادېنې په شپې، په لاره یې د چټک آس ځغلونکو پښتنو له لورې یې د ملخ کلي سره د حملې کمین و خوړه او لړ ټپي شو؛ کابل کونړ سیند د یوه ځای کېدو ځای ته یې ځان ورسو او د لښ تم ځای څخه یې تازه دمي چابک نېزه وهوکي ځواک واخستنه؛ د اسمار له لارې په غرو راتله، اسمار کې همدې پښت مقدوني اسکندر د یونان د امپراتورۍ امپراتور ژور ټپي کړه؛
د یوه نی په مابښام د غبرګولي میاشت په ۱۴ څوار لسمه (جون ۴ څلورمه)، لښ یې له دردونو او کړو ډک ټپي حالت کې روم ته ورسو؛ چې له همدې ټپ څخه چې روم ته په ۲۷ ورځو کې د ایران له لارې ورساوو له دې ژورو ټپونو له لاسه د چنګاښ میاشت په ۱۰ لسمه (جون ۳۱ یوه دېشتمه) مردار (مړ) شو.
اسکندر په ځوانه دېرش کلنه ځوانۍ کې په درې کلونو موده کې هند، ډېره برخه د ټولي دونیا نیولي وه، په ۳ کلونو کې، تر څلورو میاشتو پورې په لغمان کځور شمتي کې دمه وو، (له دې وخت څخه ۹۱۸ کاله ورسته الله ج محمد رسول الله زموږ پیغمبر پېدا کړه د بي بي امینې له نس څخه).

خو تړاکګر اسکندر خان له پښتنو نه بې دمې و او اسکندر ته پښتنو پټ ځانګړی نوم د خان ورکړی و.
بیا یې څو پېړۍ ورسته چنګېز خان ته هم د خان لقب (ټوبل شوی نوم) ورکړی و، دوی په پښت کې پښتانه نه و، خو ټومبوني نومونه او د جګړې پټ ځانګړي نومونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرې پښتنو کېښودي وو، د ټاټوبي کې د ډېرو سختو جګړو او وګړو تر منځ د جګړو د يادونو په پېر د دوی دا ټومبوني نومونو سره سرغندوي شو. لکه څنګه چې راپور شوي ده خپله د اېسکندر له خولې. ,, د الګزاندر ذه ګرېډ يا اسکندر مقدوني Alexeander the Great د حملو په لړۍ کې يوه ځای ته لاړو چې نوم يې لمپاکا ووLampaka .،، (جيمي ويلس، لارې سنيګر د وېکيپيډيا د ادارې بنسټ ګر، ۲۰۰۱، بېا ځلې ۲۰۱۱م ، وېکيپيډيا، دايرت المعارف، هغه اثر چې د پوهې مختلفې ځانګې ځېړي، لغمان ولايت.)

زمونږ سيمه د کابل تر ټولو ژوره سيمه وه او يا دېډله، د حضرت عثمان بن عفان د رسول الله ص زوم او دريېيم يار د خلافت په دوران کې په ۲۳ لېږدي (۶۴۴ زېږدي) کې مسلمانانو پر کابل حملې راوړلې، لغمانيان پښتانه په ابراهيمي اسلامي دين پيروان وو؛ په هغه پېر کې يې د سليمان د خوب ځای مسجد څخه خپل د جګړې ليکې ځای پر ځای کړې وي.
چې ښاغلی (حضرت) تميم انصار رض او ښاغلی (حضرت) جابر رض او ليث بن قيس بن عباس رض وو؛ زمونږ له وګړو سره په جګړو کې په ۳۶ لېږدي (۶۵۷ زېږدي) کې له منځه لاړه (شهيدان شو)، (دوې تورې لرونکی باچا ليث د قيس زوی او د ښاغلي (حضرت) عباس رض مسی، شاه دو شمشيره: چې سر ترې پرې شوی هم وو او توره به يې واروله تر لږ وخته) دې سيمه پلازمېنه کې شهيدان شوو. مسلمانانو د وېرې مونځ د کابل د ترټولو ژورې سيمې (لغمان چې په هغه پېر کې د کابل اړوند سيمه وه) د وګړو له لوري کړی دی.
عبدالرحمن بن سمره سره مسلمانان کابل ته راغلي وو، د وېرې مونځ ,, خصيف په خپل سند سره د دې روايت پشان روايت بيان کړی دی، په دې چې نبي عليه سلام تکبير اووئيلو او دواړو ډلو د هغه سره يوه ځای تکبير و ويلو، ابو داود وايي چې ثوري هم د خصيف نه، د دې په شان روايت نقل کړی دی او عبدالرحمن بن سمره هم دا مونځ ورکړی، پر دې سر بېره چې کومې ډلې په اخير کې د هغه سره يوه رکعت کړی وو، هغوی د امام سلام نه پس، د دښمن مخې ته تلي وو، بيا اولنۍ ډله راغله او هغو ځانته يوه رکعت او کړه، هغه رکات چې پاتې وو بيا دا ډله د هغې بلې ډلې ځای ته لاړه او هغوی راغلل او يوه رکعت يې وکړه.
ابوداود وايي عبدالصمد بن حبيب د خپل پلار نه حديث بيان کړی دی، دغه خلک د عبدالرحمن بن سمره سره کابل ته جهاد ته تللي وو او مونږ ته يې دوېرې مونځ راکړی.،، (عبدالخالق، ۱۲۴۷ حديث، ۵۴۰ چوپړی)

۱۳۶ لېږدي (۷۵۷ زېږدي) پورې جګړې رواني وې، يوازې د الکانو، پېغلو، مېرمنو او ځوانانو، شتو او ژويو څخه د هره بنه ګټنې اخستلو له اړخه له عربانو سره سختې جګړې کولې، چې کله سره دواړه لوري خبرو ته کېښناستل، د خبرو له

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاړې يې اسلام دين ومانه، تر سلو کلونو يې د عربانو لښکرو زور ته غاړه کې نه خودله، تر ۱۶ ورځو به استازي مدينې ته په اسونو تلل،
زموږ د چټکو اس ځغلونکو له لوري به د لارو په تنګو او غرونو کې شهيدان شو، په جګړه کې له هره بڼه لغمان چل (لغمان چيرکي لار) ډول څخه ګټنې اخستل کېدلې.
ځای ځای به پېنځوس، پېنځوس، سل، سل چټګغبرګون اس ځلونکو د شپهنې او ورځنې حملو لاندې راتله؛ په يوه کوشنۍ حمله به يې په يوه ځای کې بوښت کړه، او په نورو ځاينو به يې وژونکې حملې وېوړلې؛ تر ډېره به پټو او بشپړونکو اس ځغلونکو ځواکونو د دوی مشران او ستر کسان تر سترګو کول او له منځه به يې وړل؛
 تر ډېره به په خپلو کروندو کې تيت او ساده ښکارېدل له ځنډ ورسته به يوه دمې له زور ور ځواک سره يوه دمې پر دوی تړاک راوړه.
په خپلې خبرې به ولاړ وو، خبرو درناوی به يې کوه، د ناستې او ولاړې پام يې په ډاګ پېيلی وو؛ غلونکو اوخدعه (دوکه) کوونکو ته تر ټولو غولونکې او دوکه کوونکې وو، غوڅې پرېکړې به يې د ونو لاندې په ناسته او په ولاړه کولې؛
د خبرو له لارې يې د خبرو په پايله کې اسلام مبارک دين و مانه، داسې ټينګ يې و مانه چې له هغوي پرې ټينګ و درې دل، غوره اسلام منونکې مومنان شول، لورا لور په اسيا کې د اسلام خپورونکې او سرخندونکې شول.
د لوی الله پاله يې ډېره و پالله، د الله العظيم سره يې ټکی شی شريک نيولو څخه ډډ و کړه، د الله العظيم (خدای پاک) دين يې د هغه رالېږلې استازي (پيغمبر) حضرت محمد رسول الله ص په کړنلاره پر ځمکه ځای وو، د الله کتاب (کوران کريم، قران مجيد) يې په لوړه و مانه او د الله ټولو کتاب يې له پيله تر پايه له ټولو کتابونو او نورو ټولو امرونو او خبرو لوړ مانه او نور يې ترې لاندې منه. د الله خبرې يې نه لاندې کولې د نورو ټولو خبرې يې د الله د خبرو لاندې او ټېټې تېرولې لوړې يه هېڅ نه ترې منلې. نومړو به داسې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ، مصرۍ پښتو پېيلې ويلې چې پېيلن او پېيلنه يې پېژندل شوي نه دي.

خدای مو باچا قران مو پير دی
رسول الله به شفاعت زموږ کوينه

کوښښ مې ډېر درپسې و کړه
لوح محفوظ کې يې جدا ليکلي وو نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

خاونده ته مې نګاهبان شې
نفس شیطان مې په هر دم خطا کوینه

د نبي غاښ په دین شهید شو
امت ته یې ګوره، چې ملنډې پرې وهینه

د نبي غاښ په دین شهید شو
امت ته یې ګوره، چې ملنګ د پرې مینه

خاوند تعالی به پرې پوهیږي
چې د ازل په تخته څه لیکلي دینه

چې خدای کوي هغه به و شي
جانانه مه تره تقدیر ته تدبیرونه

په اخرت چې خدای قاضي شي
زه به دفتر د بې کسۍ و غوړومه

په دین محکم د پاک حضرت شه
چې شفاعت دې د قیامت په ورځ کوینه

رسول الله مو مخکې شته دی
د رب په امر به اومت فردوس ته وړینه

پل صراط به ورته نیسم
په مرسلانو کې سردار دی رابه شینه

اور د دوزخ وربانديې سوړ وي
که چا انګار د ببلتانه لیدلی وینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ښايست دې ډېر له حده تېر دی
د جنت حورې ليونی دې کړم مينه

▲ اخر به ټول جنت ته لاړ شي
چې کلمه يې د حضرت ويلې وينه

▲ ملا ياسين راته شروع کړه
په ماخولې د ځنکدن راغلې دينه

▲ جانان مې سور کفن اغوستی
په استقبال يې پرښتې ولاړې دينه

▲ د آدم خته چې خمير شوه
ټوله د غم سره لړلې ده مينه

▲ عزرائيل راغی روح مې اخلې
ما د جانان تر غولې ژر يوسه چې مرمه

▲ ,, مرګی د غره څوکې ته راغی
ما ويل سلام دی د ويل کور دې ورانه ومه،،
(پينده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۱۰۰ چوپړی)

د ابو المنصور سبکتګين محمود (غزنوي) تورک تر ټولو لويه او خونړۍ جګړه له هندو شاهی واکمن يا امير د جاياپالا Jayapala څخه چې ۱۰۰،۰۰۰ چمتو راټول کړل شويو هندو ځواکونو څخه د لغمانو په پند او سند په لغمان کې وګټله.

,, د مثال په ښه کله چې غزنوي محمود د ۳۹۲ لېږدي نه تر ۴۱۶ لېږديز ۱۷ وارې، د هند په لويه وچې لوی او واړه بريدونه و کړ؛
لږ ولې له دېنه د مخه له ۳۹۰ لېږدي نه تر ۳۹۲ لېږدي پورې نومړي سلطان له جيپال سره په جګړه کې د لغمان، پېښور، د آټک دواړه غاړې او يوه شمېر نورې

(c) ketabton.com: The Digital Library

سيمې لاندې کړې وې. په ۳۸۴ لېږدي (۱۰۰۶ زېږدي) کال يې د هند راجه ګانو ته په ويهند کې ماتې ورکړه.

دا چې ومو ويل محمود ۱۷ وارې په هند برېدونه و کړ؛ خو بشپړ برى يې تر لاسه نه کړ او يا لږ تر لږه، يوه واکمن و نه ګماره چې د ده د غوښتنو پخلى و کړي.
ويل کېږي يوه ورځ د سلطان مور له خپل زوى محمود نه و پوښتل چې ولې؟
پرلپسې توګه په هندستان بريودنه کوې او کوم د پام وړ برى نه ترلاسه کوې؟
سلطان بيا مور ته و ويل چې تاسو و وايئ څه و کړم؟
مور يې محمود ته و وېل چې د پښتنو په مشرانو او سردارانو غږ و کړه چې ستا ملاتړ و کړي.
په تاريخ مرصع کې افضل خان ختک د سلطان محمود يا دونه کوي او په اړه يې کاږي: ؛... . ,, اته کسه د سردارانو د افغانو چې نومونه د دوى په کتابونو کې مسطور دي، يوه ملک خانو، ملک عامون، ملک داود، ملک يحيى، ملک احمد، ملک محمود، ملک عارف او ملک غازي په ملازمت د سلطان محمود غازې ته راغلل.،، (افضل، ۱۸۸۵ زېږدى،۱۲۱ چوپړى)

د دغو مشرانو په اړه ويل کېږي، چې کله په ۴۱۶ لېږديز کال سلطان محمود د سويلي هند د کاتيا وار پر سومنات بريد وکړ نو دوى يو بل ته غږ و کړ چې تربورانو!!!؛ راځئ چې خپلې لمنې سره غوټه کړو... .
ځنګه چې د دوى ګڼ، ګڼ کميسونه په تن وو، يوه له بل سره يې لمنې و تړلې او بيا يې په سومنات بريد و کړ.

کله چې د سومنات دروازه ماته کړه که ګوري چې د لمانځنې بوت پرته له کوم تړاوونه د کوټې په هوا کې ځوړند دى.

مسلمانان ټول اک پک شول؛ ان تر دې چې د دوى په عقيده يې اغېزه وښندله چې دا ځنګه کيدلى شي، پرته له کومې ستنې بوت په هوا کې ځوړند پاتې دى.

سلطان هم ګوته په خوله وه. ولې کله چې د کوټې چت، ديوالونه وغورځول او ځمکه يې و کندله؛ وې ليدل چې په ډېر مهارت د وخت مهندس په ځمکه، ديوالونو او چت کې وسپنه کشونکي (مقناطيس، آهن روبا) داسې ځاى پر ځاى کړې وه، چې د بوت توله او توازن يې په هوا کې ساتلى و.

د دغو مشرانو په لړ کې د يوه تن نوم په يوه لنډۍ کې هم ياد شوى چې په هغه مهال کې د کومې پښتنې مېرمنې له خوا ويل شوې ده. لنډۍ داسې ده:

(c) ketabton.com: The Digital Library

که د خانو لښکرې راغلې
زه به ګوملې ته د يار سلام ته ځمه،،
(شهسوار، ۱۳۹۱ ل ل کال، ۱۰چوپړی)

:- له دې لنډۍ دا را سپړم چې دا اوس ۹۷۹ کلنه لنډۍ ده.
(۱۳۹۵ لېږدی – ۴۱۶ لېږدی = ۹۷۹ کاله.).

د ابوالمنصور سبوکتګين محمود (غزنوي تورک) تر تولو لويې او خونړۍ جګړې چې د اېندو شاهي واکمن يا امير د جاياپالا Jayapala څخه چې ۱۰۰,۰۰۰ چمتو راټول کړل شويو هندو ځواکونو څخه د لغمانو په پند او سند ۳۶۵ لېږدي (۹۸۷ زېږدي) په لغمان کې وګټله؛
سلطان محمود خوب و ليده چې يوه شپه د عبدالملک
(عبدالغفار، عبدالسلام، شيخ الانبياء يا نوح ع) پلار مهترلمک (لمک، متوشلښ يا متوشلخ) د اښنوښ (اخنوخ) زوی؛ ، د يارد (يرد) مسی؛ د مهلائيل کړوسی؛ د قينان کودی؛ د انوش اودی؛ د شيث (هبت الله) ع خوندی؛ د ادم ع (صفي الله) پردی دی؛ او شيث د ادم ع زوی دی.)
په خوب کې ورغی چې زه د لغمان په لوی ټيټنګ (دښته) کې مې ګور اوبه نړوي، زما ګور له اوبو خوندي کړه.
لس پينځلس ورځې همغه ځای لټه و چې په دې لوی ټيټنګ کې يې په خوب کې ليدلی و پيدا نه کړ،
د پلټنې په پير ډېر ستړی او ستومانه شوی و،
په يوه ځاي کې يې توره ښخه کړې وه او پرېشانۍ خوب وړی و؛ چې خوب کې يې بيا و لېده چې توره دې زما په نو ښخه کړې،
دی ګړندی را پاسېده، توره يې له ځمکې و کښله چې ګوري توره يې په وينو ده.
ژر، ژر يې د پيغمبر تنه را لوسه کړه، دوباره يې ښخه کړه او ګور يې ورته خوندي کړه.
په ادېره يې ورته په خپل لاس ودانۍ ودانه کړه او يوه، يوه ښختته يې لاس په لاس له کابله تر مهترلمک زيارته په ۲۴۲۰۰ ځواکونو و لېږدوله او زيارت يې پرې ودان کړه.

دا لاندې مصرۍ د لمک او محمود اړوند کښل شوې ده؛ نرانو ته منسوبه ده.

سلطان محمود دې وي غښتلی
چې د لمک پيغمبر ګور يې ودان که نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه څنګه چې محمود د خپل زوکړي ځای او خپلې کلا غزني څخه ځنې لښکرې په لنډو اېند ته بېولې بیا به چېک د له غزني د ګومل سین پر غاړه له اوسني پکتیکا، د ګومل ولسوالۍ تېرېده، ګومل د پکتیکا (پکتیس او پکتیوس) هغه ولسوالۍ ده چې د اورګون ولسوالۍ (مرکز ولسوالۍ) سویل لورې ته پرته ده، دا نوم په ریګویدا کې د ګوماتي (ګومل) په نامه راغلې ده او یادونه یې هم د ریګویدا د ماروت (د باد ځښتن) په سندرو (سرود) کې شوې ده.
دا لاندې بله لرغونې (په رښت کې لرغونې تېر پېر ته وایي، په اوسني نوي اثارو کې لرغونې هغه لرغوني پاتېشونو ته وایي چې لږه تر لږه ۷۵ کاله وړاندې پېر پرې تېر شوی وي.) خو دا په زرګونو کلونو، کلونو زړه لنډۍ ده.

پر ګومل سر د کډو راغی
مستې کوچۍ پر دسملو اوښې وهینه

د برتانویانو (پرنګیانو، اېنګلېسانو) تر ټولو ډېر ځواکونه په یوه حمله کې د محمد شاه خان بابکر خیل له لوري ۱۷،۰۰۰ په اسونو او ګلتیو، ټوپکو سپاره ځواکونه له کابله تر جلال اباده کوتره، کوتره کړه .
ښه سابه یې ورته په مالګه کړه، چې یوازې یوه عسکر ترې ګوډ او ژوندی ګندومک ته د حاجي قدیر دي پلرو ځای ته وتښتېدو او له تېښتې بریالی و وت.
محمد شاه خان بابکرخیل غازي خپل خوریه وزیر محمد اکبر خان له کوشنیوالي څخه خپله روزلی و، د دې له پاره چې یتیم ورته له لوګري پلار څخه یې پاتې و، د کره د غوریانو کلي کې لوی شو.
محمد اکبر خان په خپله لاسي تومانچه د اېنګلېسانو مشر مکناټن په سر و ویشته او مردار یې کړه. چې له ټاټوبي څخه یې د انګلېسانو برستن د تل له پاره ټوله کړه.

محمد شاه خان ته اېنګلیسانو د نه په خولا کېدونکي دښمن لقب ورکړه او تر مرګه په لغمان کې اوسېده. مهترلام کې یې کلا وو بدیع اباد کې د کافر کلا په نامه، ښه سرغندوي وه، منځه ګل یې هم بولي، کلی یې منجومه یا د غورایانو کلي په نامه یادېږي، لاندېنی مصری په کې ۱۸۸۰ زېږدي څخه وړاندې په درځ کې دود درلوده:.

د کټل څه اوبه څړې دي
د منځګل پیغلې منګي ترې ډکوینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټوټې، ټوټې په تورو راشي
د بې ننګۍ اواز دې را مه شه مینه

په تور ټوپک ویشتلی راشي
د بې ننګۍ اواز دې را مه شه مینه

زه ډېری څه د میوند له جګړې له خپلو پلټنو، ګرځېدلو، پوښتنو او ډېرون سربېره چې د هېلمند ولایت له موسی کلا، سنګین، کجکي، ګرشک، نهر سراج، لښکرګاه، نادالي، ناوې، د هرې ښادې، غونډۍ، زوړې، اوارې، دښتو، کشونو، ماندو څخه مې لیدنه کړې. په ۲۰۰۷ لېږدي کې د مخابراتي اېنجینېري خدمتونو دندې د کاري شېبو د کار له بشپړولو نه ورسته په پلټنه بوخت کې دلم.

ځایي مشرانو به ښه مېلمه پله هم راته کوله، له شلو وارو ډېر په میوند تللی راغلی یم.
د میوند په اړه به د خپل یوه ملګري او کوربه، د موسی کلا ولسوالی اوسیدونکي و کړم.
د ملا عارف اخند په نوم و، د موسی کلا د ملاباقي غونډۍ په سر یې راته و ویل اېنجینېر صیب! چې د انګرېزانو په وړاندې به غازیان له دغو درې خوړونو له لارو څخه د ایوب خان په وخت کې میوند ته تلل،
۱۶ شپې ورځې مو موسی کلا کې په ملاباقي غونډۍ کې تېرې کړې، چې ۱۲۰ متر له ټولې موسی کلا پورته ده.
د روشان مخابراتي ښادې مو ګټې اخستنې ته چمتو کولې او د دوه ډلو مشري راپر غاړه وه؛
ولسوالی په ۲۰۰۲ زېږدي کال کې اېنګلېسانو طالبانو ته پرې اېښې وه، له کمپنۍ او حکومت څخه ځایي وګړو او طالبانوغوښتنه وه چې مخابراتي غوړکې ټولواله دې هلته چومتو شي، زمانت مو طالبانو کړی وو، چې تاسو ته به هېڅ ځوک خنډ نه پیدا کوي.
مشر انجینر سید جمیل سعادات را ته یوه ځای لمونځی یا جانماز را کړی و، چې دا به ملا عارف اخند ته ورکړې، زما سلامونه به ورته و وایې، ورته به وایې چې له مزار څخه د زمروتو تسبح نه دې جوړې شوي، په لاس نه دې راغلي چې را وړې مې وی.

د لومړی شپې مېلمستیا یې هم په خپل کور کې راکړه، ښه خواړه، چرګان او وریځې،... . یې راباندې و خوړې، مشر ورور ملا داود (ریحان) اخند یې په مېلمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاله ستړی نه و، موږ ته یې په ډېره مینه د خوب ځای له حجرې باندې انګړ کې دننه، د شنو غنمو په منځ کې تیار کړه.
ښه لوړ کوچیانی سپی یې هم د انګړ ساتلو له پاره یې زما د کټ خواکې و.
چې وېده کېدلو ډېرې الوتکې په هوا کې ګرځېدلې، هغه راته وویل چې پاس لاړ شو اېنجینېر صیب غوره به وي، دلته دربانديې بم ونه غورځوي.
موږ هم له الوتکو مخابراتي ښادو ته لاړو.
دی نو ښه دین دوست او امانت ګر تن و، کوشني ورونه یې ملا عارف اخند او اکا زوی یې ملا تورجان اخند، لږ نه ښه ډېر پایښتي (ټینګ)، ګوتېن (زاویه لرونکي) پښتانه وو، ملا عارف یې د ملا محمد عمر مرستیال و، په زاړه تحریک کې د شمال د جنګ مسئول مشر و، دغه بل یې د ملا داد الله مجاهد کاکړ مرستیال وو.

پر دغو سربېره چې زما څېړنه دا سپیني ته را وباسي، د لاندې پوښتنو ځوابونه سپیني ته را وباسم، لکه:-

۱۲. ۵ په میوند جګړه کې ملاله میونواله اېنګلېسانو شهیده کړه او که اوسني پاکستانیانو!!!

۱. د میوند جنګ ملالۍ ګټلی؟ ولې؟ او ولې نه!؟
۲. دا افسانوي اړخ کره دی؟ ولې؟ او ولې نه!؟
۳. ملاله میونواله د کوم ځای وه ؟
٤. ملاله میونواله پېیلنه (شاعره) وه؟ چې لنډۍ پېیله یې و ویله او که د بل تن پېیلن یا پېیلنې پیېله (پېیرن، اشلوک، شېر) یې ویلی دی؟ ولې؟ او ولې نه!؟
٥. پښتانه مېرمنې جنګ ته بیایې؟ ولې؟ او ولې نه!؟
٦. له افغانانو کافران ډېر وو؟
۷. جنګ څو ورځې وو او که یوه ورځ وو؟
۸. ملالۍ په جګړه کې ګډون کړی؟
۹. څو ورځې ملالۍ په جګړه کې وه؟
۱۰. په پښتو ژبه کې د ملالۍ لنډۍ لمړۍ ده ؟ او تاریخي دروندوالی لري؟
۱۱. ایا کندهاریان به همدا خپل اصل ګڼي؟ ولې؟ او ولې نه!؟
۱۲. دا پر دې ارضې چې ټول ملاتړ او ستاینه دې د مېرمنې و شي؟ ولې؟ او یا ولې نه!؟
۱۳. میوند د جګړې ربښتنولي همداسې ده چې نن سبا خلک ورته تعریف ورکوي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱٤. میوند کې جګړه ایوب خان و کړه او که یعقوب خان؟

۱۵. ملالۍ میوندواله روغمنه (ډاکتره) وه، چې د جګړې ټپیان یې ټړل، که زړه وره پېغله وه، چې له وینو یې وېره نه درلودله او که لوړ د ټاټوبي پالنې حس یې درلوده ؟

۱٦. ملالۍ میوندۍ د کندهار د میوند ولسوالۍ د خوږ کلي اوسیدونکي وه او که د ننګرهار د خوږیاڼو ولسوالۍ خوږیاڼیواله کوچۍ پېغله وه؟

۱۷. ملالۍ میوندۍ (ملاله میوندواله یا ملالۍ میوندواله) بې دینه، بې حجابه، بې پښتو پېغله وه، چې څادري (چادري او بورقه)، یا له سر نه تر پښو پورې یې تک تور عربي عجاب نه اغوسته، په پردو سړو یې لاسونه وهل، ټپونه یې ګنډل، بیا له شین پرتوګ، سور کمېس، تور ټیکری د لکړې په سر یې سپین بیرغ ټرلی، خپلې رمې پیولو له پاره تلله؟ هغې دا پام کوه چې راتلونکی پېر را روان دی ماته به پښتانه بې پښتو، بې پته، بې غیرته، بې عزته، بې ابرو او بې حجابه پېغله وایي؟

۱۸. ملاله میوندواله مسلمانه پښتنه وه او که کافره؟ ولې یې غازیان د حضرت (ښاغلي) پنجاب پلار اېنګلېسانو په وړاندې جګړې ته لمسول او د غیرت انګېزه یې په کې زوکړه کوله او د ولاړېدو انګېزه یې ورکوله؟ دې ته چې اېنګلېسان او د هغې روزونکي ګوډاګیان بې حجابه، بې دینه او مخلوڅې بې شرمه پېغله وایي دا سم کار دی؟ که دی ولې!؟ او که نه دی ولې!!؟

۱۹. بریتانوي بولندوی ډګر جنرال بوروز جګړه کې افغانانو ته ډېر وارېده او شین شړق (له غوصې او کینې ډک) و او وینې خوټېدلې او که د سند (اوسني پاکستانیانو) د آس سپرو ځواکونو بریدمن افسر وارنټ.؟ ولې او ولې نه؟

۲۰. بریتانوي بولندوی باروز د خیګ له لارې د وتلو لاره و موندله خپل د سپرلۍ آس یې یوه بل ټپي افسر ته ورکړ چې د سند ,, اوسني پاکستانیانو ،، د آس سپرود یوه بریدمن افسر ,,وارنټ،، په لاس ژغورل کیږي، بولندوی نه پوهېده چې د هغه د پلې پوځ ښی اړخ د هغه تر شا د مرګ تر پولې پورې جګړه کوي.؟، د اېنګلېسانو مشر پاکستانیانو له افغانانو وژغوره او که اېنګلېسانو؟، ملالۍ میوندوالې په خیګ کې د اېنګلېسانو په وړاندې لنډۍ ویلې وه او که د هغوئ اجیرو، مزدورو کافرانو د سند ,, اوسني پاکستانیانو ،، د آس سپرو ځواکونو په وړاندې ویلې وه؟ ولې او ولې نه؟

۲۱. د دې له پاره زه پر دې باندې خپل د پام چورلیځ څرخوم چې خپلخوښې ترې بېلښتې شي.

نو ځکه پر دغو له دې پښتو ژباړې را څرخوم چې خپله اېنګلېسانو لیکلې دي او کره یې خپلو ټبر ته پرې ایښې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, اميرمحمد ايوب خان ورور اميريعقوب خان له خپل لښکر سره د کندهار له شماله په تېرېدلو له هراته غزني ته د رسېدلو په حال کې وو،

د ميوند جګړه؛ جګړه: د افغان دوېيمه جګړه؛ نېټه: ۲۷ جولای ۱۸۸۰زېږدی؛ سيمه: په سويلي افغانستان کې د کندهار لوېديځ ته؛ د جګړې ګډونوال: د بمبيي د پوځ بريتانوي او هندي سرتېري د افغان د سمبال شوي او توکميز پوځ د سرتېرو پرضد؛ جنرالان: ډګر جنرال بوروز د ايوب خان پرضد؛ د پوځونو شمير: ۲,۵۰۰ بريتانوي او هندي سرتېري له ۶ آر ايچ درندو توپونو او ۶ لنډ خولو سپکو توپونو سره، د افغان ۹,۰۰۰پلي او ۳,۰۰۰ سپاره سرتېري، ۶ د توپخانې بطريې (ټکونکي توپځای، دربونونکی توپځای، د لښ توپخانې يو نټ، د توپ د ټرلوځای، برقي بيټری لرونکي توپونه، يا حق نا حقه وهونکي توپونه.) له ,, ۳۶ توپونه،، سره؛

پوځي جامې، وسلې او توکي: بريتانوي او هندي ځواکونه په ټوليز ډول له بومي هندي لېواګانو څخه جوړول چې له درېيو سترو لښکرو څخه راټول شوي ول:

د بنګال لښکر، د بمبيي، مدراس لښکرونه او کوشني سيمه يز پوځونه لکه د حيدرآباد د سيمې نوي پوځونه او د پنجاب د پياوړي لښکر سرحدي ځواکونه.

هندي لېواګانې د بريتانوي لېواګانو له ځواکونو سره يوه ځای د جګړې ډګر ته پلې کېدل.

برېدمن هکترمک لين د شاهي پوځ د سپرو توپخانه لرونکی ډلګي ته د لويې تنګې درې په څنډو کې لاربښوونه کوي. د بريتانيا په پليو پوځي ځواکونوکې هر سرتېري ۴۵.۰ مارتيني هنري يوه ډزی توپک درلود. (يعنې ۲۰ تنو کې ۹ تنو يې يوه ډزی مارتيني هنري ټوپک درلود، يا سرپوښ) د هندي لېواګانو سرتېرو سنايدر ټوپک درلودل، همدارنګه هغوی يوه ډزي ټوپک خو زاړه ډوله ټوپک درلودل او پليو منظمو قطعاتو له زړو وسلو څخه په نوي ډول جوړ شوي ډک خولي ټوپک هم درلودل.
سپاره پوځونه په تورو، نيزو، کارابين ټوپکو، بريتانويان په مارتيني هنري او هنديان په سنايد ټوپکونو سمبال ول.

بريتانوي توپچي ځواکونو ډول، ډول توپونه درلودل. ګڼ شمير يې نرم خولي لنډ جاغور لرونکي سپک توپونه ول، خو په اغېزناک ډول نه ول، مګر که څارواکو د اروپايي لښکرو د توپونو په شان پولادي جاغورلرونکي جوړ کړي وی، اغېزه به يې زياته وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د توپخانې مرستندویه برخه اغېزمنه نه وه او په افغاني اړخ کې افغاني ځواکونو څرګنده کړه چې هغوی د بریتانویانو په پرتله ښه پیاوړې توپخانه لري.

کله چې د ۱۸۷۹ کال د مارچ په مېاشت کې ډګر جنرال سر ډونالډ ستېوارټ له خپلې فرقې سره چې له بنګالي او بریتانوي لېواګانو څخه جوړې وې، شمال ته د کابل په لور وخوځېد، کندهار یې د هغه ښارافغان واکمن والي ته پرېښود، د بمبیي او بریتانوي د فرقې سرمشري یې تورن جنرال پرایمروز ته ورکړه.

د افغانستان په شمال کې د بنګال لېواګانې په ۱۸۸۰ کال کې له افغانستان څخه و وتلې او یوازې د کندهار ولایت د بریتانیا او هندستان تر ولکې لاندې پاتې شو.

په ۱۸۸۰ کال کې کندهار ته خبر راورسید چې د افغانستان د بې واکه شوي امیر، امیرمحمد ایوب خان ورور امیریعقوب خان له خپل لښکر سره د کندهار له شماله په تېرېدلو له هراته غزني ته د رسېدلو په حال کې دی.

له جګړې مخکې د شاهي آس سپرو - توپچي اې بي او پلې بیتری یې (د لښ توپخانې یو نټ)، د کندهار والي پر بریتانوي پوځیانو ټینګار وکړ چې د هلمند د سیند په غاړه کې دې، د ګرشک په سیمې کې د ایوب خان مخه ونیسي که نه نو د هغه په دغه پوځي خوځښت به په ټول هیواد کې پاڅون رامنځ ته شي.

هندي دولت جنرال پرایمروز ته لارښوونه و کړه چې ګرشک ته دې یوه غنډ واستوي او له احتیاطي یا زېرمې فرقې څخه دې څو لېواګانې د هغوی پرځای را وغواړي.

د ۱۸۸۰ کال د جولای په څلورمې نېټې د توپخانې دوه لېواګانې، د بمبیي دریېمه سپکه توپخانه او د سند د آس سپرو دریېمه لېوا له کندهاره و وتلې چې ورپسې په سبا یې پلې او د توپخانې ځواکونه له ښاره و وتل.
د جنرال باروز پوځونه د والي له پوځونو سره یوازې له دغه امله یوه ځای شول چې د والي د پوځونو په منځ کې پاڅون را پورته شوی و او ګڼ شمېر یې د ایوب خان پوځونو ته ور اووښتي ول، بریتانویانو د شپږو زړو لنډخولو سپکو توپونو کارونه بنده کړه او پرځای یې له ۶۶ فرقې د پلې سرتېرو بطریه (چارچي ځواک، یا تازه دمي ځواک) ځای پرځای کړه.

د ۱۸۸۰ کال د جولای په ۲۶ نېټه باروز ته د څارکښو له خوا خبر راورسید چې د ایوب خان ځواکونه، د مالموند له غاښي څخه د تېرېدلو په حال کې دي او بله

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورځ به د مېوند کلي ته راورسيږي، چې له هغه وروسته به د غزني پر لور و درومي.

که باروز د همدغه خبر په اورېدلو د خوځېدلو کومانده ورکړې وی نو له ایوب خان څخه به مخکې مېوند ته رسېدلی وی. د هغه په بدل کې د هغه ځواکونه د بلې ورځ پر سهار وختي و خوځېدل، دا ځنډ له دغه امله پيښ شو چې ځواکونو د بارترړلو له پاره وخت ته اړتيا لرله.

د ۶۶ پلي ځواک يوه سرتېرى په سويلي افغانستان کې کله چې بريتانوي / هندي ځواکونه مېوند ته ورسېدل، د ايوب خان پوځ له ورايه ښکارېده چې د بوړ بوړکۍيو، دوړو په توپان کې تېرېده او دښته يې په دوړو کې پټه کړې وه.

باروز دغې ته په کتلو اټکل و کړ چې له افغانانو څخه مخکې مېوند ته رسېدلی شي، نو پوځ ته يې د مخ په وړاندې د تګ بولنده ورکړ. د باروز پوځ له مېوند څخه واوښت او د يوې تنګې درې د ۲۵ فټيزې ژورې برخې ته ورسېد چې دغه دره د هغه د مورچل له مخې تېرېدله. د دې پرځای چې په مېوند کې د درې په غاښې کې دفاعي څنډې و نيسي، باروز خپلو پوځونو ته د ورخېرمه پراخې پرانستې دښتې مخې ته درې د غاښې په څنډه کې د ځای پرځای کېدلو امر ورکړ.

د ايوب (خان) ځواک د کابل او هرات له روزل شويو ليواګانو، له والي څخه تښتېدلي او قومي سرتېري ځواکونه ول، چې ټول ټال ۱۲,۰۰۰ تنه ول چې په منځ کې يې ۳,۰۰۰ سپاره هم ول. د ايوب خان د ځواکونو په پرتله، د جګړې د ډګر د کرښو له پاره، د باروز ځواکونه د بارترړلو او وړنې راوړنې ګارډ / لوژيستيکي له سرتېرو سره ۱,۵۰۰ پلې، ۳۵۰ سپاره ول.

د بريتانوي پوځونو توپونه له درې وا وښتل او داسې مورچل يې و نيو چې افغانان د هغوی توپونو د اور تر لمبو لاندې راغلل. د باروز له اټکل او موخې پورته د توپخانې اور لا اغېزناک وو، نو له همدې امله يې د پرمختګ له پاره پلي او سپاره ځواکونه په بيړه مرستې ته ور وليږل. شيږشپېتم ځواک يې ښۍ خوا ته، د جيکبزتوپ لرونکي يې د منځ له لوري او لومړي بمب اچوونکي يې کيڼې خواته د مرستې له پاره چمتو ول.

د جګړې لومړۍ لړۍ د توپخانې د ځواکونو په مردکۍيو پيل شوه، افغانانو د پياوړو او مودرنو د ستيټ. ايف. ډي. آرټ آرمسترانګ توپونو په لرلو پر بريتانوي سرتېرو ډزې پيل کړې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصريو انګړ
ځېړنــــــــــچوپړي (ريســـــــــــرچ پاڼې)

د بمب غورځوونکو لومړي او سپاره ځواک ډېره درنده مرګ ژوبله و ليدله او د جيکبز توپ لرونکي ځواک د بمبارۍ له لاسه په پټن ځای کې پټ شو.

د توپخانې له دوه اړخيزه اور وروسته افغان پلي ځواکونه د هندي/ بريتانوي پوځ پر لومړي کرښې د بريد له پاره ور ننوتل، لېکه يې ماته کړه. باروز د يوه بې ځايه او تش خوځښت په کولو لومړي بمب غورځوونکي پوځ ته د بريد بولنده ورکړه، که څه هم د افغان پوځ پرمخ را روان و، باروز خپله بولنده بېرته واخستله ځکه چې بمب غورځوونکي ځواک د افغان ځواکونو د اور له امله ډېره مرګ ژوبه و ليدله.

د پرانستې دښتې پر لور د افغانانو پرمختګ، د بريتانوي / هندي ځواکونو کينڼه برخه تشه پرېښودله، دغې وېرې باروز اړ کړ چې د جيکبز د ټوپک لرونکي ځواک دوه کمپنۍ تشې خوا ته ور و لېږي او له کينڼې خوا څخه د بارتړلو د ګارډ / لوژيستيک د ټوپک لرونکو په منځ کې د دوه سپکو توپونو په مرستې يې ملا ور و تړي.

د بريتانوي بولندويانو پام دغې خبرې ته نه وو، چې د ځواکونو بلې تشې خوا ته يوه بله دره تېره شوې ده. چې ښۍ خوا ته له لويې درې سره يوه ځای کېږي.
د جګړې په وخت کې افغانانو دغه دره وکاروله چې د بريتانوي/ هندي پوځونو تشې ښۍ خوا ته ور ننوځي ترڅو د شيرشپيتم ځواک د سرتېرو مخه ځان ته ور واوړي، تر هغه مخ کې د دغه ځواک مخ د خپل ګاونډي ځواک د جيکبز د توپ لرونکو او د لومړی بمبيي د بمب غورځوونکو د ښي برخې زاويې ته وو.

په مېوند کې له توپونو څخه ساتنه: د شاهي توپخانې د آس سپرو بطريه چې نن (د مېوند بطريه يا بالتۍ يادېږي) اوس نو د باروز ځواک په کلکه د را غونډو شويو آسونو د لېکو په شان په يوه ټکي کې راټول شوي او پلي ځواکونه د بې يېرې يا بې ثمره پرمختګ په لومو کې راښکيل شول. د افغان سپارو ځواکونو له سترګو څخه د کينې خوا تشه خطا شوه؛ قومي، پليو ځواکونو او د هغوی توپونو د بريتانوي پوځ ښي خوا ته د يوې څنګيزې درې له لورې ورننوتل.

د همدغې ورځې په وختي ماسپښين کې (ټکنده غرمه کې)، د سپکو لنډ خولو ټوپونو مردکي پای ته ورسېدل او ځواکونه له مورچلونو را و وتل، دا داسې يو خوځښت و، چې د جيکبز د توپچي ځواک کينه خوا يې چې لا مخکې د افغان توپخانې او د سيمې د تودوخې له امله تاواني شوې وه، له ګډوډۍ سره مخامخ کړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چې د افغان ځواکونو اور زور اخلي د شاهي توپخانې د سپرو ځواکونو توپچیان هغه وخت خپل بې آسه ملګري راپور ته کوي چې غواړي په شا تېښته و کړي.

د سپکې توپخانې په شاته کېدلو افغان سپاره ځواکونه بریالي شول چې د بریتانوي /هندي ځواکونو پر مورچلونو، د کیڼې تشې له لورې د شا له خوا ورننوځي. د جیکبز د توپخانې توپچیانو او ټوپک لرونکو هڅه و کړه چې د افغان د ځواکونو. د دغه پرمختګ مخه و نیسي او ټولو په یوه وار پر افغانانو ډزې پیل کړې، خو د بریتانویانو اور اغېزه نه درلودله، کمپنۍ تجربه نه درلودله او بولنده یا کومانده یې د داسې بولندیانو یا کوماندانانو په لاس کې وه چې نوي پوځ ته راغلي ول او خپل سرتېري یې سم نه پېژندل.
افغانانو له ځنګیزې درېې څخه د بریتانوي / هندي ځواک زړه ته د ښۍ خوا له تشې ورننوتل.

د سند (اوسني پاکستانیانو) د آس سپرو ځواکونو یوه خوځښت و کړ چې د افغانانو د دغه پرمختللو د مخې خنډ شي خو آس سپاره بېرته شا تګ ته را و بلل شول.

د شپږ.شپیتمې پلې لېوا سرتېري په مېوند کې ایوب خان خپل دوې توپونه د ځنګیزې درېې غاښې ته راوړل او له لنډ واټن څخه یې ښایې له درې سوه متریز واټن څخه پر لومړی بمب غورځوونکې لېوا د اور بولنده ورکړه.
په نږدې ماسپښین کې د توپوخانې اور بند شو او افغان قومي ځواکونو د هندي / بریتانوي ځواکونو د کرښې په زړه کې د ننوتلو نوښت په لاس کې و نیو.
د جیکبز د توپخانې دوې کمپنۍیو کینه خوا په تېښتې پرېښودله او د لومړی بمب غورځوونکې لېوا خوا یې په بشپړ ډول تشه پرېښودله.

افغانانو د بمب غورځوونکو شمېره راټېټه کړه، داسې ښکارېدله چې هندي سرتېري ډېر ستړي ول او د وېرې له ډاره یې د مقاومت وسه له لاسه تللې وه.

د آر ایچ اې توپونو جګړې د کرښې په زړه کې مورچل و نیو او په بیړه یې افغان ځواکونو ته د سلامي کېدلو وروستنی ډز و کړ، افغانان د څو جریبو په واټن کې کیڼ خوا ته د بریتانیې د لار ورکې توپخانې د په شا کېدونکو توپچي ځواک لوري ته را نږدې کېدل.
هغوی په سترګو لیدل چې د جیکبز د توپخانې ځواک پاتې شوې توپونه د شپږ شپیتم پلې ځواک په کیڼ اړخ کې ویلې شوي ول او د کرښې ښې خوا یې په توره تیاره کې پرې ایښې وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په مېوند کې د افغانانو پرضد د ښپږ شپيتمې لېوا وروستنی لاس او ګريوان کېدنه:
يوه لس تنه (۲ تنو افسرانو او نهو تنو سرتېرو) د خيګ له کلي څخه د باندې خپل خوږ ژوند له لاسه ورکړ.

د سپي نوم چې بوبي دی، د هغوی تر ټپنو ليدل کيږي. باروز، نټال ته بولنده ور و ليږله چې له خپلو سپرو سره دې د افغانانو مخه ونيسي، تر څو د دغې خونړی شيبې ولکه بېرته په خپل لاس کې واخلي.

هغه په ډېرو ستونزو يوازې يوه سلو پنځوس تنه سپاره راټول کړای شول، په نيمه او مړ ژواندي زړه هغو افغان ځواکونو ته ورنږدې شول چې تر بمب غورځوونکې لېوا راټول شوي، هغوی يې کلا بند کړي ول او کله چې هغوی ته نږدې شول بېرته په تېښته راغلل.
باروز پر خپل آس سپور شو او د جګړې ډګر تر کربښې نږدې ورغی، ترڅو له نورو سپرو سره يوه ځای يرغل و کړي خو برې ور په برخه نه شو.

بريتانوي توپخانې له يوه مورچله د پليو ځواکونو تر څنګ پورې، د توپخانې اور کاوه او دلته وه چې د لويې درې له څنګه پلي ځواکونه تېر شول او د نورو يرغلونو له پاره يې په څو څو ځله بېرته و دانګل.

پلي ځواکونه په دوه وو جلا ډلو کې ترشا شول، د کيڼ خوا ځواکونو د موند اباد خوا ته په شا شول چې د شپږسپيتمې پلې لېوا، د مورچل، سمڅو کېندلو کنډک او ماين پيژندونکي ول. د بمب غورځوونکو ځواک د خيګ کلي خوا ته په شا شول. لويې درې ته د په شا کېدلو په وخت کې د بمب غورځوونکو ګڼ شمېر سرتېري و وژل شول.
شپږشپيتمه پلې لېوا د دوې هندي لېواګانو د ملا تېر له ماتېدلو وروسته دړې وړې شوه، په څو ډلو و ويشل شوه او د شا تګ په حال کې په جګړه کولو شا ته کېدله.

د شپږ شپيتمې لېوا او د بمب غورځوونکې لېوا شا ګڼ شمېر افغانانو نېولې وه.
له درې څخه په تېرېدلو د خيګ کلي ته وا وښتل، ټول ټال سلو تنو پاتې شويو بولنديو افسرانو د خيګ کلي په يوې څنډې کې په يوه بڼ کې خپل وروستنی تم ځای ونيو او جګړې ته و دربېدل.
له هغوی څخه لاره او ګودر ورک وو، له دغې ډلې څخه ژوندي پاتې شوي د خيګ د کلي له لارې يوه بل دېوال لرونکي بڼ ته وا وښتل او دلته يې د دوېيم ځل له پاره خپل وروستنی مورچل ونيو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه وروستنی مورچل او جګړې ته درېدل له کلي څخه د باندې له شپږشپیتمې پلې لېوا څخه یوه لس تنو ژوندي پاتې شویو و کړ، دوه تنو بولندیانو او نهو تنو سرتېرو.

د فوربوري په بڼ کې د یادښت ترټولو لوی د زمري ځلی. تر ځلي لاندې لېکنې د میوند د جګړې یادونه او د شپږشپیتمې پلې لېوا د له لاسه ورکولو یادونه تازه کوي.

د پوځ نور ژوندي پاتې شوي سرتېري بریالي شول چې د جګړې له ډګر څخه په شا شي، د افغان پوځ د پرمختګ مخه د بمب غورځوونکې لېوا د ژوندۍیو پاتې شویو ډلګۍیو له پلوه و نیول شوه، تر هغه دمه و جنګېدل چې مردکي یې خلاص شول او بیا افغان پوځونو ته سلامي شول.

بریتانوي بولندوی باروز د خیګ له لارې د وتلو لاره و موندله خپل د سپرلۍ آس یې یوه بل ټپي افسر ته ورکړ چې د سند ,, اوسني پاکستانیانو ،، د آس سپرود یوه بریدمن افسر ,,وارنټ،، په لاس ژغورل کېږي.
بولندوی نه پوهېده چې د هغه پلي پوځ ښی اړخ د هغه تر شا د مرګ تر پولي پورې جګړه کوي.

بریتانوي او هندي سرتېري او د پوځي پنډغالي چوپړ مار سرتېري، د افغان سپرو ځواکونو له لاسه په تېښته ول او د کندهار پر لور پر سړک باندې د تېښتې په حال کې په ځغاسته شول.
د دغې خورې ورې شا ته کېدلو په ترڅ کې چې د افغان پوځونو له خوا سرتېري مخې ته اچول شوي ول، که څه هم ګڼ شمېر یې ژوندي و نیول شول، و وژل شول او یا ټپیان ول خو بیا هم د افغان پرمخ تلونکي سپاره ځواک مخه، د سند ,, اوسني پاکستانیانو ،، د سپارو سرتېرو یوې ډلګي او د آر ایچ اې بطریه، د لوژیستکي (زېرمه یا تازه دمي او لېږد رالېږد) او ساتونکي ګارډ سرتېرو تر یوه وخت پورې و نېوله.

د پلې افغانانو مخه د یوه مقاومت په ترڅ کې په خیګ کې د بمب غورځوونکي ځواک له خوا خوره وره شوله خوهغوی ته داسې شېبه په لاس ورغله چې بریتانوي، هندي او لوژستېکي سرتېري یې لوټ کړل.

د غنډ پاتې ژوندي سرتېري تر کندهاره په خاپوړو په تېښته کې ول. مخې ته یې نابېره د افغان سپارو د ژغورنې یوه کوچنۍ ډله ورغله او ژوندي کسان یې را و ایستل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خیګ د کلي، ۹۶۶ و وژل شو او ۱۶۳ ټپیان وو. د بریتانوي او هندي ځواک ۲۱ افسران او ۹۴۸ تنه سرتېري و وژل شول. ۸ افسران او ۱۶۹ تنه سرتېري ټپیان شول.
بمب غورځوونکي ځواک ۶۴ په سلو کې خپل ځواک او ۶۶ پلې لېوا ۶۲ په سلو کې د ۱۲ تنو بولندویانو په ګډون خپل ځواک له لاسه ورکړ.
د سپاره ځواک تلفات ډېرلږ ول.

د افغان د ځواکونو د مرګ ژوبلې (تلفاتو) په اړه یوه د ډاډ وړ اټکل تر ۳۰۰۰ پورې ښه یې چې د جګړې د طبیعت، له ځانه تېرېدنې د غبرګون ځرګندویه ده.. ،،
(ویکیپېډیا، د میوند جګړه، ۲۰۱۳ زیږدی کال)

په دې جګړه کې انګلېسان (سندیان، اېندیان او انګلسان سره ګډ) ۱۹۱۴ و وژل شو او ۳۱۲ ټپیان وو، ۱۲ جنرالان و وژل شو، ۸ جنرالان ټپیان، ټول ځواک کچه ۲۵۰۰ تنه وو.
افغانان ټول ۳۰۰۰ شهیدان شو ۵۱۰ او ټپیان وو، ۵ جنرالان شهیدان، ۵ جنرالان ټپیان، ټول ځواک کچه ۱۲۰۰۰ تنه وو.

د نومړې جګړې یوه یادونه داسې کوي:.
,, د جولی ۲۷، ۱۸۱۸ زیږدی چې انګرېز ښکېلاک ګر، د کندهار په میوند دښته کې له افغانانو سره مخامخ شوی جنګ ښه تود روان و، ګرمي وه، لوږه وه خو انګرېزي لښکرې ښې تازه دمې وې. خواړه، څښاک او وسله یې ښه ډېره وه، د عسکرو شمېر یې هم پر افغانانو ډېر و، داسې وخت راغی، چې افغانان ماتې و کړې، په دغه وخت کې د افغانانو مېرمنو په غازیانو پام شو، ګوري چې بیرغچي هم ټپي دی نو ملالې خوږیانۍ په نامه یوې پېغلې ورمنډه کړه او له منډې سره یې لاندې لنډۍ وویله:

▲ ,, که په میوند کې شهید نه شوې
خدایږو لالیه بې ننګۍ ته دې ساتینه،،

(سمندر د بدر شو، ۱۹۷۵ ز، پښتنې، پېښور، یونیورسیټي بک اجنسي)

بیا یې ورپسې لاندې لنډۍ ورغبرګه کړه:

▲ ,, خال به د وروړ په وینو کښېږدم
چې په شین باغ کې سور ګلاب و شرمومه،،

(c) ketabton.com: The Digital Library

(سمندر د بدر شو، ۱۹۷۵ ز، پښتنې، پېښور، یونیورسیټي بک اجنسي).

او ورسره یې بېرغ په خپلو لاسونو پورته کړ او د توري په ګوزارو سره د انګرېزي ښکېلاکي لښکرو په منځ ورګډه شوه. کله چې غازیانو د دې پېغلې لنډۍ واورېدې، په مړه وجود کې یې ساه و چلېده او په دښمن یې داسي درنه حمله و کړه، چې هغه دم یې انګریزانو ته ماتې ورکړه، چې اوس د همدې پېښې له امله میوند د هر افغان د ویاړ نوم ګڼي.،، (محمد ابراهیم، ۱۳۹۳ لیږدی، ۱۷۴ چوپړی)

۱۲. ٦ میوند جګړې له ټولې کېسې څخه دا کره څرګندوم، چې دا څرګندول رونوي کتنه داسې.

په رښت کې د اېنګلېسانو میوند جګړې له ټولې کېسې څخه دا کره څرګندوم چې دا څرګندول رونوي کتنه داسې.
د میوند جګړې په دوېیمه ورځ د زمري میاشت په ۷ د ۱۲۵۹ لېږدي کال (د جولی ۲۸، ۱۸۸۰ زیږدي) د افغانستان سویلې کندهار، د لودیځ لورې ته میوند ولسوالی په خیګ کلي کې ملالۍ میوندۍ ماسپښین یوه بجه لنډۍ یوه دمې ویلې وه او خپله پېیله یې وه.
کله یې چې خپل کلي خیګ کې په خپل بڼ کې اېنګلېسانو حملې ولیدلې او پښتانه میړني یې وژل. دې له حیبته یوه دمي و ویل:
که په میوند کې شهید نه شوې؛ خدایږو لالیه! بې ننګۍ ته دې ساتینه.

له زخمې بیرغچي څخه یې بیرغ پورته کړه او ودرېدله، د دې پېغور په اورېدلو پښتانه ټپیان ښه وکتېدل او یوه لس تنه یې په همدې بڼ کې اېنګلېسان له خپل سپي سره ګډ مردار کړه.

د خیګ بڼ یې ورته ادېرې کړې او تالا یې پرې واړوله.
پښتانه څارکښې ځواکونه له ټوپکو او تورو سپرو سره بڼ په بڼ اېنګلېسانو په سې ګرځیدل؛
یوه ساعت ورسته جګړې زور راواړه د سند آس سپرو ځواکونو له لورې له همغو اتلانو سره د دوی په بڼ کې په ۱۸ کلنۍ پېغلتوب کې شهیده شوه.
د شهادت په وخت یې چې په وینو کې لت پت وه ویل.
خال به د یار له وینو کې دم؛ چې شینکي باغ کې ګل ګلاب و شرموینه.
په همدغه ځای کې خاورو ته و سپارل شوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اېنګلېسانو بولندوی ډګر جنرال بوروز هم مېړنو له درنې جګړې څخه خيګ کلي کې ګېر راغلی وو، خو د خيګ له لارې يې د وتلو لاره و موندله. خپل د سپرلی آس يې يوه بل ټپي افسر ته ورکړ چې د سند ,, اوسني پاکستانيانو ،، د آس سپرو د يوه بريډمن افسر وارنټ په لاس و ژغورل شو.
ټراکګر بوروز نه پوهېده چې د هغه د پلې پوځ ښی اړخ ټينګ کافران او سخت زړي منافقين پاکستانيان (سنديان) د هغه تر شا د مرګ تر پولې پورې جګړه کوي.
کله چې خيګ ته څلور بجې د اتلانو امير يعقوب خان د اميرمحمد ايوب خان ورور راغی، له اتلانو يې پوښتنه و کړه، زمونږ بيرغ يې چې پورته کړی وه، دغه شهيده پېغله څوک وه؟
اتلانو ورته و ويل، د دې خيګ اوسيدونکي ده، نوم يې ملالی ده، په خټه نورزی ده، تر کشکنخود پورې به يې خپلې رمې پيولې.
امير يعقوب خان ورته و ويل دا همدلته د شهيدانو خوا کې خاورو ته و سپارئ.

اوس هم په ميوند کې د شهيدانو په ادېره کې يې قبر دی، ډېر مسلمانان يې اړين زيارت ته ورځي او ډېره دعا ورته کوي.

له دې لنډۍ دا را سپېرم چې دا اوسمهال ۱۳۷ کلنه لنډۍ ده.
(۲۰۱۷ زېږدی ــ ۱۸۸۰ زېږدی = ۱۳۷ کاله).

د دې مثال په دې بڼه دی چې د ملالی ميوندی لنډۍ (۱۰۳۷ زېږدی ــ ۱۸۸۰ زېږدی = ۸۴۳ کاله) ۸۴۳ کاله له دې لاندې لنډۍ څخه کشره ده، مانا دا چې په هغه وخت کې به د ملالی اتمه نيا هم نه وه زوکړه شوې.

▲ که د خانو لښکرې راغلي
زه به ګوملې ته د يار سلام ته ځمه

۱۲. ۷ بل اړخ يې د سترو قعمتي جواهرو او کانو دی

لکه ياکوت يا ياقوت، تت مرږی، پيکه، خپ (رنګ) پخ کانی موږی، هغه ميخ چې په ديوال کې ټکويل کيږي او کالي پر راځړوي دا ډول کرسټل: ګام بوريا پوزی، کرير ترل، شډل نښه کول، اودل شوی پای پاك د حدود ټاکلی غمی، نغاړکی

(c) ketabton.com: The Digital Library

مېخ، نالیچکه کاڼي لکه د پهلوانی د لوبې توشکې په ډول، اودل مرړوی (د پوزې په ډول منرال)، پیرل چوکات منرال (د انځور په ډول قعمتي جواهر) دي.
چې په نیلو، ماوی، کورګل سېمه د لغمان کې شتون لري. ,, په ځانګړې ډول نیلو او ماوی رګوکونه چې له ۱۰ سانتي میترو څخه تر ۴۰ میترو په پنډوالي سره، له څو میترو څخه تر څو کیلومترو مندل کېږي. چې ورته د پلوتونیم (یوه ریډایواکټیف کیمیاوي عنصر دی، چې د اتومي انرژي د تولید د پاره استعمالیږي)، ننه وتنه (په زور) د نیلو یې بولي.،، (فوچس، ۱۹۷۴ زېږدی، چوپړی ۹)، (پیرر، ۱۹۵۹ زېږدی، ۳چوپړی)

,, په ګرده نړۍ کې تر ټول غوره منرالونو زېرمې د روسي کان پېژندونکو (قیمتي ډبرو پېژندونکو، منرالوجستانو) په ۱۹۷۰ زېږدي کې لغمان کې په نخښه کړه، چې په پینۍ وال مارکیټ کې یې لوړ ځای د کرسټلونو، نغاړکی مېخ (نالیچکه کاڼي یا تت مرړوی، کاڼي) او پلوتونیم ،، د امریکا فینسټ مهالنۍ د منرالونو ټیکلی (ریکاټ) یا منرالوجیکل ریکارډ په نوم د ۱۹۷۸ زېدیږدي کال د ۱۰ میاشتي مهالنۍ ګڼه کې په ۳۰۱ چوپړي کې او ۱۱ میاشتي مهالنۍ ګڼه کې په ۳۰۸ چوپړي کې ټیکلی ټینګ کړی دی. (پیرر، ۱۹۵۹ زېږدی، چوپړی ۲)

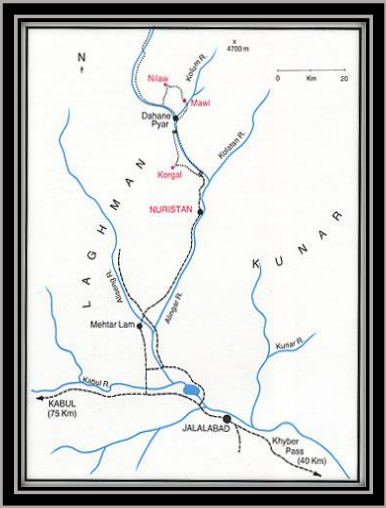

۵:. د ښارونو او د کافي ذخیره (امانت ایښودل، رسوب کول، پاسره ایښوول، ذخیره کول) پته د لغمان ساحه کې. (# ۵۸ انځور)

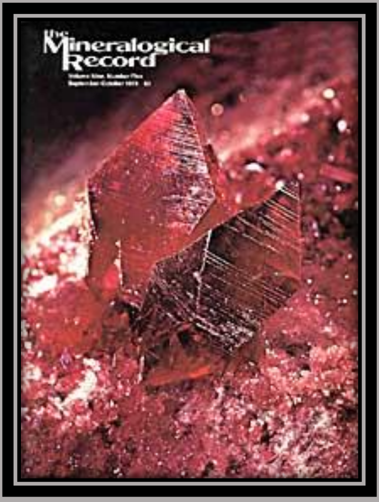

۶:. د منرالونو ټیکلی (ریکاټ) یا منرالوجیکل ریکارډ په نوم د امریکا فینسټ مهالنی انځور. (# ۵۹ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸:. شین سپوډومین کرستال، ۶۰ سانتي لوړ، تر ډېره پورې دا د فینسټ له لورې لاسته راوړل شوی کرستل دی، یوه جوړه ده، دوې دانې دي، له ماوی، لغمان، افغانستان څخه (د سوربونني راټول شوي) انځور يې مېرمن نیلې برینډ اخستی دی. (# ۶۰ انځور)

۷:. ,, کونځیټ سپوډومین، ۲۰ سانتي لوړ، له ماوی، لغمان، افغانستان څخه (د سوربونني راټولشوي) انځور يې مېرمن نیلې برینډ اخستی دی.،، (پیرر، ۱۹۵۹ زیږدی، ۵ چوپړی) (# ۶۱ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹:. ,, ايلبيټ ټورمالين کرسټال، ۶ سانتي لوړ، له کورګل، لغمان، افغانستان څخه (د سوربونني راټول شوي) انځور يې مېرمن نيلي برينډ اخستی دی.،، (پيرر، ۱۹۵۹ زېږدی، ۱۰ چوپړی) (# ۶۳ انځور)

۱۰:. ,, ايلبيټ ټورمالين کرسټال، ۶ سانتي لوړ، له کورګل، لغمان، افغانستان څخه (د سوربونني راټول شوي) انځور يې مېرمن نيلي برينډ اخستی دی.،، (پيرر، ۱۹۵۹ زېږدی، ۱۱ چوپړی) (# ۶۲ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱:. ,, ایلبیټ ټورمالین کرسټال، ۶ سانتي پېر ، له ماوی، لغمان، افغانستان څخه (راټولشوي د سوربونني) انځور یې مېرمن نیلې بریند اخستی دی.،، (پیرر، ۱۹۵۹ زېږدی، ۱۲ چوپړی (# ۶۴ انځور)

۱۲:. ,, ایلبیټ ټورمالین کرسټال، ۲۱ په ۱۵ کې، له کورګل، لغمان، افغانستان څخه (د هیرب اوبډا راټول شوي) انځور یې وینډیل اي. ویلسن اخستی دی.،، (پیرر، ۱۹۵۹ زېږدی، ۱۲ چوپړی (# ۶۴ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, د اپریل په میاشت کې د افغانستان حکومت رنګ شو. په ۱۹۷۸ کې، د کیڼ اړخي انقلابي ډلې له خوا، بهرنیانو ته د افغانستان د کانونو د راتلونکي لاسرسي په اړه یوه څه شک څرګند کړ.

که څه هم نوی حکومت په ښکاره توګه د خپل مخکني حکومت په پرتله ډېر افراطي دی، خو د امریکا د بهرنیو چارو وزارت چارواکي چې له سیمې سره اشنا دي وایي، دا لا یقیني نه ده چې افغانستان به د شوروي سپوږمکۍ شي.

د راپورونو له مخې د نوي حکومت ګوند د مسکو له خوا د کمونیست ګوند په توګه نه دی منل شوی. د اپریل ۲۷ د پاڅون حسابونه چې د متحده ایالاتو چارواکو له خوا ترلاسه شوي، ښه یي چې شوروي اتحاد د کودتا په چمتو کولو یا ترسره کولو کې برخه نه درلوده.

په واشنګټن کې ارزونه دا ده چې نوی حکومت به د پخواني رژیم په پرتله د شورویانو پر وړاندې ډېره تکیه و کړي. په هرصورت، افغانستان په تاریخي توګه له خپل روسي ګاونډي سره نږدې اړیکې لري، په داسې حال کې چې خپل خپلواکي ته لوړ ارزښت ورکوي.

د کودتا چارواکو په بهرنیو چارو کې د "مثبت بې طرفۍ" خبره کړې، چې د نورو هېوادونو سره د دوی د سیاسي او اقتصادي ملاتړ د کچې له مخې ټاکل کیږي. دغو چارواکو ویلي، چې افغانستان به د هیڅ هېواد له خوا په تارونو سره مرستې ونه مني.

مسکو سمدلاسه نوی حکومت په رسمیت و پېژانده او د شا او خوا ۱۶ مېلیون ډالرو ملکي مرستې وړاندیز یې و کړ.

متحده ایالاتو هم نوی رژیم په رسمیت پېژندلی او د اقتصادي مرستو د دوام وړاندیز یې کړی چې په تېرو وختونو کې هر کال شا او خوا ۲۰ مېلیون ډالر وو. تمه کیږي چې د کودتا په وخت کې په افغانستان کې د متحده ایالاتو د ۶۰ مشاورینو څخه ډېری پاتې شي او د لویدیځ المانانو څخه غوښتل شوي چې د پولیسو د سلاکارانو په توګه پاتې شي.،، (اوبرډورف، ۱۹۷۸ زیږدی، اي ۱۲ چوپړی)
له همدې امله، د محتاط خوشبینۍ له پاره دلیل شتون لري چې د معدني نمونو او جواهراتو صادرات ممکن دوام و مومي. (پیرر، ۱۹۵۹ زیږدی، ۱۴ چوپړی)

له تېر پېر څخه مو ښکیلاکګر په دې پام کې وي، دا خاوره سړې و لري، خو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښه سرونه و نه لري، ټول ټاټوبی بې پلاره او بې مور بې وارثه ډول غوندې کړي.
لړ، لړ به زموږ د وګړو تر منځ د کينې او بېلوالي زهن شندي.
الته او دلته به لړ، لړ سره په ښکرو وي، کانونه او زېرمې، ټول لوړ بيه يا قيعمتي کاڼي او منرالونه به يې دوی په خلاصو سترګو ترې په پټه او په ښکاره وړي.

دا چې ټاټوبی مو د منډليف لښتيليک له ټولو کيمياوي عناصرو او توکو ډک دی، د الماسو، سرو زرو، يورانيمو، ليتيمو او نورو توکو په بوجۍ ناست يو او خير ټولو.
د دې له پاره چې پوهګر وګړي به مو د لمسول شويو او غولول شويو، وګړو باندې له منځه وړي، د اسلام په دين به د اسلام په نوم ترې اسلامي جرړې او باسي؛
دوی به مشر لري، په رښت کې به ځان وګړو ته نه مخامخ کوي، چې وګړي ترې د بډاينې، سوکالۍ او زدهکړو غوښتنې و نه کړي؛
که يوه دوې مياشت کې په خپل مرګ هم مړ شي، نو د همدې پټ تن په نوم به يې همغه کارونه ښکيلاکګر پر مخ وړي، او دننه نۍيو وګړو ته به وايي چې دا د لويانو کړنې دي، په رښت کې به همدا وګړي چې ښکيلاکګر دي، لويان به وي او د دې ټاټوبي زېرمې به په بې سترګۍ تشوي.

دوی به زموږ د زېرمو شته په نورو نړۍوالو هېوادونو په ۵۰۰ چنده لوړه بيعه پولوري او له موږ څخه به يې په لږو هاميانيو له سلو ۴۰ پيرودي.
د وتيزې ښه به يې داسې وي، که زموږ د ټاټوبي خپلواک تن ورته و وايي، چې موږ يې په نړۍوال بازار کې په نورو نړدې او لرې ګاونډيانو پلورو نو د پلورلو خپلواکي به نه لري، په له سلو ۵ او ۴۰ چې هر د پاڼو په مخ کومه ګټه سپينې ته را وباسي، هغه ټوله ګټه به بېرته د څلور مياشتې او کلنۍ زېرمه شوي ماليې او بانګ څخه خپله د لويانو په نوم خپله کوي.
ځکه چې په رښت کې به دا ټاټوبي پلار او څښتن نه لري، هر يوه به يې له يوه نه يوه ښکيلاکګر سره نېغې، پټې او ښکاره نه منونکې يا په سترګو کې خاورې شيندونکې اړيکې و لري، خپلواکتوب به هېڅ شتون نه لري.

په همدې ښه محيط ته زموږ لرغونو نيکونو او نياګانو د لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ پښتو پيېلو څخه لورا، لور او کورا، کور ګټنې اخستې دي. لکه لاندې لومړۍ لرغونې لغمانۍ لنډۍ، دوېيمه او درېيمه د ليکوال لنډۍ:.

څوک به يې ولې خاطر نه کړي
چې کور کې سره او سپين لري يا سپين مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ الله تالا شولو خاونده
ټولو کانونو مو تالا و لړېدنه

▲ تن مو هړپۍ د مرغلرې
پرې بې حسابه ميرځمنو تړاکونه

جګړه دومره اسانه نه ده له افغانستان سره، د نړۍ لرغون پوهان وايي او همداسې زه پام کوم چې د اسکندر مقدوني (مکي دانسکي) له زماني څخه په افغانستان کې جګړه روانه ده او داسې کاني کوي.

چې د کلونه د شمارلو ګڼه يې ناشوني نه ده، يوازې په خوله ويل کېږي ۲۳۳۴ کاله، يونانيان او اسکندر مقدوني له ميلاده لا مخکې په لمپاکا کې ماته خوړلې، د اسلام لښکري سل کاله جګړه کې دلته تېر کړه، هنديانو واکمنۍ له لمپاکا د پاي پيل شوه، ايرانيان د فارس واکمۍ د دې سيمې د مالياتو نه ورکولو او قوانينو ته غاړه نه ايښودلو له لاسه له منځه لاړه. اينګليسان درې واري تر ټولو ډېرې خونړۍ ماتې د دې سيمې د تورو غورونو له ننګيالو څخه و خوړې او د دنيا واکمنۍ يې له منځه لاړه؛ شورويانو يا (رسيا) پينځلسو هېوادونو واکمنۍ پر وړاندې زما پلار جان عظيم خان له ديارلسو ملګرو او لس ميله وسلو سره چې درې ګلتيه، پينځه شټنګنه، دوې ټوپکو سره د ملا محمد الله بيا مولوي زبير له امريت لاندې او د معلم قيس قوماندانۍ لاندې د افغانستان سپېڅلی جهاد د لومړي ځل له پاره د نورستان له لارې شروع کړه.
د روسيانو تر ټولو ډېر ټانکونه او الوتکي په همدې سيمې کې د لمبو انګار شوې، ستره واکمني يې له منځه لاړه، امريکايان او دوه پنځوس هيوادونو سره دلته له منځه لاړه، تر ټولو ډېر ټانکونه يې دلته والوزځول شول، ډېرې وسلې ترې دلته و نيول شوي، د امريکا د پلازمينې او ولسمشرۍ سپينې ماڼۍ په خولې يې ولسمشر اوباما، مارک ته د ډېرې سختې ډارونکي جګړې څخه د ژوندي پاتې کيدو مډال ورکړه چې په قرغه يي ولسوالۍ کې عمليات کړی و، چې د امريکا په تاريخ کې دوې تنو ته يوازې داسې مډل ورکړل شوی، چې يوه مارک ته او يوه يې بل امريکايي ته د هغه د مرګ څخه ورسته ورکړی و چې په همدې بڼه جګړه کې په ويتنام کې جنګيدلی و، له دې ځای څخه د دوی د ځواک ټغر لمن ورټوله شوه.

پاکستان چې زموږ د باچايي ۶۰ کاله پخوا برخه وه، داسې فکر و کړي او افغانستان مات کړي دا خو امکان نه لري. بله دا ده که پاکستان داسې وايي دا خو د منلو وړ نه ده او کې دی هم نه شي. که داسې و شي نو بيا خو به زموږ د نيکونو تاريخونه دروغ وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بل اړخ ته داسې به وکړی شي لکه :- يوه تن دی يوه الک ته وايي چې ته قرآن پاک، حديث، سلام دين او رسول الله ص منې،
له الله ج نه ډارېږي او الله منې!!؟
نو هغه الک به ورته ځواب کې و وايي الحمد الله منم يې او مومن مسلمان يم.!!
نو هغه به ورته و وايي چې راځه ما ته اوس کونه راکړه!؟.
نو تاسو او الله مو هغه به ورسره داسې و کړي، نه هېڅ کله نه، عزت، پت، ننګ، غيرت او ابرو هم د اسلام برخه ده.
هېڅ کله به ورته له دغو تېر نه شي، هېڅ کله به يې دا خبره و نه مني.
هوکې!! پاکستانيان او د دوی حکومت له موږ سره همداسې کوي، يانې په اسلام دين مو خراب وي. که خاوره عزت او مېنه ابرو ده، نو ټول منوکو باندې هم بريالي کې دی نه شي، يوه نه يوه بنه ترې ګرځېږي او پرې را اوړي.
خو په مستقيمه بڼه يرغال کول د پاکستان په افغانستان باندې ناشونې او امکان نه منونکي خبره ده.

موږ ټول بايد پاکستانيانو ته د کمعقلو په سترګه و نه ګورو، دوی دې چې د اروپا او امريکا لويې وچې څخه اسيا ته او د اسيا زړه افغانستان ته شخړې او بشګېلاکګر راولي.
زموږ ټاټوبی نارمه کوي او ښه ډېر مو پرې وژني، بيا د همغو په خولو زموږ له واکدارانو سره روغې ته لارې او چارې لټوي، يوازې او يوازې ځان او زموږ د دښمن په ګټني ترې او پرېکړې، لکه د لاهور تړوون (معاهده) له شاه شجاع سره، د ګندمک تړوون (معاهده) له يعقوب خان سره، د ډيورن تړوون (معاهده) له عبدالرحمن خان سره، د راولپنډۍ تړوون (معاهده) له امان الله خان سره، د راولپنډۍ تړوون (معاهده) له جهادي مشرانو سره، د دوهې تړوون (معاهده) له محمدغني او له محمد اشرف سره (د جيو بيډن په امر).!!!
ځکه دا په ياد و لرئ!؟ دا محضې يوه بېلګه ده زموږ د ناکراره نرمو کروندو، څلنۍ ورځ د چنګاښ يا د جولی مياشت ۸ تاريخ ۲۰۰۹ کال انځور مې په سترګو کې دی، لومړۍ ليوا، پينځمه د امريکا د بحري ځواکونو ډله، ويده ده، هر ساتونکي خپل د خوب په جنګي سوري ځايونو کې په نوموړو سوريو کې خپلې شپې تېره وي، دا د نړۍ تر ټولو زورور هېواد امريکا زوره ور ځواکونه دي، چې په ژوندونې يې ځان ته قبرونه په بڼه اديرې باستلي له خپلو وسلو سره سمبال په کې د جګړې له پاره چمتو پراته دي.
ترڅو په افغانستان کې ژوندي پاتې شي، له بل لورې څخه د ځمريانو په سيمه کې کرارې شپې تېر ول هم اسانه نه ده، هسې نه چې د هغو د ښکار خوراک نه شي.
دا جنګي سوري او د خوب ځايونه د دې له پاره وېستل چې کره پر دوی کوم مزايل راځي يا يې هوان را لوېږي، نو د لړېدو نه ورسته د هر انفجار شوي مرمۍ پرخچې د پينځه څلوېښتو درجو په اندازه له ځمکې لوړې د هوا لوري ورځي، چې که انسان

(c) ketabton.com: The Digital Library

پروت وي نو هغه ترې لوړې تېرېږي. د ډېرې ژغورنې له پاره داسې سوري يا په ژوندوني قبرونه په جګړه کې له ډېرو زيانونو ځان ژغورې او د نړۍ ترټولو زورو ځواکونه پرې په ډېرې سختۍ خپلې شپې شپې کولې.

خو موږ افغانانو له ترې بڼه او سوکاله ورځ و نه ليدله، نه مو ژوند په ډاډمنه او خپلواکه توګه له ټولو ګاونډياو له پټو او ښکار خپلواکۍ مزه و څکله.

۱۲. ۸ موږ افغانان له خپلې خاورې سره هېڅ رښتني او تلپاتې مينه نه لرو؛ له پوهو او هوښيارو دا له پلرو راپاتې ګران افغانستان په بېساري بڼه وران وو؛ خپلواکتوب او مستقلتوب نه پېژنو، د واک ګډۍ له پاره له خپل سکه او ناسکه دښمن سره لاس يوه کوو.

۱. داودخان د مهندسۍ اېنجينېر و؛ ورانۍ ته يې لار جوړه کړه، لږکي قومونو ته يې سرلوړي ورکړه، له پرمختګ سره، سره د وژنو او بدبختۍ لړۍ پيل شوه.

۲. حفيظ الله امين او نجيب الله ډاکټران وو؛ داخلي سياست يې صفر و، باندنۍ سياست يې غوره و، په خپل لاس يې ډېر افغانان و وژل، ډېر افغانان ډله، ډله له خاورو لاندې شو، شراب، قمار، زنا له اسلام اباد څخه لږ وو، په ټول هېواد کې جګړه وه او ډېرى خلک له هېواد وتښتېدل.

۳. صبغت الله او برهان الدين رباني پروفيسران وو؛ کور په کور جګړه وه، زورواکي وه، د دولت کارمندانو ته معاشونه يوه کال ورسته ورکول کې ده، فساد، بچه بازي، قمار، غلا، چپاول، له اسلام اباد څخه لږ وو، هر ولايت خپله د کتاتوري درلوده.

٤. محمد عمر ملا و؛ بې عزتي وه، وچکالي وه، بېوزلي وه، بې کاري وه، نادودې وې، د اپيمو ډېره کرکېله او مسلمانان په خپل منځو کې ډېر و وژل شول.

٥. حامد کرزی ماستر و؛ فساد، بچه بازي، بدې اخستل، لنده غري، سړو تختوني، پښتانه له دندو او دريځ لري کول له اسلام اباد څخه لږ وو، د پښتنو ډېر کورونه د امريکايانو په بمونو وران شول، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتنو په سیمو کې ډېرې ډزې کېدل، ډېر د الوتکو بمونه غورځول، په مرمۍیو او بمونو ډېر خلک ویشتل، چې په ټوله نړۍ کې نړوال لومړی ځای لري، په ټولو یاد کړل شوو شیانو کې.

د یوه افغان پاچا پروفیسور برهان الدین رباني د بل افغان پاچا ماسټر حامد کرزي د پاچاهي د ګدۍ پر وخت له امریکایانو غوښتل چې زموږ په افغانستان کې ستر ستر یا غټ، غټ بمونه واچوئ په واړو، واړو بمونو کار نه کېږي... .

د امریکا بحري ځواکونو د دوپیم ایم اي بي (دوپیمه درجه عصري اېنجینېري بم) باندې ویشتلی، تالیبانو د مرکز ځای تر ځېرمه د پښتنو د ختو جوړ ځای باندې کروندو کې، د یوه نۍ ورځ د جون میاشت ۲۰ تاریخ ۲۰۰۹ کال کې زما د سترګو انځور، همداسې بمونه په ساعت کې یوه، یوه دانه په ټول افغانستان کې د پښتنو په سیمو کې ویشتل شوي. چې په ټوله نړیواله کچه به دومره بمونه په کوم بل هېواد کې نه وي ویشتل شوي، د الوتکو له اوزو او د بمونو له ناوړو اوزو هم دومری په نړواله کچه کوم هیواد کې نوي شوي، تر ټول ډېرې ډزې تر ټولو ډېر په ډزو کې وژل شوي دا ټول لومړی لوړ ځای لري.

د ازادۍ موخو له پاره او د افغانانو د بسیا کولو او وګړو د دولت رغښت له پاره دا کړنې کېږي.

محمد اشرف غني د وټې ډاکټر، متفکر پروفیسر و؛ میوزیک، زنا، لواطت، بدې اخستل، شراب، شراب او قمار له اسلام اباد څخه لږ وو؛ په یوه وخت دوې باچایان؛ بې کاري، نادرې ځان وژنې، په وینا وو کې چېغې وهل، هر کار په اوږده ځنډ کول؛ (لکه : ۲۴ میاشتو کې د وزیرانو ټاکل، ۲۴ میاشتو کې والیان او سفیرانو ټاکل)، د پارلمان ټاکنۍ هم ۲۴ میاشتې غواړي او بریښنایې تذکیري له ۲۴ میاشتو ډېر وخت ته اړتیا لري، نېمه واکداري له سلو پنځوس، پنځوس واک او ځواک، د داېشیانو زوکړه کېدل، د هغو له کافرانو ور تېر د مسلمانانو وژل، د سړک له غاړو ډېرې وژنې، سړو تختونې، ناګڼلې، جنګونه، جګړې له لرې سیمو ښارونو ته راتلل، د قطر تړوون یا د دوهې تړوون (معاهده) له محمدغني او له محمد اشرف سره (د جیو بیډن په امر) چمتو کول.!!!
امریکا به د ازادۍ موخو له پاره او د افغانانو د بسیا کولو او وګړو د دولت رغښت له پاره په دې کړنو کړ کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶. د قطر تړوون په ستره راوړونکی تن به پټ او ناڅرګند وي؛ د قطر دوهې تړوون چې د امریکانو، تالبانو او جمهوریت تر منځ پیلېږي چې جمهوریت به ټول واک او ځواک تالبانو ته سپاري، د افغانستان سیاسي رهبري به پاکستان مدیریت او اداره کوي، د تړوون د متن په ستره به وسپارل شي. په یورانیمو، سروزرو، الماسو، لیتیمو په کېندنو، د چارپېریال په فضا، باندنۍ ډیپلوماسۍ او سیاست به دوی کار نه لري او په کورني سیاست به یې امریکایان کار نه لري.

د پولې په تېرېدونکو ورونو، په ټولو امنیي کومندانۍیو، د ځانګړو ځواکونو، بانک، ملي امنیت په ټولو ریاستونو او د پټې او غلې مشرۍ ناستې ځایونو کې پاکستاني ماهرینو سلاکارانو ته د نړۍوال سټنډرډ معاش او کوټې په خدمت کې چمتو کول، ښوونځۍ ته انجوني نه پرېښودل، ټولګډونه حکومت نه جوړول، بشري رښتو ته درناوی نه کول، د مسلمانو ترمنځ خبرو اترو ته غاړه نه کېښودل، مېرمنې به ټول ځان پټوي مخ او لاسونه به نه ښکاره کول، له یادو شویو کانونو پرته د نورو کانونو او زېرمو پیداوار یوازې پاکستان باندې په ټېټه بیع ورکول، په ټوله بانکي او مالیاتي ځواک د پاکستان د ټولوالې او بانکونو لاندې کول، افغانستان د الوتکو د رادار ټولواله د پاکستان له پلازمینې څخه کنټرول، یوازې خپلو ملګرو ته دندې ورکول کول، باچا د باچایي په څوکۍ نه کېښناستل او نه د ټاټوبي وګړو ته ځان په ژوندۍ بڼه د هندارو له لارې ښکاره کول، په واکمنۍ کې وګړو ته ودنه نه چمتوکول، بېوزلي پېرسول، بې کاري پېرسول، نادودې پېرسول، د اپیمو کرکېله بندول، مسلمانان په خپل منځو کې ځای، ځای وژل او له منځه وړل، له ټولو اسلامي هېوادونو بېل او جلا خپله اسلامي ټولواله پرمخ وړل، د دولت وګړو له پاره رښت (قوانین) نه جوړول، د تالبانو ۱۰۰ تنو لوړپوړو څارواکو او د تړون غړو ته ۱۱۰۰۰ امریکایي ډالره د دندې معاش د دوست هېواد امریکا له لوري په اوږدمهاله ډول چمتو کول خپلې د دوستۍ مرستې چې له پخواني سلطانت له لوري دي روان ساتل. (دا ټول به په ټاټوبي کې د امنیت چمتوکولو په پار ورکول کېږي.)

امریکا به د ازادۍ موخو له پاره او د افغانانو د بسیا کولو او وګړو د دولت رغښت له پاره په دې کړنو کړ کېږي.

زموږ د ټاټوبي څه بدبختي دی یا کمتون دی، چې وګړي لرو خو ښه وګړي نه لرو؛ سرونه لرو خو ښه سرونه نه لرو؛ د ښه سړو او ښه سرونو په منځ کې داسې

(c) ketabton.com: The Digital Library

څه کمی دی چې ترمنځ یې بېلولی نه شو کولی، د دښن له پټو لاس وهنو پانګې له ربړونې څخه نه خلاصېږو، نه سره جوړېږو او نه خپلواک کېږي.

په ټوله کې همداسې پورتنې د دې پېبیلو ځای دی.

په را لوېدو دې یم خوشاله
هسکه! چې تا لاندې بې پټه خلک شینه

الله چې ستا په مخ شیدا کړم
غمو تالا کړم په صحرا ګرځم مینه

خدایه کوټې یې ګنوالې کړې
څې پر لېوال (عاشق) د لیونې ګمان کوینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو پېښلیک

د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرو پېښلیک له لرغون پېر څخه چې کله ژوی (انسان د شیث ع زوران) د ټاټوبي په ټټر کې زوکړه شوي.
تللي راغلي پړې دي، د شیث پښت (نسل) دی، ژبې ته یې د پېر په تېرېدو سره بېلوالی پیدا شوی دي، له یوې سیند غاړې څخه یې بلې سیند غاړې ته پندغالي وړي، کوچونه یې کړي، ډله، ډله کله په یوه ټیټنګ او کله په بل ټیټنګ کې پاتې شوي. د غرنو هسکو، لوړو، ژورو او درځنۍیو سیمو کې ژوندګړ شوي دي.
زوزان (د شیث ع بچیان) ترې پاتې شوي، زوزات یې په لړ لرلید پېر کې ډېروالی مندلی دی.
اریانی هډ دی او په پښتو ژبه ګړېږي.
پښتو یې رښت دی، پښتون یې پښت دی، پښتانه او پښتنې یې وګړي دي او پښتو پېیلې وایي، پېیلن او پېلنې یې پښتو پېیلي بوږولې دي.

بل لور ته د دې پایله ساده برابر وي دا، چې د ابولبشر یا ادم ع ډېری وخت لمپاکا لورې تېر کړی دی، زوی یې شیث هم ډېری پېر په کې ژوندګړ و، مسی یې انوش، کړوسی یې یارد (یرد)، کودی یې مهلائیل، اودی یې قینان، پردی یې ادریس ع (اخنوخ یا اښنوښ)، د اښنوښ زوی متوشلخ (متوشلښ)، د متوشلښ زوی لمک دی چې د دې ځای ژوندګړ و همدلته وفات شوی لمک (مهترلمک یا مهترلام بابا) یې قبر دی، د لغمان ولایت په مرکز یا مهترلام ولسوالۍ کې شتون لري. بل ورور یې نورلام، خور یې بي بي حاجره ده.

د دوی غور، غور، غور نیکه ادم صفي الله ته الله عظیم ج د دنیا په هر شي پوهه (علم) ورکړه، د دنیا د هر شي (څېز) د ګټې او تاوان پوهه هم ورکړه، د هر څېر نوم د نیا په هره ژبه کې الله ج د ادم ع په سېنه کې القا کړه، له نن ۲۰۱۷ زېږدی څخه ۷۷۳۱ کاله وړاندې په اسمان کې، ,, بیا الله ج د خپل حکمت او مصلحت موافق د دنیا څېزونه (شیان) ملائیکو ته وړاندې کړل، الله العظیم د دې څېزونو نومونه او د دوی د ګټې او تاوان په اړه د فرښتو څخه پوښتنه وکړه، فرښتو یا ملائیکو په نه پوهېدو اقرار وکړه، ,, قالو سبحانک لا علم لنا الا ما علمتنا انک انت العلیم الحکیم ،، ژباړه:. فرښتو و ویل پاکي ده تاته (پاک یې له هر ډول شرک څخه) ای الله موږ ته یوه نه شته مګر په هغه څه چې تا موږ ته پوهه راکړې ده، بې شکه ته لوی پوی او د لوی حمکت خاوند یې.

الله ج ادم ع ته حکم و کړه چې فرښتو ته د دنیا څیزونو نومونه سره د ګټنې (فایدې) او تاوان (نقصان) و ښایه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله العظیم و ویل په پټو شیانو علم (علم غیب) یوازې زما ستاین (صفت) دی، زه یوی وم چې ادم ع د ځمکې د خلافت لایق دی، دا ستاسو ستاین نه شي کېدلی، خلافت په تنظیم کېږي او تنظیم بې د پوهې نه نه شي کېدلی، ستاسو په ښکاره او پټه زه پوی (عالم) یم، زما پوهه په هر شي باندې شته.،، (سید روح الله ، ۳۰ چوپړی)

په دې پوښ (قضیه) کې دا ترمه چې پښتو ژبه الله العظیم له نورو ۱۰۰۰ ژبو (اوس پېر کې ۶۵۰۰ ټولې ژبې په پیڼی شتون لري.) سره چې ادم ع ته یې پرې پوهه ورکړې وه په اسمان کې، یادې وې او ملائیکو ته یې پرې روزنه ورکړې وه. ۷،۷۳۱ (اووه زره او اووه سوه او یوه دېرش) کاله وړاندې پېر کې د ادېنې په ورځ د.
نوموړی پېیخلیک د پښتو ژبې د ژوی (انسان) ابوالبشر ادم ع په اسمان کې ګرېدلی نېټه ده.
د شیانو نومونه یې اخستې دي او د هغو ګټنې او د تاوان څخه یې فرښتو ته ښوونه کړې او نوموړی پېخلیک یې د پښتو ژبې په اسمان کې د زوکړې موده ده.

او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې چې ۷،۶۰۱ (اووه زره او شپږ سوه او یوه) کاله وړاندې ابوالبشر حضرت ادم صفی الله د سرندیف په غره راښکته شوی دی.

ادم ع ,, ۵۰۰ کاله ،، (سید روح الله ، ۳۹ چوپړی) مجرده و او یوازې په یوازیتوب کې پر دغه ځمکه او سیمه ګرځېده، په دې پېر کې یوازې دوې تنه په پښتو ژبه او پښتو پوهېدل.

په عرفات غره (جبل نور) کې له ادم ع او حوا د یوه ځای کېدو څخه ورسته، ۴۳۶ کلونو کې د حوا له نس څخه,, ۱۲۰ ،، (حیات ادم، ۶۱ چوپړی)، (برهان دین، ۲۰۰۶م کال، ۴۹چوپړی) زوزان زوکړه شوي دي، چې د دوی له مرګ ورسته د دوی مسیان او کړوسیانو ګڼه ګوڼه ,, ۴۰،۰۰۰ ،، (ابن کثیر، ۷۵۱ لېږدی، ۹۶ چوپړی) ، (برهان دین، ۲۰۰۶م کال، ۴۸چوپړی) تنه وو ۷،۱۶۵ کاله وړاندې.

د ادم زوی شیث ع له پښت څخه یې پښتون پښت پیلېږي، د شیث ع رښتې اولاده ده، چې پښتو ژبه یې سینه په سینه خپل زوزان ته رسولې ده، غیرت، مېړانه، عزت، پت، ابرو، کمزوري ملاتړ، زوزور نه ملاتړ، کورنی ژوند، له یوې ناروغۍ پیداشویو جوړو نکاح نه کول، عدل، خلافت (مشري)، امانت ساتل او د یوه الله عبادت یې پښتو وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او خپل پښت ته به یې په لمپاکا لورې سیمه کې پښتو ژبه (پښتو ابېڅې، ویکي یا وی، غونډ او غونډلې) یادولې.

زمور وګړو هم په پیل کې د شیانو انځورونه کارل.
کله چې حضرت ادم ع پر ځمکه مېشت شو، نو لیک یې هم پیل کړ، تر ادم صفي الله وروسته د هغه اولاد هم په خپلو منځو کې لیک کارولی دی او پرله پسې ډول تر اوسه رارسېدل دی.

اسلامپوهان په دې نظر دي چې ادم ع په خپلو ګوتو لیکنې کړې دي. تر هغو ورسته د شیث ع اودی اښنوښ (اخنوخ یا ادریس ع)، چې د ادم ع پردی کېږي، د لیکانې (قلم) په وسیله په خپلو ګوتو د پښتو ژبې لیکنې کړي.
په دې سېمه به چې کله ژوند کړ وو، زوزان ته به یې د پوهې علم زده کولو ۷،۴۵۳ کاله وړاندې، چې دی ۲۰ کلن و، له ۲۸۸ کاله ورسته بیا ادم ع مړ شو، او دی بیا ۵۷ کاله ورسته د ادم ع له مړینې څخه الله العظیم اسمان ته پورته کړی دی.

یوازې له نن ۲۰۱۷ زېږدی څخه ۷۶۰۱ کاله وړاندې ابوالبشر او د هغه مېرمن بي بي حوا په ځمکه کې هم دوی دوې تنو انسانانو شتون درلود؛ دوی دواړه د پښتو ژبې په ابېڅو، ویکیو، غونډونو او غونډلو پوهه یاده کړې وه. په ځمځو، ډبرو او چوپړو باندې په نړی کې ۲۵ ډوله خط لیکل کېږي، د ټولو لرغونوالی په رښت کې له ۷۶۰۱ کلونو څخه نه اوړي.

پښتنو د شیث د پلار امانتي بکس له تورې څخه دېسې بنه تورې جوړولې او د پلار د تورې درناوی یې کوو، د بریا د بخت له پاره یې ترې ګټنې اخستلې، لورا لور به یې ځان سره ګرځوله، کله دلته، کله هند کې، سوریه کې او کله مصر کې.
۶،۰۱۷ کاله نن څخه وړاندې یې مسو څخه ژویو ګټه پورته کړې وه. په لمپاکا کې د زیارت کلي بنګي بنګي (بنګي باغچې) سر ته خاورو لاندې بنار کې له میسو ویلې کولو څخه چړې او سپین موتې او د کاله لوښې بوړول (جوړول).
ماران (لنډی)، ټپ (ټپی)، ټیک (ټیکی)، تورې (مصری) یې پېژندلې.

په لرغون پېر کې ارامي لیک څرنګوالی او لیکنې بڼه بڼه په درځ کې له ۵۰۴۴ کاله پخوا څخه دغه بڼه پښتو پیبلې بیخلیک لري.
د بودا کتاب ۲۴۲۲ کاله وړاندې لومړی زوړ کتاب دی رکویدا چې ډېری برخه یې لمپاکا (لغمان) او بامیانو کې بودا کښلی دی.
په زړه پښتو کې زمور زوړ لیکی ملنډا پاڼو دي، چې د هغه له لیکلو څخه ۲۱۰۶ کال کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملنډا پاڼو ګندهارا (له کابله تر ګوادره) چې له سلو ۷۰٪ لمپاکا او له سلو ۳۰ ٪ پېښور سیمه کې لیکل شوی دی.
چې د پښتو ژبې ډېری ابېځي، وی، غونډ او غونډلې په کې شتون لري.

د ټاټوبي تر پېژندل کېدو او بنسټ اېښخو دو پورې په لیکلي بڼه ډېر کتابونه په ټوله نړۍ کې شتون نه لري، د میرځمنو له لوري تری تم، سوځول شوي او ورل شوي دي.
په لیکلي بڼه هېڅ شتون نه لري، پرته له پورتنیو دوې وو لیکي څخه، د افغانستان ملي ارشف په ځینو لرغونو ورځ پاڼو کې چې ۱۲ یا دیار لس پاڼې کېږي، له دري ژبې سره ګډ مندل کېږي چې د عبدالرحمن خان واکمنۍ پورې یې پېخلیک غځېږي چې دوی دغه خوندي کړي دي.
نور په کښلي بڼه چې له لاسي کښلو څخه شتون لري او له پښتنو پېیلنو او پېیلنې، پښتنو او پښتنې ځلمو او پېغلو، وړو او زړو، کوشنیانو او لویانو له خولې څخه یې راټولې کړي او خوندي کړي دي.
چې د کښلو لړلیک یې په لومړي ټوک ۱۴. پراګراف د کچې اندازې کې پر له په سې په لیکه کړي دي.

ادم او حوا نومونه دې زموږ د پلار او مور، ادم (لومړی سړی، د لومړي سړي نوم دی) د پښتو ژبې رېښه داسې ده، د ابېځي د ځپو له مېچې څخه دوې ځپې لري، لکه:. اه او بله یې دم (اه + دم)، چې اه یا آه رټ ځواب د منلو، حاضر ځواب ورکول، په سر سترګو، د سوبتیا غږ، لبیک:. زما پلار کاله کې ما ته غږ کوي. وایي: صفي الله!؟ زه ورته ځواب کې وایم: اه.)
د پښتو ژبې د غږ پوهنې له پامه یې تر ششنې لاندې په لاندې بڼه نیسو:.
ځکه دی زموږ پلار دی، په رښتنې مانا یې پېژنو، الله ورته زموږ ژبه، زموږ دود، د ژوند تګلار، غوره پام، لید، ژویتوب (انسانیت)، خلافت، مشري د زمکې ورکړې وه، ځکه دی لومړی سړی دی، یا پیلنی انسان یا د انسانانو پلار (ابوالبشر) دی. زموږ د پښتنو پلار چې پښتو ژبه کې نوم ادم دی، هغه خپل جوړونکی (پیدا کوونکی، تخلیق کونکی، خالق، رازق، مالک، بر، الله ج) لیدلی دی.

ژبه، پام، اند، وند، انګېزه، ژوند، لید او د پالنې دود یې ترې زده کړی دی.
په ختا او ګناهونو یې ورته توبه کړې ده، په خپله ژبه یې ور ته ویلې:.
,, [قَالَا رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنفُسَنَا وَإِن لَّمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ] و ویل دواړو (ادم او حوا): ای ربه زموږ! ظلم کړی دی موږ پر ځانونو (نفسونو) خپلو، او که ته بخښنه (مغفرت) و نه کړې ته او مهرباني (رحمت) و نه کړې ته پر موږ؛ خامخا شو به موږ هرو مرو (خامخا) له تاوناینو (زیانکارانو).،، (افغانستان د عالمانو علمي استازي، ۱۳۲۳ لېږدی، ۹۱۴ چوپړی)، (افغانستان د عالمانو علمي

(c) ketabton.com: The Digital Library

استازي ۱۳۶۰، ۹۱۴چوپړی)، (افغانستان د عالمانو علمي استازي ۱۳۷۲، ۸۵۶ چوپړی)، (افغانستان د عالمانو علمي استازي ۱۳۶۰، ۴۶۲ چوپړی)

او الضحاك بن مزاحم په خبره چې دا
,, (ربنا ظلمنا أنفسنا وإن لم تغفر لنا وترحمنا لنکونن من الخاسرين)
دا هغه خبرې دي چې ادم پورې اړه لري او خپل رب ته يې ويلې دي.،،
(ابن كثير، ۷۵۱ لېږدی، ۱۵۳ چوپړی)
د اعراف اووم سورت دی، او په نزول کې نهه دېرشتم سورت دی، له ص سورت څخه ورسته نازل شوی، د ايت ګڼه يې ۲۳ دی. رسول الله ص ته دا جبرايل امين په مکه مکرمه کې ويلي دي، د کوران (قران) پاک په اتمه سيپاره کې شتون لري.

له دې څخه کره څرګندېږي چې انسان له ټولو څخه وړاندې، الله، ځان، ميوې، اوبه، ونې، بوټي، فرښتې، خواړه، کالي، ختې، جنت، ځاځ (ظلم)، ته، دا، هغه، دوی، مهرباني، بخښنه، موړ، ويل، تاوانيان، ځمکه، او هغه شيان چې په نقلي او عقلي بڼه په پيل پېر کې د انسان ورته اړتيا وه دا ويکي زده او ياد وو.

ادم لومړی ښوونکی د ژبو او شيانو و چې فرښتو ته يې زدهکړه او پوهه ورکوله او ورکړې ده.
ادم او حوا ته په پښتو ژبه او د نړۍ په ټولو ژبو پوهه الله ورکړې وه، د ټولو ژويو د ژبې زېرمه له يوې ټاکلې القا شوي زهن پوهې څخه سرچينه اخلې، د دې له پاره د چې د ټول پنډوسکي ژوندګړو ژبې يوه تر بل سره ډېرې ربښې لري.
په ځانګړې بڼه زموږ اريائي ژبه پښتو له ټولو ژبو سره ډېرې نږدې رېښيزه تارونه او اړېکې سره لري.
هر ابېڅی، غونډ، غونډله، غبرګغږونه او غږونه يې سره په ټوله کې په علمي بڼه پرتلنه کړو دا به کره و مومو، زما خپله دا نظريه همداسې ده.

د ادم له اه + دم (اه : په دې بڼه و ويل ,, آ ،، شي لکه د عربي ژبې زور لورنکی الف، کوشنی مد، لږ ډېر اوږدول د ۳ الفو برابر، ,, اٰ ،، اوږ مد چې اړين به يې اوږدوې تر ۶ الفو پورې ,, آ ،، او اوږ مد چې نه اړين به وي ,, آ ،، نه يادوم).
بويمه داسې هم نه لکه د پښتو اه! او اه پارنويکی لکه يا د غږلړونکو ابېڅو د تمرين.

۱. اه! بخته رابيداره شه کنه؛ اه! بخته راته نه بختي کېږي. يا د انګلېسي ژبې (Ah!).

۲. اه؟ د نه پوهېدلو کمتون (ته د چا اواز نه اوري چې هغه درته څه وايي، يا ته پام کوي چې په سمه بڼه دي وا نه ورېده، ورته وايې. اه؟)، (Huh?).

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. اوه؟ هم نه لکه یوه سرغندوی، ډاکټر، انجینېر، شیخ، اتل، سندرغاړی، یا کوم سرغندوی تن چې ستاسو چارپېریال ته در شي په لیدلو یې تاسو و وایئ. اوه؟ دا دلته، (Oh?).

۴. اوه. هم نه لکه تاسو په یوه روښانه کېدونکي ځېز چې وړاندې د هغه له ساکټ اېخښو ځخه هغه روښانه شي او تاسو و وایئ، اوه. (Oh.).

۵. آه! هم نه لکه ځوک چې په کوچ باندې یا چرچوبي باندې ډېر وخت ناست وي، چې ترې پاسېږي وایي آه. یا د اېنګلېسي ژبې (Ahh!).

۶. او. پارنویکی، چې د ډېر سله رحمۍ او خفګان ځرګندولو له پاره یې وایو، لکه ښه سپی مردار شي چې وې وینۍ وایئ او. یا لکه د شوې ونې له ګړي ځخه مو د ښارو بچي ټول و خوري او مړي یې لاندې را وغورځوي، د ښارو د مړي بچو په لیدلو وایئ، او. یا د اېنګلېسي ژبې (Aw.).

۷. او! پارنویکی، چې د درد په وخت کې یې وایو، لکه د کوټې ور کې مو ګوتې ونښلې وایئ، او! یا د اېنګلېسي ژبې (Ow!).

۸. اه اوه. پارنویکی، چې د خنډ او د وېرې په وخت کې یې وایو، لکه په دې باندې موږ پوهېږو چې خنډ یا وېره کې و لوېدو، اه اوه. (Uh-oh.).

۹. اووه! پارنویکی، چې د اریانتیا په پېر کې یې وایو، لکه د ځښلو کاپي په پیله کې مو مچ و لوېږي، اوهه. (Ooh!)، له اووه (۷) سره زورنه کې توپېر لري، په اووه کې ډېره زورنه په دوېیم وې (و) ده او په اووه کې په هې (ه) زورنه ده.

۱۰. اووۍ!(اووپس!) پارنویکی، چې د خنډ پیدا کولو په پېر کې یې وایو، لکه له چای ځخه ډکه پیاله په غولي کې په پېنه و وهو او ټول ټغر پرې ناولی کړو، اووۍ! (اووپس!) (Oops!).

۱۱. اه اوه. پارنویکی، چې د خنډ او د وېرې په وخت کې یې وایو، لکه په دې باندې موږ پوهېږو چې خنډ یا وېره کې ولوېدو، اه اوه. (Aha.).

۱۲. بو! پارنویکی، چې د کوم تن د وېرولو په پېر کې یې وایو، لکه د کوم تن شاته غلی کېږي پټ او یوه دمې ورباندې غږ کوي، بو! (Boo!).

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. اا. پارنویکی، چې د نه (یه) ځواب له پاره یې وایو، لکه تر اوسه پورې دې دا لیکی لوستلی دی؟، اا. (Uh-uh.). په دې بڼه غږ لري، لکه په ډډ کې دوې د ډې (ډ) ابېڅې خوا په خوا راغلې، په اا (نه، یه) کې دوې د اې (ا) ابېڅې خوا په خوا راغلي د لومړي ټوله هوا په تالو کې ساتل کېږي او خوله ډېره وازېږي، او په دوېیم ا کې بیا هوا په خوله کې لږه خو په ستونې کې ویل کېږي او ژبکی لړزوي.

۱۴. اه هه پارنویکی، چې د ، آ، او، هوکې او هو له پاره یې وایو، لکه زه درته په غوږکې زنګ وهلی شم، اه هه. (Uh- huh).

په دې بڼه چې ,, ا ،، یوازې اې په بڼه د پښتو لومړي ابېڅې په بڼه غږ نه لکه ,, اې یا ا،، نه. هغه چې د هې ابېڅی ترې لرې شوی یا نرمه ,, ه ،، ترې لرې شوې وه. د دې له پاره اړېنه ده چې نرمه هې یا ,, ه،، توپیر چې کوم ځای کې ترې ګټنه اخستل کېږي، ابېڅو کې او په کوم ځای کې نه اخستل کېږي. تر شننې لاندې را ولو، لکه څنګه چې راپور شوي د زیار په زیار.

,, د ه (هې) ډولونه:. د واوېلې (غیر ملفوظه، نه لوستونکې) هې او کنسوننټې (ملفوظه) ,, ه ،، توپیرول په کار دي.
په دې ډول:. په (دویم) ډول کې د واوېل (فتحې، زور) په توګه غورځي.
په (نهم) کې د کانسوننټې (ملفوظه) هې په توګه پاتې کېږي.
د (نهم) بنسټ (نه-) دی، مانا دا چې ړومبی هې (ه) یوه کانسوننټ دی او دوېیمه هغه یوه واوېل.
(اووه- اووم، پېنځه- پېنځم ، یوه - یوم ... .) هم په همدې لړ کې راځي. د معیاري لیکلارې او لیکدود پر بنسټ، ,, دوه،، په ترکیبي شمېر نومونو کې هم واوېلې پایله هې (ه) له لاسه ورکوي، لکه: دولس، دوویشت، دودېرش، دوڅلوېښت، دوپېنځوس، دو شپېته، دواویا، دواتیا، دونوي، اوښتې یا مفیره بڼه یې هم هغه پایله له لاسه ورکوي (د دوو).
په دې لړ کې د ,, درې ،، هغه هم تر ,, درېو،، ,, درو،، کره راځي.
نور واوېل پای یا خپلواکپای شمېر نومونه (- ي -) غواړي، لکه:
درې- درېیم، اویا- اویایم، اتیا- اتیایم، نوي- نوي یم یا نوییم؛ ,, څویم،، هم تر ورته دوې یا قاعدې لاندې راځي.
کنسوننټ پای هغه خو په هر ډول، اړونده پایله (- م) سیده په ځان په سې نښلوي، لکه: څلورم، پېنځم، شپږم، اتم، لسم، شلم، دېرشم... سلم، زرم، مېلیونم... . پر کنسوننټي یا معدوله (و) پایته رسېدونکي شمېرې هم په دې لړ کې راځي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه: يوم، سلم، يوسل يوم، دوه سوم، دوه سوه يوم... ، زرم، يوزر يوم، مېليونم، يو مېليون يوم... ؛ که (سووم) او (يووم) هم وکښل شي، باکه نه شته، خو د اسانی او لنډون له آرونو سره ټکرېږي.

زور – پای ,, هي لکه:. اره، اړ ،، او زورکي پای ,, هي لکه:. زړه ،، شمېرې هم د دغو واوېلونو تر غورځوني ورسته تر ورته قانون لاندې راځي، لکه: دوه، دويم، پېنځه- پېنځم، اووه- اووم، نهه، نهم، دوه سوه، دوه سوم ... .

ځينې پښتو ښځينه نومونه چې له مهال تېرېدنې سره يې په ټوليز(عام) يا ګړدودي ډول لنډون دود لري، کې دی شي، د سپما يا نه سپما له پلوه لږ ځېږ او ډېر ځېږ و کارول شي،

لکه: لار (لاره) يا ليار (لياره)، لوېښت (لوېښته)، ځنګل (ځنګله)، مټ(مټه)، منګول (منګوله)، لېڅ (لېچه)، خيږ (خيږه)، مېرمن (مېرمنه)، بن (بنه)، لمن (لمنه)، ستن (ستنه)، بړستن (بړستنه)، درغن (درغنه)، خبر (خبره)... . ،، (مجاوير، ۱۳۸۸ لېږدی، ۲۸۱ چوپړی)

,, د يې ,, ی ،، ډولونه:. د کره ليکنی پښتو يې ,, ی ،، ګانې شپږ دي:. دوې يې (ې،ي)، خپلواکي يا کنسوننټي دي، دوې يې غبرګغږې يا دېفتانګي ,, ی، ئ،، او يوه يې نيمواکه يا سيمي سيمي واوېل ,, ي ـ ،، يا ,, ـ ي ـ ،، او شپږمه ,, ئ ،، له آره د ,, ئ ،، تش يوه ليکيز ځېل يا ګرافيمي وارينټ دی او د لومړي ډېر ګړي کړ (جمع مخاطب) له پاره راځي.

همدې کبله ورته فعلي زورکيواله ,, ئ ،، وايي.

دغه شپږ واړه يېګانې (ياګانې) له اړوندو بېلګو سره په لاندې ډول ښوول کېږي:.

۱. اوږده يې (ې)، لکه: خدای دې ادې له هرې ناوړې پېښې لرې لري.
۲. لنډه (ي)، لکه: ښادي، خپلوي، وداني، وراني، خېښي، تربګني.
۳. نرمه يا زور واله يې (ی)، په بله وينا، هغه بې ټکو يې (ی) چې تر مخه يې زور (فتحه) - ,, لرګی،،؛ اې (ا، الف) ,, ځای ،،؛ اوږد واو(وې، و)- ,, څارندوی،، يا لنډ واو (وې، و)- ,, بوی،، وي، نورې بېلګې يې لکه: نری، سړی، ځای، خدای، وری، لوی، ښکارندوی، خوی، بوی.
٤. درنه يا زورکيواله يې (ئ، ئ)، لکه: نرئ، کړئ، ډوډئ، څوکئ؛
٥. په کړ (فعل) کې، لکه: ډوډئ و خورئ، ښه کوئ، بد مه کوئ.
٦. نيمواکه يا سيمي واولې يې ,, ي ـ ،، يا ,, ـ ي ـ ،،؛ لکه: يون، ياد، بيا، بېديا، يو، يوه، يور، دويم... .،، (مجاوير،۱۳۸۸ لېږدی، ۲۸۱ چوپړی)

,, پښتو ژبه د عربي، پارسي، انګرېزي... . پر خلاف (پېښ، زېر او مد) هېڅ نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو د پېښن پر ځای (و)، د زېر پر ځای (ې) او د (آ) پر ځای (ا) ليکل کېږي او په کار دي: بېلګې يې:

پارسي (پېښ):.
پل، گمان، گمارل، ارزگان، ارگون، کنر، کندز، کلتور، ترک، مغل، ترکمن، ترکيه، ازبک، رمان، ارگان... .
پښتو (و):.
پول، ګومان، ګومارل، ورزګان، اورګون، کونړ، کوندوز، کولتور، تورک، مغول، تورکمن، تورکيه، اوزبېک، رومان، اورګان... .

پښتو ژبه د عربي، پارسي، انګرېزي نا کره او کره ويکيي دي.
خو د عربي، پارسي، انګرېزي ژبې ليکلار کې چې په کومه بڼه دي، په همغه د عربي، پارسي، انګرېزي ليکلار دي ليکي، الته کره راځي، خو پښتو ژبه کې کښل ناکره راځي.

لڅ، لمړی، کچنی، کچنی، گل، ګل، خم، خرما، تخم، ختن، وائي، وائې، البيت الله، رئيس، اروپائي،لائق، دگن، دِموکريسي، خُله، آئين آسان، آرام، آزاد، آباد، آدم، ګله، هِلمند، دِموکراسی، تاجکستان، انګلستان، برلن، سک، ژورنالست؛ ,, ددهه، ددي، ددې، دده، ده، دهه، وه، وهه، ؤ،، نارينه ؤ، اړتياؤ، يوه تن وو، ساه، ساګانې، څاه، څاګانې، ګياه، دستګاه، دستګاګانې، بېګاه، ګازرګاه، خانقاه، تراه، تيراه، پناه، پوپناه، تنخاه... .

لوڅ، لومړی، کوچنی (کوچ نی)، کوشنی، ګول، ګول، خوم، خورما، توخم، خوتن، وايي، وايي، بيت الله، رييس، اروپايي، لايق، دکن، ډموکريسي، خله، ايين، اسان، ارام، ازاد، اباد، ادم، ګيله، هېلمند، دېموکراسی، تاجيکيستان، اېنګليستان، برلين، سېک، ژورنالېست، ,, دده، ددې، د دې، د ده، د، ده، و، وه، وو، نارينه وو، اړتيا وو، يوه تن و، يوه تن وه،،؛ سا، ساوې، څا، څاوې، ګيا، دستګا، دستګاوې، بېګا، ګازرګا، خانقا، ترا، تيرا، پنا، پوپنا، تنخا... .،، (مجاوير،۱۳۸۸ لېږدی، ۲۸۱ چوپړی)

يوه ځای ليکل او جلا ليکل:. د ژبپوهنيزې قاعدې له مخې ټول ژبني توکي يا واحدونه سره بېل بېل ليکل، په بله وينا، د اړوند ليک سېستم له شونتيا سره سم، تر وسې وسې جوليز يووالی (لفظي وحدت) له مانيز يووالی (معنايي وحدت) سره غاړه غړۍ کول په کار دي.
که هغه ازاد وييکي (پارتيکلونه (particles وي، لکه: سربلونه + وستربلونه (prepositions + ospositions): په، پر، تر، د، له، سره، کې، پورې، ته...

(c) ketabton.com: The Digital Library

.؛ یا اړیکوییکي یا ارتباطي حروف (conjunctions): چې، که، او، هم... .؛ او یا ساده نومونه، صفتونه، شمېرنومونه او ضمیرونه وي، لکه: کوړ، غر، لوی، سپین، یوه، دوه، زه، ته، دی، دا، هغه... .؛
یا فعلونه، لکه: تلل، خوړل، ځي، خوري... .؛ او یا ترکیبي او اشتقاقي وییونه (لغات) وي، لکه: کټمل، پوهنمل، پوهنتون، مرستون، خپلمنځي، خپلچارۍ، خپلخوښی، ځانساتی، تلپاتې، پښتونولي، پښتونخوا، ولسمشر یا هېوادمشر، تاوتریخوالی، بنسټپال، بېلتونپال، منځلارۍ، ترهګر، کتابتون، ټولپوښتنه، ټولوژنه، بلوژنه، ځانوژنه، ځانمرګی، سرټکی(سرټکي)، منځټکی، پایټکی، لیکلړ، لیکلار، لیکلاربنود، لیکدود، پایلیک، لمنلیک، نوملیک، بریلیک، برخلیک، برخوال، پازوال (موظف، مسوول)، پانګوال، پانګواکي (سرمایه سالاري، ایمپریالیزم)، ځمکوال، ځمکواکي (زمین سالاري، فیوډالیزم)، ځمکسمون (اصلاح ارضي)، سمونپال (اصلاح طلب)، ژبپوهنه، ټولنپوهنه، لرغونپوهنه، وییپوهنه، وییپانګه، وییزېرمه، سونتوکي، لرغونتوکي، مخبېلګه (ماډل، مودل)، مخورمند (پیشداوري)، مخنیوی، مخکتنه، کتنپلاوی، لاسلیک، لاسلیکول - لاسلیکېدل، لوستلیکی (درسي کتاب)، مخامخول- مخامخېدل، وړاندیز، وړاندوینه، وړاندېینه، ترینکوټ، لوبغالی، لوبغاړی، لوبډله، پایلوبه، پایینه... .

په دې لړکې له نومونو او کړونو سره د وړو توکیو یوه ځای لیکل سم نه دي، لکه: لخوا، لما، ندی، پدې توګه، لدې سره، پکور (کې)، پخپل (هېواد کې)، غزنیته (ځم)... .، نخورم، نخوري، نکوم، نکوي، نلرم، نلري، نشم، نشي، شویدی، مخوره، مکوه. ...

پخوا (قبل، قبلا)، پخپله(شخصا) ځکه سم راځي چې خپلواک وییونه(قیدونه) دي، ځانته - ځان ته او مخکې- (په) مخ کې سره هم په ورته دلیل توپیرېږي.

,, بلخوا،، له ,, یوه خوا،، سره د اړیکوییکو په توګه، لکه (له پاره، پکې، نشته...) همداسې یوه ځای دود موندلی او کره ګڼل شوي دي.

یوه لړ وییکي سره په خپلو منځو کې یا له خپلواکو توکیو سره ځکه یوه ځای لیکل کېږي چې د یوه یوازېني چار یا مانا له پاره سره په غونډله (جمله) کې تل پرله، پرله پېیلې راځي، لکه: پکې (درآن)، همدا، همدغه، همدی، همده، همدې، هماغه یا همغه، همهاغه یا همهغه، همداسې، هماغسې یا همغسې، همدارنګه، منځته راوړل، منځته راتګ، رامخته کول، لاسته راوړل، لاسته راوړنه، پایته رسول، له پاره، نه شته، یا په (سترې مشې، خدای مکړه یا خدای دې نکړي) غوندې ګړنو او څرګندنو کې وییکي (مه، نه) له کړونو سره یوه ځای لیکل هم همداسې درواخله!

(c) ketabton.com: The Digital Library

که نه، د ټولیز دوی یا عمومي قاعدې له مخې د غه دوه توکه له کړ سره نښلول سم نه دي او باید جلا و لیکل شي، لکه: نه خورم، نه خورو، نه کوم، نه کوو، نه لرم، نه لرم، نه شم کولی، یا کولی نه شم، و نه شم کولی، را به نه شم، وابه نه وړم... . دلته کې دی شي، د لیک اسانتیا له پاره یوه نیمه بېدویي یا استثناء و منو، لکه پاس په یادشویو، او یا په (وانخلم ، رانغلم ، رانغی، خدای مکړه) غوندې دودو بېلګو کې.

له اوسنیو کمپیوټري اسانتیاوو او بیا د ,, یوې- کره پښتولیکلارې ،، دننه د ټولمنلې کره پښتوابېځې پر بنسټ له رامنځته شویو کیبورډو سره په کارده، د هرې کربښې یا غونډلې دننه په یوه یوه وټ (Space) سره د بېلابېلو لویو او کوشنیو توکو تر منځ لیکنی بېلوالی او خپلواکي ښه ترا سمباله کړو.

دلته یوازې د نښلېدا یا نه نښلېدا خبره نه، بلکې د بېلابېلو لویو او وړو توکو ترمنځ هماغه یوه برابر وټ (Space) په پام کې نیول په کار دي.
د ساري په ډول: د، او، خو، نو، نور، پر... . که سره نښلي هم نه، خو له هماغه لګولي عربي سېستم سره سم یې تر منځ ټاکلی وټ یا واټن (Space) ورکول اړین دي، که نه، ژبپوهنیز اَر نه پرځای کېږي او ګډون (التباس) رامنځته کوي.
په دې توګه مخني توکي سره داسې و نه کښل شي، لکه: د،او،خو،نو،نور،پر...).
هرګوره تر لیکنښو وروسته (نه تر مخه) هم ټاکلی وټ غوره ایسي، سره له دې چې ژبپوهنیزه اړتیا ورته نه شته.

د ده له نوموني سره سم ,, نوي کمپیوټري پښت،، دومره زغم او زړه غټاوی وربښلی چې د ځلوېښت کلن غورځنګ ټولې ستونزې او ستومانۍ یې ځني هېرې کړې دي.
کمپیوټري نوموني، لکه: برېښنالیک (د زیار په سمون (برېښلیک)، (ایمېل)، وېبپاڼه (د زیار په سمون ووبپاڼه)، (وېبسایټ)، ګورټپاڼه (وېبلاګ)، نړیجال (انټرنېټ)، راکښته کول (ډاونلوډ)... . لاځه چې زرکلن پارسي- عبري اونۍ نومونه (جمعه، شنبه، یکشنبه، دوشنبه، سه شنبه، چهارشنبه، پنجشنبه...) یې هم پر(ادېنه، پیلنۍ، یوهنۍ، دوهنۍ، منځنۍ، څلنۍ، پینځنۍ) نۍ (هفته)، یوه اونۍ اووه ورځې ده، راواړول او رادود یې کړل.

خپلسرې رغاونې یوه خوا ټکر (Accident) رامنځ ته کوي او بلخوا بیاځلتیا یا تکرار .(Duplication) ټکر په دې مانا چې یوه رغاونه وار له مخه شوې او سمه ارزول شوې هم وي، له ناخبرۍ یا ناګارۍ څخه یې دوېیم او ان درېیم انډول یې هم رامنځته شي، لکه: پښویه (ګرامر) چې له څه له پاسه یوې پېړۍ راهیسې له راوړتي او بېلیو رانیولې تر صالح محمد کندهاري را اخېستی او کارولې ده. خو یوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

نيم اماتور، سرور وکيلي څو کاله مخکې ,, ژبدود ،، را اېستلی او زما خپل شاګرد محمد اغا شېرزاد همدا اوس، اوس تر سرليک لاندې په يوه ليکنه کې ,, ګړدود ،، کارولی دی.
د دې بېلګې هم کمې نه دي چې ډېر خپلسري ويير غوونکي لا تراوسه د ,, Logy - ،، زباد شوې پښتو انډول ,, -پوهنه ،، د پارسي ,, -شناسی ،، په پېښو پر ,, -پېژندنه ،، اړوي، لکه په ژبپېژندنه، ټولنپېژندنه، لرغونپېژندنه... . کې او له دې سره يوه ناکره دوپلېکېشن رامنځته کوي. په دې وروستيو کې چې افغان چارواکو له لسيزو، لسيزو کره دود شوې ,, ښوونه او روزنه ،، پر ,, پوهنه ،، اړولې او د ښوونې او روزنې وزارت د پوهنې وزارت اړولی، يوه بېځايه ديني رياکاري بلل کېږي، حال دا چې د لاتين (Education)عربي انډول ,, تعليم و تربيه،، ده؛ پارسي ,, آموزش و پرورش،،... دی!

د ټکر(Accident)، لکه: ,, کاليزه ،، پر ,, کليزه ،، بدلول، حال دا چې کليزه نږدې يوه پېړۍ د ,, تقويم ،، له پاره رامنځته شوې چې له فونېتيکي دوی (قاعدې) سره سمه يې پايله غورځول شوې او کاليزه لږ تر لږه له نيمې پېړۍ راهيسي بره خوا رامنځته شوي ده او کوزه خوايې ترې (الف) غورځولی او يوه شمېر برني يې هم نن سبا پېښې کوي!.،،

په روان پېر کې د نوي او کره پښتو ليکلار له پاره تر ټولو غوره لاسته راوړل شوی، په نوي علمي څېړنو ولاړ، ګڼل شوی او منل شوی ليکدود او ليکلار غوره دی، نوی پېر پښت ورته له روان پېره اوړه ورکړي او پرمخ يې وې سي، زما په اند لکه څنګه چې زيار رونيوي او د هغه څرګندول چې رونيوي کتنه داسي.

کره او روغ سپينې ته را و ځي. بل لوري ته په ځينې ځاينو کې که چېرې په يوازې او يوازې بنه له پينځه لورو څخه، د مخېلوری؛ د شالوری؛ کينلوری؛ ښيلوری؛ منځلوری ليد (ويژن) پام وند او اند و لري.
ټولې وی، غونډ او غونډلې مخې ته پر مېز کېښودل شي، لږ تر لږه ۱۰۰۰۰ زره چوپوړي.
بيا به نور هم نوي پېر ته د دې پيله ساده برابره کړې. چې ځينې شيان او ويکی ترېښتې او بېلښتې، ګډ او بېل کمتونونه لري.
دا په دې مانا نه دي چې ټول ناسم دي، خو د دوی کښل په تېروتنې سره د ابېڅو تر منځ په زورنه کې بېلوالی لري، دانو داسې نه ورته نه شو ويلی. د دې له پاره چې د کچې ګڼه يې ډېره لږه ده چې په دې پوښ (قضيه) کې ځای کړم،
لکه :. د ددې، پکې، نشته، له پاره، وو، و، د، ده، زورواله هې ,, ه ،، او زورکی والې ,, ه ،، غورځول، له وت څخه ګټنه، غبرګغږې يې (ۍ) سيميواوېل څخه روغه ګټنه نه اخستل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه:. پکه جلی، غټ پکه، پکي انجونې، غټې پکې، ځینې عیبونه په کې (پکې) کې شته؛

له پاره ښه ده؛ شته، شته او نه شته، نه شته (نشته)، د دې، ددې (ځناورې ټولنوم)، سړي وو، سړی و، پېغله وه، د پېغلې پېيلې؛ د ځلمي کار کار و کړ؛

دوې افغانی د بانګ په اوسپنېزو پیسو لیکو؛

هره یوه یې په شپاړس افغانۍ مصرف د وټېز چورلېځ له پاره بوړ وو، له هر وییکي، غونډ او غونډلې په سې جوښت اړین کامه، ټکی او بله د لیکدود نخښه و کارول شي.

یوه وت واټن باید و نه لري. د وت کارول باید روغ وي.

لکه ناکره بڼې یې (ټولې غو نډلې ابېڅې ، غونډ ، و ییکي،او زورنې لري .)

داسې کره راځي (ټولې غونډلې ابېڅې، وییکي، غونډ او زورنې لري.)

سړی یه!، سپوږمی یه! نړی وال، پېنی ییبره، غونډی ټال، نړی جال کې د غبرګغږې یې (ی) غبرګغږ و ساتل شي، ی ترې و نه غورځول شي.

داسې ناکره راځي:. سړیه! سپوږمیه! نړیوال، پېنیبیره، غونډیټال، نړیجال... .

ګڼه :. یوه، دوې، درې، څلور، پېنځه، شپږ، اووه، اته، نهه، لس ... .، که غورځېدلې زوروالـه او زورکی واله هې په لاتیني ابېڅو و کښو کله د کمپیوټر او نړی جال په ژبه نو سر در دی ببخې ډېره وي، چې په کمه ښه له خولې څخه ویل کېږي په همغه ښه یې باید و لیکو.

لکه:. د (Dah, The)، و (Wah) اړ(Arah)، اووه او اووم (Owah and Owam)، نهم (نه هم، Naham) یا دویم، دوییم (Dwayam, Dweyam) او لسم (Lasm) ، یوه لس (یـولس کې د هې په غوځېدو سره زور په وې ,, و ،، راشي یا زورنه په واو راوړل شي. زورنه په یې ,, ی ،، را نه شي، لکه لاتیني یو U) دوې لس یا دوه لس (دولس، د پارسي دو په ښه و نه لوستل شي).

بله دا چې یو ده یوه ګڼې (شمېر یا حساب) تر منځ توپیر و لري.

لکه: موږ ځانګړې دندې سرته رسولو ته چمتو یو. موږ دلته مهترلام کې یو.

یوه پېغله دنده کې شته. یوه لس تنه پوهګر نه شته. یوه کار دی او موږ ورته په کار یو.

که نوې باندنې پنځونکي خپل د ژبې پنځي او لرغون ویکو باندې توکي، اسباب او اله باندې نوم ږدي، موږ یې هم خپلې ژبې څخه پرې پنځي رېښه لرونکی نوم کېږدو ، لکه:.

(Blackbird, Oldelephant, Ameraicanhawk, Cloud, Roof, Floor, Stair, Cornice, Bellows, B۱۳, Sixtynine, Wind, Air, Weather, Catch, Throw, Droop, Ball, Water… .)

توره مرغی (سیوسیوی)، زوړهاتي، امریکایي باز، وریځ، بام، غولی، پلغاړی، بلی، بنی، رتی، بې ۱۳ ، نهه شپیته، باد، هوا، نیول ، غورځول، را لوېدل، پنډوس،

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوبه... . داسې ورته ونه وایو (بلکبرډ، اولډاپلېفنټ، امریکنهاوک، کلوډ، روپ، فلور، سټایر، کرنیس، بیلوز، بي ثرټین، وینډ، اییر، ویذر، کیچ، ثرو، ډراپ، بال، واټر... .).

د غونډلو اند (فکر) نه تېرېدونکی زورنه. لکه یوه ورته غونډله دوې مانا وې ورکوي. لکه :. ولسمشر و ویل سړی دومره ځیرک نه و.
,, ولسمشر و ویل،، سړی دومره ځیرک نه و.
په پیلنۍ یقیني غونډلې زورنه کې د ډېر ځیرک مانا ښندي، او په پاینۍ یقیني غونډلې زورنه کې د سوي ځیرک (نه ځیرک) مانا ښندي.

چې په نوي بربېښنایي منځې چې ابېځې په ډیسیمل بڼه پېژنې ورته پېچلتیا او خنډ زوکړه کوي، د دې له پاره په مډرنه عصري یا نوي معلوماتي (ټیکنالوژیکي) پوستکالو کې باید په یوه، ټول منلي پښتو ښکاروندی شي.
په ټوله کې یوه ښکاروندی (سټنډرډ، کوډ) وي، ټول پښتون پښتې ترې په روان پېر کې ګټنې واخلي. زما څرګندول چې رونه وي کتنه داسې، د مجاویر احمد زیار، زیار له سلو ۹۸٪ اته نوي د کره لیکلار او لیکدود ښکاروندی دی.
هرګوره چې د پښت یوه وګړی لږ تر لږ لس کښلې د ده له پښتو لیکي زېرمو سره پرتله شي نو د دې پیله ساده برابروي دا چې د نوموړي کښلې د نوي پښتو یوه ټول منلی ښکاروندی دی.

د لغمان ژبنۍ ګړدودي وارینتونو څخه څرګندېږي لکه:. که د کړې په ځای، زور واله نه پای شوې دوبیمې مسرې، چې داستاني لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ دي چې سازیان یې له رباعي په سې وایې. یا د کیسۍ په منځ کې وایي، یا نر ته منسوبې غونډلې ما و ویل، ما و لمبل او ښځو ته منسوبې غونډلې ما و ویلې، ما و لمبلې او داسې نور.

د ابېځو، ویٔ (ویکیو، وییکي)، غونډ، غونډلو، ناکره کارول، د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ په پېخلیک (تاریخ) کې خنډ او کمی پیدا کوي، اړین باید ترې په ارزولو پلټنو (پله ټنې، پلټنې)، څېړنو او سپړنو کې بې لورې ګټنې واخستل شي، د نړه څېړنې پیله ساده برابر وي دا.

هغه پېخلیکونه څخه چې کړدودي او لیکلارې بڼه له لرغون پېر څخه دلته، دود لري، لکه د لغماني او شیطان (ابلیس) لیکني کیسې و لیکي، لغمانی او شیطان ورمونه او پندونه، د پیریانو او شیطانانو شتون. دا هغه څخه دي چې کره کوي زموږ ټول رښت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یوه ژوي (انسان) دې سیمې لوري پاتي کېدل او استوګن کېدل او دوېیم ژوي (حیوان) ډېره ګڼه ګونه لکه:. اېرې، لېوه، لېوګی، زمري، کبلی، بېزو، اس، بیانګی، اوښان، جونګی، مېخې، مېږې، وزې، څېرلي، غواوې، پړانګ، پېشوپړانګ، خر، قچر، ګیدړ، سورلنډی، کاسه ګړب او داسې نور... .

د ادم (لومړی سړی، زموږ پلار، ابوالبشر)، اه- دم؛ د (ا) ۱. لومړۍ مانا:. لومړی غږ(د سوبتیا غږ). د (اه) ۲. دوېیمه مانا:. ټاټ، افسوس، ټاپ، ارمان، اوسوز، اوسوس افسوز، اوسوز.

د (دم) ۱. لومړۍ مانا:. کوپ، چوپ، کوپکولو، چوپکولو یا پوکولو ته وایي چې پو کړی شوی دی.
د (دم) ۲. دوېیمه مانا:. شیبه، ډېر لږ وخت، غوره والی، اهمیت یا (Moment Instant) شېبه، دغه (جاری)، میاشت، مدلاسه، فوري، جاری، ناڅاپه، اوس ته وایي. چې دم په دم (هره شیبه) ته وایو.

حوا:. ماښام، هغه ورځ یا شپه چې د یوې مهمې پېښې مقدمه وي (لکه داختر شپه) ، پیلنۍ مېرمن، لومړۍ ښځه (د انسانانو مور پرته له ادم څخه) یا (EVE).
چې پېژند یې موږ په راتلونکي پېر کې و کړو.

زه هېڅ ښاڅمن (مغرور) نه یم، نه د ښاڅمنتوب له پاره دا وایم چې لغمان د پښتنو، لومړی ټاټوبی دی، خو ټول اریاني لرغون پېر پښتپوهنه دا موږ ته کره په لاس را کوي، چې د پښتنو ژوند، دمې، استوګنې او څواک ځای دی. په هغه پېر کې موږ شتون درلود، چې د هند او ایران سرحدي سېمه او نورې سترې واکمنۍ شتون نه درلود، د کوشنیو واکمنۍ تلونکي راتلونکي مېنه وه.
د دې له پاره نه وایم چې دا زموږ د قوم ستاین شي، او نه زموږ پښت له پایني استازي د الله ج څخه ورسته زوکړه شوی وي. له هغې وړاندې هم زموږ پښت او نور پښت په ګرده ځمکه شتون در لود. لکه څنګه چې لوی الله ج وایي.

,, يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا ۚ إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ ۚ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ، ژباړه:. ای! خلکو یقینا ما پیدا کړي استئ تاسو له یوه نارینه او یوې ښځې نه او ګرځولي مې یئ تاسې کورنۍ او قبیلې (واړه واړه او لوی لوی) چې یوه بل و پېژنئ، یقینا زیات عزتمن په تاسو کې په نزد د الله باندې زیات تقوا والا دی (چې په چا کې تقوا ډېره ده)، الله دی پوهه او خبردار. ،، (زما د اوستاد شیخ غلام الرحمن ترجمه، ۱۹۹۹ زیږدی، حجرات سورت، ۱۳ ایت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, دوېيمه ژباړه ای! خلکو موږ پيدا کړي يئ، تاسو (ټول) له يوه سړي چې (ادم) او يوې ښځې چې (حوا) ده او ګرځولي يئ موږ تاسې ځانګې او قبيلې قبيلې (ټبر، قبيله، توکم، کهول، خېل، کورنۍ (لکه د ژوو)) له پاره د دې چې و پېژنئ يوه له بل سره، بې شکه چې ډېر ګڼلی او منلی له تاسو څخه په نزد د الله ډېر متقي ادب لرونکی (له الله ج څخه په ټټه او ښکاره وېرېدونکی) ستاسې دی، بې شکه چې الله ښه عالم ډېر خبردار دی. ،، (افغانستان د عالمانو علمي استازي ۱۳۷۲، ۱۲۱۵ چوپړی)

,, درېيمه ژباړه:. ای! خلکو: يقينا موږ پيدا کړي يئ تاسو د يوه نارينه او د يوه زنانه نه او جوړ کړې يئ موږ تاسو خاندانونه او قبيلې د دې له پاره چې يوه بل و پېژنئ، يقينا ډېر عزتمند ستاسو نه د الله په نزد ډېر تقوا دار دی، يقينا الله تعالی علم والا دی خبرلرونکی. ،، (عبدالسلام، ۲۰۰۲ زېږدی، ۱۳۳۳ چوپړی)

په ترمېذي کې حديث دی چې رسول الله ص ويلې دي پښت دومره زده کړئ چې زړه سوی (صله رحمي پرې و کړئ).

زموږ پښتون پښت له قابيل (د هابيل په سې ورور) نيولې تر روان پېره يې شخړې وړي راوړې دي.
چې تر د پښتين يا پښتون (چې زړه لاتيني کې ورته پښتين PAXTEN، لاتيني ژبه کې پختين PAKHTEN، پکتين PAKTEN دی، چې د ايچ ابېڅی يې ترې غورځوي) نر او پښتينا PAXTENA، پختيناPAKHTENA پښتيانا PAKTYANA (ښځې) زوزان يا زوات دی.
د ادم او حوا زوزوان (زوی او لور يا لونۍ او لونۍ يا لونه) دي، زدکړه او د لمپاکا کې د لمک پېخليک داسې سپيني ته اوباسي چې د شيث زوزان او د پيلني سړي او پيلنۍ ښځې مسي دي، چې تر ډېره پورې دا مسله په همدې بڼه پوښ (قضيه) کې شوې ده.

په پندوسه کې د اريانا ژونګړ دي او اريانا يې ټاټوبی دی، هڅ يې اريانی دی، په دې سره د اوسني افغانستان ټول پوهګړ پوهان او پېخليکپوهان او پښتپوهان ټول سره په يوه خوله دا خبره مني او په دې مسله يې له ټېرو کلونو څخه د پوښ مزې تړلې دي. د هغوی پلټنه همداسې په ډاګه شوې ده يا د هغوی څېړنه همداسې ښودل شوې ده.

زموږ پښتون پښت د ادم ع له شيث زوی له پښت څخه پيلېږي او د هغه پېر اسلام دين منونکي وو، تر پاينې استازي د لوی الله ج محمد رسول الله پورې. د دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښت ژبه پښتو ده، د لوی الله پاینی استازي پرې پوهېده، ,, د خالد بن ولید پېخلیک ځخه او د هغوی په خوله،، پښتو خبرې یې کړي او اورېدلې دي.
پېیلن او پېیلنې د پښتو ژبې پېیلي بې کچې تاثیرات لري چې د پاڅون، رښتو منلو او ژوي د روغې لارو لورې ته هڅوي.
هېڅ کله باید محضې ستاین او دروغ نه وي، د اسلام دین مخالف په کې شتون و نه لري.
ځکه الله العظیم په کتاب الله (قران کریم) او رسول الله ص ویلې دي مشکات، بخاري، مسلم کې شتون لري.

الله العظیم د پېیلنو او پېیلنې (شاعر او شاعرې) د پېیلې (شعرونو) په اړه خپل استازي (پیغمبر) حضرت محمد رسول الله حبیب الله ص ته ډاډ ګېرنه او ډاډینه تسلي مکه مکرمه کې ورکوي، له منځه تللو د منکرینو، برې د مومنانو، رښتینوالي د ده کوي، په اخیر د سورت او په دفع د اووه شبهاتو سره د هغه نه. ټول سورت د پېیلنو (شاعرانو) په سرلیک دی، په ترتیب کې ۲۶ سورت دی په نزول کې ۴۷ دی، ۲۲۷ ایتونه لري او په قران پاک په ۱۹ سیفاره کې شتون لري.

وَالشُّعَرَآءُ يَتَّبِعُهُمُ الْغَاوٗنَ (۲۲۴)ط اَلَمْ تَرَ اَنَّهُمْ فِىْ كُلِّ وَادٍ يَّهِيْمُوْنَ (۲۲۵)لا وَاَنَّهُمْ يَقُوْلُوْنَ مَا لَا يَفْعَلُوْنَ(۲۲۶)لا اِلَّا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ وَذَكَرُوااللّٰهَ كَثِيْرًا وَّانْتَصَرُوْا مِنْۢ بَعْدِ مَا ظُلِمُوْا ط وَسَيَعْلَمُ الَّـذِيْ نَ ظَلَمُوْٓا اَىَّ مُنْقَلَبٍ يَّنْقَلِبُوْنَ(۲۲۷)ع
ژباړه:. پېیلن او پېیلنې (شاعر او شاعره) په سې روان وي سرکشان وګړي(۲۲۴) ایا ته نه ګورې دوی چې په هره کنده کې ګډ وډ ګرځي(۲۲۵) او دوی وایي هغه چې دوی یې نه کوي (۲۲۶) پرته له هغه وګړو ځخه چې ایمان یې راوړی دی او عملونه کوي نیک (په تابعدارۍ د سنتو کې) او یادوي الله تعالی ډېر او بدل یې واخستو د دې نه ورسته د هغې چې دوی باندې ظلم شوی وو او زر دی چې پوهه به شي هغه وګړي چې ظلم یې کړی دی چې کوم اړخ ته دوی اوړي (۲۲۷).

ځرګندونه (تفسیر، جوتونه، تشریح):.

[۲۲۴] په دې ایت کې د دوېیمې شبهې ځواب دی. منکرینو ویل چې دا (محمد ص) شاعر دی او دا د الله کتاب د ده اشعار دي، منکرینو ته دا ښکاره وه چې پېیلن په دروغو په پېیلې سره یوه ځه ښایسته کوي او وګړو باندې اثر کوي.
الله العظیم په درې ډولو سره ځواب ورکوي په دې ایت کې چې پېیلنو تابعدار او ملګري ګمراهان، بد معشان، فاسقان وي او د دې نبي ص ملګري سجده کوونکي ژړاکونکي، د دنیا سره محبت نه کوونکي دي (په همدې ډول په تفسیر سراج المنیر او د قران تفسیر او ترجمه کې دي).

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګټنه: هر کله چې د خایسته ستاینو د رسوال الله ص د ملګرو باندې استدلال وکړی شي، نو دا پيله سپيني ته راوځي چې کوم وګړي د رسول الله ص ملګرو بد وايي او ناوړه نظر کوي نو هغوی رسول الله ص تکذیب کوي.

[۲۲۵] په دې کې دوېيمه بنه د ځواب ده، پېيلن او پېيلنې هڅې (بې هوده) خبرې، مخالفت خبرې (مخته دریدنه خبرې، په لاره کې ورته ودرېدل خبرې يا خنډ خبرې، متضادي خبرې)، دنيا د تر لاسه کولو له اړخه نه د وګړو ستاينه (هجو) کوي. د (يَّهِيْمُوْنَ) په غونډ کې د دوی تشبيه ورکوي د اوښانو او ګوتګو سره چې هرې کندې او ټیټنګونو ته د خوړلو او څښلو په حرص کې ګرځي.
د الله کتاب او د رسول الله حال داسې دی چې د لارښونې او حکمت د خبرو ډک دی، د دنیاپالنې او هواپالنې (پرستی) نه خالي دی.

[۲۲۶] په دې کې درېيمه بنه د ځواب ده، چې د پېيلنو ويل (قول) او کړنه (عمل) مختلف وي. د رسول الله ص د ملګرو ويل او کول ټول يوه شان وي.
د دوی د ملګرو پېيلې داسې وي، د رسول الله ص د لېواتيا پېيلې وايي، کړنې، ښايست يې ستايي، وګړو ته د غوره عملونو، سخاوت، نيکيو ... . لارښونه کوي، په خپله پرې کړ کيږي، خو د هغوی له دې څخه مخالف وي.

[۲۲۷] په پېيلنو کې روغ يا سم مومنانو هم شته، لکه د رسول الله ص په ملګرو کې حسان رض د ثابت زوی او نور هم، د دې له پاره يې د هغوی بېلوالی کړی دی. څلور ځانګېړنې د هغه پېيلنو په ډاګه کوي. ايمان، صالح عمل، د الله ډېر يادول (ذکر کثير)، وار او غچ اخيستل(کسات اخستل، بدله اخستل، کسات، غچ، بدله، کينه رخه).
د دوی په پېيلې کې په ژبه باندې د الله العظيم منلو يادونه کول او په زړه کې يې داسې منل چې ټکی شی ور سره نه ګډ (شريک) ول؛ غوره کارونو ته لارښونه کوي، د الله العظيم په ستاينه، ثنا، حمدونه کښې او وايي؛ هر کله چې کافران پېيلن د رسول الله ص، يا د هغه د ملګرو، يا د مسلمانو سپکه وايي، نو دوی يې په ځواب کې ورته بنه له هغوی نه کلکه سپکه وايي. ځکه چې دا هم جهاد دی، په ژبه باندې جهاد،
لکه د پښتو لنډۍ ده:

د غشي زخم ژر رغيږي
د ژبې زخم تر کيامته پورې وينه

يا

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تورې زخم ژر جوړېږي

د پېغور زخم تر کيامته پورې وينه

په اخير د سورت کې کله ويرونه ده ظالمانو پيېلنو ته او نورو منکرينو ته (وَسَيَعۡلَمُ) کې رټل (تهديد) دی، (الَّذِيۡ نَ ظَلَمُوۡٓا) کې تعميم زر دی چې پوهه به شي هغه وګړي چې ظلم يې کړی دی (اَیَّ) ابهام دی (مُنۡقَلَبٍ) کې د دوی نعمتونو او خوشحالۍيو پرځيدو (انقلاب، بدلون) ته نغوته ده، چې دا به په غمونو سره بدل شي، ځکه چې غونډ (لفظ) د مرجع اکثر ويل کېږي، بېرته ګرځيدل پيلنې حال ته او غونډ د مُنۡقَلَبٍ بېرته ګرځيدل دي بدل حال ته (يَّنۡقَلِبُوۡنَ) کې زورنه د پرځيدو (اوختلو، بدلون يا انقلاب) ته نغوته ده، چې حالت به يې نوي، نوي فساد او وراني لوري ته بدلېږي.

,, ۴۵۷۶ وَعَنۡ اُبَیِّ بۡنِ کَعۡبِ قَالَ قَالَ رَسُوۡلُ للهِ صَلّـی اللهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ ,, اِنَّ مِنَ الشِّعۡرِ حِکۡمَةً. ،، (مُتَفَقٌ عَلَيۡهِ)

مشکات ځلورم ټوک، د پيېلي ځپرکی د ۴۵۷۶ نمبر حديث ژباړه:. اوبی رض د کعب زوی ويلې (نه روايت) دي، چې رسول الله صلی الله عليه وسلم ويلې (فرمايلي) دي ,, ځينې پيېلې (شعرونو) حکمت دي. ،، (متفق عليه يا بخاري او موسليم دواړه منلې ده)،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لېږدی، چوپړی ۱۴)

,, ۴۵۷۷ وَعَنِ ابۡنِ مَسۡعُوۡدٍ قَالَ قَالَ رَسُوۡلُ للهِ صَلّـی اللهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ ,, هَلَكَ الۡمُتَنَطِّعُوۡنَ قَالَهَا ثَلَا ثًا. ،، (رَوَاهُ مُسۡلِمٌ)

د ۴۵۷۷ نمبر حديث ژباړه:. له ابن مسعود رض (عبدالله بن مسعود زموږ د فيقي لاربنود) ويلې دي، چې رسول الله صلی الله عليه وسلم و ويلې ,, په خبرو کې مبالغه (له ځانه دروغ جوړول، هغه څه چې شتون و نلري د هغو ويل، سوی رښت، ډېروالی د خبرو، په خبرو کی زياتی، افراق) کوونکی تبا (برباد، هلک) شول، دا خبره يې درې ځله وکړه. ،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لېږدی، چوپړی ۱۴)

,, ۴۵۷۸ وَعَنۡ اَبِیۡ هُرَيۡرَةَ قَالَ قَالَ رَسُوۡلُ للهِ صَلّـی اللهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ ,, اَصۡدَقُ کَلِمَةٍ قَالَهَا الشَّاعِرُ کَلِمَةٍ لَبِيۡدٍ اَلَا کُلَّ شَیۡ ءٍ مَّا خَلَا اللهِ بَاطِلٌ. ،، (مُتَفَقٌ عَلَيۡهِ)

د ۴۵۷۸ نمبر حديث ژباړه:. له اوبوهوريره رض ويلې دي، چې رسول الله صلی الله عليه وسلم ويلې دي ,, ډېره رښتوني غونډله (جمله) چې شاعر ويلې ده، د لبيد پيېله (شېر، اشلوک، پيېرن، شعر) ده، له الله ج نه پرته نور ټول ځيزونه مري (فاني دی، د منلو وړ نه دي). ،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لېږدی، چوپړی ۱۴)

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, ۴۵۷۹ وَعَنْ عَمْرِو بْنِ الشَّرِيْدِ عَنْ اَبِيْهِ قَالَ رَدِفْتُ رَسُوْلُ للهِ صَلّـى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمًا فَقَالَ ,, هَلْ مَعَكَ مِنْ شِعْرِ اُمَيَّةَ بْنِ اَبِى الصَّلْتِ شَىْ ءٌ ،، قُلْتُ نَعَمْ، قَالَ ,, هِيْهِ ،، فَاَنْشَدْتُّه' بَيْتًا، فَقَالَ ,, هِيْهِ ،، ثُمَّ اَنْشَدْتُّه' بَيْتًا، فَقَالَ ,, هِيْهِ ،، حَتَّى اَنْشَدْتُّه' مِائَةَ بَيْتٍ. ،، (رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

د ۴۵۷۹ نمبر حديث ژباړه:. عمرو رض د شريد زوی خپل د پلار د خولې خبره کوي، چې ويل يې، يوه ورځ رسول الله صلى الله عليه وسلم سره په سورلی هغه په سې ناست وم، هغه و ويل چې ,, د اوميه صلت د پلار زوی پيېلې (شعرونه) درته ياد دي،، ما و ويل هو، وې ويل ,, و وايه ،، ما هغه ته يوه بند پيېله واوروله، وې ويل ,, بل و وايه ،، ما بل بند پيېله واوروله، هغه و ويل ,, نور و وايه ،، تر دې چې ما لږ تر لږه سل بنده (کړی، دوې مسری، بيته، دوې نيمبيتی) پيېلې هغه ته واورولې. ،، (مسلم ويلې دي دا) (فرهاد، ۲۰۰۳ لېږدی، چوپړی ۱۴)

,, ۴۵۸۱ وَعَنِ الْبَرَآءِ قَالَ قَالَ النَّبِىُّ صَلّـى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ قُرَيْظَةَ لِحَسَّانَ بْنَ ثَابَتٍ ,, اُهْجُ الْمُشْرِكِيْنَ فَاِنَّ جِبْرِيْلَ مَعَكَ ،، وَكَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلّـى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ لِحَسَّانٍ ,, اَجِبْ عَنِّىْ أَللهُمَّ اَيِّدْهُ بِرُوْحِ الْقُدُسِ. ،، (مُتَفَقٌ عَلَيْهِ)

د ۴۵۸۱ نمبر حديث ژباړه:. له برا رض ويلې (نه روايت) دي، چې د قريظه په ورځ نبي صلى الله عليه وسلم حسان د ثابت زوی ته و ويل ,, د مشرکانو بد وايه، جبرابيل ع ستا ملګری دی، رسول الله صلى الله عليه وسلم به حسان ته ويل چې ,, زما له اړخه ځواب ورکوه، ای! الله قوي کړي دی په روح القدس سره.،، (بخاري او مسلم ويلې دي دا) ،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لېږدی، چوپړی ۱۵)

,, ۴۵۸۲ وَعَنْ عَائِشَةَ اَنَّ رَسُوْلَ للهِ صَلّـى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ ,, اُهْجُوْا قُرَيْشًا فَاِنَّه' اَشَدُّ عَلَيْهِمْ مِّنْ رَّشْقِ النَّبْلِ. ،، (رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

د ۴۵۸۲ نمبر حديث ژباړه:. عايشه رض ويلې دي، چې رسول الله صلى الله عليه وسلم ويلې ,, د قوريشو سپکه وايئ، سپکه د هغوی له پاره د غشو ويشتلو نه سخت لګېږي. ،، (موسليم ويلې دي دا.) ،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لېږدی، چوپړی ۱۵)

,, ۴۵۸۳ وَعَنْهَا قَالَتْ سَمِعْتُ رَسُوْلَ للهِ صَلّـى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ ,, لِحَسَّانٍ اِنَّ رُوْحَ الْقُدُسِ لَا يَزَالُ يُؤَيِّدُكَ مَا نَا فَحْتَ عَنِ اللهِ وَرَسُوْلِـه. ،، وَ قَالَتْ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلّـى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ ,, هَجَاهُمْ حَسَّانٌ فَشَفٰى وَاشْتَفٰى. ،، (رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

د ۴۵۸۳ نمبر حديث ژباړه:. همدغه (عايشې رض) ويلې دي، ما د رسول الله صلى الله عليه وسلم نه واورېدل ,, حسان ته يې و ويل، جبرابيل ع ستا مرسته کوي، تر څو پورې چې ته د الله ج او د هغه د روسول له اړخه سيالی کوي.،، هغې بيا و

(c) ketabton.com: The Digital Library

ويل ما د رسول الله صلی الله عليه وسلم نه واورېدل چې ويل يې ,, حسان د کافرانو بد و ويل، مسلمانانو ته يې روغتيا (رمټتيا، سلامتي، شفا) ورکړه او په خپله يې هم روغتيا و مندله. ،، (موسليم ويلې دي دا.) ،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لېږدی، چوپړی ۱۵)

,, ۴۵۸۶ وَعَنۡ اَبِیۡ هُرَیۡرَةَ قَالَ قَالَ رَسُوۡلُ للهِ صَلّـی اللهُ عَلَیۡهِ وَسَلَّمَ ,, لَاَنۡ یَّمۡتَلِیَٔ جَوۡفُ رَجُلٍ قَیۡحًا یَّرِیۡهِ خَیۡرٌ مِّنۡ اَنۡ یَّمۡتَلِیَٔ شِعۡرًا. ،، (مُتَفَقٌ عَلَیۡهِ)

۴۵۸۶ نمبر حديث ژباړه:. له اوبوهوريره رض ويلې (نه روايت) دي، چې رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي دي ,, يوه سړی دې خپله خېټه د زوو نه ډکوي، د دې نه غوره ده چې خېټه د پېيلو (شعرونو) ډکه کړي،، (بخاري او موسليم ويلې دي دا.) ،، (موسليم ويلې دي دا.) ،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لېږدی، چوپړی ۱٦)

,, ۴۵۸۷:. وَعَنۡ کَعۡبِ بۡنِ مَالِكٍ اَنَّه' قَالَ لِلنَّبِیِّ صَلّـی اللهُ عَلَیۡهِ وَسَلَّمَ، اِنَّ اللهَ تَعَالٰی قَدۡ اَنۡزَلَ فِی الشِّعۡرِ مَآ اَنۡزَلَ فَقَالَ النَّبِیُّ صَلّـی اللهُ عَلَیۡهِ وَسَلَّمَ ,, اِنَّ الۡمُؤۡ مِنَ یُجَاهِدُ بِسَیۡفِهٖ وَ لِسَانِهٖ وَالَّذِیۡ نَفۡسِیۡ بِیَدِهٖ لَکَاَنَّمَا تَرۡمُوۡنَهُمۡ بِهٖ نَضۡحَ النَّبۡلِ. ،، (رواه فی شرح السنة)

۴۵۸۷ نمبر حديث ژباړه:. کعب رض د مالک زوی ويلې دي، چې ما نبي الله صلی الله عليه وسلم ته و ويل چې الله تعالی د پېيلې په اړه څه شی رالېږلي دي، څه يې را لېږلي دي. نبي صلی الله عليه وسلم و ويل ,, چې مومن جهاد کوي په خپله ژبه او توره، په هغه څوګند کوم چې زما سا يې په لاس کې ده، تاسو کافران په پېيلو (شعرونو) داسې ولئ لکه په غشو يې چې ولئ. ،، (د سنتو شرحې ويلې دي) ،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لېږدی، چوپړی ۱٦)

,, ۴۵۸۸. وَعَنۡ اَبِیۡ اُمَامَتَه عَنِ النَّبِیِّ صَلّـی اللهُ عَلَیۡهِ وَسَلَّمَ ,, قَالَ اَلۡحَیَآءُ وَالۡعِیُّ شُعۡبَتَانِ مِنَ الۡاِیۡمَانِ وَ الۡبَذَآءُ وَالۡبَیَانُ شُعۡبَتَانِ مِنَ النِّفَاقِ.،، (رَوَاهُ التِّرۡمِذِیُّ)

۴۵۸۸ نمبر حديث ژباړه:. د اومامه پلار رض ويلې دي، چې ما نبي الله صلی الله عليه وسلم نه واورېدل چې نبي صلی الله عليه وسلم و ويل ,, حيا او ژبه تېنګ ساتل د ايمان دوې ښاخونه دي، سپکې سپوري (فحش وينا) او چټي خبرې (فضول خبري) د بېلتوب (نفاق) دوې ښاخونه دي.،، (ترميذي ويلې دي دا)،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لېږدی، چوپړی ۱۷)

,, ۴۵۸۹:. وَعَنۡ اَبِیۡ ثَعۡلَبَةَ الۡخُشَنِیِّ اَنَّ رَسُوۡلَ للهِ صَلّـی اللهُ عَلَیۡهِ وَسَلَّمَ قَالَ ,, اِنَّ اَحَبَّکُمۡ اِلَّـی وَاَقۡرَبَکُمۡ مِّنِّیۡ یَوۡمَ الۡقِیٰمَةِ اَحَاسِنُکُمۡ اَخۡلَاقًا وَّ اِنَّ اَبۡغَضَکُمۡ اِلَیَّ وَ اَبۡعَدَکُمۡ

(c) ketabton.com: The Digital Library

مِّنِّیۡ مَسَاوِیۡکُمۡ اَخۡلَاقًا اَلثَّرۡثَارُوۡنَ الۡمُتَشَدِّ قُوۡنَ الۡمُتَفَیۡهِقُوۡنَ.،، (رَوَاهُ الۡبَیۡهَقِیُّ فِیۡ شُعَبِ الۡاِیۡمَانِ وَ رَوَی التِّرۡمِذِیُّ) ،،

۴۵۸۹ نمبر حدیث ژباړه:. د ثعلبه پلار خشني رض ویلې دي، چې رسول الله صلی الله علیه وسلم و ویل ,, د کیامت په ورځ به تاسو ټولو کې ډېر نږدې او ډېر ګران (ګنلی) ما ته هغه تن وي چې کړه وړه (ښه سلوک، اخلاق) یې ښه وي، د قیامت په ورځ به زما ناګنلی او له مانه لرې هغه تن وي چې ناوړه کړه وړه (بد سلوم، بد اخلاق یا خراب خوی) و لري، په خبرو کې ډېروالی کوونکی (چاپړوس)، خوله اوږدونکی په خبرو کې او لویي کوونکی دی.،، (بیهقي د ایمان په څېرکي کې ویلي دي او ترمیذي ویلې دي دا)،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لېږدی، چوپړی ۱۷)

,, ۴۵۹۵:. وَعَنۡ صَخۡرِبۡنِ عَبۡدِاللهِ بِنۡ بُرَیۡدَةَ عَنۡ اَبِیۡهِ عَنۡ جَدِّهٖ قَالَ سَمِعۡتُ رَسُوۡلُ للهِ صَلّـی اللهُ عَلَیۡهِ وَسَلَّمَ یَقُوۡلُ ,, اِنَّ مِنَ الۡبَیَانِ سِحۡرًا وَّ اِنَّ مِنَ الۡعِلۡمِ جَهۡلاً وَّ اِنَّ مِنَ الشِّعۡرِ حُکۡمًا وَّ اِنَّ مِنَ الۡقَوۡلِ عِیَالاً.،، (رَوَاهُ اَبُوۡدَاوُدَ)

۴۵۹۵ نمبر حدیث ژباړه:. ضحر د عبدالله زوی د بوریده مسی هغه د خپل پلار او پلار یې د نیکه خبره کوي چې ما د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه اورېدلي دي چې ویل یې ,, ځینې سپړنه (بیان، تشریح، ډله، ډول: دغتوغتو ټکو څرګندونه، تعریف) سحر (جادو) وي؛ ځینې علم (پوهه) جهالت (جهل، بې خبري، ناپوهي: په عربستان کې تر اسلام د مخه زمانه ته ورته په تېرو کې ډوبوالی، د الله العظیم نه بې خبري، د پوهي کمبختی) وي، ځینې پېیلې (شېرونه، شعرونه، اشلوک، پېیړن) حکمت (هوښیاري، ځیرکتیا، عقل، د تورات هغه برخه چې د سلیمان ع د هوښیاري په باب ده، د رسول الله ص پوهه او کړه وړه) وي او ځینې خبرې وبال (بوج) وي.،، (ابوداوود ویلې دي دا)،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لېږدی، چوپړی ۲۱)

,, ۴۵۹۷:. وَعَنۡ اَنَسٍ قَالَ کَانَ لِلنَّبِیِّ صَلّـی اللهُ عَلَیۡهِ وَسَلَّمَ حَادٍ یُّقَالُ لَهٗ اَنۡجَشَةُ وَکَانَ حَسَنَ الصَّوۡتِ فَقَالَ لَهُ النَّبِیُّ صَلّـی اللهُ عَلَیۡهِ وَسَلَّمَ ,, رُوَیۡدَكَ یَآ اَنۡجَشَةُ لَا تَکۡسِرِ الۡقَوَارِیۡرَ قَال قَتَادَةُ یَعۡنِیۡ ضَعَفَةَ النِّسَآءَ.،، (مُتَفَقٌ عَلَیۡهِ)

۴۵۹۷ نمبر حدیث ژباړه:. انس رض ویلې دي، چې نبي صلی الله علیه وسلم یو ستاینغاړی (خوږغږی، د ترنم بلبل، مدح خوان) و، چې د هغه نوم انجاشه! و او ډېر خوږ غږ یې درلوده. نبي صلی الله علیه وسلم ورته و ویل ,, اي!؛ انجاشه!، اوښان په کلاره بیایه چې ښیښې ماتې نه کړې.،، قتاده رض ویلې دي چې هغه ص مرغللې له ښځو سره تشبع کړي دي.،، (بخاري او موسلیم ویلې دي دا)،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لېږدی، چوپړی ۲۱)

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, ۴۵۹۸:. وَعَنْ عَآئِشَةَ قَالَتْ ذُكِرَ عِنْدَ رَسُوْلِ للهِ صَلّـى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الشِّعْرُ فَقَالَ رَسُوْلُ للهِ صَلّـى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ,, هُوَ كَلَامٌ فَحَسَنُهٗ حَسَنٌ وَ قَبِيْحُهٗ قَبِيْحٌ.،، (رَوَاهُ الدَّارَ قُطْنِيُّ وَ رَوَی الشَّافِعِيُّ)

۴۵۹۸ نمبر حدیث ژباړه:. عایشه رض ویلې دي، چې نبي صلی الله علیه وسلم ته د پیپلې یادونه و شوه، رسول الله صلی الله علیه وسلم داسې و ویل ,, چې پیپلې خبرې (شعر کلام) دي، ښه یې ښه دي او خراب یې خراب.،، (دارقطنیو ویلې دي او شافعي له عروه څخه د لېږد په بڼه ویلې دي دا) ،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لېږدی، چوپړی ۲۱)

:. په شمتیو ساحه کې د اورنګ باغچه داسې د پېرانو استوګن ځای دی، چې الته هېڅ څوک ورتللی نه شي، چې پېنځه شپږ تکړه ځوانان نه وي هغې ساحه کې ترې د شپې تګ نه شته، د اورنګ باغچه کې په ډانګپیلې وینا د شپې تګ نه کېږي.

له لرغونې پېر څخه د پېرانو دور څخه د هندوکش په دې لړیو کې پېران تیت او خپاره وو، په لرغون پېر کې چې انسان په پنډوسی (پینی، نړۍ) له نه وو، د دوی بېلا بېلو ډلو د پینۍ پر مخ فسادونه او وژنې کولې، تر منځ یې ډېرې شړې وې، یوه بل به یې په شخړو کې ربړول، تړل او بندي کول؛ ان خواړه به یې نه ورکوو.
تر څو چې له منځ لاړ شي، په همدغه موخو او کړنو څخه الله العظیم په خپل قدرت سره له پنډوسې ورک کړل او واکمني یې له منځه لاړه.
الله پرې ابوالبشر ادم ع را و لېږه، چې په کې ژوند و کړي، عدالت او خلافت کړنې پر چار کړي.
فرښتو ټول پېران تیت په ترک کړل څه یې و وژل او څه یې غرونو لورې و شړل.
زموږ په غرونو، درځنیو سیمو، د الېنګار او الېشنګ لرغوني اریاني رښتې سیندونو غاړو ته یې په ځای ځای هډونه، کړې وړې پېښې، رېبه ژامې د خاورو لاندې په کراتو مندل شوې دی.
د وګړو له لورې او بیا یې له خاورو سره ګډ کړي، چې بېرته له خاورو سره خاورې شي.

اورنګ باغچه که پېنځه شپږ ښه تکړه او ښه زړه ور ځوانان نه وي، دوې خلور حتمن وېروي او ډاروي یې؛ د اوبو ساحه هم ځاري، په لومړي وار په شګو وېشتل کوي، په شګه دې پوی کوي، بیا دې ورسته ډاروي.
دغسې معمېلې او کیسې دې دغه ځای کې.
په نومورې ځای کې روټېغه غونډۍ ده، چې لاندې یې د تېرو غر دی او له پاسه پرې خاورې دي. دا یوه عجیبه خبره ده او دا یوه تاریخي ځای دی، ګوره ښه! داسې بویمه چې په سر یې خاورې دي او لاندې یې پرښې تیږې دي، تورې پرښې تیږې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصريو انګر
ځېرنـــــــــــچوپړي (ريســــــــــرچ پاڼې)

په دغه ځای کې دغه پېريان سکونت لري او د دې ځای استوګن دي، ښه پرېمانه هم دي او همدغه ځای يې مرکز دی.
تر دې پورې چې هلته پوستې، د ځواکونو چوړګه مېنې وړي خو هغه ساحه کې استوګن يا پاتې کېدلی (سکونت) نه شي کولی.
بل لوري ته يوه د هغه سيمې د ساحې وګړي دي، چې هغه پېژني چې دغه وګړي د دې ساحې ژونګړ دي؛ ډېر نه په خنډ او وېره کې اچوي.
تېر پېر کې وګړو به د کرکېلې له پاره او به لېږولې، يوه تاريخي کېسه ده چې هغه سپين ږېری کاکا اوس هم ژوندی دی، ګل فکېر (فقير) کاکا نومېږي.
هغه ويلې چې د حبيب الله خان پېر و، زه مې له پلار سره د کروندې خړوبولو له پاره تللی وم، نيمنانی (نيمچه ژنکی) وم، ټوله کرونده مو اوبخښتې کړه؛ يو پټی پاتې و، هغه هم د دې پټي يو کونج.
پلار مې ماته و ويل بچيه! دغه کونج اوبه که او بيا اوبه و تړه چې د نورو وګړو کروندو ته لاړې شي؛ چې د هغوی پټي هم پرې خړوب شي، زه لاړم ته راځه را په سې، زه درنه لاړمه.
چې ګل فکېر کاکا اوبه وتړلې او راوان شو، چې دغه ځای ته رسېږي، يو ماشوم په زمکه پروت دی او ژاړي.
د سره دوې ښېلچې دي.
داسې چل يې کړی ده چې راځه دا ماشوم به په ځادر کې و تړم شاته به يې واچوم، او زه به دا ښېلچې په اوږه کېږدم، چې د هر چا وي خو راځه د کوم لاروي څخه به لوېدلی وي.
ګټلو له دې نه روستو چې سړي شی په شا کړی دی، يو پېر (وخت) کېږي چې له ځادر څخه يوه لوري سر اوباسي او دېخوا پېنې، او پېنې اوږدېږي، يو حالت ته چې سړی رسېږي، چې سړی له سد نه اوړي زوپ کېږي.

زوپتيدو نه ورسته درې، درې نيم ساعته ورسته چې پلار يې کله خبرېږي چې زوی مې څنګه په دا نيمو اوبو ورک شو، چې کله راځي ځادر يې همداسې تړلی، ښېلچې نه شته، ښېلچه يوه الته پرته ده يوه الته. له هغې نه ورسته يې له زوی نه پوښتنه وکړه چې ځويه! څنګه چل ده!؟. په تا باندې څه شوي دي!؟

وی پلاره ماشوم پروت و، ما ويل چې لاروي په لاره ځي راځي د چا نه به لوېدلی وي. ما ماشوم راواخسته، چې کله ځادر کې مې واچوه، هغه داسې اوږدېدو په حالت کې وه چې داسې مې ورته و کتلې؛ وضيت مې تور او سپين شو. دغه سې کيسې دي دلته او دا ټولو خلکو ته معلوم او ځرګند ځای دی.

لکه اوس دلته يوه سيمه ده، چې د دوې الېنايي سيندونه سره ګډېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شمتۍیو پورې اړونده، لغمان کې، د سیند تر غاړې یوه جیګه ونه ده او جیګه ونه ورته وایي.
دا یوه زړه ونه ده، هغه داسې یوه ونه وه چې د پېنځه تنو لاس ترې نه چارپېرېده، په دې کې هم ښه ډېر پېریان وو او اثري ځای وو؛ په جیګه ونه کې هم د پېریانو استوګنځای و.
د کوزې کلا کوم سړي ویل چې ما دوی په دې ځای کې داسې حالت لیدلی دی.
ما پټی اوبه کوه، دې ځای کې ښه ډول او سرنی غږېده، چې کله مې بېلچه په اولي کړله نو یا!؛ الکو!؛ دا لا څه حال دی، دا کوم د لیوني بچي دي چې راغلي دي دلته سیل کوي.
چې کله وړاندې شولم، خلک په کې ښه ګرم دي، ما اول کې و نه کتل چې پسته مې کتل او بجلکې مې و لیدلې. نو بسم الله مې کړل، پښې مې و لیدلې کړې، رېبه له وپښتو ډکې د اوښانو په ډول، هډوکي مې زیګه شوه، دې سره مې بسم الله کړه.
د بسم الله سره ګورم څه او پېلچه پاتې شو.
نه مې اریکین و لیده نه ګیسونه، نه مې سړي و لیدل.
ډېر ښه پروګرام یې روان کړی وو.
په همدې بنه ډېرې نخښې د استوګنځیو یې له دې سربېره په خزانې غونډۍ، اکبر غونډۍ او تور کمر کې شتون لري. ۱۰۳۳ لېږدي کې اورنګ او زوی یې اکبر مغول لغمان کې ژوندګړ وو، هغه هم د ژوند په دې زړو ځایونو کې کړی ځای پر ځای کړی وو او خپل ژوند یې تېروه دلته.

دا زموږ د سیمې لرغوني لنډۍ ده، ګل پاچا الفت راټوله کړې چې له دې ټولګې څخه وړاندې، په پښتو ژبه کې د نوموړو پېیلو له چاپه تېر شوي لیکي شتون نه درلود. چې د پېریانو په اړه یې کښلي دي، د دوی د تاثیر تشبه یې له ښځو سره کړی دی.

,, له پاسه سره لستوڼي راغله
د بام په سر ورته پېریانو و نیومه،،
(ګل باچا، ۱۳۲۵ لېږدی کال، ۱۱۷چوپړی)

محمد ګل ګلکی استاد، شمتۍیو ته راغلی وو، د حبیب الله پېر کې، یوه سړی ور په سې پاسېدلی وو. ګلکي ورته د سېل په منځ کې و ویل:.

خدای دې زموږ د کور تنور که
چې هر سهار دې په مورۍ کې لاس وهمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه سړي ورته په خوب کې دا لنډۍ ویلې وه، دلته لیاز په پښتو وینګ کې او (لحاظ) په دري وینګ کې راغلی دی.

که د ځوانانو لیاز نه وی
په یوه څوک به دې و باسم اویا تیزونه

,, چې خدای به څه راسره و کړي
ما پر دنیا ځان ته اغزي کرلي دینه

چې خدای قاضي شي میزان راشي
ستا د جفا کاغذ به الته غوړومه

چې خدای کوي هغه به و شي
جانانه مه تړه تقدیر ته تدبیرونه

چې خدای کوي هغه به و شي
کم بخته مه شکوه تنۍ په زیارتونه

چې خدای کوي هغه به و شي
ولې دې سر په زنګنو کېښود مینه

چې خدای کوي هغه به و شي
الکه مه ږده زیړۍ غوا په زیارتونه

چې خدای کوي هغه به و شي
زما د فکر بېړۍ غرکه شوه مینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۷۴ چوپړی)

,,خدایه په داسې لمبو و سوم
چې نه یې دود شته نه یې تاو چا و لیدنه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۹۵ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

,,الله نرۍ، نرۍ باران کې
چې سالووالې د لونګۍ محتاجې شینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۹۶ چوپړی)

,,یار مي د تورو غرونو شپون دی
ما ته به راوړې سپینې ژاولې ژېړ کلونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۳۳۰ چوپړی)

,, د یوه پښت ذهني او روحي پېژندنه، د هغه پښت له دود او دستور سره ټینګه اړېکه لري. همدغه شی یو پښت له بل پښت څخه په مانوي او دودیز ډول بېلوي، د یوه پښت دودیز ارزښتونه بل ته پوره ورته نه وي او نه د هغوی ښېګڼي کټ مټ سره یوه بڼه وي؛ مګر ځینې برخې یې سره لږ او ډېر سره ورته وي.

د انسان ناسته ولاړه، تګ راتګ، خندا او ژړا، غم او ښادي، دوستي او دښمني، په هر ځای کې یوه بڼه ځانګړي ادب او رواج لري، چې څوک ترینه سرغړونه نه شي کولی. ښه سړی یا بد سړی په همدغه هنداره کې لیدل کېږي.

که موږ و غواړو چې د یوه هېواد یا دننه په ټاټوبي کې د یوه ټاکلي ولایت ذهني حال مطالعه کړو او معنوي څېره یې ځانته څرګنده کړو، تر ټولو لومړی باید د هغه ملت یا د هغه ولایت په دودو او دستور، رسم، رواج کې یوه مطالعه پیل کړو او دغه شي ته په ډېر اهمیت و ګورو،، (عبدالجبار، ۱۳۷۰ لېږدی، وې چوپړی)

مینه د زړه خبره نه ده
مینه لګېږي د زړه وینه وچوینه

,, باهو په لاس ګوتې په ګوتو
زرګره ټوله دې یارۍ ته جوړه کړمه،،
(اطلاعات او کلتور وزارت، ۱۳۶۴ لېږدی، ۹۹ چوپړی)

یارۍ ته چمتو کول، ګوتې، باهو (له لرغون پېر څخه د بوټو، پوټکو، څڼډو، درو، ولې نري تارونو، شنډې ملو، وربښمو او ګلانو غاړه کۍ؛ تېرې وسپني، ژېړو، سپین زرو، سرو زرو غاړه کۍ؛ ګرانو مرۍیو، یاکوتو یا یاقوتو او منرالونو غاړه کۍ) ، سره زر، وسپنه، کیمیاوي توکي لکه مس، جستو پېژندل دلته او د وګړو

(c) ketabton.com: The Digital Library

دود... . زرګران، منګړ، منګو، منګوړ، دې په علمې بنه و څېړې لیا دې منګولیا ته پرېږ دي، چې ډیناسور او سمڅرو ته یې پېر رسېږي.
دلته دې خزنده په تېره ګونګټه، خسك، سمڅرې له تېر پېر څخه و څېړې بیا به دا کره و مومي.

لوکاټ کلی دې هم تر شنني لاندې و نیسي، تر هغه پورې چې له مخزېږدي کې لا چین نه و، چین کې لوکاټ میوه پېژندل شوي نه وه، خو لغمان کې نوموړي کلي له اریاني پېره شتون درلود.

الېنګار او الېشنګ په سنسیګریت، ویدي، او اریاني ژبو کې و پلټي، په دې سیمو کې دې سالو درې او کلي د پېخلیک پایله سپیني ته راوباسي، چې له سالاوي ژبو یا سالاویکو ژبو د زوکړې منځه ده.

لمپاکا کې د ګټې څنګ باندې د اس سپرو، نېزه لرونکو اتلانو څېرې و ویني، چې زموږ د پښتو ژبې لرغونی و ګړني پېیلې پېخلیک لرغون پېر ته رسېږي، له لرغون پېر څخه خوله په خوله موږ ته رسېدلې دي.
لکه دا لاندې زموږ د سیمې ټیکۍ ده.

🔺 ,,ټیک په تندي پېزوان په شونډو
اوګۍ په غاړه د جلۍ مزه کوینه،،

(د لیکوال پېژند څرګند نه دی، ۱۳۱۲ لېږدی، ۹ چوپړی)

۱۳. ۱ لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د پېخلیک بېلګې

د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرو پېخلیک، د دې پاېله ساده برابر وي، د پښتون پښت له زوکړې څخه چې کله زوکړه شوي، په لرغون پېر کې یې په پېډوسه کې ژوند پیل کړي، ژبې شوی، پلار یې پښتینا، پښتون، مور یې پښتیانا (پښتیانه) پېژندلې، شیث پلار او ورور یې پېژندلی او خبرې یې کړي. پښتو ابېڅې، وی، غونډ، غونډلې، وینا، پېیلې یې ویلې، په اند، وند کې هر پېیلن او پېیلنې دا وګړنې پېیلې له لرغون پېر څخه جوړي کړي، د نورو جوړولو تکل یې کړی دي. چې د پښتو پیلنی پېیلې لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ پېخلیک په لاندې ډول دی:.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱. د لنډۍ پېخليک له لرغون پېر څخه دا کره سپينې ته را و باسي چې له لرغون پېر څخه ژوي (انسان) ماران پېژندل، او له ژوي څخه وړاندې پېر کې چې د پېريانو او د هغوی ببلابېلو ډولونو په ځمکه ژوند کوو، نو ماران او سمڅارې نورو ژويو (دوپيمه مانا يې حيواناتو) هم ژوند که وو.

د دې له پاره د پښتو له ټولو پېيلو څخه لومړی لرغونی پېخليک لنډۍ پېيله لري، چې له لټکې يا مار سره ځانګړې ځانګېرنې، ځرنګوالی او ځرګندوالی لري. پښتون پښت خوله په خوله، سينه په سينه د لرغون پېر په اوږده کې يوه بل ته لېږدولي دی.
پېخليک (تاريخ) يې له نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر ته رسېږي.

۱۳. ۱. ۱. ۱ د پيل پېر پېخليک (تاريخ) لومړی لنډۍ بېلګه

▲ مور يې د دربو سمڅاره ده
ځکه يې لور په درې منی وېشتل کوينه

سپړنه (تشريح، د غټوغټو ټکو ځرګندونه):.

اې. پېيله: لرغوني لنډۍ.
بې. پېيلن يا پېيلنه: پېژند ځرګند نه دی.
پې. پېخليک: ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر دی.
تې. ځای: بغل، خزانې غونډۍ نه لاندې، شمټی، د لمک سين غاړه يا د لغمان سين غاړه، اوراه پرته سيمه، که څور شمټي، مهترلام ولسوالی، لغمان ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان.
ټې. چاپ کال: پېژند ځرګند نه دی.
جې. سندرغاړو ويلې: سرغندوي وګړني سندرغاړي ملاجان ملاګي ۱۳۲۲ لېږدي شا او خوا کې ويلې.
چې. ښکالوه: د مينې پالنې لوړ حس، د ټاټوبي چارپېريال او هواويچې د تاثير پنځي زېږنده ده.
ځې. منسوبه: نر ته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۲ د پېر پېخليک (تاريخ) دوېيمې لنډۍ ښېلګه

▲ زما زړګی د کاوون غر دی
په نورو ګرد وي په ما واورې ورونه

سپړنه (تشريح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.

اې. پېيله: لرغونې لنډۍ.
بې. پېيلن يا پېيلنه: پېژند څرګند نه دی.
پې. پېخليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر دی.
تې. ځای: زرکمر، سالو ته مخامخ، (هندوکش د غرونو لوړې لړۍ لاندې چې له لنډي کوتل څخه هم ښکارېږي) د ټيټنګونو، غونډۍ، کروندو او الېشنګ د سين تر منځ شتون لري)، الېشنګ د سين غاړه، اواره پرته سيمه، زرکمر، الېشنګ ولسوالی، لغمان ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان (الېنا، ګندهارا، آريانا... . زمکه).
ټې. پېيلې ښه: وګړنې پېيله.
جې. سندرغاړو ويلې: سرغندوي وګړنې سندرغاړي ملاجان ملاګې او ګل محمد اوستاد ويلې ۱۳۲۲لېږدي شا او خوا کې ويلې.
چې. ښکالوه: د مېنې پالنې لوړ حس، د ټاټوبي چارپېريال او هواويچې د تاثير پنځې زېږنده ده.
ځې. منسوبه: نر ته.
څې. ګڼه: ۲.
خې. چوپړی: ۱۱۹.
دې. راټولونکې نوم: ګل پاچا الفت.
ډې. ليکی دی که ليکنه: پښتو سندرې.
رې. چاپ کال: ۱۳۲۵ لېږدی (۱۹۴۹ زېږدی).
ړې. کړه شوې Action Req’ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۲
زې. خبرداری (Caution):۲
ژې . کنټرول کې (In control): ټول
ږې. اليده بسپنه ورکول:. هندوکش د غرونو لوړې لړۍ هسکه سوکه ده، چې تل پرې واورې ورېږي، هواوېچه په کې ډېری وخت واورېژنه وي، واورېژونه يې په سينډونو غورځېږي او ټول کال يې هسکه سوکه په واورو پټه وي. په ټاټوبي کې له ټولو نه وړاندې لومړی پېخليکپوهېزه سيمېزې پايلې چې د پښتو سندرو په اړوند شوي دي. هغه زما وطندار ګل باچا الفت کړې وې، چې د پښتو سندرې کتاب تر نوم لاندې په ۱۳۲۳ لېږدي له چاپه راوتې وې او د وخت د اقتصاد وزير له لوري د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مطبوعاتي جوایزو کې لومړی جایزه په پښتو تالفاتو کې اخېستې وه.
چې د پښتو شعر تاریخ په لحاظ له ۱۳۹ لېږدي کال څخه نیولې تر ۱۳۰۰ لېږدي کال پورې له نظر لاندې نېولي وو، له منتخبو لنډیو او کاکړیو سره.

پښتو سندرې، ګل باچا الفت د پښتو ټولني مبصر او د صحافت او تالیف د څانګو امر، په ۱۳۲۵ لېږدی (۱۹۴۶ زېږدی)، د پښتو ټولنې نشراتو نمبر ۹۵، د عمومي مطبعې له چاپه تېره شوې ټولګه؛ د افغانستان د علومو اکاډمي د کتابتون کې د موندنې ګڼه ۱۲ ده، پښتو سندرې الفت، ۱۱۶ داني لنډۍ، مصرۍ، ټپه او ټیکۍ په کې سره ګډې ټولې شوې دي، چې ۷۳ یې لنډۍ دي،۲۶ یې ټپې دي او ۱۷ یې مصرۍ دي، ۱۱۲ څخه تر ۱۱۹ چوپړي پورې دي.

چې ډېری یې زموږ د سیمې زوکړه ده او لږه برخه یې له ملي سندې اخېستل شوي او ځینې لنډۍ پرهېز او ښاغلي محمد علی لونګین ورکړي وي، چې د هغو یادونه یې هم په کې کړې او لیکی یې له ما سره شته دی.
زه دا ده دې له پاره کره بوږم چې له لرغون پېر څخه یې پښتون پښت خوله په خوله، اند په اند، وند په وند او سینه په سینه لمپاکا کې وایې.
د نوموړي لنډۍ د دنني سکالو، د پښتون پښت پښتپوهني پنځي پېر د لیکوال څېړنه، د مینې پالنې لوړ حس، د لغمان زرغون چارپېریال او هواویچې د تاثیر پنځي زېږنده ده. د دې له پاره کره بوږوم چې ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

۲. د ټپې پېخلیک له لرغون پېر څخه دا کره سپیني ته راوباسي چې له لرغون پېر څخه ژوي (انسان) شخړې، جګړې، بد نیتی، بخیلي، رنځ، درد او ټپ پېژندل، ژوي یوه تر بله د خبرو نه منلو په پیله کې زور لوري ته تللي دي، یو له بل سره خوابدي شوي، ناروغه شوي، په تن او په زړه یې ټپونه خوړلي دي، د رټلو دردونه، په کوروالي او زېږون کې دردونه لیدلي.
د دې له پاره د پښتو له ټولو پېیلو څخه دوېیم لرغونی پېخلیک ټپه پېیله لري، چې له ټپ یا زخم سره ځانګړې ځانګېړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري. پېخلیک (تاریخ) یې له نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر ته رسېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۳ د پيل پېر پېخليک (تاريخ) لومړی ټپې بېلګه

▲ ژړا مې نه ده په چا ګرانه
خوشې ګريوان په اوښکو څه ته لمده ومه

سپړنه (تشريح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.

اې. پېيله: لرغونې ټپه.

بې. پېيلن يا پېيلنه: پېژند څرګند نه دی.

پې. پېخليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر دی.

تې. ځای: بغل، خزانې غونډی نه لاندې، شمتی، د لمک سين غاړه، اوراه پرته سيمه، که څور شمتې، مهترلام ولسوالی، لغمان ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان (البنا، ګندهارا، آريانا... . زمکه).

ټې. پېيلې بڼه: وګړنې پېيله.

جې. سندرغاړو ويلې: سرغندوي وګړنې سندرغاړي ملاجان ملاګې او ګل محمد اوستاد ۱۳۲۲لېږدي شا او خوا کې ويلې.

چې. ښکالوه: د مينې پالنې لوړ حس، د ناګنلتوب، ژوند ربښت ته تن ابښودل او زور هواويچې د تاثير پنځې زېږنده ده.

ځې. منسوبه: ښځې ته.

څې. ګڼه: ۳.

خې. چوپړی: ۱۱۷.

دې. راټولونکي نوم: ګل پاچا الفت.

ډې. ليکی دی که ليکنه: پښتو سندرې.

رې. چاپ کال: ۱۳۲۵ لېږدی (۱۹۴۹ زېږدی).

ړې. کړه شوې Action Req’ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۲

زې. خبرداری (Caution):۲

ژې . کنټرول کې (In control): ټول

ږې. اليده بسپنه ورکول:. د دننې سکالو، د پښتون پښت پښتپوهنه يې پنځه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ٤ د پیل پېر پېخلیک (تاریخ) دوېیمې ټپې بېلګه

▲ تا چې پر مخ څپېره راکړه
په ژړا ډکې سترګې چاته واړومه

سپړنه (تشریح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.

اې. پېیله: لرغونې ټپه.
بې. پېیلن یا پېیلنه: پېژند څرګند نه دی.
پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر دی.
تې. ځای: بغل، خزانې غونډۍ نه لاندې، شمتې، د لمک سین غاړه، اوراه پرته سیمه، که څور شمتي، مهترلام ولسوالی، لغمان ولایت، ننګرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان (الپنا، ګندهارا، آریانا... . زمکه).
ټې. پېیلي بنه: وګړني پېیله.
جې. سندرغاړو ویلې: سرغندوي وګړني سندرغاړي ملاجان ملاګي ویلې ۱۳۲۲لېږدي شا او خوا کې ویلې.
چې. ښکالوه: مین څخه مینې پالنې لوړ حس تمه، د ناګنلتوب لوری، ژوند ربښت ته تن ابښودل او زور هواویچې د تاثیر پنځې زېږنده ده.
ځې. منسوبه: ښځې ته.
څې. ګڼه: ۴.
خې. چوپړی: ۹۱.
دې. راټولونکي نوم: پینده محمد زهیر.
ډې. لیکی دی که لیکنه: غوړشکه د لنډیو.
رې. چاپ کال: ۱۳۱۰ لېږدی (۱۹۳۲ زېږدی).
ړې. کړه شوې Action Req'ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۲
زې. خبرداری (Caution):۲
ژې . کنټرول کې (In control): ټول
ږې. الیده بسپنه ورکول:. د دننې سکالو، د پښتون پښت پښتپوهنه یې پنځه ده، دا نو داسې نه ورته نه شو ویلی چې دا په ۱۳۱۰ لېږدي کې په لاسې لیک په استقلال لېسه کې کښلې، ۱۳۱۸ لېږدي کې پښتو ټولنې ته سپارلې او د ټاټوبي په ملي ارشف کې خوندې کړې. چې دا دې لرغون پېر سره اړه و نه لري، یا دې لرغونوالی و نه لري، د دې له پاره چې اوس له ټاپن شوي، لرغون کې یې شتون نه درلود، په لرغون پېر کې یې شتون درلود خو په اوس پېر کې خوندي شوي او کړه شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. ټیکۍ پېخلیک له لرغون پېر څخه دا کره سپینې ته راوباسي چې له لرغون پېر څخه ژوي (انسان) په ازاده هواېچه، ارته ځمکه کې ژوند و کړي، ځانته د ژوند ملګري پیدا کړي، خپل پښت اوږدو کلونو ته رمټ و رسوي، په لوړه لېوالتیا رښتې مینه و کړي؛ مینه و پالي، د مینې درناوی و کړي، چې څښتن ترې خوښ شي، خپلې جوړې ته خوښې ورکړي، ودنه ورسره وکړي؛ په ښادۍ کې یې نورې وګړې ستاینه و کړي؛ ټیک یې په تندې کړي او برابرې پېیلې ورته و وایي. د دې له پاره د پښتو له ټولو پېیلو څخه درېیم لرغونی پېخلیک ټیکۍ پېیله لري، چې چې د ټیک سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري. پېخلیک (تاریخ) یې له نن ۲۰۱۷ زیږدي څخه ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر ته رسېږي.

۱۳. ۱. ۵ د پیل پېر پېخلیک (تاریخ) لومړی ټیکۍ بېلګه

▲ ټیک په تندي پېزوان په شونډو

اوګۍ په غاړه د جلۍ مزه کوینه

سپړنه (تشریح، د غټوغټو ټکو څرګندونه):.

اې. پېیله: لرغونې ټیکۍ.

بې. پېیلن یا پېیلنه: پېژند څرګند نه دی.

پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زیږدي څخه ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر دی.

تې. ځای: بغل، خزانې غونډۍ نه لاندې، شمټۍ، الېنګار د سین غاړه، اوراه پرته سیمه، که څور شمټې، مهترلام ولسوالۍ، لغمان ولایت، ننګرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان (الېنا، ګندهارا، آریانا... . زمکه).

ټې. پېیلې بڼه: وګړنې پېیله.

جې. سندرغاړو ویلې: پېژند څرګند نه دی.

چې. ښکالوه: مینې پالنې لوړ حس، د ګڼلټوب لوری، ژوند رښت، د ښادۍ شېبه، خوشحالۍ او ودنې هواویچې د تاثیر پنځې زیږنده ده.

ځې. منسوبه: ښځې ته.؛ څې. ګڼه: ۵.؛ خې. چوپړی: ۹.

دې. راټولونکې نوم: د لیکوال پېژند څرګند نه دی.

ډې. لیکی دی که لیکنه: منتخبات لغات متفرقه پښتو، خطي نسخه (کلمې کښلې یا په قلم لیکلې) ملي ارشیف.

رې. چاپ کال: ۱۳۱۲ لیږدی (۱۹۳۴ زیږدی).

ړې. کړه شوې Action Req’ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۱

زې. خبرداری (Caution):۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژې . کنټرول کې (In control): ټول

ږې. الیده بسپړه ورکول:. د دنني سکالو، د پښتون پښت پښتپوهنه یې پنځه ده، دا نو داسي نه ورته نه شو ویلی چې دا په ۱۳۱۲ لېږدي کې په لاسي لیک کې کښلي، ۱۳۱۸ لیږدي کې پښتو ټولنې ته سپارلې او د ټاټوبي په ملي ارشف کې خوندي کړي. چې دا دې لرغون پېر سره اړه و نه لري، یا دې لرغونوالی و نه لري، د دې له پاره چې اوس ټاپڼ شوي، لرغون کې یې شتون نه درلود، په لرغون پېر کې یې شتون درلود خو په اوس پېر کې خوندي شوي او کره شوي دي.

۱۳. ۱. ۶ د پیل پېر پېخلیک (تاریخ) دوېیمې ټیکۍ ښېلګه

د سپینو غاښو یې برېښنا شوه

چا ویل ږلۍ ده چا ویل واوره اوروینه

سپړنه (تشریح، د غټوغټو ټکو څرګندونه):.

اې. پېیله: لرغونې ټیکۍ.

بې. پېیلن یا پېیلنه: پېژند څرګند نه دی.

پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر دی.

تې. ځای: بغل، خزانې غونډۍ نه لاندې، شمتی، الېنګار د سیند غاړه، اوراه پرته سیمه، که څور شمتي، مهترلام ولسوالی، لغمان ولایت، ننګرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان.

ټې. پېیلې بنه: وګړنې پېیله.

جې. سندرغاړو ویلي: پېژند څرګند نه دی.

چې. ښکالوه: ودنپالنې لوړ حس، د ناوې ستاینه، د ښادۍ شبېه، په لرغون پېر کې به د هغه پېر اسلامې دود په سټه ناوې او شا د ونې لاندې راوستل او بیا به د کهول مشر لاسونه یوه بل ته ورکول، د ګډ ژوند ورمونه او کړنلارې به یې ورته کولې، د ژوند او ټبر ډېرېدو دعا به یې ورته کوله.

حې. منسوبه: ښځې ته.

څې. ګڼه: ۶.

خې. چوپړی: ۵۳.

دې. راټولونکي نوم: پینده محمد زهیر.

ډې. لیکی دی که لیکنه: غوړشکه د لنډۍیو، خطي نسخه (کلمي کښلې یا په قلم لیکلې) ملي ارشیف.

رې. چاپ کال: ۱۳۱۰ لېږدی (۱۹۳۲ زېږدی).

ړې. کره شوې Action Req’ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۲

زې. خبرداری (Caution):۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴. د مصری پېخليک له لرغون پېر څخه دا کره سپيني ته راوباسي چې له لرغون پېر څخه ژوي (انسان) يوه بل ته زور په ډاګه کړي، تورې د ځان ساتلو او بېلا بېلاو غوڅوني له پاره ترې ګټني واخلي، په جګړې کې يې په کار کړي، په ښه پام يې ورغوي، په غوره مېچه برابرې وي، ښکلې يې و ساتي، وار په وار يې تېرې کړي. د دې له پاره د پښتو له ټولو پيېلو څخه څلورم لرغونی پېخليک مصری پيېله لري، هغه دوې سرې پيېلې ته وايي چې د لرغون مصری تورې او مصری سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړني، څرنګوالی او څرګندوالی لري. او پېخليک (تاريخ) يې له نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷،۴۵۳ کاله وړاندې تېر پېر ته رسېږي.

۱۳. ۱. ۷ د پيل پېر پېخليک (تاريخ) لومړی مصری بېلګه

▲ سپوږمۍ يه! سر وهه، راخيږه
يار مې د ګلو لو کوي ګوتې رېبينه

سپړنه (تشريح، د غټوغټو ټکو څرګندونه):.

اې. پيېله: لرغوني مصری.
بې. پيېلن يا پيېلنه: پېژند څرګند نه دی.
پې. پېخليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷،۴۵۳ کاله وړاندې تېر پېر دی.
ټې. ځای: بغل (هندوکش د غرونو لړی لاندې، د ټيټنګونو، غونډی، کروندو او لمک د سيند تر منځ شتون لري)، خزاني غونډی نه لاندې، شمټی، الينګار د سيند غاړه، اواره پرته سيمه، که څور شمټی، مهترلام ولسوالی، لغمان ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پيېلې بڼه: وګړني پيېله.
جې. سندرغاړو ويلې: سرغندوي وګړني سندرغاړي ملاجان ملاګي او ګل محمد اوستاد ويلې ۱۳۲۲ليږدي شا او خوا کې ويلې.
چې. ښکالوه: د ميني پالنې لوړ حس، د ټاټوبې چارپېريال او هواويچې د تاثير پنځې زېږنده ده.
ځې. منسوبه: ښځې ته.؛ څې. ګڼه: ۷.
خې. راټولونکي نوم: پينده محمد، عبدالروف، مجاوير.ا، سليمان لايق... .
دې. ليکی دی که ليکنه: ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر دی.
ډې. چاپ کال: پ. م. ۱۳۱۰، ع. ر ۱۳۳۷، م.ا ۱۳۵۸، س. ل او م.ا ۱۳۶۱
رې. کړه شوې Action Req’ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۴
ړې. خبرداری (Caution):۴؛ زې. کنترول کې (In control): ټول

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژې. الیده بسپنه ورکول:. د دې مصرۍ وګړني انګېرنه داسې ده، چې د پسرلي په موسم کې به د سوما؛ (هوما) بوټی د لته خازاني غونډۍ سره پاس ټیټنګ منځ کې هندوکش د غرو لمنو کې ټولیده. خو په داسې پېر کې به د شپې له پلوه دا کار کې ده، چې د ۱۴ او ۱۵ سپوږمۍ شپه به وه. ځوانانو به دا بوټي رېبه او پېغلو به ټولوو. کله به چې دا بوټي را ټول شو بیا به ترې زوخا تیاره شوه او خلکو به ډېرو ګرانو، منلو مېلمنو ته په مېلمستیا ګانو کې د برږو پۍ (ژاولو) او له نورو خوږو سره یو ځای اینوده... . ویل کېږي چې دا مصرۍ یوې پېغلې خپل مین ته په داسې شېبه کې ویلې (اچولې) چې مین یې د اوما لو کاوو نو ځکه یې په سپوږمۍ غږ کړی چې ژر را خېږه، نه چې زما مین په تیاره کې ګوتې پرې نه کړي.
لکه څنګه چې راپور شوي د دوی هر یوه په واسطه؛ هر یو د سترګو تور، د پښتو ژبې ستورو، درنو ښووندو او پوهانو نوموړې مصرۍ په خپلو لیکو او کښلې کې په لاندې بڼه کښلې ده.

۱:. پینده محمد زهیر په خپل غوړشکه د لنډیو کښلې کې، داسې کښلې.

سپوږمۍ یه! سر وهه، راخېږه
چې زما جانان د تورو غرو مزل کوینه
(پینده محمد، ۱۳۱۰ لیږدی، ۱۴۵ چوپړی)

۲:. د سپوږمیه کړنګ وهه راخېږه، له چاپه تېره شوې کښلې لیکوال د پښتونخوا د شعر هار او بهار، جېمز ډارمستټر له کښلې ورسته کښلې.

,, سپوږمۍ یه! کړنګ وهه، راخېږه
یار مې د ګلو لو کوي ګوتې رېبینه،،

۳:. عبدالروف بینوا په خپل کښلې کې، د لنډۍ په بڼه داسې کښلې.

,, سپوږمۍ یه! سر وهه، راخېږه
زما لالی د لویو غرو مزل کوینه،،
(عبدالروف ، ۱۳۳۷ لیږدی، ۵۳ چوپړی)

۴:. پوهندوی دوکتور مجاور احمد زیار په خپل کښلې کې، داسې کښلې.
,, سپوږمۍ یه! سر وهه، راخېږه
زما اشنا د تورو شپو مزل کوینه،،
(مجاویر، ۱۳۵۷ ل، ۱۱۶ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵. سلیمان لایق او مجاور احمد زیار مومند په خپل وار سره یوه له بل سره په ګډه داسې کښلې.

,, سپوږمۍ یه! سر وهه، راخېژه
جانان د ګلو لو کوي ګوتې رېبینه

سپوږمۍ یه! سر وهه، راخېژه
زما لیلی د تورو غرو مزل کوینه،،

(لایق او مجاویر، ۱۳۶۱ لېږدی، یولس چوپړی)

۶:. پوهندوی ډاکټر محمد رحیم الهام په خپل کښلې کې، د لنډۍ په بڼه داسې کښلي.

,, سپوږمۍ یه! سر وهه، راخېژه
زما لالی د لویو غرو مزل کوینه،،

(محمد رحیم،۱۳۷۹ لېږدی، ۱۰۲ چوپړی)

۷:. پوهاند دوکتور مجاور احمد زیار په خپل کښلې کې، د لنډۍ په بڼه داسې کښلې.

,, سپوږمۍ یه! سر وهه، راخېژه
زما اشنا د تورو شپو مزل کوینه،،

(مجاویر، ۱۳۸۸ ل، ۱۷۱ چوپړی)

۸:. پوهاند د تاریخ پروفیسور شهسوار سنګروال داسې کښلې ده.

,, سپوږمۍ یه! سر وهه، راخېژه
یار مې د ګلو لو کوي ګوتې رېبینه،،

(شهسوار، ۱۳۹۰ لېږدی، ۵۹ چوپړی)

۹:. پوهندوی لال باچا ازمون په خپل کښلې کې، د لنډۍ په بڼه داسې کښلې.

,, سپوږمۍ یه! سر وهه، راخېژه
زما لالی د لویو غرو مزل کوینه،،

(لال باچا، ۲۰۱۵ زېږدی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

کره بڼې:. سړۍيه!، سپوږمۍ يه!، شپونکۍ يه!، نړۍ وال، پېنۍ ييبره، غونډۍ ټال، نړۍ جال کې د غبرګغږې يې (ۍ) غبرګغږ وساتل شي، ۍ ترې و نه غورځول شي تر ټولو غوره او کره پښتو راځي. له وټېزي (اقتصادي) اړخه هم په برېښنايي ټولوالو کې غوره راځي چې ,ۍ، و نه غورځول شي، که و نه ځورځول شي د ,, ـ مۍ يه ،، غږ ور کوي او که وغورځول شي د ,, ـ ميه، غږ ور کوي. لکه لاندې نا کره بڼې:. سپوږميه!، شپونکيه!، نړيوال، پېنييبره، غونډيټال، نړيجال... .
د دې پيله ساده برابر وي دا؛ چې پارنويکی دلته دوې مانا خندي:.
لومړۍ:. يه (نه يا اا) (سپوږمۍ نه، سپوږمۍ اا يا داسې مه کو کوه سپوږمۍ) د نه ځواب له پاره يې وايو. لکه تر اوسه پورې دې دا ليکی لوستلی دی؟، يه (نه يا اا.Uh-uh). په دې بڼه غږ لري، لکه په ډډ کې دوې د ډې (ډ) ابېڅې خوا په خوا راغلې، په اا (نه، يه) کې دوې د اې (ا) ابېڅې خوا په خوا راغلي. د لومړې ټوله هوا په تالو کې ساتل کېږي او خوله ډېره وازېږي، او په دوېيم ا کې بيا هوا په خوله کې لږه خو په ستونې کې ويل کېږي او ژبکۍ لړزوي. بله دا چې اا (نه، يه) نه شمېر نوم ۱۱ شمېر ګڼه يوولس دی، نه ۱.۱ په بڼه د لومړي څېرکي لومړی سرليکه يا د مخکنې سرليک شمېر ګڼه دی او نه لنډوون دی لکه ا.ا (اسلامي افغانستان).
دوېيم:. بلنويکی:. يه د ای! سپوږمۍ په ډول مانا خندي.
لکه:. يه کربانه!، يه پښتيانه!، يه ځلميه!، يه بچيه!
د پښتو ژبې د څپېز خجيز ټولوالې په سټه خبره، وينا، ويکي غونډ او غونډله په څلورګونو څپو څخه په هره يوه څپه باندې تر پايه پورې ورته زورنه راځي. يا به په لومړۍ يا دوېيمه، يا درېيمه يا څلورمه څپه زورنه راځي. د څپېز خجيز ټولوالې په سټه هم چې يې (ۍ) و نه غورځول شي، روغ راځي چې هره، هره خبره، وينا، ويکي غونډ او غونډله ويکيی د څلور ګونو څپو تابع ده. دا هم څلور څپېز غونډلې دي.
د هغوی ټولو درنو چې پر دې دنيا دي تر دې دمه او که په هغې دنيا دي، الله ج دې د دوی د زړه ارمانونه پوره کړي. د تللو ډېر درناوی کوو، خدمتونه ته يې درناوی کوو، خو ليکنې رمتې کوو او په نوي پېر کې يې روغې پيلې سپينې ته راوباسو او کره کوو يې، اوسنې پېر سره اوږه ورکو او مخ په وړاندې ځو.
په ټولو کې تېروتنې کره شوي دي، چې (ناکره بڼه د چه) کارولې، اوږده ې (يې نرمه يې يا ی کارولې، کامه (،) او ندايه (!) يې نه ده کارولې، وت (سپيس يا واټن يې نه دی کښلی او ور سره ږې (ږ) يې ژې (ژ) ناکره بڼه کارولې چې کره شوې ابڅې په سره رنګ کره شوي دي.
بل لورې ته نومړې پښتو پېيلې ځانګړې ځانګړنې مصری ته ورته دي، لنډۍ، ټپه او ټيکۍ ته ورته نه دي، نوموړې مصری د پښتو وګړني لرغونې پېيله مصری ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۸ د پيل پېر پېښليک (تاريخ) دوبيمې مصرۍ بېلګه

▲ سپينه خولګۍ دې راته ژوې
که په چړو کې نرۍ لار وي در به شمه

سپړنه (تشريح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.

اې. پېيله: لرغونې مصرۍ.
بې. پېيلن يا پېيلنه: پېژند څرګند نه دی.
پې. پېښليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷،۴۵۳ کاله وړاندې تېر پېر دی.
تې. ځای: شمټۍ، که څور شمټي، الېنګار د سيند غاړه، اوراه پرته سيمه، مهترلام، لغمان ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېيلې بنه: وګړني پېيله.
جې. سندرغاړو ويلې: پېژند څرګند نه دی.
چې. ښکالوه: لېوالتيا لوړ حس، له خپلې ميرانه، په لرغون پېر کې به چې ژوي تر هغه يې ټاکلې نخښې د يارۍ نه وي پوره کړې، د ګډ ژوند موخو ته به نه رسېده. سپينه خولګۍ يا پېغلې تر لاسه کول داسې و لکه په تېرو چړو چې مزل کوي، نو اړينه وه چې له ډېر پام څخه به لېوال پام اخسته.
ځې. منسوبه: ښځې ته. څې. ګڼه: ۸. خې. چوپړی: ۶۴.
دې. راټولونکي نوم: پينده محمد زهير.
ډې. ليکې دی که ليکنه: غوړشکه د لنډيو، خطي نسخه (کلمي کښلې يا په قلم ليکلې) ملي ارشيف.
رې. چاپ کال: ۱۳۱۰ لېږدی (۱۹۳۲ زېږدی).
ړې. کړه شوې Action Req'ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۲
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې . کنټرول کې (In control): ټول
ږې. اليده بسپنه ورکول:. د دنني سکالو، د پېغلې او ځلمي غوراوی، د چړو پېژند، د پښتون پښت پښتپوهنه يې پنځه ده، دا نو داسې نه ورته نه شو ويلی چې دا په ۱۳۱۰ لېږدي کې خوندي شوې. چې دا دې لرغون پېر سره اړه و نه لري، يا دې لرغونوالی و نه لري، د دې له پاره چې اوس ټاپن شوې، لرغون کې يې شتون نه درلود، په لرغون پېر کې يې شتون درلود خو په اوس پېر کې خوندي شوې او کړه شوې ده، په ورته بڼه د دې سيمې تر ۱۰۰۰۰ ډېرې داسې پېيلې دي چې د لرغون پېر دي. هر ابېڅی، هر ويکيی، هر غونډ او هره غونډله يې د پښتو ژبې دی او لکه د نورو ژړو ژبو په بڼه لرغون پېر لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۹ د لرغون پېر پېخلیک (تاریخ) لومړۍ مصرۍ بېلګه

دا الېنګار ځیرې! ځیرې ده

هرې ځیرې نه یې د وینو بوی راځینه

سپړنه (تشریح، د غټوغټو ټکو ځرګندونه):.

اې. پېیله: لرغونې مصرۍ.

بې. پېیلن یا پېیلنه: پېژند ځرګند نه دی.

پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۲۳۳۴ کاله وړاندې تېر پېر دی.

تې. ځای: پنجکوره، سنګر، الېنګار ولسوالی، لغمان ولایت، ننګرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان.

ټې. پېیلې بنه: وګړني پېیله.

جې. سندرغاړو ویلې: جمت الله.

چې. ښکالوه: د مینې پالنې لوړ حس، میرڅمن ته د ولاړېدلو، د لغمان زرغون چارپېریال او هواویچې د تاثیر پنځې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

ځې. منسوبه: نر ته. څې. ګڼه: ۹.

خې. چوپړی: پېژند ځرګند نه دی.

دې. راټولونکې نوم: پېژند ځرګند نه دی.

ډې. لیکی دی که لیکنه: پېژند ځرګند نه دی.

رې. چاپ کال: پېژند ځرګند نه دی.

ړې. کړه شوې Action Req’ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې): ۰

زې. خبرداری (Caution): ۰

ژې . کنټرول کې (In control): ټول

ږې. الیده بسپنه ورکول:. د الیګزندر یا ماکیدانسکي یا اسکندر مقدوني ۳۲۶ مخزېږدي کې دوې میاشتې لمپاکا کې تړاکونه و کړه، دوې میاشتې یې د دې سیمې ډېرې ټبر تالا وا لا کړه، میرنو ورته کورونه پرېښودل. غرونو او درځنۍیو سیمو د هندوکش (ساوو، کنده ګل، سوی مخ، واورو مخ، ځینګوړا، سالو، تګ، کاوون، تبۍ او درې) ته لاړه. چې په ښځړو راوړلو کې د مقدوني میرڅمن ډېرې نېزې، تورې او سپرې ماتې شوې، دواړو لورو ته ډېر ژور ټپونه ورسېدل، ډېرې ځنګي ځېرې یې ځیرې ځیرې کړلې، له یوه لوري د لمپاکا ټوله زورروره ګڼه ګوڼه له زوروړو ښځړو په پیله کې په شا تمبل کېدله، چې ټوله اواره سېمه یې په وینو وینخښتې کړه، په سنګره کې یې ورته د ځواک له پاره د وسپنې وېلې کولو پېنځه کورې و رغولې، چې خپلې نېزې تورې او سپرې ورغوي، له همغه پېره نومړي کلي ته پنجکوړه وایي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۱۰ د لرغون پېر پېخليک (تاريخ) لومړی ټپې بېلګه

▲ جانان چې ته ماته يې ويلي

د پړوايي مشنګ چې ګل شو ری به شمه

سپړنه (تشريح، د غتوغتو ټکو ځرګندونه):.

اې. پېيله: زړه ټپه.

بې. پېيلن يا پېيلنه: پېژند ځرګند نه دی.

پې. پېخليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي ځخه ۲۳۳۴ کاله وړاندې تېر پېر دی.

تې. ځای: منجلام، پړوايي، اړوکی، الېنګار ولسوالی، لغمان ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان.

ټې. پېيلې بڼه: وګړني پېيله.

جې. سندرغاړو ويلې: پېژند ځرګند نه دی.

چې. ښکالوه: د مېنې او مينې پالنې لوړ حس، د لغمان زرغون چارپېريال او هواويچې د تاثير پنځې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

ځې. منسوبه: ښځې ته.

څې. ګڼه: ۱۰.

خې. چوپړی: پېژند ځرګند نه دی.

دې. راټولونکي نوم: پېژند ځرګند نه دی.

ډې. ليکی دی که ليکنه: پېژند ځرګند نه دی.

رې. چاپ کال: پېژند ځرګند نه دی.

ړې. کړه شوې Action Req’ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۰

زې. خبرداری (Caution):۰

ژې . کنټرول کې (In control): ټول

ږې. اليده بسپڼه ورکول:. د اليګزندر يا ماکيدانسکي يا اسکندر مقدوني ۳۲۶ مخزېږدي کې دوې مياشتې لمپاکا کې تراکونه وکړه، دوې مياشتې يې د دې سيمې ډېرې تېر او اسونه تالا کړه، ميړنو ورته کورونه پرېخښودل. غرونو او درځنيو سيمو د هندوکش (ساوو، کنده ګل، سوی مخ، واورو مخ، ځينګوړا، سالو، تګ، کاوون، تبې او درې) ته لاړه، چې په شخړو راوړلو کې د مقدوني ميرځمن ډېرې نېزې، توري او سپرې ماتې شوې، دواړو لورو ته ډېر ژور ټپونه ورسيدل، ډېرې ځنکي ځېرې يې ځيرې ځيرې کړلې، له يوه لوري د لمپاکا ټوله زوروره ګڼه ګونه له زوروړو شخړو په پيله کې په شا تمبل کېدله، چې ټوله اواره سېمه يې په وينو وينخښتې کړه، په دې پېر کې د يوې پېغلې د ژوند ملګری د جګړې له پاره له خپل کاله ځخه و وته او دې ته يې د بېرته راتلو ژمنه کړې وه،

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۱۱ د لرغون پېر پېخلیک دوېیمې مصرۍ او لومړۍ لنډۍ بېلګه

د پېغلو پېغور ورکولو یوه تربله ځوابونه.

▲ مه سیندغاړي کې مه یې نوم کې
نېزې یې نه شته اورلړوني ګرځوینه

▲ مه سنګره وال کې مه یې نوم کې
اوبه یې نه شته مخ په لاړو وچوینه

سپړنه (تشریح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.

اې. پېیله: لرغوني مصرۍ.
بې. پېیلن یا پېیلنه: پېژند څرګند نه دی.
پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۲۳۳۴ کاله وړاندې تېر پېر دی.
تې. ځای: ګرمکاچ، الېنګار سیند غاړه، الېنګار ولسوالی، لغمان ولایت، ننګرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېیلې بڼه: وګړني پېیله.
جې. سندرغاړو ویلې: پېژند څرګند نه دی.
چې. ښکالوه: پېغور افساني، میرځمن ته د ولاړېدلو، د لغمان زرغون چارپېریال او هواویچې د تاثیر پنځې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوړوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: نر ته. څې. ګڼه: ۱۱.
خې. چوپړی: پېژند څرګند نه دی.
دې. راټولونکي نوم: پېژند څرګند نه دی.
ډې. لیکی دی که لیکنه: پېژند څرګند نه دی.
رې. چاپ کال: پېژند څرګند نه دی.
ړې. کړه شوې Action Req’ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰ ژې. کنټرول کې (In control): ټول
ږې. الیده بسپېنه ورکول:. د دې مصرۍ او لنډۍ افسانه او وګړني انګېرنه داسې ده، په ۳۲۶ مخزېږدي اسکندر په سنګر کې د ښځړو په لړ پنډغاله و وهه له او دمې ځای یې ځانته جوړ کړه، په دې پېر کې به ښتانه اتلان د شپې په تیارو کې ګرځېدل، د میرځمنو څارکښې به وو، ځینې پېر به د ودنې له پاره پېغلې یوه بل کلي او سمې ته په پټه تللې، نو د خپلو څارکښو به چې د پېژند غږ کوو چې تاسو څوک یئ؟ دوی باندې یې د وېرې اثر شینده، دوی له سنګره کلي څخه سیند غاړې ته راغلې وې، او سیندغاړۍیو ته یې پېغور د څیرې کونکو وسلو او سوی غوره سمبالتیا ور کوو، دا بل لوري هغوی ته د اوبو کمتون او لږې ګټه اخستنې پېغور ور کوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۱۲ د زوړ پېر پېخلیک لومړۍ مصرۍ بېلګه

مینه روا که ناروا ده
په کومه مینه چې اخلاق ناولی شینه

سپړنه (تشریح، د غتوغتو ټکو ځرګندونه):.

اې. پېیله: زړه مصرۍ.
بې. پېیلن یا پېیلنه: پېژند ځرګند نه دی.
پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۱۳۶۱ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۳۷ لېږدې (۶۵۸ زېږدي).
تې. ځای: مندره وړ، وربښم لار، زوړ کلی، قرغه یي ولسوالی، لغمان ولایت، ننګرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېیلي بڼه: وګړني پېیله.
جې. سندرغاړو ویلې: اوستاد ګل محمد ګلکي ۱۳۲۲ لېږدي کې ویلې.
چې. ښکالوه: د اسلام پالني لوړ حس، دینپوهني زده کړې د تاثیر پنځي زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: نر ته. څې. ګڼه: ۱۲.
خې. چوپړی: پېژند ځرګند نه دی.
دې. راټولونکي نوم: پېژند ځرګند نه دی.
ډې. لیکی دی که لیکنه: پېژند ځرګند نه دی.
رې. چاپ کال: پېژند ځرګند نه دی.
ړې. کړه شوې Action Req’ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې . کنټرول کې (In control): ټول
ږې. الیده بسپړه ورکول:. اسلامي لښکرې چې ټاټوبي ته راغللې، له درنو او اوږدو جګړو ورسته، د خبرو او ناستې له لارې سره د محمد رسول الله اسلام دین منلو ته غاړه کېښوده، د نوي دین د زاړه اسلام دین له ارکانو سره بېلوالی شتون درلود، ځینې کړنو کچې په کې ډېرې او د ځینې کړنو کچې په کې کمې وې، د دې ټولو کچو پوهېدلو باندې چې د وګړي له ځاني پېژند سره اړېکه لري، چې په ټاکلو ارکانو ځان برابر او په روغه اسلامېچه ژوند پر مخ بوزي، اړتیا یې دي ته وه چې له عالم څخه چې کړ او ژبه یې یوه وه، پوښتنه وکړي، مینه کول روا دي که ناروا، هغه ورته وایي، هغه مینه نارو ده چې اخلاق خرابوي، سلوکو ته خنډ جوړ وي، په رښت کې مینه روا ده، مین له مینې سره د دې له پاره مینه کوي، چې نوی ژوند ځانته جوړ کړي او تر پاینې ورځې سره ګډ وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۱۳ د زوړ پېر پېخلیک لومړی لنډی بېلګه

▲ داسې چې ته وې داسې زه ومه
داسې به شې لکه دا څه چې داسې یمه

سپړنه (تشریح، د غتوغټو ټکو څرګندونه):.

اې. پېیله: زړه لنډی
بې. پېیلن یا پېیلنه: پېژند څرګند نه دی.
پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۱۳۶۱ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۳۷ لیږدې (۶۵۸ زېږدی).
تې. ځای: نیم نانی، کلاټکه، سلینګار، الېنګار ولسوالی، لغمان ولایت، ننګرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېیلې بڼه: وګړني پېیله.
جې. سندرغاړو ویلې: پېژند څرګند نه دی.
چې. ښکالوه: دین پالنې لوړ حس، منځنې ژوند ته د وګړو هڅه ونه، د پنډوسې په سر د ښه کړو وړو سپارښتنه ده، ادبېږ چارپېریال او هواویچې تاثیر زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: نر ته.
څې. ګڼه: ۱۳.
خې. چوپړی: پېژند څرګند نه دی
دې. راټولونکي نوم: مولوي احمد خان لغمانی
ډې. لیکی دی که لیکنه: پېژند څرګند نه دی.
رې. چاپ کال: پېژند څرګند نه دی.
ړې. کړه شوې Action Req’ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې . کنټرول کې (In control): ټول.
ږې. الیده بسپنه ورکول:. زما د اسلامي فنونو استاد په ۱۳۷۴ل کې احمد خان د امیرخان زوی چې د ظاهر شا د پېر ستر عالم او د لغمان د تالبانو امیر و، د کڅور شمټي شیخ او خطیب. وېل یې راته چې حبیب الرحمن مې شاګر و، چې ولایت باندې پیلنی حمله و شوه، داود خان په امر لومړی بندي زه او زما زوی وو، د نور محمد پر ګدی له کډوالی ته اړ شوم. دیر کې مې شاګرد خطیب و، پېښور ته مې لیدو ته راغی؛ ویلې اوستاده راځه زموږ خطیب شه، دیر کوټکي میدان کې خطیب وم، زموږ د مذهب په سته وګړو ته په خپله ژبه ورم او لاربنونه ډېره ښه وي د هدایې په سته هم. خو مشکات په سته نېغه خطبه وایې، دا مې په ۱۳۵۹ الته ویلې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۱٤ د زوړ پېر پېخلیک لومړی ټپه او دوپیمې مصری بېلګه

جانان مې ټپ پر ټټر و خوړ
په جګ مغزی د کلو پېغلو کې ګرځمه

له سپینې تورې نه دې ترپلود
په بېګانی درکړې خوله پښېمانه یمه

سپړنه (تشریح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.

اې. پېیله: زړه ټپه او مصری
بې. پېیلن یا پېیلنه: پېژند څرګند نه دی.
پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۱۰۷۳ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۳۲۲ لیږدې (۹۴۴ زېږدي).
تې. ځای: بوست، کښکرګا، لښکرګا ولسوالی، هېلمند ولایت، کندهار زون، سویل ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېیلې بنه: وګړنې پېیلې.
جې. سندرغاړو ویلې: پېژند څرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د ټاټوبي پالنې لوړ حس، زړورتیا، ځیرکتیا، پوهې، ځیګټوب او سرخندنې د تاثیر پنځي زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: ښځې ته.
څې. ګڼه: ۱۴.
خې. چوپړی: ۲۷۶.
دې. راټولونکي نوم: اوستاد عبدالحی حبیبي.
ډې. لیکی دی که لیکنه: تذکرة الشعراء ,, پټه خزانه،،.
رې. چاپ کال: ۱۳۳۹لیږدی (۱۹۶۱ زیږدی).
ړې. کړه شوې Action Req'ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۲
زې. خبرداری (Caution):۲
ژې. کنټرول کې (In control): ټول.
ږې. الیده بسپنه ورکول:. په ۱۳۲۲ لیږدي د محمود هوتک پټې خزانې یوه نخسه د پښتو ټولنې لاس ته راغله او هغه یې حبیبي ته د ډېرې شننې او دری ژبې شرحې او ژباړې له پاره په لاس کې ورکړه، او نوموړی کار حبیبي په کابل، خوابګاه کې په ۱۳۲۳ لیږدي کې بشپړ کړه. دوېیم وار چاپ ته یې د دری ژبې شرحې او ژباړې سره چمتو کړ، دوېیم چاپ یې په ۱۳۳۹لیږدي کې د پوهنې وزارت د دارالتالیف ریاست کې تذکرة الشعراء ,, پټه خزانه،، ۵۰۰۰ ټوکه له چاپ سالامت تېر کړي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳ . ۱ . ۱۵ د زوړ پېر پېخلیک دوېیمې لنډۍ بېلګه

که د خانو لښکرې راغلې
زه به ګوملې ته د یار سلام ته ځمه

سپړنه (تشریح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.

اې. پېیله: زړه لنډۍ.
بې. پېیلن یا پېیلنه: ملک خانو خان مېرمن.
پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۹۷۹ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۴۱۶ لېږدې (۱۰۳۸ زېږدي).
تې. ځای: برمل، برمل ولسوالۍ، ښرینه، پکتیکا، پکتیا زون، افغانستان.
ټې. پېیلې بڼه: وګړنې پېیله.
جې. سندرغاړو ویلې: پېژند څرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د مینې پالنې لوړ حس، شخړې له بریا څخه د میره برې راوړو د تاثیر پنځې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوړوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: ښځې ته.
څې. ګڼه: ۱۵ .
خې. چوپړی: ۱۲۱ .
دې. راټولونکي نوم: افضل خان خټک (APZAL KHAN KHATIK).
ډې. لیکی دی که لیکنه: تاریخ مرصع (TARIKH I MURASSA PASHTU) *(Britannia Musorienal 2893)*.
رې. چاپ کال: ۱۲۶۳ لېږدی (۱۸۸۵ زېږدی).
ړې. کړه شوې Action Req'ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې . کنټرول کې (In control): ټول
ږې. الیده بسپڼه ورکول:. الیده بسپڼه ورکول:. د ابو المنصور سبکتګین محمود (غزنوي) تورک تر ټولو لویه او خونړۍ جګړه له هندو شاهی واکمن یا امیر د جاپاپالا Jayapala څخه چې ۱۰۰,۰۰۰ چمتو راټول کړل شویو هندو ځواکونو څخه د لغمانو په پند او سند په لغمان کې وګټله. ,, د مثال په بڼه کله چې غزنوي محمود د ۳۹۲ لېږدي نه تر ۴۱۶ لېږدیز ۱۷ واره د هند په لویه وچې لوی او واړه بریدونه و کړ لړ ولې له دېنه د مخه له ۳۹۰ لېږدي نه تر ۳۹۲ لېږدي پورې نومړي سلطان له جاپاپالا سره په جګړه کې د لغمان، پېښور، د آټک دواړه غاړې او یو شمېر نورې سیمې لاندې کړې وې. په ۴۹۷ ل- ۱۰۰۶ ز کال یې د هند راجه ګانو ته په ویهند کې ماتې ورکړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا چې ومو ویل محمود ۱۷ واري په هند برېدونه وکړ خو بشپړ بری يې تر لاسه نه کړ او يا لږ تر لږه يو واکمن و نه ګماره چې د ده د غوښتنو پخلی و کړي. ويل کېږي يوه ورځ د سلطان مور له خپل زوی محمود نه و پوښتل چې ولې؟ پرلپسې توګه په هندستان بريودنه کوې او کوم د پام وړ بری نه ترلاسه کوې؟ (په چټک برید به له غزني په ګوملې ته) سلطان بيا مور ته و ويل چې تاسو و وايئ څه و کړم؟
مور يې محمود ته و وېل چې د پښتنو په مشرانو او سردارانو غږ و کړه چې ستا ملاتړ و کړي.

په تاريخ مرصع کې افضل خان خټک د سلطان محمود يا دونه کوي او په اړه يې کاږي: ؛... ,, اته کسه د سردارانو د افغانو چې نومونه د دوی په کتابونو کې مسطور دي، يوه ملک خانو، ملک عامون، ملک داود، ملک يحيی، ملک احمد، ملک محمود، ملک عارف او ملک غازي په ملازمت د سلطان محمود غازي ته راغلل.،، (افضل، ۱۸۸۵ زېږدی،۱۲۱ چوپړی)

د دغو مشرانو په اړه ويل کېږي، چې کله په ۴۱۶ لېږديز کال سلطان محمود د سويلي هند د کاتيا وار پر سومنات برید وکړ نو دوی يو بل ته غږ و کړ چې تربورانو راځئ چې خپلې لمنې سره غوټه کړو.... څنګه چې د دوی ګڼې کميسونه په تن وو، يوه له بل سره يې لمنې و تړلې او بيا يې په سومنات برید و کړ. کله چې د سومنات دروازه ماته کړه که ګوري چې د لمانځنې بوت پرته له کوم تړاوونه د کوټې په هوا کې ځوړند دی.

مسلمانان ټول هک پک شول ان تر دې چې د دوی په عقيده يې اغېزه وښندله چې دا څنګه کيدلی شي، پرته له کومې ستنې بت په هوا کې ځوړند پاتې دی. سلطان هم ګوته په خوله وه. ولې کله چې د کوټې چت، ديوالونه وغورځول او ځمکه يې وکندله، وې ليدل چې په ډېر مهارت د وخت مهندس په ځمکه، ديوالونو او چت کې وسپنه کشونکې (مقناطيس، آهن روبا) داسې ځای پر ځای کړې وه، چې د بوت توله او توازن يې په هوا کې ساتلی و. د دغو مشرانو په لړ کې د يوه تن نوم په يوه لنډۍ کې هم ياد شوی چې په هغه مهال کې د کومې پښتنې مېرمنې ,, د خانو خان مېرمن وه، برمل کې ويلې وه، غوښته يې چې خپل اس باندې له برملې څخه کوز د ګوملې سيند ګودر ته شګين څخه انګور اډې لورې سترې مشې ته ورشي. ،، له خوا ويل شويده. لنډۍ داسې ده:

که د خانو لښکرې راغلې
زه به ګوملې ته د يار سلام ته ځمه،،

(شهسوار، ۱۳۹۱ لېږدی، ۱۰چوپړی)، (شهسوار، ۱۳۹۰ لېږدی، ۶۱چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۱٦ د زوړ پېر پېخليک دوبېيمې او دربېيمې ټپې؛ دربېيمې څخه تر اته لسمې لنډۍ او دربېيمې او څلورمې مصرۍ بېلګې

له مخې لرې شه دېواله
که چېرې باد د خراسان وي روغ به شمه

سپړنه (تشريح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.

اې. پېيله: زړه لنډۍ.
بې. پېيلن يا پېيلنه: مومن خان.
پې. پېخليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۸۱۷ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۵۷۸ لېږدې (۱۲۰۰ زېږدي).
تې. ځای: دکن، دکشينا، ستاپورا، کارناتاکا، بنګلور، د هندستان.
ټې. پېيلې بڼه: وګړني پېيله.
جې. سندرغاړو ويلې: پېژند څرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د ټاټوبي پالني لوړ حس، مېرمن يادولو رنځ او درد د تاثير پنځې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: ښځې ته.
څې. ګڼه: ۱۶.
خې. چوپړی: ۶۲.
دې. راټولونکي نوم: پوهاند د تاريخ پروفيسور شهسوار سنګروال.
ډې. ليکی دی که ليکنه: داستاني او هنري ادبيات.
رې. چاپ کال: ۱۳۹۰ لېږدی (۲۰۱۱ زېږدی).
ړې. کړه شوې Action Req’ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې . کنټرول کې (In control): ټول
ږې. اليده بسپڼه ورکول:. د دې ټپې ته دکنی ټپه هم وايي، چې مومن خان دکن کې ويلې ده، افسانه او وګړني انګېرنه داسې ده،
مومن خان د شيرينۍ کوژدهړن، چې د خوينديٰ (مومن خان کلی) ژوند کړ و، چې د کابل سيند په لوړه کمرډاګه يې کلا ده چې ورته د مومن خان کلا واي، ماهيپر له کوتل لاندې، د کابل جلال اباد په لوی واټ، د سروبي والسوالۍ اړوند پروت کلی د مومن خان کلي په نوم ياديږی. د دې کلا ختيځ ته خاورو پول او ماڼو کلی دی، لويديځ ته يې د ماهيپر تنګی غارو، سر ته شمال ته د خويندی او باغيچړ غرونه دي، وړاند مخامخ يې سويل ته د ګوړا منده، څمڅې ښکاربړي، سلګۍ او د ملاعمر کلي دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورونو په دې تږه و منله چې مومن خان به د پلار په پاتې ميرات نه ودووي، په خپله ګټنه دې پورته او ولوار پرې کړي.

دوی سره و منله؛ مومن خان د هېندوستان ته لاړه ګټنې په سې، دکن کې په يوه دښته کې، په اوښ سپره جلی سره مخ شو، چې د ښامار مړی ته د ځواکګدی وګړو پاينی مېلمستا د انجونو چې د دولت اباد کاکتيا وړانګل واکمن باچا لوره يا د ستاپورا لور اناره چمتو کړې وه، له کلي به په ناتار يو ښامار انجوني داړلې او خوړلې. واکمنو ورته د ژوغورلو په پاره تږه و کړه چې يوه، يوه جلی به ورته ړدو چې د دوی خوراک شي. موږ به ترې خوندي شو.

وار د اناري (انارګوډې، ګلغوټی، انارګلې) راغلی وو، د مومن پرې د سفر په پېر پام شو، خوا ته يې ورغی، خبرې يې ورسره پيل کړې، هغه ورته و ويل تاسو لاړ شئ دلته ښامار راځي تاسو به و خوري. هغه ورسره پاتې کېږي، خبرې ورسره کوي، ستاپورا دښته کې څه نه شته بې له دې دواړو، مومن خان ستړی دی، خوب وړی دی، خوب يې وړي، اناره يې سر په خپل زنګون کوي، چې د ښامار پشهار او اواز اوري له سترګو يې اوښکې بهېږي چې اوس به دا ښکلی ځوان هم له ما سره ګډ وخوري، وند يې کوه چې پرېږده چې له خوبه يې تېر کړي او و يې خوري، چې اوښکې يې د مومن په ښکلي مخ غورځېږي او هغه راپا سېږي، ښامار سره جنګ کوي، مومن خان باندې چې حمله کوي، هغه يې رټ په کريچ څېرې کوي، او په منځ دوې ځايه څرېږي، شاپېټ ياره يې نخښه له ځان سره وړي، اناره په خپل پلار سپاري.

پلار يې همده ته په نکاح کوي، او د ده مېرمن کېږي، له کال ځنډ ورسته، د مومن خان دې شپون (ګنجه، پک)غواړي چې دی بېرته کاله ته راولي په سې پل و هي، ځان دکن ته رسوي، وينې يې ورته وايي مور دې رنځوره ده او شيرينی ياربازه شوې، ځانته يې يار نيوله.
مومن خان ښايي ۲۱ کلن وي له احساساتو نه ډينګېږي، ګړندی خپل سفر لنډوي، خپل اس باندې سپرېږي او سفر پيل وي. که هر څومره ورته اناره زاری کوي چې مه ځه پاتې شه، ما يوازې مه پرېږده، ده ورته مېرړانه دود او ژبه خودلې وي، په يوه خبر والاړ وي او ځان رارسوي، ۲۳۹٦.۹۵ کيلومتر نيغ مزل يا ۲۵۰۰ کيلومتر مزل په ۲۱ شپو او ورځو کې ځان له دکن، دکشينا، ستاپورا، کارناتاکا، بنګلور، د هندستان نه ځان، خويندی (مومن خان کلی)، کوګامنده، سروبي ولسوالی، کابل ولايت، افغانستان (خراسان) ته ځان رسوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اس له سپې لرې تړې او ځان د تره کلا ته رسوي، هغه د اووه ورونو په منځ کې کټ کې وېده ده، مومن خان ځان سره دوې اند کړی وي، لومړی:. دا چې د کلا ور شيرينۍ تړې، که زنځير يې نه و تړلی ور خلاص وو نو پوهېږم چې يار بازه شوې، دوېيم:. انګر ته به په سې ورشم او په ويدو به يې په سينه لاس کېږدم، که غږ يې و کړه خو ياربازه نه ده او که غږ يې ونه کړه نو زما شک به ربښت شي زه به يې غلې په چړې و وژنم.

دی چې کلا ته ورځي ور تړل شوی نه دی، يوه شک يې ربښت شو، نېغ ورځي له ورونو څخه يې تېرېږي او د هغې کټ ته ځان رسوي، چې په سينه يې لاس ږدي. هغه کړېکه کوي چې اله! غله دي، ورونه يې را پاسېږي پرې د چړو وارونه کوي، اووه چړې يې وهي د ظفر خان په اخري چړې غږ کوي چې مړ مو کړم مومن خان يم.

ټول تره زامن يې اريانېږي، چې دا څخه و شو، ظفر خان و ويل چې ماته به ټول وګړي تانه او پېغور راکوي چې په خور مو خپل ورور و واژه، هغه ځان په کرېچ و وهه عمر يې و بخښه.

مړی يې دې غاړې خپل کلي ته راوړه. سلګۍ، ملاعمر ته خانجان چينې څخه يې مړی خاورو ته سپاره، چې کونډې مور يې ښايسته ځلمی زوی په وينو لت او ځېرې و ليده، په ليدو يې عمر وبخښه. اناري چې له شا يې ور په سې پل راخستی وو، چې دلته يې د دوی جنازه ولېدله، ډېره له زړه ژوره خفه شو، مونځ يې و کړه، ځنګون يې و وهه پرې، دې هم عمر و بخښه. شيرينۍ چې د دې ښځې دا حال وليده دې و ويل چې دا څوک ده، چې ځان يې دا سې و بخښه، خپله يې دوې رکاته لمونځ و کړه دي هم خپل عمر و بخښه، دوی ټول مړه شو.

اوس يې همدله خانجان چېينې څخه ادېره ده، دوی نږدې قبرونه، يوه لرې، ترې لس متره لرې د اس (دل دل) او سپې قبر هم خوا په خوا دی.

د مينې پالنې لوړ حس، سپېڅلې پښتيانه چارپېريال او هواويچې د تاثير پنځې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
لاندېنۍ ۳ لنډۍ د مومن خان دي ، ۱۲ لنډۍ، ۱ ټپه او ۲ مصرۍ شيرينۍ او يوه لنډۍ د اناري ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ تا د سفر موزې په پښو کړې
د زېړو ګلو باغ په چا سپارې مینه

▲ ما د سفر موزې په پښو کړې
د زېړو ګلو باغ په خدای سپارم مینه

▲ یار مې سپرېږي روانیږي
په نارنجي مخ مې سیلاب د اوښکو ځینه

▲ چې الته ځې خال مې سیې که
د هندستان د نجونو نه شته شنه خالونه

▲ د هندستان ولور ته ځمه
د هندستان جونې زما خویندې میندې دینه

▲ د هندستان ولور ته ځمه
د شیرینو ولور په خپل لاسو ګټمه

▲ چې مومن خان له ما جدا شو
بدن مې رېږدي زړه مې صبر نه کوینه

▲ په جدایي سره جدا شو
مومنه! کله به وصلت سره کوونه

▲ ما جدایي لیدلې نه ده
چې مومن خان رانه جدا شو وبه مرمه

▲ مومنه ځه الله دې مل شه
دا شینکی خال او زلفې تا لره ساتمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ مسافري په پوره زړه کړه
خولګۍ مې ستا ده که زه خاورې شم مینه

دا لنډۍ د اناري له لورې مومن خان ته ویل شوې، چې په هغه پېر کې به مومن ورته د ولور په اړه کیسې کولې، د هغه ځخه ورسته ورته په ځواب کې انارۍ دا لنډۍ ویلې ده، دې ته دکنی لنډۍ هم وايي.

▲ د هندستان ولور ته مه ځه
د شیرینو ولور له ما واخله مینه

▲ د مومن خان عقل کوتاه و
په نیمو شپو څوک د چا کور لره ورځینه؟

▲ ادې راکښېنه اور رابل کړه
د مومن خان په وینو رنګ شو بالښتونه

▲ مومن خو اووه چړې خوړلي
د ظفرخان د چړې ډېر فریاد کوینه

▲ د پاسه دوې جنازې راغلې
د مومن خان جنازه پېغلې جونې وړینه

▲ کرنګه مات دې شه لاسونه
په نیمو شپو دې مومن خان راوړ له کومه

▲ که زه خبر وای چې مومن دی
ما به خوني ظفرخان ولې ویښونه

▲ جانان زما په خولګۍ مړ دی
عالمه مه یې لمبوئ چې شهید شونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۱۷ د زوړ پېر پېښليک نولسمې لنډۍ بېلګه

د لته د هغو لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصرو يادونه کوو چې يوه ځانګړې مناسبت ته ويل شوي دي. نه يوازې تر شا يې يوه کېسه پرته ده، بلکې يو ټاکلی پېر هم په ګوته کوي او تاريخي ارزښت لري.

▲ تر مارګلې به در سره يم

په هندستان کې دې په خدای سپارم مينه

سپړنه (تشريح، د غتوغټو ټکو څرګندونه):.

اې. پېيله: زړه لنډۍ.
بې. پېيلن يا پېيلنه: پېژند څرګند نه دی.
پې. پېښليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۸۰۰ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۵۹۵ لېږدې (۱۲۱۷ زېږدي).
تې. ځای: اټک، اباسيند ژۍ، پېښور، خيبر زون، پښتونخوا.
ټې. پېيلې بنه: وګړني پېيله.
جې. سندرغاړو ويلې: پېژند څرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د مينې پالنې لوړ حس، مړۍ مندلو ته مېړه د لمسون د تاثير پنځې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: ښځې ته.
څې. ګڼه: ۱۷. خې. چوپړی: ۶۰.
دې. راټولونکي نوم: د تاريخ پوهاند پروفيسور شهسوار سنګروال.
ډې. ليکی دی که ليکنه: داستاني او هنري ادبيات.
رې. چاپ کال: ۱۳۹۰ لېږدی (۲۰۱۱ زېږدی).
ړې. کره شوې Action Req’ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې . کنټرول کې (In control): ټول
ږې. اليده بسپنه ورکول:. مارګله د هغې سيمې او غر نوم دی چې د پينډۍ او ټکسلا تر منځ لکه د يوې پولې په څېر اوږد غځېدلی دی. اټک نه آغاړې تر حسن ابدال او بيا تر ټکسلا؛ خان پور پورې پښتانه مېشت او ودان وو. خو له ټکسلا نه اخوا بيا ټول هندستان وو، له لنډۍ څخه جوتېږي چې هغه پېر ښايي انګرېزان هم لا هندستان ته نه وو راغلي، ياني هغه پښتون چې د غريبي له پاره هندستان ته روان و، نو مېرمنې يې ورته ويلې ده، چې تر مارګلې به زه ستاسو د درناوي له پاره درسره ملګرې يم خو په هندستان کې دې په خدای سپارم. له دې لنډۍ څخه د خلکو انګېرنه دا ده چې نومړې مېرمنې دغه لنډۍ په هغه پېر کې ويلې چې مېړه يې هندستان ته د سفر په نيت روان و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۱۸ د زوړ پېر پېخلیک شلمې او یوویشتمې لنډۍ بېلګه

اصیله وم کم اصله! وېورېم
کم اصل داسې مې ساتي لکه مغله

سپړنه (تشریح، د غټوغټو ټکو څرګندونه):.

اې. پېیله: زړه لنډۍ

بې. پېیلن یا پېیلنه: پېژند څرګند نه دی.

پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷۹۶ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۵۹۹ لېږدي (۱۲۲۱ زېږدي).

تې. ځای: نوتندک، یکاولنګ ولسوالی، بامیان ولایت، مرکز زون، مرکز ټاټوبی، افغانستان.

ټې. پېیلې بنه: وګړنې پېیلې.

جې. سندرغاړو ویلې: پېژند څرګند نه دی.

چې. ښکالوه: د تاوتریخوالي، غلامې، په خپلو کې د جګړو، ربړ، بې پتې، بې ننګي چارپېریال او هواویچې تاثیر زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

ځې. منسوبه: ښځې ته.

څې. ګڼه: ۱۸.

خې. چوپړی: پېژند څرګند نه دی

دې. راټولونکې نوم: (سلېمان او مجاویر، ۱۳۶۳ لېږدی، ۳۳۰ چوپړی)

ډې. لیکی دی که لیکنه: پېژند څرګند نه دی.

رې. چاپ کال: پېژند څرګند نه دی.

ړې. کړه شوې Action Req’ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۰

زې. خبرداری (Caution):۰

ژې. کنټرول کې (In control): ټول.

ږې. الیده بسپنه ورکول:. نوتندک یا د پستو خټو موړ، نو ته ورته څڅوبکی ځوړی، چې یوه څرخې پښتنه وګړې وه، د هغې له خولې خپل مغول بادار ته د هنتې لېږد په پېر ویلې وه، مغلو مشر چنګیز خان تموچین مغول، غوره دروزګر (پېښ) و، په منګولیا ګوبې دښتې هنتې کې ۱۱۶۰ زېږدي کې زوکړه شوی و، د یسوګې خان زوی او د کبلی خان مسی و.
کوکوچو ملا وربانډې د چنګېز خان (چنګېزی، چنګیژی یا چنګ یژی یا تاولرګین کلم، برخلیک ټاکونکی، سخت لیک، پیاوړې خت، پربکړی بخت) لقب ورکړی و، د ډېر پیاوړی ځواک درلوده او هر یوه ته یې ویلې و، چې سل تنه ونه وژنئ!، تاسو باید مړه نه شئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شپنو د واک ساتنه باید و کړئ، ښه غېړنېوني شئ، ښې غېړې و نیسئ، د دښمنانو ښځې، میوې او سره زرو څخه ګټنې واخلئ، کورونه ته یې اور واچوئ، دښمن مو تړاک کړئ، د حاکمانو په خوله کې یې د هغوی سره سزر وېلې کړئ او خوله کې ورته وڅځوئ، د سر ځلمې یې ځان سره کړئ او د غشو مخې ته یې کړئ، غوره او تېزې تورې واروئ، ځان ژوندي و ساتئ، د دښمن زېرمې لومړی له منځه یوسئ بیا یې مشران پرې کړئ، دوکه ډېره کوئ، اس له شل اړخونو (سر، ملا، غاړه، لاس، ملا، ورنو، لکی، پښه، نس، د نس لاندې لور، د پښو له منځه یې، هر بند د غړي... .) څخه په منډه کې خپل دښمن په غشو په مرئ و لئ، ځارکښې اس ځغولونکي خپل هرو سل تنو څخه سل متري کې خپاره کړئ.

مغولېستان د شپانه (کوچیانو) قامي مشر چنګیزخان په خپل جنګي واک د چین ولایتونه را لاندې کړ او ځینو ځایونو کې یې خپل ګستیان سخت و زپل اروپایي عیسویان وایي چې د په خپله زموږ زېرمې په نخښه کولې، زموږ سپاره به ورپسې و، د به د اس له شا څخه هم په اور ککړ غشي ویشتل او زېرمو به اور واخسته، دوه درې ورځې په ځنډ به یې خونړئ حمله راوړه او بریالی به شو. هغه پېر د ده مشر یا د اسلامي ملکونو مشر د بغداد خلیفه النصر و چې خراج (ټیکس) به یې اخیسته. سلطان علاوالدین (اوزبېکېستان، تاجیکېستان، تورکمانېستان، کېرغېزستان، کزاکیستان او داغستان چې پلازمینه یې خوارزم اوزبېکېستان و؛ دی یې حاکم و، د دې سیمې د مصرف نه رسیدو، کمتون، تت خدمت له پاره) د خراج نه ډډه کوله. خلیفه النصر چنګیز خان ته د شا خوارزم خلاف د حملې لمسون و کړو، د کره خوتن له ماتې وروسته د مغلو سلطنت نورهم پراخ او د دې پوله د خوارزم سره نږدې شوه.

چنګیزخان غوښتل چې ګاونډي ملکونو سره تجارت شروع کړي او په ۱۸۱۸ زېږدي کې یې د ۴۵۰ کسانو یوه وتیز کاروان خوارزم ته و لېږه، په لار د فاراب (اورتار) حاکم ایساره کړه. هغه شکمن و چې په کاروان کې د چنګیز جاسوسان وو نو د خوارزم شا په امر ټول یې و وژل. چنګیز درې سفیران (دوه مغل او یو مسلمان) خوارزم دربار ته ورولیږل نو هلته د مغلو سرونه یې و خرییل او مسلمان یې و وژلو، دا په ښکاره د مسلمانو خپل منځي جنګ ته بډې وهل وو. دوی پام کولو چې چنګېز خان له ژمي ورسته حمله راوړي، خو د چنګیز مشر زوی، جوچي او جنرل جبېي له ۳۰ زرو سپرو په اسونو او غوره ډالختو سمبال له واورو را تېر شو او ځواک یې په دوې برخو و وېشه، د سر دریا ښارونو ته یې اور واچو، فاراب کلا یې کلابنده کړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د التا له لارې خپله چنګيز خان را روان و له جنګ څخه يې ډډه کوله، چې سلطان علاوالدين د ده په لومه کې بند شي. له سمرکند را و وځي، هغه يې چې د راوتو په دوران ښار ته نږدې سپاره و ليدل فارات ته له تلو يې ډډه و کړه. د جوچي او جنرل جېبي ځواک د فاراب غشويشتونکو غشو لاندې ۵ مياشتي وو، اخر د هغه ځای يوه خاين قراچه چې د حاکم مخالف و، مغل پوځ ته د کلا يوه ور پرانسته. بيا هم د فاراب پوځ يوه مياشت نه زياته موده د مغلو مقابله و کړه او اخر مات شول. اوګدی او چغتی د فاراب حاکم اورتار په خوله کې وېلې کړې سره زر و څڅول، له سرونو يې ورته ځلی جوړ کړه او ښار ته يې اور واچو.

په بخارا د حملې له پاره چنګيزخان د کزلکوم (قزل قم) په دښته کې ۳۰۰ ميله لويديځ ته سفر و کړو او التبه هېڅ څوک د هغه په پلان خبر نه شو، چې له خليفه النصر سره يې ليدل که له نورو استازو سره. ان تر دې چې مغل ورته په ور ودرېدل. د دې لرغوني ښار چاپېره دېوال او مخې ته يې د اوبو دفاعي خندق و. د کلابندۍ په درېيمه ورځ د دوی تکړه پوځيانو يوه ډله له ښاره باندې و وتله خو مغلو په جنګ کې ټول و وژل.
د ښار مشران انديښمن او د چنګيز له خوا ورته ډاډ ورکړی شو، نو د سلامي کيدو پېکړه يې و کړه. پوځيانو ۱۲ ورځې نورهم مخډبی جنګ کوو تر څو ښار مات شو. چنګيز مسلکي خلک د غلامانو په شان منګوليا ته واستول، ځوانان په مغل پوځ کې واخېستل او ځينې پوځيان په خپله مغلو ته واوړېدل. بيا د بخارا ښکلې لرګينې ودانۍ په اور کې سکاره شول. بخارا د سرونو ځلی (کله مينار) هم جوړ شو.

چنګيزخان ته جاسوسانو خبر را وړو چې د شا او د ده مور تر منځ خبره يوه نه ده او بېلوالی يې په منځ کې شتون لري. توركان خاتون د ګورګنج (اورګانج) حاکمه، پوځ جنرالان او سپارو چټکغبګون ځواک د هغې سره و.

د مور او زوی خوارزم شا ځينې ليکو نه مغل جاسوسانو لاس ته ورغلل چې د ليکونو متن بدل کړی شو او په پلازمينه سمرکند کې ګډوډی پيدا شوه.
مغل سمرکند ته ۱۲۲۰ زېږدي په پسرلي کې ورسيدل چې د بخارا په پرتله دفاعي حالت يې ښه وو. دوی د پوځ ګڼه ۱۲ زرو شا او خوا وو. د مغلو د پوځ په لومړيو ليکو کې د بخارا بندي توركان وو چې د کلا سر نه په غشو وژل کې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په درېیمه ورځ د غشو په ناتار مغل پوځ ناڅاپه کلابندۍ بشپړه او په تیښته شول. د سمرکند ځواک ګڼله چې دښمن یې مات کړو نو له ښار بېرون شول. ناڅاپه مغل لښکر پرې بېرته تاو شو او نیم نه زیات یې و وژل.

محمد خوارزم د تازه چټکغبرګون ځواک سره دوه واري بیا حملې وکړې خو بریالی نه شو. وروو، ورو د خلکو اوصله ماته شوه او په پینځمه ورځ د سمرکند زیات پوځ مغلو ته تسلیم شو. خوارزم شا د خپلو نوکرانو او زوی جلال الدین سره لویدیځ ته وتښتیدو. چنګیز په امر د سمرکند عام وګړي د ښار نه باندې په یو لوی میدان کې راټول او ډېری یې هم هلته و وژل. د لوټمار نه علاوه په زرګونو ښځې او ماشومان یې وتښتول او د وګړو له سرونو یې څلی لا ډېر هم لوړ کړه.

سلطان علاوالدین د کسپین بحیرې یوه وړوکي ټاپو ته پناه یوړه او هم هلته په ډیسمبر ۱۲۲۰ زیږدي کې مړ شو. تورکان خاتون د قیدي په توګه، منګولیا ته یې واستوله. د ګورګنج یوه جنرل خمارتګین سلطان شو.

چنګیزخان، جوچي، اوګدی او چغتی په ګډه د آمو سیند پر غاړه دا ښار کلابند کړ خو دلدل کې د منجنیق تېرې نه وې. چنګیزخان دغه ښار، جوچي ته د بري په ډالۍ کې د ورکولو لوظ شوی و نو ځکه هغه دا ویجاړول نه غوښتل. په دغه پرېکړه چغتی خوابدی (ناراضه) شو نو چنګیزخان اوګدی د اورګنچ کلابند کوونکي پوځ مشر وټاکه. د اووه میاشتو نه ډېر پېر ګورګنج خپله دفاع وکړه له پېچلو خنډونو سره، سره مغل کلا ته ورختل چې مرګ ژوبله یې ډېره وه. دلته یې هم د بخارا او سمرکند تاریخ تکرار کړ. ځوانې ښځې او ماشومان یې مغل جنګیالو ته ورکړل، د ښار د اوبو بندونه یې مات کړل چې دا ځای بشپړ ویجاړ شو.

د پلار له مړینې وروسته جلال الدین خوارزم د چنګیزخان مقابلې ته ملا و تړله. د خراسان په ښارونو کې ګنګوسې خپرې شوې چې هغه د جنګ له پاره لښکر راټول وي. د چنګیز جنرال جبیي د سوبوتی په ملتیا خراسان ته روان شو. چنګیز ورپسې ۷ زره غوره چاڼ پوځ د تولوی په مشرۍ او تورک قیدي پوځیان چې ګڼه یې ۲۵ زرو ته رسیده، ور واستول. په ترمیز کې ورسره ډېر مقامت ونه شو خو بلخ کې جلال الدین یوه مخډبی پوځ تیار کړی وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بخارا او سمرکند نه تښتیدلي خلکو بلخ ته د مغلو د ورانۍ خبرونه راوړل چې په اورېدو یې هند او تورکي ښارونو ته د کډوالو بهیر روان شو. د امیر خسرو او د مولانا جلال الدین رومي پلار په دغو کډ والو کې و.

چنګیز خان پوځ په ۱۲۲۰ لېږدي کې د ټاټوبي په بلخ ښار (د ښارونو مور، ام البلاد) بلخ کلا حمله و کړه، ښار ته یې اور واچو او لوټې لوټې کړ. په مرو کې ۱۲ زره پوځ نه بر سیره د ختیځ خراسان ګڼ شمېر کډوال هم شتون درلود. پوځ د بخارا او سمرکند حال نه خبر شو نو د ښار له دروازو بېرون جنګ ته را و وتل. مغلو شپږ ورځې د دوی جاج اخیستو او په اوومه ورځ یې یوه لویه حمله و کړه چې تورکانو (د سلطان محمود پښت، پښتنو پښت او ددک پښت د هغه پېر باچا) شا ته وتمبول او مغول ماته و خوړه.

تولوی مغول پوهېدو چې جنګ په حالت کې به ورته کلک او ټینګ ځاني تاوان ورسېږي، نو د مرو حاکم ته یې د روغې خبر ور واستاو. حاکم ورته د کلا ور پرانسته او د مغلو له خوا د انسان وژنې لړۍ پېل شوه. د مرو له ویجاړولو وروسته، تولوی نیشاپور په درې ورځو کې مات کړ. خو هلته د چنګیز یوه زوم توکوچار په یوه غشي و وژل شو. د چنګیز حامله لور په بدل کې مغلو د نیشاپور هر ژوي د وژلو امر و کړو. وايي چې د نیشاپور د سرونو څلی تر ټولو لوړ و.

هرات پرته له جنګ مغلو ته تسلیم شو او په ۱۲۲۱ زېږدي کې مغلو بامیان کلابند کړو چې د چنګیز مسي هلاکوخان په کې سر و خوړو. د غچ له پاره مغلو دومره وګړي و وژل چې تر اوسه هغه کنډوالې د غولغوله ښار په نوم یادېږي. د طوس په نیولو ۱۲۲۱ زېږدي کې ټول خراسان د چنګیز خان په لاس کې شو. چنګیزخان د جلال الدین خوارزم شا نیولې وه او نه یې پرېښوده، د نیولو له پاره هرې خوا ټولې، ټولي ور استول. د ۱۲۲۱زېږدي په پسرلي کې د دوی یوه ټولی په پروان کې ورسره مخ شوه. خوارزم مغل مات کړل د پښت پلازمینه غزني یې هم ورته لوټ، لوټ تالا او په اور سوزولی و، له ماتې ورسته د تګاب اوزبین په دښتو لغمان ته لاړه، د وریښمني لار پوځي کلا، کلا کوټ کې جلال الدین خوارزم دمه و کړله، په حیدرخانی کې یې د غشو، سپینموټو، تورمټو، تورو او زغرو د مخنوي پیداوار زېرمه کوټ کړه. چنګیزخان په خپله له خپل تکړه ځواک سره ورته زېرانیو کې دمه و وهله؛ دولس ورځې یې تر ځار لاندې پلټه خو کار یې پرې نه لره، لرې او نږدې به کلا څخه راته خو په څه به نه کړ کي د، اوږده غلې، غلې دمه یې و هله

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دیارلسمې ورځې مازیګر ناوخته یې پرې تر ټول ټینګ وژونکی برید و کړه، ټوله شپه یې جګړه و کړه. په زرګونو تورکي ځانګړي او د ده ساتونکي ځواکونه په کلا کې و وژل شول، چې کلا او سیمه له وینو ډنډ شو، جلال الدین خوارزم ډېر غمجن شو، که ګورې چې سپوږمۍ یې په وینو کې و لیدله، زړه ته یې ډېرې اندېښنې راغلې، ځمکې ته یې کتلې د خپلو ځانګړو ځواکونو په وینو کې یې سپوږمۍ ښکاره کې دله، تر کلا لاړه. د لغمان په سیند واوختنه شمکټ ته، ګمبري باندې کوز کنړ ته، په مروره، ناړۍ، باجوړ جترال ته لاړ. په ۴:۳۰ بجې شا او خوا د کب په شپاړسمه د ۵۹۹ لیږدي (ورسته له وخته ۴:۳۰ بجې ۲، ۱۷، ۱۲۲۱ زیږدي) کې. جلال الدین خوارزم شا د هند په پوله د اباسین په سر کې خپل اس اباسین ته و غورځولو، چنګیز خان نور وړاندې تلو او د هغه له ځغولو نه ډډه و کړه.
دی ۱۸ اګست ۱۲۲۷م کې منګولیا کې مړ شو او قبر یې پټ ساتل شوی دی. جلال الدین څه موده هندستان کې د سند او ملتان سیمه ویجاړه کړه او بیا فارس او تورکیه کې د خپل وکمنۍ د بېرته اخېستو له پاره جنګیده. پای کې ۱۵ د اګست ۱۲۳۱م د تورکیې په دیارباکر کې و وژل شو.
چنګیز خان د لښکر ګنې په اړه تاریخونه د مبالغې نه کار اخلي ځکه منګولیا (مغولېستان) ښېرازه ځمکه نه ده او هلته ژوند سخت دی. د مغلو اصلي بریا د دوی په یووالي، خپل ټبر ته درناوي، خپل منځ کې یوه وندي، جنګي وسلې، پیاوړی ځواک، غبرنېوني، واک، د وژنې، تړاک، میوو، مېرمنو او زرو څخه د ګټنې فتوا وه. د خوارزم د تباهۍ پېره د ده په مغرور واکمنو په غاړه وه چې د چنګیزخان ملګرتیا ته یې د شک په سترګه کتل ځکه چې تنګ سترګي او پېږمخي ژونکي سره لرلې. وایې چې چګېزخان له مور څخه زېږون په پېر چې زوکړه شو په لاس کې یې وینه نیولې وه. له کوشنیوالي یې غچ اخسته، خپل اس، سپی او باز پرې ډېر ګران و، یوه وار ښکار ته تللی و، په بې خبرۍ کې تر خپل وروور په غشي سوری شو، بل وار یې په ځنګله کې یوازې ښکار کولو چې اوبه یې څښلې خپل باز به یې په وزر اوبه واړولې، په درېیم ځل یې چې پرې اړولې د په تورموتې و وهه او وېوژه، چې کله د لختي سر ته لاړ په کې مړ مار پروت و، هغه مار باز لیدلی وه، که د اوبه څښلې وی. د ژوند څکه به یې نه وی کړې، د دې له پاره د یې په یاد کې یوه څلی د ده د څېرې څخه جوړ کړه، خپلو ځواکونو ته یې و ویل زما مړی به د هغه درې په منځ کې ښخ کړئ؛ اسونه به پرې ټبر را ټبر کړئ چې پټ پاتې شي، هېڅ تن یې و نه پېژني تاسو هم، که دښمن برې را وړي زه به خوندي یم او زما د مړي پټ به هم خوندي وي چې تر اوسه پټ دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښکالوه په اړه موږ دلته د دغې لنډۍ یادونه و کړه چې دغه ځانګړې مناسبت ته ویل شوې ده، پېغله بې پته شوې، کور یې وران او پلار په خوله کې زر څڅول شو وي او دا دې منګولیا ته رټلي بیايي. د ټپو مشرانو په ټپو کښلو کې ډېرې نادودې وي، هغوی به د دارنګه وګړو او پېغلو له اه څه خبر شي... . نه یوازې تر شا یې یوه کېسه پرته ده، بلکې یو ټاکلی پېر هم په ګوته کوي او تاریخي ارزښت لري. چې د دې کیسي تر شا پټې وې لیکوال په سپړنه کې و ځېړله او د کیسو یادونه مو و کړه.

کومې انګېرنې لکه څنګه چې راپور شوې د دوی هر یوه په واسطه په خپلو کښلې کې په لاندې بڼه کښلې ده.

۱:. محمد دین ژواک په خپل کښلې کې، داسې کښلې.

اصل نسب که په کار نه وی
زاغ په پیسه باز به په زر نه خرڅېدنه

اصیله وم کم اصله یووړم
کم اصل داسې مې ساتې لکه مغله

(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی ، ۶ چوپړی)

۲:. سلیمان لایق او مجاور احمد زیار مومند په خپل کښلې کې، داسې کښلې.

اصیله وم کم اصله یووړم
کم اصل داسې مې ساتې لکه مغله

(سلېمان او مجاویر، ۱۳۶۳ لېږدی، ۹ چوپړی)

۳:. ځېړنوال دوست محمد دوست شینواری په خپل کښلې کې، داسې کښلې.

اصیله وم کم اصله یووړم
کم اصله! داسې مې ساتې لکه مغوله؟
(دوست محمد ، ۲۰۰۶ زېږدی یا ۱۳۸۴ لېږدی)

۳:. محمد داود وفا په خپل کښلې کې، داسې کښلې.

اصیله وم کم اصله یووړم
کم اصله! داسې مې ساتې لکه مغوله؟
(محمد داود، ۱۳۹۲ لېږدی، ۴۳ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۱۹ د زوړ پېر پېخليک ځلورمې او پېنځمې ټپې بېلګه

▲ سپوږمۍ په منځ د اسمان راغله

زه خواره ناسته مرور په خلا کومه

سپړنه (تشريح، د غټوغټو ټکو ځرګندونه):.

اې. پېيله: زړه ټپه.

بې. پېيلن يا پېيلنه: ګلبشره کندهارۍ.

پې. پېخليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۳۴۰ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۰۵۵ لېږدې (۱۷۷۷ زېږدي).

تې. ځای: غرګی، چارباغ، کندهار، سويل زون، افغانستان.

ټې. پېيلې بڼه: وګړني پېيله.

جې. سندرغاړو ويلې: پېژند ځرګند نه دی.

چې. ښکالوه: د ميني پالنې لوړ حس، زده کړې مندلو ته مين د لمسون د تاثير پنځي زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

ځې. منسوبه: ښځې ته.

څې. ګڼه: ۱۹.

خې. چوپړی: پېژند ځرګند نه دی.

دې. راټولونکي نوم: محمد ګل نوري.

ډې. ليکی دی که ليکنه: ميلي (ملي) سندرې.

رې. چاپ کال: ۱۳۲۳ لېږدی (۱۹۴۵ زېږدی).

ړې. کړه شوې Action Req'ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۰

زې. خبرداری (Caution):۰

ژې . کنټرول کې (In control): ټول

ږې. اليده بسپنه ورکول:. وايې:. ګلبشره چې د يوه شتمن سړي لور وه، په يوه غريب تالب ملاعباس مينه شوې وه، چې په پای کې د دواړو واده و کړ، خو يوه ورځ تالب جان د نهيلۍ له بابته له ګلبشرې نه خوابدی شو، غوښته يې چې کلی پرېږدي، ولې ګلبشرې ورته ډېرې عذرونه او زارۍ وکړې چې ما يوازې مه پرېږده. خو هغه نه منله. شپه ټوله په زاريو تېره شوه، ښايي دغه پېر به د شپې نا وخته (نيمه شپه) وه، چې ګلبشرې په ډېره نا اميدي ياده شوې لنډۍ زمزمه کړې وه.

دا د ګل بشرې او ملاعباس سوال او ځواب دی (تالبه خدای که به ملا شې؛ په کتاب پروت يې يادوې شينکي خالونه.، له ديوال دوې ګوتې سر جګ که؛ په ديواله دې زنې سر وسولو نه).

لکه څنګه چې راپور شوي د دوی هر يوه په واسطه؛

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوموړې لنډۍ په خپلو لیکو او کښلې کې په لاندې بڼه کښلې ده.

۱:. پینده محمد زهیر په خپل غوړشکه د لنډیو کښلې کې، داسې کښلې.

▲ ,, سپوږمۍ په منځ د اسمان راغله

بې یاره خوب نه شته که ماله نه راځینه،،

(پینده محمد، ۱۳۱۰ لیږدی، ۱۱۹ چوپړی)

۲:. محمد دین ژواک په خپل کښلې کې، داسې کښلې.

▲ ,, سپوږمۍ پر منځ د اسمان راغله؛ وا!

بې یاره خوب؛ وا! نه شته که ما له نه راځینه،،

(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، هـ چوپړی)

۳:. عبدالروف بینوا په خپل کښلې کې سپوږمۍ داسې سپوږمیه کښلې.

▲ ,, سپوږمۍ په منځ د اسمان راغله

بې یاره خوب نه شته که ما له نه راځینه،،

(عبدالروف ، ۱۳۳۷ لیږدی، ۵۸ چوپړی)

۴:. محمد سور وکیلي په خپل کښله کې، داسې کښلې.

▲ سپوږمۍ پر نیم د اسمان راغله

زه خواره ناسته مرور پخلا کومه،،

(محمد سور وکیلي له المان څخه ۳ د کب ۱۳۷۸ لیږدی، ۲۱-۰۲-۲۰۰۹ زیږدی)

۵:. شاسوار (شهسوار) سنګروال په خپل کښله کې، داسې کښلې.

▲ ,, سپوږمۍ په منځ د اسمان راغله

بې یاره خوب نه شته که ماله نه راځینه،،

(شهسوار، ۱۳۹۰ لیږدی، ۶۲چوپړی)

۳:. عبدالباري جهاني په خپل کښله کې، د لنډۍ په بڼه داسې کښلې.

▲ سپوږمۍ پر منځ د اسمان راغله

زه خواره ناسته مرور پخلا کومه

(عبدالباري،۲۰۱۶ زیږدی (۱۳۹۵ زیږدی))

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۲۰ د زوړ پېر پېخلیک دوېویشتمې لنډۍ او شپږمې ټپې بېلګه

یاد سایه د پاره یاره!
له ډولۍ په تکیه کې ناسته خونخواره

سپړنه (تشریح، د غتوغتو ټکو ځرګندونه):.

اې. پېیله: زړه لنډۍ
بې. پېیلن یا پېیلنه: حمید مومند
پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۳۲۷ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۰۶۸ لېږدي (۱۶۹۰ زېږدي).
تې. ځای: ماشو، ماشوګګر، بډه بېره، پېښور، خیبر زون، پښتونخوا.
ټې. پېیلې بنه: وګړني پېیله.
جې. سندرغاړو ویلې: پېژند ځرګند نه دی.
چې. ښکالوه: مینې پالنې لوړ حس، منځني ژوند ته د وګړو هڅه ونه، د پښوسۍ په سر د ښه کړو وړو سپارښتنه ده، ادبرې چارپېریال او هواویچې تاثیر زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځي (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: نر ته.
څې. ګڼه: ۲۰.
خې. چوپړی: ۵۸۲
دې. راټولونکي نوم: عبدالحی حبیبي
ډې. لیکی دی که لیکنه: افغانستان درعصر ګورګانیان هند.
رې. چاپ کال: ۱۳۴۱ لېږدی (۱۹۹۳ زېږدی).
ړې. کړه شوې Action Req'ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې . کنټرول کې (In control): ټول.
ږې. الیده بسپنه ورکول:. مولوي عبدالحمید ماشوخېل وېښته چوونکی (موشګاف) سړبنی مومند د عبدالحق مومند زوی. د پېښور سویل لورې ته اته مېلې کې کوهاټ سړک او باړې روډ پر ښي غاړه پراته کلي ماشوګګر (ماشو) بډه بېرې ته نږدې په ۱۰۳۸ لېږدي (۱۶۶۰ زېږدي) کې زېږېدلی او په ۱۱۰۸ لېږدي (۱۷۳۰زېږدي) کې ژوند بخښلی، ماشوګګر د بهلول زو په ادبره کې خاورو ته سپارل شوی. ۷۰ کاله یې عمر و، حمید مومند په ۳۰ کلنۍ کې دا ټپه هم کښلې ده.

سینه مې دېګ، زړګی مې غوښې
اوښکې اوبه دي، بېلتون اور پسې کوینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه څنګه چې راپور شوي د دوی هر یوه په واسطه؛ هر یو د سترګو تور، د پښتو ژبې ستورو، درنو ښووندو او پوهانو نوموړې ټپه په خپلو لیکو او کښنلې کې په لاندې بڼه کښنلي ده.

١:. پینده محمد زهیر په خپل غوړشکه د لنډیو کښنلې کې، داسې کښنلې.

,, سینه مې دېګ زړګی مې غوښې

اوښکې اوبه دي بېلتون اور په سې کوینه ،،

(پینده محمد، ١٣١٠ لېږدی، ٨ چوپړی)

٢:. پوهندوی دوکتور مجاور احمد زیار په خپل کښنلې کې، داسې کښنلې.

,, سینه مې دېګ زړګی مې غوښې

اوښکې اوبه دي بېلتون اور په سې کوینه ،،

(مجاویر، ١٣٥٧ لېږدی، ١٠٣ چوپړی)، (سلېمان او مجاویر، ١٣٦٣ لېږدی، ٣٣٠ چوپړی)

٣:. پوهاند دوکتور مجاور احمد زیار په خپل کښنلې کې، داسې کښنلې. د حیمد مومند د دیوان د کومې لاسکښنې (قلمي نسخې) پر دوتنه را پاتې ده او له سبکه یې هم دا پوره جوتېدای شي، چې د همدغه نومیالي شاعر رغاونه اوسي:.

,,سینه مې دېګ، زړګی مې غوښې

اوښکې اوبه دي، بېلتون اور پسې کوینه،،

(مجاویر، ١٣٨٨ ل، ١٥٧ چوپړی)

د بې سربوله انګېرنې له پاره د ٢ توک ٥. عیبونه او تېروتنې سرلیک وګورئ.
د مولوي صیب عبدالحمید ماشوخېل وېښته چوونکی (موشګاف) سړبنی مومند یا حمید مومند د عبدالحق مومند زوی. ادبي ښوونځی د پښتو ادب د پېیلو نازکیالی، رومانوي (ناانډولې، ناول) ادبي ښوونځي بنسټ کړ دی، لوړ واند (تخیل، شېرې خیال، د شعر پېیلی انځور)، نازکخیالي، هنري نوښت، نادرې تشبه، استعارې او ورمونه. د ده د ښوونځي بنستیز ځانګړتیا دی. نوموړي تل د پښتو ژبې له پاره په چورلېځ پېر لورا لور مزل کړی دی او پېیلې یې تر موږ راسپېدلي دي، که نوموړي څه نه وی کړي، موږ به له کومه څه کړې وی. په څه کړ شوی دی چې موږ پرې اوس کړ کېږو، د دې له پاره د تېرو تېر مزل ته ملا ور کوو له روان پېره یې پرمخ بیایو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۲۱ د زوړ پېر پېخليک پېنځمې مصرۍ بېلګه

د غم لښکرې را په سې دي
د پاچا هي تخت مې په سر له ملکه ځمه

سپړنه (تشريح، د غتوغتو ټکو ځرګندونه):.

اې. پېيله: زړه لنډۍ.
بې. پېيلن يا پېيلنه: امير شېرعلي خان د افغانستان سلطان.
پې. پېخليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي ځخه ۱۳۸ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۲ د کب ۱۲۵۷ لېږدې (۲۱ ۲ ۱۸۷۹ زېږدي).
تې. ځای: بلخ، بلخ ولسوالۍ، مزار شريف، بلخ، شمال زون، افغانستان.
ټې. پېيلې بنه: وګړني پېيله.
جې. سندرغاړو ويلې: پېژند ځرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د ټاټوبې پالنې لوړ حس، د ځواک، زور، باچاهي تخت، سلطانت د سويې وفا او ناځوانۍ د تاثير پنځې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: ښځې ته.
څې. ګڼه: ۲۱.
خې. چوپړی: ۶۲.
دې. راټولونکې نوم: د پوهاند تاريخ پروفيسور شهسوار سنګروال.
ډې. ليکې دی که ليکنه: داستاني او هنري ادبيات.
رې. چاپ کال: ۱۳۹۰لېږدی (۲۰۱۱ زېږدی).
ړې. کړه شوې Action Req’ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې . کنټرول کې (In control): ټول
ږې. اليده بسپنه ورکول:. په ټاټوبې کې د نوي پرمختګ پېر پيل؛ چاپخونه هېواد ته راوړل؛ شمس النهار اخبار پيل؛ پوستي ډاګ غونډال چمتو کول؛ د پوست ټکټونه چاپ شولو؛ عصري لښکر يا پوځ جوړول چې ټولې پوځې اړتياوې يې پوره کولې؛ لومړي ځل کابينه جوړول؛ د بېلا بېلو چارو له پاره د کار وېش، وزارتخونې جوړې او منځ ته راتلل؛ چارو د ښه والي، وګوړو ګڼلی امارت، ښې سمبالتيا له پاره د مسلکي کدرونو روزلو له پاره يو پوځي او يو ملکي ښوونځی پرانيستل. خديجه بيګم پوپلزۍ او امير دوست محمد خان د بارکزۍيو بنسټ ګر دربيم زوی امير شېرعلي خان بداينه وه، خو د اېنګلېسانو له درغل يا مکاره پلانونو يې زړه کلم، کلم و چې په اخېر پېر کې يې پورتنۍ مصرۍ و ويله او مزار شريف کبود مسجد کې خاورو ته وسپارل شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۲۲ د زوړ پېر پېخليک درېويشتمې لنډۍ او شپږمې مصرۍ بېلګه

▲ که په ميوند کې شهيد نه شوې
خدايږو لاليه بې ننګۍ ته دې ساتينه

سپړنه (تشريح، د غټوغټو ټکو ځرګندونه):.

اې. پېيله: زړه لنډۍ.
بې. پېيلن يا پېيلنه: ملالۍ ميوندۍ، نورزۍ.
پې. پېخليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي ځخه ۱۳۷ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۷ د ځمري ۱۲۵۹ لېږدې (۲۸ ۷ ۱۸۸۸ زېږدي).
تې. ځای: خيګ کلي، ميوند د شهيدانو زيارت، ميوند ولسوالۍ، کندهار ولايت، کندهار زون، سويل ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېيلې بڼه: وګړني پېيله.
جې. سندرغاړو ويلې: پېژند ځرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د ټاټوبي پالنې لوړ حس، زړورتيا، ځيرکتيا، پوهې، ځيګټوب او سرخندني د تاثير پنځي زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: ښځې ته.
څې. ګڼه: ۲۲.
خې. چوپړی: ۶۲.
دې. راټولونکي نوم: د تاريخ پوهاند پروفيسور شهسوار سنګروال.
ډې. ليکی دی که ليکنه: داستاني او هنري ادبيات.
رې. چاپ کال: ۱۳۹۰لېږدی (۲۰۱۱ زيږدی).
ړې. کړه شوې Action Req’ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې . کنټرول کې (In control): ټول.
ږې. اليده بسپنه ورکول:.

په رښت کې د انګلېسانو ميوند جګړې له ټولي کيسي څخه دا کره ځرګندوم، چې دا ځرګندول روڼوي کتنه داسې. د ميوند جګړې په دوهيمه ورځ د زمري مياشت په ۷ د ۱۲۵۹ لېږدي کال (د جولی ۲۸، ۱۸۸۰ زيږدي) د افغانستان سويل کندهار، د لوديځ لورې ته ميوند ولسوالی په خيګ کلي کې ملالی ميوندۍ ماسپښين يوه بجه لنډۍ يوه دمې ويلې وه او خپله پېيله يې وه.
کله يې چې خپل کلي خيګ کې په خپل بڼ کې انګلېسانو حملې وليدلې او پښتانه ميړني يې وژل، دې له حيبته يوه دمې و ويل:

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, که په ميوند کې شهيد نه شوې؛ خدايږو لاليه! بې ننګۍ ته دې ساتينه.،،

له زخمي بيرغچي څخه يې بيرغ پورته کړه او ودرېدله، د دې پېغور په اورېدلو پښتانه تېيان بنه وکتېدل او يوه لس تنه يې په همدې بڼ کې اېنګلېسان له خپل سپي سره ګډ مردار کړه.

د خيګ بڼ يې ورته ادبرې کړ او تالا يې پرې واړوله، پښتانه څارکښي ځواکونه له ټوپکو او تورو سپرو سره بڼ په بڼ اېنګلېسانو په سې ګرځيدل.

يوه ساعت ورسته جګړې زور راوړه د سند آس سپرو ځواکونو (د وخت فرنګيانو اجيرو ځواکونو اوسني پاکيستانيانو) له لورې له همغو اتلانو سره په ١٨ کلنۍ پېغلتوب کې شهيده شوه، د شهادت په وخت يې چې په وينو کې لت پت وه ويل ,, خال به د يار له وينو کې دم؛ چې شينکي باغ کې ګل ګلاب و شرموينه.،،

په همدغه ځای کې خاورو ته و سپارل شوه، اېنګلېسانو بولندوی ډګر جنرال بوروز هم ميړنو له درنې جګړې څخه خيګ کلي کې ګېر راغلی وو، خو د خيګ له لارې يې د وتلو لاره و موندله، خپل د سپرلۍ آس يې يوه بل ټپي افسر ته ورکړچې د سند ,, اوسني پاکستانيانو ،، د آس سپرو د يوه بريدمن افسر وارنټ په لاس وژغورل شو، تړاکګر بوروز نه پوهېده چې د هغه د پلې پوځ بنی اړخ ټينګ کافران او سخت زړي منافقين پاکستانيان د هغه تر شا د مرګ تر پولې پورې جګړه کوي.

کله چې خيګ ته څلور بجې د اتلانو امير يعقوب خان د اميرمحمد ايوب خان ورور راغی له اتلانو يې پوښتنه و کړه، زموږ بيرغ يې چې پورته کړی وه، دغه شهيده پېغله څوک ده؟ اتلانو ورته و ويل، د دې خيګ اوسيدونکي ده، نوم يې ملالۍ ده، په خټه نورزۍ ده، تر کشکنخود پورې به يې خپلې رمې پيولې. هغه ورته و ويل دا همدلته د شهيدانو خوا کې خاورو ته و سپارئ. اوس هم په ميوند کې د شهيدانو په ادبره کې يې قبر دی، ډېر مسلمانان يې اړين زيارت ته ورځي او ډېره دعا ورته کوي.

لکه څنګه چې راپور شوي د دوی هر يوه په واسطه؛
نوموړې لنډۍ په خپلو ليکو او کښلې کې په لاندې بڼه کښلې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱:. پینده محمد زهیر په خپل غوړشکه د لنډۍیو کښلې کې، داسې کښلې.

▲ ,, که ته پر سپینه خوله مړ نه شوې

سوګند په خدای دی بې ننګۍ ته دې ساتینه،،

(پینده محمد، ۱۳۱۰ لیږدی، ۶۲ چوپړی)

۲:. عبدالروف بینوا په خپل کښلې کې داسې کښلې.

▲ ,, که په میوند کې شهید نه شوې

زما لالیه بې ننګۍ ته دې ساتینه،،

(عبدالروف ، ۱۳۳۷ لیږدی، ۳۵ چوپړی)

۳:. ځېړنوال دوست محمد دوست شینواری په خپل کښلې کې، داسې کښلې.

▲ ,, که په میوند کې شهید نه شوې

خدایږو لالیه بې ننګۍ ته دې ساتینه،،

(دوست محمد ، ۲۰۰۶ زیږدی کال یا ۱۳۸۴ لیږدی)

۴:. ولایت خان ځدراڼ په خپل کښله کې، د لنډۍ په بڼه داسې کښلې.

▲ ,, که په میوند کې شهید نه شوې

خدایږو لالیه بې ننګۍ ته دې ساتینه،،

(ولایت خان، ۲۰۰۸ زیږدی یا ۱۳۸۶)

۵:. محمد سور وکیلي په خپل کښله کې، داسې کښلې.

▲ که په میوند کې شهید نه شوې

خدایږو لالیه بې ننګۍ ته دې ساتینه،،

(محمد سور وکیلي له المان څخه ۳ د کب ۱۳۸۷ لیږدی، ۲۱-۰۲-۲۰۰۹ زیږدی)

۶:. پوهندوی محمد ابراهیم همکار په خپل کښله کې، داسې کښلې.

▲ ,, که په میوند کې شهید نه شوې

خدایږو لالیه بې ننګۍ ته دې ساتینه،،

(سمندر د بدر شو، ۱۹۷۵ ز، پښتنې، پېښور، یونیورسیټي بک اجنسي)، (محمد ابراهیم، ۱۳۹۳ لیږدی، ۱۷۴ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۲۳ د زوړ پېر پېخلیک څلورویشتمې او پېنځه ویشتمې لنډۍ بېلګه

▲ یوه واري غاړه غجی راشه

د تا دیدن په سې شیدا دي عالمونه

▲ په څو ځلي مې درته ویلې

چې د دیدن په ځای کې رو بړده قدمونه

سپړنه (تشریح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.

اې. پېیله: زړې لنډۍ

بې. پېیلن یا پېیلنه: ارواښاد محمد نور بابا.

پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۱۱۴ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۲۷۹ لېږدی (۱۹۰۱ زېږدی).

تې. ځای: د زیارت، لودیځ نوی ښار، مهترلام ولسوالی، لغمان ولایت، ننګرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان.

ټې. پېیلې بڼه: وګړنې پېیلې.

جې. سندرغاړو ویلې: ګل محمد ګلکی او ملاجان ملاګی.

چې. ښکالوه: د مینې پالنې لوړ حس، ورم، ځیګتوب چارپېریال او هواویچې تاثیر زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

ځې. منسوبه: نر ته.

څې. ګڼه: ۲۳.

خې. چوپړی: ۱۳۹.

دې. راټولونکي نوم: پوهندوی لال باچا ازمون.

ډې. لیکی دی که لیکنه: د سیند غاړې ګلونه.

رې. چاپ کال: ۱۳۷۲ لېږدی.

ړې. کړه شوې Action Req’ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۰

زې. خبرداری (Caution):۰

ژې . کنټرول کې (In control): ټول.

ږې. الیده بسپنه ورکول:. د پورتنی لنډیو پېیلن ارواښاد محمد نور بابا په مهترلام کې زموږ د کلي لویدیځ اړخ ته یې مېنه او زیارت دی، چې په ۱۲۴۳ لېږدې کې زوکړه شوی او په ۳۳۹ لېږدي کې په ۹۶ کلنی کې وفات شوی. نوموړې لنډۍ یې په ځوانی کې ویلې دي، د پېیلو له لړ، د شعر له سکالو او د ژوند له شېبو یې دا پېنتو وګړنی پېیله لږ تر لږه په ۱۲۷۹ لېږدي (۱۹۰۱ زېږدي) کې کښلې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۲٤ د زوړ پېر پېخلیک شپږویشتمې څخه تر یودیشمي لنډۍ بېلګه

جانان ادبار که ځان مې خوار که
بې وفا یار په نیمه لار کې پرېښودمه

عمر په واړو، واړو تېر شو
که ته باچا وې زه ملنګ د دوهۍ ومه

جانانه ستا نصیب له لاسه
چېرې زه چېرې د کورمي کاروانونه

جانانه دومره په ما ګران
د خوړلن اور دې ځکه کونې لاندې ږدمه

ته خو کوچ وې کوچ دې وکه
د څرې اور دې په کوڅو کې و شندنه

اوړی دې پاس کابل کې تېر که
په ژمي راغلې سلامت غواړې خالونه

سپړنه (تشریح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.

اې. پېیله: زړې لنډۍ
بې. پېیلن یا پېیلنه: بي بي ادې (د دروزګر دوست محمد اکا مور).
پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۱۰۸ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۲۸۷ لېږدي (۱۹۰۹ زېږدي).
تې. ځای: منجلام، پړوايي، اړوکی، الېنګار ولسوالی، لغمان ولایت، ننګرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېیلي بنه: وګړني پېیلي.
جې. سندرغاړو ویلي: پېژند څرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د میني پالنې لوړ حس، سپېڅلې پښتیانه چارپېریال او هواویچې، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: ښځې ته.
څې. ګڼه: ۲۴.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خې. چوپړی: پېژند څرګند نه دی
دې. راټولونکي نوم: لیکوال.
ډې. لیکی دی که لیکنه: پېژند څرګند نه دی.
رې. چاپ کال: پېژند څرګند نه دی.
ړې. کړه شوې Action Req'ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې . کنټرول کې (In control): ټول.
ږې. الیده بسپنه ورکول:. له خپلې نیا څخه مې اورېدلي دي، له ۲۰۰۱ زېږدي څخه نیولې تر ۲۰۱۴ پورې، راته به یې وینا او خبرو کې یوه، یوه دانه ویله، نیا مې بي بي زلقایده د مولوي صیب عبدالوهاب لور وه، ۹۵ کاله یې عمر وه، په ۱۳۰۱ لېږدي کې زوکړه شوې او په ۱۳۹۲ لېږدي کې وفات شوه. د اړوکو دا دود دی چې خپلې مشرې خور ته کوکی وایي، محمد سرور اوستاد، محمد نبي او نورو خویندو به ورته کوکۍ ویل.

بي بي کوکی یا انا به ویل راته چې مسیه ډېره صدقه به مې کوله، د الله ج له پاره، هر تن به مې چې کور ته راغی، یا به راغله ما به د ورته غله دانه ورکوله، هېڅ فکیر او غریب مې نه دی پرېښی چې زما له انګړه دې بې غلې دانې تللي وي. اړي مې مېرمنو ته ورکوو.

بي بي ادې به د ډېره راتله، را سره به ناسته وه، خبرې اترې به یې راسره کولې، دمه به یې جوړه کړه، په غږېدلو، غږېدلو کې به یې یوه، یوه دانه لنډۍ یا مصرۍ اچوله. دا د دې له پاره نه وه چې زه دې د دې اړتیا پوره کوم او دا دې ماته څه و وایي. ما به بې لورې د اړمنو اړي پوره کول، د الله شکر وو، ښه ډېره غله دانه به مو وه، ما پرې لاس نه تړه.

ویل یې یوه ورځ زموږ مزدور، د سره کمر له ژرندې څخه درې بوجۍ وړه راوړه، برج کې یې کېښوده، موږ شپږ تنه وو، دا به زموږ یوه، دوه میاشتې کېدل، له هغې څخه مې ډېر اړي ورکړي وه، دوې اونۍ ورسته وړه خلاص شو، ما اکا ته و ویل چې مزدور و لېږه چې غنم ژرنده کې وړه کړي او رایي وړي. هغه راته و ویل هغه د خو دا تېره اونۍ درې بوجۍ وړه کړي وه کنه!، ما ورته ویل ډېر مې خیرات کړه. هغه راته و ویل، چې نور له ما څخه پوښتنه کوه بیا خیرات کوه!.

ما به خیرات ډېر کوه، غله دانه مې له بابا څخه دې پټه ورکوله، خدای مې دې پرې غاړه نه بندوي، ما ویل په دې غله دانه کې زه هم ربښت لرم. چې په خپل لاس یې خوارو، فکېرانو، مسافرو، یتیمانو ته ورکړم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۲۵ د نوي پېر پېژليک لومړۍ او دوېيمې لنډۍ بېلګه

▲ چې ګولزېړی پرې خوشحالېږي
د کروندې کدوان دې دوې نيسې ګلونه

▲ مزې خو تا وکړې هيکله
د ګولزېړی د سينې منځ دې و وهنه

سپړنه (تشريح، د غتوغتو ټکو ځرګندونه):.

اې. پېيله: زړه لنډۍ
بې. پېيلن يا پېيلنه: اېسکندر خان سدوزی.
پې. پېژليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي ځخه ۹۲ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۳۰۳ لېږدې (۱۹۲۵ زېږدې).
تې. ځای: منجلام، پېروايي، اړوکی، الېنګار ولسوالی، لغمان ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېيلې بنه: وګړني پېيلې.
جې. سندرغاړو ويلې: پېژند ځرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د مينې پالنې لوړ حس، سپېڅلې پښتيانه چارپېريال او هواويچې د تاثير پنځې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: نر ته.
څې. ګنه: ۲۵.
خې. چوپړی: پېژند ځرګند نه دی
دې. راټولونکي نوم: ليکوال.
ډې. ليکی دی که ليکنه: پېژند ځرګند نه دی.
رې. چاپ کال: پېژند ځرګند نه دی.
ړې. کړه شوې Action Req'ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې . کنټرول کې (In control): ټول.
ږې. اليده بسپنه ورکول:. مور مې ويل چې موږ ۳۰ شپې اوږ پلې مزل وکړه، درې ځايه راباندې الوتکو بمونه را خلاص کړه، الله ج ترې وساتلو، له الېنګار درې ځخه په سرحد واوختو، کړنګل باندې چپې ته له چپې ځخه مرورې ته او د مرورې په غاښې باجوړ ته وا وختو. يوه تن لار ښودې مې پلار ته و ويل:. اکا دا ده ډيورن کرښه ده او دغه ښنې کړې تيرې يې نخښې دي. اکا (ټلو وګړو به زما پلار ته اکا ويل موږ هم ورته اکا وايه) مې اوږ اوسېلی وباسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېناسته سر يې ټيټ کړی وو، غلې، غلې يې ژړلې، بيا يې سر پورته کړه، موږ ته يې ويل تاسو ځئ لورې چې توپونه او الوتکې مو په نخښه نه کړي، زه پخښه نېولې تلم پلار مې مخ مروري ته اړولی وه، او داسې يې لنډۍ واچوله. ،، څوک په رضا له ملکه نه ځي؛ يا ډېر غريب شي يا د يار له غمه ځينه. ،، بيا مې اکا رنګه ور واړوله او دوباره داسې يې و ويل:. ،، څوک په رضا له ملکه نه ځي؛ زه سکندر خان د شوروي له لاسه ځمه. ،، اېسکندر خان سدوزی د نياز محمد خان سدوزی زوی دوېيم زوی و، پښتو يې پاله، پښتو يې کوله، په پښتو ولاړ وګړی و، کهول يې ډېرای ستر اخوانيان وو، د لغمان، پنجشير، فيض اباد حملو باندې يې کورنۍ غړو غوښن لاس درلود. ځکه په لومړۍ لويه حمله کې په لرغږي کې نارې وهلې ،، سکندر خان! سر يې پرې!؛ کور يې چور!؛ مال يې تالا!!،،

د همدې له وېرې تګ ته لاړه او درې شپې او ورځې جوارو کې پټ و، ځان يې د ځيګيو پر سټ واړو د کندې په ګودر سنګره ته ځان ورسو، دوباره د کنده ګل له لورې بېرته درې ته راغی، موږ فنا لرې د دولت لوی تن د خور کاله ته وړې و، د لوي قوي په پېر، د هغه له غره موږ ته احوال را ولېږه، موږ خپل کالي د کډوالۍ په لور واخسته.

اکا مې ډېر ځيګ، په ونه دنګ او لويې اوصلې سړی وو، پاکې سپينې کالي به يې ډېر اغوستل، د دې ځای له مر مېيو لاړه، الته د سوات په سړک د جلالا ستر مسجد د ادېنې (جمعه، ۱۳۷۰ لېږدي کې) لمانځه ته تللی و، په دې ورځ د دوې پښتنو خانانو تر منځ دښمني وه، د ده ورته نومي سکندر خان ته غلې شوي وو، له لمانځه څخه مې اکا را وځي له قصاب څخه يې غوښه پېرودله، اکا (سکندر خان) څخه مې هغه سکندرخان راځي دښمنان يې پرې زربه کوي هغه ځان ګوښې کوي ګندې ته او زما اکا سکندر خان د کلاشين کوف په اووه مرمۍ ولي او شهيد کوي يې.

ډېرى وګړي د سکندر خان يا اېسکندر خان په پېخليکونو کې غلتېږي. يو لرغون اېسنکدر خان (د اليګزندر يا ماکيدانسکي يا اسکندر مقدوني ۳۲٦ مخزېږدي کې دلته شخړه را وړې وه،) کافر و، بل سکندر خان (۹۲۳ ل مړ شوی سلطان سکندر نظام الدين لودي د سلطان بهلول لودي زوی، چې د اګرې نسټ يې کېښوده او ۲۸ کاله او پينځه مياشتي يې عادلانه واکمني وکړه، چې ډېرې قصدي پرې کښل شوي)؛ بل مې خپل اکا دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۲٦ د نوي پېر پېخلیک درېیمې څخه تر نههمې لنډۍ بېلګې

چې فاکولته دې ویلې نه وي

و به دې نه کړم د لېسې کوناټوره

سپړنه (تشریح، د غټوغټو ټکو څرګندونه):.

اې. پېیله: زړه لنډۍ

بې. پېیلن یا پېیلنه: پېژند څرګند نه دی.

پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷۴ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۳۲۱ لېږدې (۱۹۴۳ زېږدي).

تې. ځای: سالو، کچور، الېنګار ولسوالی، لغمان ولایت، ننګرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان.

ټې. پېیلې بڼه: وګړني پېیلې.

جې. سندرغاړو ویلې: پېژند څرګند نه دی.

چې. ښکالوه: د مېنې پالنې لوړ حس، زده کړې ته د وګړو هڅه ونه، د پرمختګ جغات، سپېڅلې پښتیانه چارپېریال او هواویچې تاثیر زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

ځې. منسوبه: ښځې ته.

څې. ګڼه: ۲٦.

خې. چوپړی: پېژند څرګند نه دی.

دې. راټولونکي نوم: بي بي حاجي جان بیګم ضیاګل.

ډې. لیکی دی که لیکنه: پېژند څرګند نه دی.

رې. چاپ کال: پېژند څرګند نه دی.

ړې. کړه شوې Action Req’ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۰

زې. خبرداری (Caution):۰

ژې . کنټرول کي (In control): ټول.

ږې. الیده بسپنه ورکول:. زما مور بي بي جان بیګم ضیاګل د اېسکندرخان لور، د نیاز محمد خان سدوزي مسی، د مولوي محمد علم عظیم خان تره خېل مېرمن او د شیخ مولوي حبیب الله تره خېل اېنګور. چې په دې کال ۱۹٦۸ زوکړه شوې او په ۱۷ کلنۍ کې ۱۹۸۵ لېږدې کې واده شوې ده، په عمر او رمټتیا یې برکت شه؛ هغې د ورم له پاره نومونړې پېیله په ۲۰۰۲ لېږدې کې راته ویلې وه، ویل یې چې زما مشر ورور محمد یوسف خان په ۱۹۵۱ زېږدي کې زوکړه شوی وو، په ۱۳۵۱ لېږدي یا ۱۹۷۳ زېږدي کوژدن وکړه، په ۱۳۵۳ زېږدي (۱۹۷۵ زېږدي) کې مې ورور، ورېندار او وراره (ارشاد الله خان) سره ګډ جالم ته مېلمستیا

(c) ketabton.com: The Digital Library

تللې وو، وربندار مې پلار کره تلله زه يې له ځان سره وړې وم.

په مېلمستيا کې مې د وربندار بي بي شيرين ګل د ماما زوی د ميرحاتم خان د سيد ماما زوی ويلې و، نوموړی مو د اتښې انی وراره (فقير محمد د مور وراره) و، هغه له سالو کچور ځخه جالم او دړين ته راغلی و، له لوې قوې ۵ کاله وړاندې، يا زموږ له کډوالۍ څخه وړاندې، زه په هغه پېر کې اووه کلنه وم چې نوموړې ټپيله مې واورېدله او ياده مې کړه.

ښايي چې هغه پېر څخه لس کاله وړاندې مې ورور روغمنی (ډاکټری) ته بريالی شوی و، خو پلار مې پرې و نه وايه چې سخته وه د روغتيا فاکولته، د ورور مې سر ګرځېده او اولتې يې کوله.

ورور مې د داودا خان په پېر بلخ شولګرې ولسوالۍ کې سر ښوونکی و، د ميرهاتم موخه خپلې ماما لور ته دا وه چې تا غوره کار کړی دی، چې پوهګړ تن سره دې واده کړی دی، هغه ځوانانو ته ويار (عيب) او تانه ده چې لوړې زده کړې نه کوي، ټېټې زده کړو والا لټ او پټ وي.

نو د په ټاټوبي کې فاکولتې شتون درلود، ښايي په همغه پېر کې نوموړې لنډۍ کومې مېرمنې ويلې وي او ميرهاتم خان ترې ياده کړې وي، چې موږ ته د نوموړې ټپيلو د تېر پېر په لاس راکوي.

لاندې انګېرنې لکه څنګه چې راپور شوي د دوی هر يوه په واسطه په خپلو کرارو ناستو کې په لاندې بڼه کښلې دي.

۱:. په همغه پېر کې د کرارې ناستې په پېر بلکېسې تورۍ د مولوي صيف الرحمن مور بي بي داسې لنډۍ و ويله.

▲ عبدالاحمده دور دې غړېږي
رنګارنګ زومان دې وځي له انګړه

۲:. ما يې څېره داسې واړوله، د دې ټولو پای کې هې ,, ه ،، راځي.

▲ عظيم خانه دور دې غړېږي
لاچې لونګ زامن دې وځي له انګړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳:. د کرارۍ ناستې په پېر کې یوې د هېر او بېرک له پاره داسې لنډۍ و ویله.

نه دې ونه شته او نه غنه
زه دې مین شوم په دا غټه مټه پزه

۴:. په همدې لړ لیکوال د نن ۲۰۱۷ زېږدي پېر لنډۍ ده.

لکه کوچی نوم دې بادرنګ دی
ماته په مینه باندې نوم ټاکې زردکه

۵:. په همغه پېر کې د کرارۍ ناستې په پېر ابۍ (توړۍ) دا لرغونې لنډۍ و ویله.

ستا د دیدن په تمه، تمه
لکه یعقوب پیغمبر وړوند در په سې شومه

۶:. په همغه پېر کې د کرارۍ ناستې په پېر دا لاندې لنډۍ په پړوایي کې ویل کېدله خو په منګو کې بله بڼه ویل کېدله چې تر ډېره الته چې یې ویله روغه نه برېښېدله، ځکه په تېر پېر کې به جلی د خوسر په شتو ودیدله، د خاوند په شتو به نه ودېدله، په دې دواړې کې خوسر او خاوند ته د برعکس ودولو هڅونه ده.

خوار تر ډېره د درې او پښتو ګډ ویکی دی او نېسمن (د دري نیست مند، سویي بڼایه، بې شتو، بې ماله، غریب، ګدا) ته وایي. خو ابلاغ تر ډېره یاره ته وي، خو په رښت کې په غوږ وهل د خوسر وي، چې د پرېکړې واک او پرېکوڼ تړه په لاس کې وندې لري.

پړوایي والو به دا لرغونې لنډۍ داسې ویله:.

ور مې کړې واده مې مه کړې
خوسر مې خوار کړې چې کراره ناسته یمه

منګووالو به دا لرغونې لنډۍ داسې ویله:.

ور مې کړې واده مې مه کړې
یار مې نېسمن کړې چې کراره ناسته یمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷:. د کډوالۍ په پېر ۱۳۵۹ لېږدي کې مې مشر ورور مدیر یوسف خان ورک (سدوزی) د مهاجرینو د دریې کمپونو امر و، چې ډېری کډوال به راغله لومړی به مور ورته مېلمستیا کولوله، یوه، دوې، درې شپې، بیا به مو ورته خېمې او د اړتیا د مرستې توکي ورکړه، بیا به هغوی خپلې پنډغلې جوړولې، په همغه پېر زمور مېلمانه د توری کلا، ګرمه کاچ، نیازي، الېنګار ولسوالی، لغمان، افغانستان څخه راغلې وو، غلې مور کره ناسته وه، دا یې له موره د بمبار په پېر په لویه کوه (قوه) کې له مور او پلار څخه پاتې شوې وه. انا یې ماته و ویل ته دې ته و وایه چې مسرې دې و وایه، (یوه لنډۍ، ټپه، ټیکی او مصرۍ دوې مسرې لري.) زه یې خواته ورغلمه ما ورته و ویل نوم دې څه شی دی؟، ورو یې و ویل لاله. ما ورته و ویل ته دې هغه مسرې و وایه. ماته یې و ویل:.

▲ افغانستانه! په لالې ګرانه
علم جانه لاړه لاله به دې ساتینه

ما یې انا د عبدالحق مور ته و ویل نه، نه، دا به د دې نه وي، هغې و ویل هو د همدې لالې ده، الته یې ویلې، مور ورته نه و ویلې، د مور د جلاوطنۍ په اند کې ویلې وه ځان سره مور هم ورته اریان وو.

▲ خراسانه! په لالې ګرانه
علم جانه لاړه لاله به دې ساتینه

۸:. په همدې لړ لیکوال د نن ۲۰۱۷ زېږدي پېر په بې پامۍ کې یوه د میا عمر صیب چې احمد شا بابا یې هم د پېښور څمکنو ته سلام او دعا ته تللی و لنډۍ ده.

▲ ,, په پېښور کې ولیان ډېر دي
کرې جنډې په میاعمر ولاړې دینه،،
(ځلمی، ۱۳۹۴ لېږدی کال، ۶چوپړی)

بي بي حاجي مور مې ویل: بچیه! دا چې تا و ویل دا د زوړ پېر پېخلیک لنډۍ ناکره ده، عیبونه لرې او د دې څېره اړول شوې ده.
ما ورته و ویل دا خو سرمحقق ځلمی هېوادمل ویلې.
بي بي حاجي مور مې ویل: بچیه! له ما څخه خو به وړاندې ځلمی هېوادمل څمکنو ته نه وي کډوال شوی، زه الته واده شوې یم، زمور کور هم الته و، ستاسو شیخ بابا شیخ مولوي حبیب الله تره خیل مو الته په همدې ادیره کې خاورو ته سپارلی، ستا د زوکړې ځلوېښتمه ورځ وه، بي بي وزېرې خاله خواښې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

امته ابۍ (د سید الرحمن لالا مور د ملک سعادات خان مېرمن) ۱۳۶۴ لېږدي کې په ۴۰ ځولوبښتې راغلې وو، بي بي وزېره خور مې میا عمر ته زیارت ته هم تللې وه. امتې ابۍ نومورې زړه لنډۍ و ویله، ښایي چې ځمکنوالو مېرمنو ۲۵، ۶، ۱۱۵۵ لېږدی (۱۱۹۰ سپوږمیز لېږدي بزرګۍ میاشت په لومړۍ نېټه یا ۱۷۷۶، ۰۹، ۱۵) د میا عمر د ژوند بخښلو پېر ورسته ویلې وي.

همدا یې کره او روغه بڼه ده.

که ته پام کوي چې په دې کې دوې ویکې ورته تې خو داوړه بېلې مانا او بېل ابېڅې لري، د ډېر او ډېرې تر منځ بېلوالی شتون لري، یوه یې د لږې ګڼې او بل یې د ډېرې ګڼې له پاره په دې د زوږ پېر پېخلیک لنډۍ کې را وړی دی، په ډېریو مسرو کې ورته ویکې هم ډېر راځي.

په پېښور کې ولیان ډېر دي

ډېرې جنډې په میاعمر ولاړې دینه

۸:. رضاعی مور (بي بي راکیبه د ډګرول حاجي قیوم پرزند لور) مې چې زه یې پتی (تیخور کوشنی، چې ښځېینه ته یې پتی وایې تې څښونکې) وم، راته ویل:. ته یوه کلن وې، وچ له پېنو سپک وې او ژر ګرځېدلې.

پېښور، کوهاټ سړک، ماشوګر لورې عطامحمد ګړۍ کې د ډاکټر وکیل خان کور کې د سید الرحمن لال، ستا د خاله بي بي وزېرې کور و، موږ ته یې مېلمستا کړې وه، د هغه یوه دوې کلن وراره بصیر خان و د ګل رحمن لالا زوی. هغه ماشوم ته ډېر تنګولې. بي بي او ما تاته و ویل:

پیلو جانانه ګواښ که پې

خواته راغلی غلی ډېر دې تنګوینه

تا زما امر ومنه او هغه دې په ټېر ټېله، ټېله کړه او و دې غورځو.

نو موږ ډېر وخندل چې ته خو په خبره پوهېږې، زړه ور هم یې، ټیک یوه کلن وې زویه!. پیلو(پیل ځغلونکی یا پیلوان) ته وایې.

د دې پېله ساده برابروي دا چې د دې ټولو پښتنې درنې مېرمنو وګړنې لوړ د پښتو پالنې شته دي چې د پښتون پښت راتلونکې پېر ته یې د وند، اند، ورم، لاربښونې له پاره پاتیشونې پرېږدي، چې د پښتو ادب په پېړه لمن کې د لس پاڼیو په بڼه خوږې هواوېچې ښاندي.

زما د بي بي حاجي مور څرګندول چې رونوي کتنه داسې، تر سلو ډېرې نومورې ګړنې پېیلې مې یا دې دي، تاسو ته مې د خوبلو په پېر، چې ډېری پېر په کاله کې یوازې وم،

(c) ketabton.com: The Digital Library

هر تن ښځ، ښځ خوندي کورونه لرل، د خوړو پخولو په پېر پخلنځي کې، د ختو او تو کو په پېر مو ویلې دي، لکه د نورو ټولو پښتنو په ښه موږ هم د یوه ښه ډوډۍ پخو وو، ټکرۍ کې یې خوندي که وو، مېلمنو ته یې ږدو، لومړۍ هغوی مړه وو، بیا یې خپله خاورو، په یوه ښه په پېڅکو لمونځ که وو، په یوه ښه الله تعالی ته ځځلې که وو، په اړتیا په وخت الله ج ته وایو چې را و رسېږي. ای! الله ته مو مل شي، ای! ژغورونکی شي، ای! را ورسېږي. پښتاني یو، پښتو مو ژبه ده، پښتو مو دود دی، په پښتو هر څه وایو او یاد وو یې. زه هرې وګړې ته دا ۳۰ کاله د هډ ببځایه کېدو، پخښه، لاس، پخښتی، غاړې، ملا اوږېدو ماتېدو وړیا در ملنه د فیزوتراپی په نویو اسبابو کاله کې کوم. لیکوال د روزنې ځانګو ده، چې روزنه یې ترې له کوشنیوالې لیدلې.
د بي بي حاجي لاندې کړه وړه او دا کښلې تر سل سلنې ورتېر د پښتون پښت د دودیزې ودې له پاره، د ژونکو هېښانده زورنه ده.

۱:. ادېنې ختم؛ ماسپخین لمانځه څخه ورسته ۲۱ وارې یاسین شریف وایي، بیا خیرات د کیک،حلوا کوي کورو کې وېشي، یا یې خپل کاله کې وېشي او دا ژر دعا قبلوي.
۲:. ۴۳ وارې یاسین شریف هر خنډ پرې الله لرې کوي.
۳:. قران پاک لږ تر لږه درې وارې اړین کال کې ختم وي.
۴:. الله اکبر ختم؛ ادېنې په سهار پیل کوي، اوله ورځ زر وارې، په دوېیمه ورځ دوې زره وارې، په څلورمه ورځ څلور زرره وارې ... . یوه څلوېښتم ورځ ۴۱ زره وارې وایي، دا ډېر بختي ختم دی. ټول ټال ۸۶۱۰۰۰ وارې الله اکبر (الله لوی دی) وایي.
۵:. الله صمد ختم؛ څلنۍ باندې پیل کوي، پېنځنۍ او ادېنه کې هم هره ورځ، ۱۱۰۰۰ وارې وایي. اووه اونۍ کې نوموړی ختم کوي. زړه کې مې هر سوال مې وي الله یې قبلوي راته. ټول ټال ۲۳۱۰۰۰ وارې الله صمد (الله کوم تن ته اړتیا نه لري) وایي.
۶:. یا وهاب ختم، ادېنې په ورځ پیل کوي. اووه ادېنې ده، په یوه اونۍ په دې ښه کوي:. پیلنۍ زر، یوه نۍ دوې زره، دونۍ درې زره، ... تر ادینې ورځ ۸۰۰۰ وارې کېږي، په پیلنۍ بیا له زرو پیل په ۸۰۰۰ وارې ویلو بشپړېږي. اووه اونۍیو کې ختم مېږي. ټول ټال ۲۵۲۰۰۰ وارې یا وهاب (له بدلې پرته ورکونکیه!) وایي.
۷:. لا اله الا انت سبحانک اني کنت من الظالمین :. ۱۲۵۰۰۰ یوسلو پېنځه زره وارې وایي، په منځ کې نور ذکرونه هم کوي. یوه ورځ کې د زړه په خوښه یې اته زره وارې، زر وارې یا لږ وایي، په خپله یاد لیک کې زېرمه کوي اوبیا یې حساب وي.
۸. د سنتو په سته واړه ختمونه هم کوي چې هر سهار او مازیګر قران وایي، په لس پېنځه چوپړو هر څومره چې یې. په پای کې پاینۍ سیفاره وایي بیا یاسین شریف وایي. اوبه دم وي، هرې ناروغۍ او شیطاني تاثیرات او جادو له منځه تللو له پاره ډېره ګټه کوي ورته.
۹. ماښام مانځه نه ورسته ۲ رکاته نفل، ۲ اړتیا، ۲ نفل مونځ، ماسختن لمونځ، سونتو څخه ورسته ۲ اړتیا بیا واجب مونځ، د شپې تهجت لمنځ ۲، ۲،۲، بیا ۲ اړتی لمونځ کوي.
د شپې ۲:۰۰ بجې ورته ودرېږي. تر اذانه یې وایي. کله، کله تر څلوېښت رکاتو پورې دوې، دوې، دوې رکاته... شل وارې کوي. په پیل کې ۲ اړتیا لمونځ کوي. د سهار لونځ ۲ سونت او دوې فرض کوي. قران شریف وایي بیا یاسین شریف وایي، بیا اشراق (چې لمر ښه وغوړېده ، ۲ مونځ کوي، بیا ۲ رکعته د اړتیا (حاجت)، . لس بجو کې د ساخت لمونځ کوم ۲، ۲، ۲ بیا ۲ اړتیا مونځ کوي. ماسپین لس رکعته کوي او مازیګر کې څلور رکعته کوي، نور نفلي لونځ نه کوي ور سره د نفلو او اړتیا لمونځونه یا نور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۲۷ د نوي پېر پېخليک لومړی مصری بېلګه

▲ کلي کې نوم د سميني دی
ورانې کنډرې شاسوار خان ابد وينه

سپړنه (تشريح، د غټوغټو ټکو څرګندونه):.

اې. پېيله: زړه مصری
بې. پېيلن يا پېيلنه: پېژند څرګند نه دی.
پې. پېخليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۶۴ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۳۳۱ لېږدې (۱۹۵۳ زېږدي).
تې. ځای: ټيک لام، سباخېل، نيازی، کنده، الېنګار ولسوالی، لغمان ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېيلي بڼه: وګړني پېيلي.
جې. سندرغاړو ويلې: پېژند څرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د مېنې پالنې لوړ حس، ودانوني ته د وګړو هڅه ونه، د پرمختګ جغات، سپېڅلې پښتيانه چارپېريال او هواويچې تاثير زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: ښځې ته.
څې. ګڼه: ۲۷.
خې. چوپړی: پېژند څرګند نه دی
دې. راټولونکي نوم: بي بي نور بېګم
ډې. ليکی دی که ليکنه: پېژند څرګند نه دی.
رې. چاپ کال: پېژند څرګند نه دی.
ړې. کړه شوې Action Req’ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې . کنټرول کې (In control): ټول.
ږې. اليده بسپنه ورکول:. زما مشره خله بي بي نور بېګم د ملک قلندرخان لور، د نياز محمد خان سدوزي مسی، د ملک محمد طاهر خان نيازي مېرمن او د ملک ګل محمد خان نيازي اېنګور. چې په دې کال ۱۹۴۷ زوکړه شوې او په ۱۶ کې ۱۹۶۳ لېږدي کې واده شوې ده، په عمر او رمټتيا يې برکت شه؛ هغې ويل چې زما له واده څخه مې ورسته دا مصری د يوې ښځې له خولې واورېدله.
ښايي چې زما له واده څخه لس يا اووه کاله وړاندې زما د لېور ملک شاسوار خان نيازي (شهسوار خان مشهور په باړې ابا) په ستاينه کې د کلا ودانونې په پېر کې ويلې وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۲۸ د نوي پېر پېخليک لسمې، پولسمې لنډۍ او لومړۍ ټپې بېلګه

▲ په خوب کې ګرځم چپرهار کې
کله چې ويښ شم په کوډله کې پروت يمه

▲ خوب او خندا په بې غمې شي
د غمزده زړونو به څه خوبونه وينه

▲ سر مې پنجابه پورې لاړو
الله د خير کړي چې به نور کومه خوا ځمه

سپړنه (تشريح، د غتوغټو ټکو څرګندونه):.
- اې. پېيله: پيلنۍ او پاينۍ زړه لنډۍ ده او منځنۍ يې ټپه ده.
- بې. پېيلن يا پېيلنه: سيد صديق فکري.
- پې. پېخليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۲۶ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۳۶۹ لېږدی (۱۹۹۱ زېږدی).
- تې. ځای: چپرهار، چپليار ولسوالی، ننګرهار ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان.
- ټې. پېيلې بڼه: وګړني پېيلې.
- جې. سندرغاړو ويلې: پېژند څرګند نه دی.
- چې. ښکالوه: د مېنې پالنې لوړ حس، بډاينې، د سوکاله چارپېريال او هواويچې تاثير زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
- ځې. منسوبه: نر ته.
- څې. ګڼه: ۲۸.
- خې. چوپړی: ۵۶.
- دې. راټولونکي نوم: پوهنيار خان سلام.
- ډې. ليکی دی که ليکنه: ادبي فنونو درسي ليکی
- رې. چاپ کال: ۱۳۸۷ زېږدی.
- ړې. کړه شوې Action Req’ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
- زې. خبرداری (Caution):۰
- ژې. کنټرول کې (In control): ټول.
- ږې. اليده بسپېنه ورکول:. د کدوالی په پېر کې يې کښلې دي، د نوموړې له سېمې څخه د لرې والې له اړخه يې کښلې او همدا يې د پنځې منځه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۲۹ د نوي پېر پېخلیک لومړۍ مصرۍ بېلګه

بېلتون ټوپک شو را ته ډک شو

ناڅاپه ټک شو په زړګي یې و ویشتمه

سپړنه (تشریح، د غتوغټو ټکو څرګندونه):.

اې. پېیله: زړه لنډۍ

بې. پېیلن یا پېیلنه: حبیب الله رفع.

پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۲۲ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۳۷۳ لېږدی (۱۹۹۵ زېږدی).

تې. ځای: ابدره، سید اباد ولسوالی، میدان وردګ ولایت، مرکز زون، مرکز ټاټوبی، افغانستان.

ټې. پېیلې بڼه: وګړني پېیلې.

جې. سندرغاړو ویلې: پېژند څرګند نه دی.

چې. ښکالوه: د مېني پالنې لوړ حس، د بېلتانه چارپېریال او هواویچې تاثیر زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

ځې. منسوبه: نر ته.

څې. ګڼه: ۲۹.

خې. چوپړی: ۹.

دې. راټولونکي نوم: هارون حکیمي.

ډې. لیکی دی که لیکنه: حبیب الله رفیع د هارون حکیمي د مرکه.

رې. چاپ کال: ۲۰۱۰ زېږدی.

ړې. کړه شوې Action Req’ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۰

زې. خبرداری (Caution):۰

ژې . کنټرول کې (In control): ټول.

ږې. الیده بسپنه ورکول:.

دا چې حبیب الله رفع صیب د لنډۍیو، ټپو، ټکۍیو او مصرۍیو لېوال پاتې شوی، له کوشنیوالې څخه یې وګړني پېیلې لیکي دي.

په کلي کې ستر شوی، لوبېدلی دی.

له خپلې میني او مېني سره لېوال پاتې شوی دی، له مصرۍ یې انګېرل کېږي چې په بشپېړه بڼه له خپلې میني څخه بېل شوی دی.

هر ګوره چې د بېلتانه زېری پرې شوی دی، نو په کره منځه نخښه یې ویشتلی دی.

نور ترې مینه له لاس وتلې، د همدغه پېر د تاثیر پښتو وګړني پنځه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۳۰ د نوي پېر پېخليک دوبيمې څخه تر څوارلسمې ټپې بېلګه

▲ د الله داسې رضا و شوه
سترګې وړندې شوې د بدن محتاجه شومه

▲ په اخرت به سترګې غواړم
په دې دنيا په روغمن نه شته علاجونه

▲ زما زخمي زخمي بدنه
هره ټوټه به دې الله ته وسپارمه

▲ دا د پرديس سرې ټپې دي
چې زخمي زړونه له خوبو را وېخښوينه

▲ زما کسمت په خوب ويده دی
د خلکو و ختل اسمان ته کسمتونه

▲ خلک وېده دي کړي خوبونه
زما د زړه زخمونه وېښ شو درد کوينه

▲ زړه مې د ډنډ خړه چکړۍ ده
نه يې کبان خوري نه يې کته اوبه وړينه

▲ د غرمنی په خوب ويده وم
بېلتون د غم څپيره راکړه وېښ يې کړمه

▲ په دنيا مه نازېګه ياره
دنيا د غم ټالونه خوري ورانه به شينه

▲ په دنيا ښه کوئ لمونځونه
لعين شيطان دی چې ايمان را ړنګوينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

نن خو دې داسې خوله نېولې
لکه یې ماړه سخوندر چې غر وتلې وینه

سخوندر دې تاغوندې ماړه دي
پېړې لکۍ دې ببر سر درکې وهینه

مرګیه دغه ځای ته رای نه شي
بیا خاورې کېږي غازي جان مامور بریتونه

سپړنه (تشریح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.

اې. پېیله: زړې ټپې
بې. پېیلن یا پېیلنه: بخت میر.
پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۲۲ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۳۷۳ لېږدی (۱۹۹۵ زېږدی).
تې. ځای: سلیمان خیل، اندړ ولسوالی، غزني ولایت، مرکز زون، مرکز ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېیلې بڼه: وګړنې پېیلې.
جې. سندرغاړو ویلې: بخت میر.
چې. ښکالوه: د مینې پالنې لوړ حس، سویې بډاینې، خواری، د بېلتانه چارپېریال او هواویچې تاثیر زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: نر ته.
څې. ګڼه: ۳۰.
خې. چوپړی: پېژند څرګند نه دی.
دې. راټولونکې نوم: لیکوال.
ډې. لیکی دی که لیکنه: ټپې دي د بخت میر د ناستې پېر څخه.
رې. چاپ کال: ۱۹۹۵ زېږدی.
ړې. کره شوې Action Req'ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې . کنټرول کې (In control): ټول.
ږې. الیده بسپېنه ورکول:. بخت میر سره خپله غچکه وي، په هر ناسته کې ځوانان خوښ وي، تازه دلدل تل په ما پام کړي؛ زه نظر کم یم چې دواوي غره ومه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۳۱ د نوي پېر پېخلیک دولسمې څخه تر څوارلسمې لنډۍ بېلګه

▲ البم را واخله راته ګوره
د تورو خاورو لاندې نه شته دیدنونه

▲ انځور مې کېده مخ دې پټ که
ستا د رخسار په ننداره کې فنا شومه

▲ که مې له سترګو نه فنا یې
نو ستا انځور ته په ژړا شم دعا کړمه

سپړنه (تشریح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.

- اې. پېبیله: زړې لنډۍ
- بې. پېبیلن یا پېبیلنه: ډاکتر عبدالوکیل مخلص.
- پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۲۲ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۳۷۳ لېږدی (۱۹۹۵ زېږدی).
- تې. ځای: منجلام، پړوایي، الېنګار ولسوالی، لغمان ولایت، ننګرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان.
- ټې. پېبیلې بڼه: وګړني پېبیلې.
- جې. سندرغاړو ویلې: پېژند څرګند نه دی.
- چې. ښکالوه: د مینې پالنې لوړ حس، بداینې، د سوکاله چارپېریال او هواویچې تاثیر زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
- ځې. منسوبه: نر ته.
- څې. ګڼه: ۳۱.
- خې. چوپړی: پېژند څرګند نه دی.
- دې. راټولونکي نوم: لیکوال.
- ډې. لیکی دی که لیکنه: پېژند څرګند نه دی
- رې. چاپ کال: پېژند څرګند نه دی.
- ړې. کړه شوې Action Req’ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
- زې. خبرداری (Caution):۰
- ژې . کنټرول کې (In control): ټول.
- ږې. الیده بسپنه ورکول:. د کډوالی په پېر کې زما کوشني ماما د خپل کورني انځورونو البم په پخښتی کښلې دي او همدا یې د پنځې منځه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۳۲ د نوي پېر پېخليک دوېيمې مصرۍ بېلګه

🔺 په پېښور کې مې زړه تنګ شو
کله به درشمه پراخه دېوګله!

سپړنه (تشريح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.
اې. پېيله: زړه مصرۍ
بې. پېيلن يا پيلنه: پښه يي ملا(ملامت تورن).
پې. پېخليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۲۲ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۳۷۳ لېږدی (۱۹۹۵ زېږدی).
تې. ځای: دېوګل دره، څوکۍ ولسوالی، کونړ ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېيلي بنه: وګړني پېيلې.
جې. سندرغاړو ويلي: پېژند څرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د مېنې پالنې لوړ حس، بډاينې، ودنې، د تازه چارپېريال او هواويچې تاثير زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: نر ته.
څې. ګڼه: ۳۲.
خې. چوپړی: ۱۵۸.
دې. راټولونکي نوم: پوهاند مجاوير احمد زيار.
ډې. ليکی دی که ليکنه: پښتو بدلمېچ يا پښتو شعر څنګه جوړېږي؟.
رې. چاپ کال: ۱۳۸۸ زېږدی.
ړې. کړه شوې Action Req'ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې . کنټرول کې (In control): ټول.
ږې. اليده بسپېنه ورکول:.
د يوه دېوګلي (پښه يي) ملا پر حواله را يادښت کړې ده: چې د کډوالۍ په پېر کې يې کښلې د، د نومړې له سېمې څخه د لرې والي له اړخه يې کښلې ده.
نومړې مصرۍ ترګنوک په زورکۍ هې باندې شوی دی، دېوه ګله!
چې په نومړې هې په بنه ډېرې لږې په ټول ټاټوبي کې شتون لري،
نومړې مصرۍ ليکوال په پېښور کې کښلې ده، خو وند او ژبه يې ټوله ګونړۍ ده او همدا يې د پنځې منځه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۳۳ د نوي پېر پېخلیک پېنځه لسمې ځڅه تر شپږ شپېتمې لنډۍ؛ پېنځه لسمې ځڅه تر درېپېنځوسمي ټپې؛ لومړۍ ځڅه تر شپږمې ټیکۍ او درېیمې ځڅه تر دوې دېرشمې مصرۍ بېلګه

جانانه زه دې ساز خدړ کړم
چې خپلـه مـور مې ټنـډه نه مچو کوینه

جانانه پـلار د دد ښکارپېږي
د درکړې ږوږ ګـورئ په هـر مجلس کوینه

ای خولګی زه د خـدریوان کړم
ځکه ولس کې د هر میـر کـور له ورځمه

سپړنه (تشریح، د غتوغتو ټکو ځرګندونه):.

اې. پېیله: زړې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ

بې. پېیلن یا پېیلنه: لیکوال (ډیپلوم اېنجینېر صفی الله فردوس).

پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي ځڅه ۱۱ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۳۸۴ لېږدی (۲۰۰۶ زېږدی).

تې. ځای: ختیځ نوی ښار، مهترلام ولسوالی، لغمان ولایت، ننګرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان.

ټې. پېیلي بنه: وګړني پېیلې.

جې. سندرغاړو ویلې: اوستاد باچا خان لغمانی.

چې. ښکالوه: د مینې او مېنې پالنې لوړ حس، ورم، ودنې، ښداینې، وګړنې، ځیګتوب، سپېځلي پښتیانه چارپېریال او هواویچې تاثیر زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

ځې. منسوبه: سړو او مېرمنو ته. ښې. ګڼه: ۳۳.

خې. چوپړی: ۲۴۰، ۲۴۹، ۲۳۷، ۲۵۱، ۲۲۹ او ۲۲۴.

دې. راټولونکي نوم: ځېرونکی (ډیپلوم اېنجینېر صفی الله فردوس).

ډې. لیکی دی که لیکنه: ځلېر کې د ددو دود.

رې. چاپ کال: ۱۳۸۸ لېږدی.

ړې. کړه شوې Action Req’ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې): ۰

زې. خبرداری (Caution): ۰ ژې . کنټرول کې (In control):ټول.

ږې. الیده بسپنه ورکول:. د لاندې لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍ یو پېیلن ټولې د دندې په پېر ځای، ځای په ټول ټاټوبي کې پنځي بنه کښلي دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, لنـډۍ

▲ ربه له غيبو مې ثواب کړې
هغې دنيـا کـې مجردانـو د صف شومه

▲ ربه د هغې دنيا مې خير کړې
چې مـجردانو صـف کـې زه ونه درېږمه

▲ بيا به سرکوب غونډې ولاړ يم
د ټـول عـالم مخکـې به زه مختورن يمه

▲ ربه د هغې دنيا مې خير کړې
بې پټـه يار مې د يهودو نوکر کـړمه

▲ ځـښتنـه! ژوند عمر مې خير کې
ړبـن جيويـش مې د لالا ډډون کوينه

▲ ژاخـو جانانه خدای دې واخله
نه دې ښايست شته نه دې سـم دې اندامونه

▲ خداېږو درکړ دې رانه جوړ کړ
چغځـی کوراک ومه ځـرمه د مټاک شومه

▲ يـاره زوزان ته ساډيزم شوم
د غم دردونه مې ړنجـې له منځه وړينه

▲ دادا دې سم درسره پوی کړه
دا په دا داج به دې په دانـګ را له راوړينه

▲ جانانـه مانـه ګيلـه مه کړه
د لغمان خلـک درغلـي نــه قبلوينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ربه ربښتينی مې سالار کړې
دا کوړ ربړن به هميشه ژنل ومه

زما پر تا د ستا پر مادي
چناک ګتلی داوڼ زه نه درکومه

په دواړو لاسو مې زينډي کړه
ساډۍ سوډۍ ملګرې څه دې و ستايمه

ياره ساډو سابټ دې پلار دی
په ساړ پوکي دا سابيړی راغور ځوينه

نامه دې شته حضور دې نه شته
چرلنډه ياره په بيډيا دې لټومه

يار مې په لوبو کې څرو دی
ځکه لوبغالې له په دنګو ګامو ځمه

غمونه نور دې رانه شړه
ما په شپه غاله کې سبق ته نه پرېږدينه

ستا د دوستۍ کتاب مې جوړ کړه
په هر څپرکي کې جفا ليکلې راځينه

نا ځوانې دې پينی له ګوره
ژوي له ژوو سره څومره ښه کوينه

فردوس پښتو ويوکي وايي
ځکه ژاپن ړنګری په ژی ړغرله وينه

د کابل پولي تخنيک پوهنتون شپه غاله، پينځم بلاک، لومړی پوړ، دوييمه کوټه
٥:١٤ pm ,٠٩ /٠١/ لېږدی. ،، (صفی الله، ١٣٨٨ لېږدی، ٢٤٩ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, د شپه میرو لنډۍ

▲ موږ له قـوي پولیـس پـه کار دي
ږبـن پولیس خلک میوزیک کنډک له وړینه

▲ وطن تـکړه شپه میري غـواړي
چې مـلک دښـن له اوږدې شـپې شیـبې کوینه

▲ خـدای شته دا څـرنګه عسکر دی
چې مـلک وردۍ کې د دښـن سوسیس راځینه

▲ د ستا ګناه نه ده ملګـریه
د اکاډمـۍ له څـنګه پـټ تېر شوی یینه

▲ زه درتـه لنډ تـورم غږومه
ږبـن عسـکر راتــه کـاږه ګـامونـه ږدینه

▲ لالیه یو دوه راتــه وایـه
موزون قـدم ډولونـه زه درتـه وهمـه

▲ زه به د ستا لـوري له ګـور کړم
تعلـیم قـدم مې قبلـوه چې خوښـه شمه

▲ که ستړی مه شـي راتـه وایې
زه به ژونـد، ژونـد درله ویم چې میـر مې یینه

▲ تـه بریالی اوسـې فردوسـه!
له درســه وروستــه الله پامـان دې و واینه

▲ له خدمتي ځیني راسـتون شه
مور په خپې لوڅـو تیرګړو پلـه ته درځینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کابل پولي تخنيک پوهنتون شپه غاله، پينځم بلاک، لومړی پوړ، دوېيمه کوټه E۱۰۲, ۱۱:۰۰ pm ۱۰ /۰۲/ ۱۳۸۵ لیږدی ،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لیږدی، ۲۵۱ چوپړی)

,, لنـډۍ

▲ وطـن تـم تـول کافران راغله
ژر را پاڅېږه چې جـوړه جهاد لـه ځونـه

▲ د بوست لـه ور بـه زه درتـېر شـم
غـاړه غـړۍ دې لـه کالـه راځـه مـينه

▲ دا وطـن نـه جـوړېږي ياره
غـټ او واړه يې بلواګر جـوړ شوي دينـه

▲ دا بـچـي څـه بـچـي دي ياره؟
لکه لړمې بچي خـپله موركــۍ خورينـه

▲ مـونږ به ګاډيـلې جواري خوارکړو
چې پر وطـن مو کـرارۍ حـالت راشـينه

▲ ای ګـنو ژنـو مـيرځمنو
ځـنې لـه ځـنډو سـازوی خندا راځينه

بوست، د فکيرانو کلی، لښکرګاه، هېلمند، ۲۰۰۷/۱۲/۲۹ زیږدی ۰۳۰, Roshan BTS site HLM ،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لیږدی، ۲۲۲ چوپړی)

▲ دښمن زمونږه پاکستان دی؛ خدايه!
نه انګلېسان نه امريکايان نه روسيان دينه

▲ د ډارنډکې زو ډارېږه
فرضې تواف ښې منډې نه غواړي ځرګنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځاځکي هوس ځارل ځاړي ده
ځپان، ځپان ځپاڼ، ځپاڼ غواړي خوړلنه

ځاځل جوګر جلبنګ جنبان که
په لېوالتې مې جيجيونتې تړښتې شينه

چټي چټي چرلنډيه ياره
ځنځوونکې ځغونځونکې جيجرې يمه

د شرمېدلې زو شرمېږه
د تخت سيالۍ کې مېړني اور ځرمه وينه

په درنو غېږو ځربولېږه
په ځلورځنډو کې د غبرګو ځکل ځکه

چې څه دي کښت که کښت بې ټول کړې
زړه دې دنيا که ګشمالۍ کرې خاونده

ته دې له خپل مېرمن ډاريږي
خلک پردو په سې کلا ته وا وختنه

ما چې به اسپې ځرولې
زما مېړنی سور په اس سور راغلی ونه

الله تـــالا شــــولو مانعه!
ټولو کانونو مو تالا و لړېدنه

تن مو هړپی د مرغلرې
ټولو کانونو مو تالا و لړېدنه

لکه کوچی نوم دې بادرنګ دی
ماته په مينه باندې نوم ټاکې زردکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, ټپې

▲ راځه جومات کې قسم و کړو
نور به په زړونو لوبې ژوند کې نه کوونه

▲ زما څښتن باندې سوګند دی
رسول الله له په پښتو درخواست لېږمه

▲ د تبۍ غره د سر ښاماره
زموږ بدیداره افسانې دې غږوونه

▲ مورې د ستا مې نه منله
د مهترلام اوبه مې پاس طرف ته وړینه

▲ زده کړیاله یاره یوځل راشه
چې دد وګړي خواست ګاري راله راځینه

▲ زده کړیاله یاره یوځل راشه
چې ضدي پلار مې خدرېوان له ورکوینه

▲ چې هر څه و راباندې تېر شو
ناځوانه خوب کې خو راځه چې خوالې کړونه

▲ ته الته ډاډ باندې اوسېږه
دلته زما له ډېره تاو شو کیبلونه

▲ پښتو پښتی کړې راته ماتې
ږبن ږبن سره مې خواکې نه پربږدینه

▲ چې څه د زړه و پوره نه شو
که ژوند باقي و ننهواتې به درځمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ستا د کتو انداز را یاد شي
بې دریغه و ژاړم چې کله به مخ شونه!؟

▲ څښتن تعالی نه به دې غواړم
په دې دنیا دې خدړان نه را کوینه

▲ التــه به دواړه سره ګورو
څوک وفادار څوک بې وفا په دنیا ونه

▲ کله په خیال کې ورسره یم
کله په خیال کې یې راوړم رانه تم یینه

▲ کله تقدیر راسره مل وي
کلــه بې رحمــه ټوکې و کړي رانه ځینه

▲ فردوسه! ولې سودایي شوي؟
تقدیر سودا راســره کړې مختورنه

د کابل پولي تخنیک پوهنتون شپه غاله، پینځم بلاک، لومړی پوړ، دوېیمه کوټه E۱۰۲, ۳:۰۰ pm ۱۰ /۰۲/ ۱۳۸۵ لېږدی. ،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۲۳۷ چوپړی)

,, ټپې

▲ محضې په خوله رښتیني وایي
راځه د زړه خوالــي و کاندو مرګ راځینه

▲ راځــه وصال ته غاړه کېږدو
نور له هجرانه توبــګاره شوم مینه

▲ مینه کې وصل تکی ورک شو
هجر کې و ګوره کلیات راغلي دینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

په غیږ کې سمه را غورځیږه
ما برایي درپسې ډېر ژړلي دینه

ستا رنګ انار غوندې ښکاریږي
زما دې رنګ د مکیانډې واړه ونه

که یارانه نه کړې جانانه
داسې بیا مه وایه چې بیا له کلي ځمه

زه دې رمته لیونی کړم
مینه دې واخله ما په خپل خیال کړه مینه

چې زه پخوا په خیال کې بیا شم
نور به په ژوند کې مینه نه کوم مینه

دا سترګې ما وژني جانانه
چې ترمې اوښکې یې سهار کې و وینمه

په ګناهو توبې و کاندو
د پاک ښتن ډېر ګناکاره یو مینه

له پاک الله به فردوس غواړو
موږ ګناکار یې د ورتلو لایق نه یونه

د ملا باقي غونډی په سر، د موسی کلا ولسوالۍ، هیلمند، ۲۰۰۷/۰۱/۱۶ زیږدی
Roshan BTS site HLM ۰۱۲, ،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لیږدی، ۲۲۲ چوپړی)

،، لاس کې به غټ لرګی د ستا و
لکه د غره شپنه چې سمې ته راشینه

ځانه ښتن باندې دې سپارم
تودو ایرو باندې مې خپل یار ولړمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غم سیلۍ را باندې راغله
نمجنې سترګې مې له خاورو ډکه وینه

ولې په اوښ باندې سوره یې؟
ماته معلوم شول ګولې ستا ټول فریبونه

ځان د پښان د کوم قمرۍ کړه!
د خلاصیدو ځواب په ستونې کې واینه

بنګالۍ پېغله درنه ښه ده
کوډګرې زه دې له خندا په ژړا کړمه،،
(صفی الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۲۸۷ چوپړی)

پریږده چې ښې بلا وکاندې
نادان بچې دې د دښمن په لمسون دینه

ځان سره تل په ژړا ژاړم
د یهودې لمسی د دین ټیکه دار شونه
(صفی الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۳۲۹ چوپړی)

په پټه، پټه غلی وران شې
پټ ړنګېدو پروژې م ستا له کور راځینه

له ملو ړنک شې پاکستانه!
په زړه بدانه زړه مې وران تل له تا وینه

کړېکې دې کوم شهید رایاد کړم
که تېمرشاه، که ملالۍ که نجیب کړمه

د سلګۍ زړه پر دغه شین دی
سلګۍ، سلګۍ، سلګۍ لیدلې دینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

،، ټيـکی

پـېـغلو چکچکـي کړئ حلقه شئ
د پيغمبـر اومتـی ځـوک نه نازوينه

ناوی لالـی دې لاس نه نيسـه
چې ننـواتـې سـتا د زړه کور ته درځينه

ناوی رو، رو قدم اخـلـه
د ولـس پېغلـې په کتار درسـره ځينه

ناکی دنيا درتـه فردوس شـه
مونږ د الله نه درتـه دا غوښـتنې کـړونه

بډی ملـګرې دې خوشحاله
واده د سـتا دی ژړا دوی د دروغـو کـړينـه

کـه يې بوغان راباندې پلـورې
زه پېرودونکې د ابـی د ګـسټ ګل يمه

زموږ کور، مهترلام، لغمان، افغانستان ۱۳۸۵/۱/۱ ليږدی ،، (صفی الله، ۱۳۸۸ ليږدی، ۲۲۲ چوپړی)

،، مصری

د تورو ټکو برکت دی
تا غوندې خلـک ځـوک منبر کې نه پرېږدينه

سـوګند په تورو ټکو کومـه
که د نامه په خوله واخلـم سـرکوب به يمه

موږ به دې هسـې خاطر و کـړو
کم اصل خلـک ځـوک په پـوځ کې نه پرېږدينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ په سپينه ږيره کونيټوب کړي
ورانو کارو پسې د سپي په شانتې ځينه

▲ په سپينه ږيره سودايي يې
جومات کې کېنه عبادت و کړه ږبنه

▲ د اسلام رنګه دې کړه بده
ساډی سوډی امامه څه دې وستايمه

▲ اسلام بدنام خلکو بدنام کړه
ځکه يهودو باندې دين له منځه وړينه

▲ ګاونډ دې وږی ته چرګان خوره
داسې کارونه اسلام هېڅ نه قبلوينه

▲ اسلام د عدل انصاف دين دی
ځکه غريب غني يو ځای څځلې کوينه

د کابل پولي تخنيک پوهنتون شپه غاله، پينځم بلاک، لومړی پوړ، دوبيمه کوټه E۱۰۲ ,۱۰:۰۰ pm ۱۰ /۰۲/ ۱۳۸۵ ليږدی ،، (صفی الله، ۱۳۸۸ ليږدی، ۲۴۹ چوپړی)

,, مصری

▲ په لغمانيانو کې مې خوبش کړي
راڅه، راڅه پرديه زه دې خپله ومه

▲ ربشچينه سمه په سر کيږده
چرلنډيه ياره ځوک به غږ درو کوينه

▲ ستا کوږ اوږ پـاچ نه کربان شم
لکه جلغ زه درنه تاو راتـاوه شمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ چې د وصال په خيال کې جوړ کړم
بېلتون ظالم مې سم دستي په منځ کې شينه

▲ ستا له اوبښتو سترګو ځار شم
په دا زرغونه سيمه يې ساری نه وينمه

▲ ته په ښايسته ډمبر ګرځېږه
زه په خامه کشونو ځم لېونی شومه

▲ پرېږده چې ستا تعليم پوره شي
مور مې خبره د کرارې مجلس کړنه

▲ ښاګليه ياره مه ځورېږه
که قسمت و شو په هغه ځای به يو شونه

▲ په رېګستان کې مې رېدي ده
ربه زرغون يې لويه وه ترې لرې يمه

▲ زمام کم اصلو ته سلام دی
څوک چې له ټېټه وره ځي سر ټيټه وينه

▲ ربه د ستا په ازموينه
ما خو له پېغلو شوندو رنګ خوړلي دينه

▲ ربه د ستا په ارزونه
ما يې په زنه د ستا نوم ليکلی ونه

بوست، د فکيرانو کلی، لښکرګاه، هېلمند، ۲۰۰۸/۰۱/۰۱ زېږدی
Roshan BTS site HLM ۰۳۰, ،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۲۲۲ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیا به کرۍ ورځ را په شا وې
لکه چې کوټۍ څوک په بار بلده وینه

ستا به لاسونه زما غوړونه
لکه ګاډۍ جلب دې هر وخت کش کونه

ښنګ ته مې راشې راته نه ګورې
لکه هندو چې کلیمه بده راځینه

اوس په لکسس باندې ګرد مه کړه!
ماته معلوم دې واړه لوښې لرګې دینه

ځانه د غټې ساګر جوړ کړی
ټول شیطانان دې دوې لاسې سلام کوینه

فردوس ته هغه وخت وریاد کې
چې د غوبله غوبل یې تا باندې کونه

ځانه د غټې ساګر جوړ کړی
ټول شیطانان دې دوې لاسې سلام کوینه

یه کربانه!؛ کربان وطنه زموږ کور یې
په سر او سترګو به دې موږ جوړو اړمنه

یه کربانه!؛ کربان وطنه ښومره خوږ یې
له ځانه ګرانه و خوږمن افغانستانه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۴. لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ پېر

لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ پېر یا د وخت موده یا وخت (وخت ټاکل، نېټه اینبودل: پرسور برابرول: وخت اندازه کول، وخت، دوران، نېټه: ټیك وخت، ټایم، وخت، بیدو، موده، موکې یا موقع: دم، وار، ځل: ګړۍ، ساعت، شیبه، غوټه: مهال: د موسیکي شېبه: پروخت، پرټاکلي وخت.):.
۰۰:۰۰:۰۰:۰۰ (رپه: ثانیې: دقیقې: ساعته) په وخت کې ویلو ښکاروندی وندی کوم.

پښتون پښت په لنډو، منځنیو او اوږدو ساوو لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ په ناستو، خبرو اترو کې وګړي نوموړې ګړنۍ پېیلې په لنډ پېر کې وایي؛ په سندرو، ښادیو او غوره شېبو کې یې په منځني پېر کې وایي او په غرونو، دښتو، سر خلاصو ځایونو کې په اوږد پېر کې وایي.
نه یې ډېر لنډوالی خوند بې خونده کوي؛ نه یې منځنیوالی خوند بې خونده کوي او نه یې ډېر اوږدوالی خوند بې خونده کوي.
شپانه یې په نیمو شپو کې د مزلونو په لنډولو سره، په اوږده سا وایي غږ یې هم خوندور کېږي، په یوه شرط چې روغې یې و وایې.

په دیارلسومه پېړۍ کې د لنډپېر بنسټ ګل محمد ګلکي کېښوده؛ منځني پېر ملاجان ملاکي، احمد ظاهر، خان قره باغي، پینده محمد منګل، منور اوستاد، حسني اوستاد، ایوب اوستاد، شاولي اوستاد، خیال محمد اوستاد، پاچاخان لغماني، اشرف تیراوال، هارو باچا،... . او اوږ پېر بنسټ اوستاد ګلزمان، اوستاد حیات ګردیزي، اوستاد عبدالله مقري او اوستاد انجېنیر سردار علي ټکر کېښوده.

د ټاټوبي سرغندوو سندر غاړو هر یوه اوستاد ګل محمد ګلکي او اوستاد ملاجان ملاکي د ظاهر شاه خان بابا د سلطانت په پېر کې دا لاندې لنډۍ د لغمان په ښادیو کې ثبت کړي دي.

لیکوال دا ناځانخبرې (زېرمې) په جولیز (شکلي) پېره وختــه (پېر وخت) کالب کې سویې نټیالیو (منونکو، سویې منکرو) وګړو ته په ګړنې بڼه نوموړې پېیلې ټکي، ټکي انځورلیک ډول په لمېسه کې کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۴. ۱ لومړی بڼه لنډۍ: اې ,, الف،،:.

زړې لغمانۍ لنډۍ: دا زړې لغمانۍ لنډۍ کاستوري سور کې اوستاد ګل محمد ګلکي په ۱۳۲۲ لیږدي کې ویلې دي:.

وه!؛ له کاله نه مې سر هسک کړه
له تور کارغه سره ښارو مستي کوینه
پېر:. ۰۷:۷۸:۰۰:۰۰ (رپه: ثانيې: دکیکې یا دقیقې: ساعته) په وخت کې ویلي ده.

ولې به زه ورپسې نه مرم
مخ یې برباد کابل سردار زلفې فوځونه
پېر:. ۰۸:۱۸:۰۰:۰۰ (رپه: ثانيې: دکیکې: ساعته) په وخت کې ویلي ده.

الف اشنا کړم بې جدا کړم
تې په تلوار یار ته ورځم که په خولا شینه
پېر:. ۰۷:۹۸:۰۰:۰۰ (رپه: ثانيې: دکیکې: ساعته) په وخت کې ویلي ده.

ثې ثاني یار به پیدا نه شي
جې په جمال کې خلک تېره کئ دیننه
پېر:. ۰۷:۹۹:۰۰:۰۰ (رپه: ثانيې: دکیکې: ساعته) په وخت کې ویلي ده.

عینه (ع) ته ورشه ورته وایه
غینه (غ) نه غمازه یار مې را وله دننه
پېر:. ۰۸:۱۶:۰۰:۰۰ (رپه: ثانيې: دکیکې: ساعته) په وخت کې ویلي ده.

دال (د) دې دیدن ماته ناری ده
ذال (ذ) دې ذلیل کړه د عاشکو نري زړونه
پېر:. ۰۷:۹۷:۰۰:۰۰ (رپه: ثانيې: دکیکې: ساعته) په وخت کې ویلي ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جلې خوله شينکې کابل ده
دا نرۍ وريځې کوهدامان شينکي باغونه
پېر:. ۰۸:۰۷:۰۰:۰۰ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلي ده.

ولې به تور دکن ته نه ځم
چې په دې مړو سترګو کوم د خولې خواستونه
پېر:. ۰۷:۴۴:۰۰:۰۰ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلي ده.

د ابېځو په بڼه لنډۍ چې په کې د:. ا ب ت ث ج ع غ د ذ (اې، بې، تې، ثې، جې، عې ,, عين ،، غې ,, غين،، دې,, دال ،، ذې ,, ذال،،) پورې شتون لري.
د دوې لغمانۍ زړو لنډۍيو په منځ کې ګل محمد ګلکي اوستاد ويلې دي.
د زوکړې موده يې ځرګنده نه (نامعلومه) ده، له پخوانۍيو زمانو څخه يې وګړي خوله په خوله مهترلام کې وايي.

له جګړو وړاندې ښه په درز په ښادۍيو کې رواني وې، په لنډ پېر کې سرغندوو سندرغاړو ويلې دي. لکه اوستاد ګل محمد ګلکي او اوستاد ملا جان ملاګي په ۱۳۲۲ لېږدي کې ويلې؛ د دوباره ثبت کره موده يې ۱۳۶۹ لېږدی دی، خو په غږېزه پوستکالي (اډيو) له پيټي (کيسټو) څخه د سندرو هټۍوالو دوباره اړولې ده په دونی، ۴:۳۵:۵۲ ۰۳ /۰۷ /۲۰۱۶ زېږدي کې يې دوباره غږېزه پوستکالي په بڼه خوندي کړي.
چې له څلورمې پيټې سندره ده، وخت : (وخت ټاکل، نېټه ايښودل: پرسور برابرول: مهال: د موسيکي يا موسيقي شيبه: پروخت، پرټاکلي وخت):.
۰۱:۳۰:۲۰:۰۰ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلې ده.

د مينې پالنې لوړ حس، لغمان زرغون سيمې او سپېڅلې ښتيانه چارپېريال او هواويچې د تاثير ېنځې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۴. ۲ دوېيمه بڼه لنډۍ: بې ,, ب،،:.

زړې لغمانۍ لنډۍ: دا زړې لغمانۍ لنډۍ کاستوري سور کې اوستاد ملاجان ملاګې په ۱۳۲۲ لېږدي کې ويلې دي:.

وی!؛ الف اشنا کړم بې جدا کړمه؛ وی!

تې په تلوار يار ته ورځم که په خولا شينه

وخت : (وخت ټاکل، نېټه ايښودل: پرسور برابرول: مهال: د موسيکي شيبه: پروخت، پرټاکلي وخت.):.
۰۰:۰۰:۲۴:۰۹ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلي ده.

وه!؛ ثې ثاني يار به پيدا نه شي

جيم په جمال کې خلق تېره يې کړه دينه

پېر:. ۰۰:۰۰:۹۵:۰۷ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلي ده.

عينه (ع) ته ورشه ورته وايه؛ وی!

غينه (غ) نه غمازه يار دې را وله دننه

پېر:. ۰۰:۰۰:۹۴:۰۷ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلي ده.

دال (د) دې ديدن ماته ناری ده

ذال (ذ) دې ذليل کړه د عاشکو نري زړونه

پېر:. ۰۰:۰۰:۸۶:۰۸ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلي ده.

يو مې په دې زړګی خوشحال ده؛ وی!

چې خان غريب به ټول يوې خاورې ته ځينه

پېر:. ۰۰:۰۰:۴۱:۰۷ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلي ده.

وه!؛ خالې به پاتې شي ميدانه

مسافر کډې باروي وطن ته ځينه

پېر:. ۰۰:۰۰:۹۸:۰۸ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلي ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

علمه کاڼي د ويشتو يمه؛ وئ!
مرګ مې ليده اشنا مې نه راستنه ونه
پېر:. ۰۰:۰۰:۹۱:۰۸ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلي ده.

پام کو دوکه نه شې جانانه
غمازان شته څوک به دې تېر باسي مينه
پېر:. ۰۰:۰۰:۳۰:۰۸ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلي ده.

وه!؛ خيال دې په خوب کې را په ياد شي
د شپې مې وېخ کړي تر سبا سلګۍ وهمه
پېر:. ۰۰:۰۰:۰۹:۰۰ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلي ده.

د ابېڅو په بڼه ا ب ت ث ج ع غ د ذ (اې، بې، تې، ثې، جې، عې ,, عين ،، غې ,, غين،، دې,, دال ،، ذې ,, ذال،،) لنډۍ، له څلورو لرغونو لنډۍ او يوې ټپې سره ويلې دي.

دا پورتنۍ ټولې وګړنې پېيلې له پارنويکو سره په سندره کې له ساز او اواز په سور او لی کې يې ټول ټال پېر:. ۰۰:۱۸:۴۴:۰۱ (رپه: ثانيې: دقيقې: ساعته)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۴. ۳ درېیمه بڼه لنډۍ: پې ،، پ،،:.

زړې لغمانۍ لنډۍ: لاندېنۍ زړې لغمانۍ لنډۍ کاستوري سور کې قاري عبدالحادي، د محمد بشیر په غوښتنه، په ۱۳۶۸ لېږدي کې ویلې دي، پېر یې له ټنګټکور سره په دې بڼه دی:.

الف الله بې برکته
تې ده توبه ثې د ثواب جېم جنتونه
پېر:. ۰۰:۰۰:۰۵:۱۴ (رپه: ثانیې: دکیکې: ساعته) په وخت کې ویلې ده.

حج مي د خېر دال دلالت ده
رې ده روژه زې زلمي ذال ذکاتوهه
پېر:. ۰۰:۰۰:۰۵:۵۴ (رپه: ثانیې: دکیکې: ساعته) په وخت کې ویلې ده.

شین د شراب سین د سودونه
صې د صلات غې غلامي طې طلاقونه
پېر:. ۰۰:۰۰:۰۷:۰۵ (رپه: ثانیې: دکیکې: ساعته) په وخت کې ویلې ده.

ضې د ضهمت عین د عیا ده
غین د غماز فې د فرهر قاپ قلمونه
پېر:. ۰۰:۰۰:۰۵:۹۸ (رپه: ثانیې: دکیکې: ساعته) په وخت کې ویلې ده.

کاپ کلیمه لام لاالا ده
مېم محمد نون یې دی نور واو یې لوزونه
پېر:. ۰۰:۰۰:۰۶:۶۰ (رپه: ثانیې: دکیکې: ساعته) په وخت کې ویلې ده.

الکه شابسي په مینه؛ کنه!
د اوړې ورځ دې راته تېره کړه مینه
پېر:. ۰۰:۰۰:۰۶:۶۱ (رپه: ثانیې: دکیکې: ساعته) په وخت کې ویلې ده.
دا ټولې وګړنې پېیلې له پارنویکو سره په سندره کې له ساز او اواز په سور او لی کې یې ټول ټال پېر:. ۰۰:۰۰:۳۹:۳۳ (رپه: ثانیې: دکیکې: ساعته) دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵. ستر تاثير لرونکی او وېشونکی لوری

د يوې کره پښتو ليکلارې سيندګی ډوله لارښود په بڼه پښتون پښت ته د دوی د ابېڅو په ستړه ستر تاثير لرونکی او ويشونکی لوری د لنډی، ټپه، ټيکې او مصری موږ ته په لاس راکوي.

د يوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د ليکوال ځرګندول چې رونيوي کتنه داسې:

له لرغون پېر څخه زموږ نيکونو، له اوسني مجاوير احمد زيار، عبدالشکور رشاد، قيام الدين خادم، عبدالروف بينوا، ګل پاچا الفت، صديق الله رښتين، عبدالحی حبيبي، صالح محمد کندهاري، پير روښان، اخون درويزه، شاه پولاد امير کروړ، بيټ نيکه ... . نوح د لمک متوشلښ(متوشلخ) زوی، اښنوښ(اخنوخ) مسی، يارد(يرد) کړوسی، مهلائيل کودی، قينان اودی، انوش خوندی، د شيث ع پردی او د ادم ع له خولې (ساييز (تنفسي) غږي، سرږې، کرنکې (د سرږو نلونه)، مری، ژبې، ژبه، تالو، ژبې لاندې برخه، غاښونه او شونډې، کله په لړه او کله په ډېره سا.) وتلي غږونه دي چې نومړو غږېز ليک (غږ) او ابېڅې خوله په خوله، سينه په سينه، څمڅه پر څمڅه، ټيټنګ په ټيټنګ، بانډه په بانډه، سيند ژی پر ژی، لورا لور، کورا کور، ښارا ښار، ټاټوبی په ټاټوبی موږ ته کاپي (نقل، نمونه، سواد يا نسخه) کښنل (تقليد ليکل، انشاء کول يا تاليف کول) بڼه راغلې دي.

د پښتون پښت د پښتو کاپي کښنل شوي ابېڅې (Pakhto Copy Write Alpabets) په لاندې بڼه دي، چې تر ټولو لوستونکو او پوهګړو وګړو ته يې يادول او لېپل (هڅول، جغات ورکول، تشويق کول) فرض دي. خو کوشني پښت ته يې وېلاړ يوون (ارادې يکړ، تصميم واحد، عزم يونټ) لا ډېر په چار دی.

په لاندې ډول يې د پښتو ژبې له لومړي توري پيل کوو او نږه پښتو ابېڅې يې تر ۴۴ کښنو. خو تللي يا د عربي ژبه کې ورګډ شوي ابېڅو چې عربي وی يا ويکي کې ترې ګټنه اخستل کېږي، يوازې په همغه کې ترې نټه (انکار) نه کوو، چې هغه ځانته لس داني دي.

څه او څه چې هر ابېڅې په پښتو وی کې کوم غږ لره چې له خولې څخه را وځي کټ مټ همغه د پښتو ابېڅی کښنو، له سلو سل ۱۰۰٪ پورته يې غږېزليک (غږ، تلفظ) ته پام کوو، بيا يې په همغه وار ابېڅی کښنو او بوږ وو.

په لاندې بڼه :. ګڼه. غږېزليک (غږ) ابېڅی... .

۱:. ,, اې ،، ا (الف، آ، ع) ۲:. ,, بې ،، ب ۳:. ,, پې ،، پ (ف) ۴:. ,, تې ،، ت (ط) ۵:. ,, ټې ،، ټ ۶:. ,, جې ،، ج ۷:. ,, چې ،، چ ۸:. ,, ځې ،، ځ ۹:. ,, څې ،، څ ۱۰:. ,, خې ،، خ ۱۱:. ,, دې ،، د ۱۲:. ,, ډې ،، ډ ۱۳:. ,, رې ،، ر۱۴:.

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, ړې ،، ړ ۱۵:. ,, زې ،، ز (ذ، ض، ظ) ۱۶:. ,, ژې ،، ژ ۱۷:. ,, ږې ،، ږ ۱۸:. ,, سې ،، س(ث، ص) ۱۹:. ,, شې ،، ش ۲۰:. ,, ښې ،، ښ ۲۱:. ,, غې ،، غ ۲۲:. ,, کې ،، ک (ق) ۲۳:. ,, ګې ،، ګ ۲۴:. ,, لې ،، ل ۲۵:. ,, مې ،، م ۲۶:. ,, نې ،، ن ۲۷:. ,, ڼې ،، ڼ ۲۸:. ,, وې ،، و ۲۹:. ,, هې ،، ه (ح) ۳۰:. ,, یې ،، ې: (اوږده یې، دوې ټکي سر په سر یا په والاړه لرونکي یې، ښځېنه وئ (وییکي یا لغات) ډېرګڼه یې، ترمخې ابېڅې یې اوږ زېر(ـ) اخلې او خوله ډېره خلاصېږي، لکه ټول ابېڅې چې غږ لري لکه:. اې، بې، تې، ټې... . یې پورې، ادې، شپې، شړومبې، شپنې، تیارې، ناوړې، باندې، لاندې، کې، کېږي، شې، لرې، لېوې، دې، وې، ادې، هېڅ، ببخ، تېز، تېر، پېر، کېځ، زېږ، زېږون، ېږ، یېبره، لېڅ، مېرمن، کېنه، کښېنه، ابېڅې، ګنځې، ږومنځې، ګنډې، رېب، ستنې، لمنې، برستنې، درغنې، خبرې، اترې، خپرې، منګولې، لارې، لوښتې، څنګلې، ځنګلې، مټې، منې، خېښې، لېږدېدل، خورې، ترورې، مورې، لورې... .)

۳۱:. ,, يې ،، ي: (لنډه یې، دوې ټکي خوا پرخوا یا په پرتو لرونکي یې، نرینه وئ یا وییکي (لغات) ډېرګڼه یې، ترمخې ابېڅې یې لنډ زېر (ـِ) اخلې او خوله لږه خلاصېږي، لکه:. زیاتي، بیاتي، کینچي، وري، نالبکي، دي، وي، کړي، ځي، شي، کېږي، سیمي واوېل، کانسوننټي، غویي، خېښي، تربګني، دوستي، وراني، ابادي، وداني، خپلوي، ښادي، پردي، کودي، اپریدي، لغماني، الېنګاري، الېشنګي، بادېښي، قرغه یي، پشه یي، نورستاني، کوهستاني، عربي، اریاني، جرمني، روسي، امریکایي، روسي، انګلېستاني، پنجابي، چنګیزي (منګولیایي)، مغولي (اوزبېکیستاني)، تورکي، غزنوي، صفوي، اموي، غربي، اېندي، اېټالیاوي، رومي، فارسي، غوري، بخدي، الینایي، سالوي، لغماني، اریاني، بېباکي، شتمني، ر وي، ز وي، و ري، یکړ، یوون، یوسلو یولسم، یودېشتم، یوزرو او یوسلو او یوم، بوین، ښکاروندي، پلغاړي (زېنې)، تلپوړي (ځمکپوړي، تاکاویاني)، ځانګړي وګړي، نټیالي، وییپوهي، ویار، یېبرور، یېږ، نیاوتون، لېوکټي، لنډوین، کیڅلیک، ستغیوني، سونتوکي، ویرژلي، میړني، بریالي، اتلولي... .)

۳۲:. ,, يې ،، ی:(نرمه یې، بې ټکو یې، زور واله یې، هېڅ ټکي نه لري، نرینه وئ یا وییکي (لغات) یوه ګڼه یې، ترمخې ابېڅې یې زور (ـَ) اخلې او خوله لږه خلاصېږي پاس تالو لورې هوا ځي، لکه:. زیاتی، دی، وی، کړی، ځای، شی، چای، منګی، کانسوننټی، غویی، خېښی، تربګنی، ورانی، بدی، ښادی، پردی، کودی، اپریدی، لغمانی، الېنګاری، الېشنګی، بادېښی، زمری، زلمی، پشه یی، نورستانی، کوهستانی، عربی، اریانی، جرمنی، روسی، امریکایی، بېباکی، شتمنی، کجی، لیونی، ځغاستی (دهلېز)، پلغاړی (زینه)، چړچوبی (تشناب، تولیت)، وریاوی (شاور، لمبازی)، لیکی (کښلی، کیتاب یا کتاب) ښکاروندی، ځانګړی وګړی، نټیالی، وییپوهی، لېوکټی، لرګی، سړی، غبرګولی، غبرګغږی، لرلیدی، ستغیونی، سونتوکی، ویرژلی، میړنی، بریالی، څاروندی، بوی، دوی، نری، خدای، وری، لوی، ښکارندوی، خوی... .)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۳:. ,, يې ،، ی: (درنه يې، لکی داره يې، هېڅ ټکي نه لري خو لکی لري همدا ورته غبرګغږ ورکوي او اوږده غږانګه غوندې غځول کېږي، ښځینه وی یا وییکي (لغات) يوه ګڼه يې، لکه:. انی، بنی، اکی، کاکی، توړی، کوکی، برګی، لسپاڼی، نی، حجیانی، رتی، پتی، ګولوی، تری، ډری، شبونکی، شپیلی، ګټیالی، لېوهګی، ناکی، شبی، بدی، ښادی، پردی، کودی، اپریدی، لغمانی، الېنګاری، الښنګی، بادپېنی، ځمری، سړی، پشه یی، نورستانی، کوهستانی، عربی، اریانی، جرمنی، روسی، امریکایی، شتمنی، کجی، لیونی، نټیالی، وییپوهی، ویرژلی، میرنی، بریالی، څاروندی، نری، وری، نړی، کړی، ډوډی، څوکی، زغرټتری، انډۍ (قورمه)، ږلی، ټولنجی، بغبغی، ټپټپی، ډګډګی، سیوسیوی، یکی، کښتی، هګی، څړځی، غرڅنی، ځاځی، دورانی، دورخانی، اڅکزی، غرغښتی، ګوربځی، ملخنی، ژی، وی (لغات)، وی!(پارنویکي غږ دی د درد) ادکی، څپلی، انګېټی (بخاری)، څېړی، کوکی، کړکی، شالی ولی، پی، لنډی، ټپی، ټیکی، مصری، انګی، لنډکی، بګتی، کیسی (شبې)، پاړکی، کاکړی، چاربیتی، سپینی (ازادې پیپلې)، کېسه ګی، د اتڼ غبرګی، درې څپېزی، څلور څپېزی، پېنځه څپېزی، شپږ څپېزی، اووه څپېزی، اته څپېزی، نهه څپېزی، لس څپېزی، هایکویی، مونډۍ (سر پرېکړۍ)، انځورګی، کېنتوزۍ (سانتی)، نامانېزی، زخی، بې تولی، تولونجی، نا پېښېلیزی، ناپېیلی او سلسلی، ... .)

۳۴:. ,, يې ،، ئ: (امریه يې، ګوډکی الف واله يې، په کړ(فعل) کې تړې ګټنې اخستل کېږي، هېڅ ټکي نه لري خو ګوډکی الف لري. همدا ورته غبرګغږ ورکوي او اوږده غږانګه غوندې غځول کېږي،، لکه. ډوډۍ و خورئ، ښه کوئ، بد مه کوئ، ټاټوبی ودانه وئ؟، درناوی يې کوئ؟؛ د درنو درناوی کوئ!، بډې مه غواړئ!، د پردو مه کېږئ!، ځانونه وپېژنئ، خپل یوژبی مه وژنئ، د خپل پښت وګړي سره منډه وهئ!، ترلو کره لوښی ګرځئ!، ناغه له غواره مه اخلئ!، چې له تاسو ټېټ وي زور ورسره مه ازمايئ!، لاس مو خلاص ساتئ، سخته کې سم لاس ورکوئ!، دا ټولې کښلې ولولئ، د پوهې او ځیرکتیا انګړ ځان ته وټاکئ!، په کال کې جاپانیانو غوندې سل کتابونه لولئ؛ عربانو غوندې مه کېږئ چې کال کې دوې کتابه ولولئ. لولی ته غوږ مه نېسئ، دا دونیا لولی ده، ډېر پام يې مه کوئ، یوازې په پښتو لیکل کوئ!!!؛ که نه يې کوئ پښت مو هېڅ بډایه کېږي او خپلواک کېږي. تاسو همداسې غواړئ او که نه يې غواړئ ... .

عربي ژبې ته ورګډ شوي ابېڅو دي چې ډېر لږ ان د هېڅ په ښه غږونه په پښتو ګړدود کې لري، هسې (محضې) يې عربي ویکیو کې راځي. ۱:. ,, ثې ،، ث ۲:. ,, حې ،، ح ۳:. ,, ذې ،، ذ ۴:. ,, صې ،، ص ۵:. ,, ضې ،، ض ۶:. ,, طې ،، ط ۷:. ,, ظې ،، ظ ۸:. ,, عې ،، ع ۹:. ,, فې ،، ف ۱۰:. ,, قې ،، ق.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په رښت کې پښتو ډېره لرغونې او زړه د ژبو مور ژبه ده چې د ژبو ونې ځېرې کې ډېږ ته ډېر لږ واټن لري. هغه ښاخ دی چې لومړی زوکړه شوی دی او غوړېدلی دی. له همدې ژبې څخه دري (فارسي) او عربي، کوردي، اردو ژبې ته ابېڅې ورغلي دي. موږ ته نه دي راغلي، زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما ځېړنه داسې ښودل شوې چې د کره لیکنې پښتو ۳۴ غږېزلیک (غږ) لري. خو ټول ټال ۴۴ ابېڅې لري.
د پښتو کاپي کښل شوي ابېڅې (Pakhto Copy Write Alpabets) دي.

هر ګوره که د دري (فارسي) کښلې کښو، د دري (فارسي) په کړنلاره یې کښو او که عربی کښو، د عربي په کړنلار یې کښو، لکه:. چه کاره استی!، شما و ما، جنګلات کنر. الخیار، حلوا، قلم، الحلیم، الرحمن، صفی، مجنون، تبلیغ، المساجد، الطالب... .

بل لوري ته که موږ کټ مټ د پښتو ابېڅې فونویکه کړو، او یا یې لاتیني اېنګلېسي ابېڅو باندې کښو یا واړو، دا د منلو کار هېڅ نه دی او نه د کولو دی. دا په ټوله کې زموږ لرغونې ژبه له خنډ سره مخ کوي.
ناګڼلې راځي، ګټوره هم هېڅ نه څرګندېږي، زموږ ډېرای وګړي له سلو ۱۰۰٪ ټول په همدې تورو او ابېڅو کښل کولی شي، اشنایي ورسره لري، د پښتون پښتپوهني له لرغوني پیخلیک را نېولې تر نن پېره پورې چې ټول کښلې کښل شوي دي، په همدې ابېڅو دي او آن د ټولو نټیالۍیو پوهګړو کښلې هم په همدې ابېڅو دي.
د تورو اړولو ته هېڅ زما ټکی له سلو ۰٪ خوښه او اند، وند نه دی. زما ورته له سلو ۱۰۰٪ نټه ده.
د دې پایله ساده برابره وي دا چې په ټوله کې که د پښتون پښت یو ټکی یاد کړي، په پنځې ژبه هم پوهېدلی شي. د الله کتاب، د رسول الله خبرې او سنتو باندې چې په سترګو ویني ترې پوهه اخستلی شي.
د بېلګې په بڼه موږ د رومي، دنیا، کاڼي، کټ، د ونو په ډنډرو، وېلو شویو اورغلو کې ,, الله ،، کښل شوی وینو.
خو په بله هېڅ ژبه کې داسې نه وینو او نه شتون لري، چې (ALLAKH, ALLAH, ALLAX) په لاتیني یا فونومیکه ژبه دې کښل شوی وي.
ځکه په ,, الله ،، ج ذات نوم کې څلور ابېڅې دي، زموږ د ژبې لومړی ابېڅې ا (اې)، دوې دانې ل (لې) زموږ د ژبې لومړی ابېڅې څلورویشتم او نهه ویشتم ګڼه ابېڅی ه (هې) دی.
چې سره یو ځای یې کړو، نو الله ج نوم کښل کېږي.
د دې له پاره زموږ ژبه او زموږ د ژبې توري پنځې دي او د پنځا ځښتن کښل شوي ابېڅو سره ورته والی لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د پوهېدو او ځکاوت جوګه مو کيږي، که دا موږ لرې کړو، زموږ پښت لا له تيارو سره مخ کيږي.
ځکه چې اوس، اوس مو ډېری پوهګړي وګړي په کره ليکلار نه دي په لار شوي.
ان اسلامي او ديني کښلي په ناسم وينګ له تېر اسلامي بېره کښي، چې دا د ټولو بېغوري او بې پامي ده، ځکه که اېنکلېسي ژبه يادوي، يوه ټکی نه غلت وي. نوم هم کره ليکي، NAME ټول چلونه يې يادوي، په ابېڅو يې سر خلاص وي، خو د خپلې ژبي سره ښه ډېر واټن لري.

د همدي له پاره د لاندې ليکوال له ۳۶ غږونو سره په نته يم، د هغه لمېسه داسې ده، خو په کښلي کې ډېری ځای غږونه شمارلي نه دي ان ۳۸ داني دي. ,, د يوې کره پښتو ټول ۳۶ خپلواکو او بېواکو، دوو غبرګغږونو (ی، ئ) د سېمبولونو (تورو) ليکلړ يا (خپواک ابېڅې ۷+ بېواک ابېڅې ۲۷+ نيمواک ابېڅې ۲+ غبرګواک ابېڅې د يې ۵+ وې (و) ۶ ابېڅې: ۴۷ چې هغه لس نور چې عربي ته مو ورکړي ور سره ګډ کړو، ټول ټال ۵۷ کيږي.) ،، (مجاوير، ۱۳۵۷ لېږدی، ۲، ۳، ۴ او ۵ چوپړی)، (مجاوير، ۱۳۸۲ لېږدی، ۳۷ او ۳۸ چوپړی)

زدکړه داسې ښودنه کوي چې د پښتو ژبې ټول ابېڅې چې ټولو ويکي يې ۶۰۰۰۰۰ زرو ته رسېږي، له ۴۴ ابېڅو څخه يې رغښت موندلی دی. همدا ټول ټال ۴۴ ابېڅې زموږ د ژبې ابېڅې دي، زما په نظريې دا روغه خبره نه ده، يوه ټمبل شوې خبره ده چې ځيني باندني ژبپوهان وايي چې پښتو ابېڅو کې د عربي ژبې ۲۸ پور شوي ابېڅې دي، د پارسي ژبې ۴ پور شوي (آې، چې، پې او ژې يا آ، چ، پ او ژ) ګډ دي، پاتې ۱۲ ابېڅې د پښتو ځانګړي توري دي.

بل لور ته په ټوله کې پښتو ژبه د پارسي او عربي ژبو ځانګو ده او بخدي يې ټاټوبی دی. پښتو ژبې پور کړي نه دي له دې ژبو څخه بلکې عربي ته يې ۲۸ ابېڅې ورکړي، پارسي ته يې ۳۲ ابېڅې ورکړي خپله يې ۴۴ ابېڅې دي چې ټولې خبرې رانغاړي او په بشپړه ښه يې لمېسه کې کوي.

,, ليکدود ستونزې:. يوه کره ليکنۍ پښتو ۳۶ غږونه (Sounds) لري، خو ابېڅې (الفبې،) يې له دېرشو ښو (توريو يا حرفونو) تېری نه کوي. له اووه واوېلو (Vowels) څخه يې يوازې درې دا ليکنۍ نښې يا توري (و- ا - ی) لري.
د زور (فتحې) او زورکي له پاره (ه) له پخوا راهيسې، هغه هم يوازې په پای کې رادود شوې ده.
خو (ء) او يا چرګی (هه) کارونګ د ژبپوهنيز رښت (قانون توپير) تر ډېر ځايه زيانمنوي، له لوستونکي لار لودن ورکوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يوازې د ,, ياوو ،، د پينځګونو، په بله وينا، شپږ ګونو ډولونو له رامنځته کولو سره يو څه ليکدودي سمون راغلی دی چې له ښه مرغه پښتور اکېډيمی هم هوکې کړي دي؛ که څه هم د اردو په پښتو د (ے) او دغه راز (ء) بې کچې کاروني (أو، ځائ، خدائ ... .) کوزنی ليکدود خورا ډېر پېچلی، کړکېچن او کرغېړن کړی دی او په تېره چې زور، زېر او پېښ هم ور سر باري کړي.،، (مجاوير، ۱۳۸۸ لېږدی ، ۲۷۶ چوپړی)

د عربي ژبې نښې نښاني (زور پرځای الف ، زېر پر ځای يې، پېښ پرځای و، غړوندي ځخه هېڅ ګټنه نه شته... .) په پښتو ژبه کې زور، زېر، پېښ هېڅ شتون نه لري (ا، ی، و، ... .) څخه ګټنه اخستل کېږي، د پښتو ژبې غږيز رغښت سره هېڅ اړخ نه لګوي او پښتو غږېزه يا فونيميکي ابېځې (الفبې) په لاندې بڼه دي.

د الف (ا) د پښتو ژبې لومړی توری دی، چې په څو دانو ويکيو کې د آ، آس، آر، آره، آړ... . په نورې کې نه راځي چې اوږد ويل کېږي.

چې له ۱۹۳۶ زېږدي د پښتو ژبې له ملي رسمي قانونيت راهيسې او د اوستاد مجاوير احمد زيار په هڅه له ۱۹۷۴ زېږدي راپه دې خوا ترې په منلې بڼه ګټنه اخستل کېږي.

زورکی پای نومونه: نيکه، تره، زړه، وراره، واده، شپانه، پښتانه، ... .
يه، يه روره!، يه پلاره، يه زويه، يه پوهندويه!، يه ساتندويه!، لويه!، سويه!، يه خويه، يه بويه!، رويه!، ... .
په مېړانه، په ځغرده، په ډاګه، هېڅکله، يا هله، پورته، دننه،
زور پای (ستاي) نومونه، چې هم ښځينه کارېږي او هم نرينه او څه نا څه له درې ژبې سره ګډون لري، لکه: ډاډه، ډډه، ښايسته، ساده، پياده، شهزاده، مېلمه، قورمه، پنبه، ... . په پام کې و نيسئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵. ۱ اې (ا، الف، آ):. کره پښتو لیکلارې ابېڅو غږېزلیک (غږ) په ستېه لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرۍ

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده چې د یوې کره پښتو لیکلارې سیندګی ډوله لاربسود په ښه پښتون پښت ته د دوی د ابېڅو په ستېه ستر تاثیر لرونکی او وېشونکی لوری د لنډۍ، ټپه، ټیکی او مصرۍ موږ ته په لاس راکوي. چې ګڼه. غږېزلیک (غږ) ابېڅی په کې کره سپینې ته را وباسو.

۱:. ,, اې ،، ا (الف آ)؛ د پښتو کاپي کښل شوې لومړی ګڼه ابېڅي پیل شوې لرغونې لنډۍ:

,, اباسین بیا په څپو راغی
په سر یې راوړه سپینې خولې زېړ پیزوانونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۱چوپړی)

,, آینه مې څله مخ ته نیسې
نېستی مې ښه جوسه بدرنګه کړه مینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۱۱چوپړی)

۲:. ,, بی ،، ب؛ د پښتو کاپي کښل شوې دوېیم ګڼه ابېڅي پیل شوې لرغونې لغمانۍ ټپه او لنډۍ:

,, بابا دې ما وژلی نه دی
چې راته نیسې د زړې ولې بندونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۱۲چوپړی)

,, بیه د باز رانه پرې لاړه
اشنا ګونګی وخوت تاوان راباندې شونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۲۱چوپړی)

۳:. ,, پی ،، پ؛ د پښتو کاپي کښل شوې درېیم ګڼه ابېڅي پیل شوې لرغونې لغمانۍ مصرۍ او لنډۍ:

(c) ketabton.com: The Digital Library

،، باچایي تخت مې په کار نه دی
جانان دې لو کړي زه به وړي ټولومه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۲۲چوپړی)

،، پېکی مې مه پرېکوه موري
پر سر پرېکړو ونو نه کښېني بازونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۴۹چوپړی)

۴:. ،، تې ،، ت؛ د پښتو کاپي کښل شوې څلورم ګنه ابېڅې پیل شوې لرغوني لغمانی مصری او لنډی:

،، تا به زما په غېږ کې وژني
زما دې مرګ وي چې جامې به غونډومه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی،۵۰ چوپړی)

،، تېر شوی عمر به را نه شي
که د دنیا ببدیا اوبه په اوښکو کړمه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۵۸ چوپړی)

۵:. ،، ټې ،، ټ؛ د پښتو کاپي کښل شوې پینځم ګنه ابېڅې پیل شوي لرغوني لغمانی مصری او لنډی:

،، ټال ته ختم بنګړي مې مات شول
ګنا د یار ده چې کوي اشاره تونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی،۵۹ چوپړی)

،، ټینګه مې مه نیسه په غېږ کې
ستړې ستومانه له واده راغلې یمه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۶۱ چوپړی)

۶:. ،، جی ،، ج؛ د پښتو کاپي کښل شوې شپږم ګنه ابېڅې پیل شوي لرغوني لغمانی لنډی:

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, جادوګر ډېر رانه چاپېر دي
د خپل جانان څخه مې لرې ګرځوینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی،۶۲ چوپړی)

,, جهان د ژوند خالي بازار دی
د عمر بیه نور څه نه شته بې له غمه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۷۰ چوپړی)

۷:. ,, چې ،، چ؛ د پښتو کاپي کښل شوې اووم ګڼه ابېڅې پیل شوې لرغوني لغمانۍ مصری او لنډۍ:

,, چاته به تور چاته به سپین یې
ماته د زرو کټوری ښکارې مینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی،۷۱ چوپړی)

,, چې یې په زړه کې اور د عشق دی
زر به پرې کور د رکیبانو وسېزینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۸۰ چوپړی)

۸:. ,, ځې ،، ځ؛ د پښتو کاپي کښل شوې اتم ګڼه ابېڅې پیل شوې لرغوني لغمانۍ لنډۍ:

,, ځانګه به نن سبا کې ګول شي
ما یې په سر کې سرې غوټۍ لیدلې دینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی،۸۱ چوپړی)

,, ځیرې ګرېوان د ګول په شان یم
اوښکې سهار لکه شبنم پرې ورومه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۸۴ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹:. ,, څې ،، څ؛ د پښتو کاپي کښل شوې نهم ګڼه ابېڅې پیل شوې لرغوني لغمانۍ لنډۍ:

,, ځان به په خړ سین کې لاهو کړم
الته به و وځم چې مې کډر په چا وینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۸۵ چوپړی)

,, ځه د اختر په سبا راشه
زه به در و ځم تورې سترګې سره لاسونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۸۶ چوپړی)

۱۰:. ,, څي ،، څ؛ د پښتو کاپي کښل شوې لسم ګڼه ابېڅې پیل شوې لرغوني لغمانۍ ټپه او لنډۍ:

,, منده مې زړه په سر کې خښ شو
غوټۍ غوټۍ وینې یې ځي له پرهارونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۸۸ چوپړی)

,, خیال دې له وصل نه کم نه دی
زه تسلي د زړګي ځکه پرې کومه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۱۰۴ چوپړی)

۱۱:. ,, دې ،، د؛ د پښتو کاپي کښل شوې یوولسم ګڼه ابېڅې پیل شوې لرغوني لغمانۍ ټپه مصرۍ:

,, دا اخرۍ مصرۍ مې وا وره
په زړه سورۍ شې چې مې و کړې ټپوسونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۱۰۵ چوپړی)

,, دیوال سورۍ کړه دسمال را کړه
پلار دې خدګر دی بیا به جوړ کړي دیوالونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۱۵۲ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۲:. ,, ډې ،، ډ؛ د پښتو کاپي کښل شوې دوولسم (دوېلسم) ګڼه ابېڅې پيل شوې لرغونې لغمانی ټپه او مصری:

,, ډېرې واخله ما پرې وله
د زوروړو په يارۍ چې نازېدمه،،

(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۱۵۳ چوپړی)

,, ډېوه رڼا کړه ديدن و کړه
سبا به وايې چې ما خوب ليدلی ونه،،

(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۱۵۳ چوپړی)

۱۳:. ,, ړې ،، ړ؛ د پښتو کاپي کښل شوې ديارلسم ګڼه ابېڅې پيل شوې لرغونې لغمانی ټپه او لنډی:

,, ړا باندې و ژاړئ عالمه
يو زکندن دی بل د يار له غېږې ځمه،،

(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۱۵۴ چوپړی)

,, ړيبار يې ډېر ګړندی راغی
چې مرور اشنا به څه ويلي وينه،،

(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۱۶۰ چوپړی)

۱۴:. ,, ړې ،، ړ؛ د پښتو کاپي کښل شوې څوارلسم ګڼه ابېڅې پيل شوې د ليکوال لغمانی ټپې:

ړانزړه مې وينې خپلې وڅښې
ړنګتيا يې څه ده ړنګ وي داغلي زړونه

ړبن په بنه واړولم
څه به کړې مينه مې د يار په زړه دننه

ړندې پېښې را باندې و که
د ژبې لاړې دې درمل د ړنګې زړه نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵:. ,, زې ،، ز؛ د پښتو کاپي کښل شوې پينځه لسم ګڼه ابېڅې پيل شوې لرغوني لغمانی ټپې:

,, زار د هجران مې دی خوړلی
ځو د وصال طبيب خبرېږي و به مرمه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۱۶۱ چوپړی)

,, زېړی مرض مې عشق کې واخست
يار مې طبيب دی په وصال يې روغوينه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۱۹۰ چوپړی)

۱۶:. ,, ژې ،، ژ؛ د پښتو کاپي کښل شوې شپاړسم ګڼه ابېڅې پيل شوې لرغوني لغمانی ټپې:

,, ژاړم له خپل نصيبه ژاړم
چې مې په برخه کې بېلتون و رسېدنه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۱۹۱ چوپړی)

,, ژوندون زما په درد او غم دی
بېلتون ميرې په شانې غاښ راته چيچينه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۱۹۱ چوپړی)

,, ژنې به ځه په کور معلوم شي
چې چېغې ګډې وې نرې وهې ډولونه،،
(سليمان او مجاوير، ۱۳۶۳ لېږدی ، ۲۹۷ چوپړی)

۱۷:. ,, ږې ،، ږ؛ د پښتو کاپي کښل شوې اووه لسم ګڼه ابېڅې پيل شوې لرغوني لغمانی ټپه او لنډی:

,, ږغ دې راته پرې پوهېدمه
په پر کالی د بېلتانه ورغلې ومه،،
(سليمان او مجاوير، ۱۳۶۳ لېږدی ، ۲۹۸ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

،، ږغ شو پر کټ يې جانان راووړ
زړه مې په پر شو چې پر شا يې نه وي زخمونه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لیږدی، ۱۹۲ چوپړی)

،، ږلی دې ستا په فصل راشي
زما جانان له نری ملا کړي فريادونه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لیږدی، ۱۹۲ چوپړی)

،، ږېره دې سپينه غاښ وتلی
په ياراني په سې ملنګ ګرځې مينه،،
(سلېمان او مجاوير، ۱۳۶۳ لیږدی ، ۲۹۸ چوپړی)

۱۸:. ،، سې ،، س؛ د پښتو کاپي کښل شوې اته لسم ګڼه ابېڅې پيل شوې لرغوني لنډۍ او ټيکۍ:

،، ساتلی باز مې رانه لاړه
په مارګله به ورته دام د زلفو ږدمه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لیږدی، ۱۹۲ چوپړی)

،، سينې ته غټ لونګين جوړ کړه
ډول به يې ستا وي بوی به يې ما لره راځينه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لیږدی، ۲۶۱ چوپړی)

۱۹:. ،، شي ،، ش؛ د پښتو کاپي کښل شوې نولسم ګڼه ابېڅې پيل شوې لرغوني لنډۍ:

،، شا خو دې را ته کړه راهي شوې
د اوښکو ډکې سترګې ځوک را پاکې کړينه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لیږدی، ۲۱۲ چوپړی)

،، شين خالی ټېټه شه خوله راکه
بلا په سې که باچا واخسته جرمونه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لیږدی، ۲۱۴ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۰:. ,, ښي ،، ښ؛ د پښتو کاپي کښل شوې شلم ګڼه ابېڅې پيل شوې لرغونې لنډۍ او مصرۍ:

▲ ,, ښادي د دواړو مبارک شه
اول زموږ چې مېلمانه راغلي يونه،،

(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۱۴ چوپړی)

▲ ,, ښيېنه د زړه مي ماته نه شوه
بېلتانه ډېر پرې د ګولو وکړه وارونه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۱۵ چوپړی)

۲۱:. ,, غي ،، غ؛ د پښتو کاپي کښل شوې يوه ويشتم ګڼه ابېڅې پيل شوې لرغونې لنډۍ:

▲ ,, غاټول به ټول امېل به جوړ کړم
د يار له پاره بی په غاړه ګرځومه،،

(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۲۵ چوپړی)

▲ ,, غيلۍ خپرې که راته ګوره
چې په لمر ځرک به دې ليدو لره درځمه،،

(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۲۹ چوپړی)

۲۲:. ,, کي ،، ک؛ د پښتو کاپي کښل شوې دوه ويشتم ګڼه ابېڅې پيل شوې زړې لنډۍ:

▲ ,, کابل ته مه وايه چې وران شې
په کې پراته دي پښتانه د ننګ مېړونه،،

(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۳۳ چوپړی)

▲ ,, که يو نظر راباندې و کړې
لکه د لمر به سر هسک په پېنی شمه،،

(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۵۰ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۳:. ,, ګې ،، ګ؛ د پښتو کاپي کښل شوې درېم ویشتم ګڼه ابېځې پېل شوې زړې لنډۍ:

,, ګرانه د خدای د پاره راشه
پر ما تیاره ده چې رڼا راباندې شینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۵۰ چوپړی)

,, ګیله له خپلو ځینې کېږي
له بېګانه وو به څوک څه ګېله کوینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۵۳ چوپړی)

۲۴:. ,, لي ،، ل؛ د پښتو کاپي کښل شوې څلور ویشتم ګڼه ابېځې پېل شوې زړې لنډۍ او مصرۍ:

,, لاټین رڼا کړه دیدن و کړه
بیا خو به وایې چې ما خوب لیدلی ونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۵۳ چوپړی)

,, له تورو څنګ مه کړه لالیه!
ځوانان پر سرو تورو ورځي نجوني ګټینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۵۷ چوپړی)

۲۵:. ,, مي ،، م؛ د پښتو کاپي کښل شوې پینځه ویشتم ګڼه ابېځې پېل شوې زړې لنډۍ:

,, ما اټېران په لاس کې واخله
پر ما اته کړه د اوړدو زلفو سرونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۵۸ چوپړی)

,, مینې دې زور راباندې و کړ
په مېړي پښه نه ړدم چې یار بی پاتې شینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۷۹ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۶:. ,, نې ،، ن؛ د پښتو کاپي کښل شوې شپږ. ویشتم ګڼه ابېځې پیل شوې زړې لنډۍ:

,, نا ترسي خلک دې کسکر کړل
چې نرۍ سترګې تورو‌ې وهې خالونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۲۸۰ چوپړی)

نه! نیمه شپه شوه یار را نغی
زویه ویده شه چې په خپله پسې ځمه

,, نیمه شپه شوه یار مې را نغی
د کت بازو راته سږی، سږی کېدنه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۲۸۸ چوپړی)

۲۷:. ,, نې ،، ې؛ د پښتو کاپي کښل شوې اووه ویشتم ګڼه ابېځې پیل شوې د لیکوال لنډۍ:

ننکۍ دې پاس ځړځي ته نه ځي
بېګا په توره خره و لاړه ترې شپانه

نۍ غټه روغه، روغه جوړه
موږ ته بختي يې وه له ځای ځنې خپه تله

۲۸:. ,, وې ،، و؛ د پښتو کاپي کښل شوې اته ویشتم ګڼه ابېځې پیل شوې لنډۍ:

وار به دې تېر شي ژېړه ګله
چېرې به بیا پسرلی سپېرې زېړ ګلونه
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۲۸۸ چوپړی)

وېښته يې اور باندې کاږه شو
ځکه يې زلفې په رخسار تاو شوي دینه
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۲۹۵ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۹:. ,, هې ،، ه؛ د پښتو کاپي کښل شوې نهه ویشتم ګڼه ابېڅې پیل شوې لنډۍ:

▲ هابیل قابیل و سره ورونه
نفس ظالم شو په خپل منځ کې تبا شونه
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۹۵ چوپړی)

▲ هیکل د سر په سینه کېږده
تیاره ماښام به پر ما لوړ مازیګر کینه
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۹۸ چوپړی)

۳۰:. ,, یې ،، ې؛ د پښتو کاپي کښل شوې دېرشم ګڼه ابېڅې پیل شوې د لیکوال لنډۍ:

▲ پړ خو داړلی نه یې یاره
له غره راغلی رنګ دې ځې راځې مینه

۳۱:. ,, یی ،، ي؛ د پښتو کاپي کښل شوې یودېرشم ګڼه ابېڅې پیل شوې لنډۍ:

▲ یا به دنیا کې سم ژوندون کړم
یا به د مړو ځنګ کې خاورو لاندې شمه
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۹۸ چوپړی)

▲ یوه یې کمال بل یې جمال دی
پر ما مجال دی چې د ځان اشنایي کړمه
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۳۰۹ چوپړی)

▲ یوه ورستې لنډۍ دې داوي
رب دې د دوو مینو و کړي دیدنونه
(سلېمان او مجاویر، ۱۳۶۳ لېږدی ، ۴۹۴ چوپړی)

۳۲:. ,, یی ،، ی (نرمه یې، بې ټکو یې، زور واله یې، هېڅ ټکي نه لري)؛ د پښتو کاپي کښل شوې دودېرشم ګڼه ابېڅې پیل شوې لنډۍ، ټپه، ټیکی او مصری هېڅ شتون نه لري، د دې له پاره کوم د پښتو وی، غونډ، نمونه (نموني اصطلاحات

(c) ketabton.com: The Digital Library

Terms) نه شته دی او نه کوم تن ليکوال بوړولي دي، دا هېڅ شوني نه ده. د دې له پاره چې په پيل د وی کې داسې يې (ی) نه راځي چې هغه دې په وييپوهنه کې شتون و لري. د همدې له پاره په کې نوموړې پېيلي هم نه شته.

۳۳:. ,, يې ،، ی (درنه يې، لکۍ داره يې، هېڅ ټکي نه لري خو لکۍ لري همدا ورته غبرګغږ ورکوي او اوږده غړانګه غوندې غځول کېږي، ښځينه وی يا وييکي (لغات) يوه ګڼه يې)؛ د پښتو کاپي کښل شوې درې دېرشم ګڼه ابېځې پيل شوې لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ هېڅ شتون نه لري، د دې له پاره کوم د پښتو وی، غونډ، نمونه (نمونې اصطلاحات Terms) نه شته دی او نه کوم تن ليکوال بوړولي دي، دا هېڅ شوني نه ده. د دې له پاره چې په پيل د وی کې داسې يې (ی) نه راځي چې هغه دې په وييپوهنه کې شتون و لري. د همدې له پاره په کې نوموړې پېيلي هم نه شته.

۳۴:. ,, يې ،، ئ (امريه يې، ګوډکۍ الف واله يې، په کړ (فعل) کې ترې ګټنې اخستل کېږي، هېڅ ټکي نه لري خو ګوډکۍ الف لري همدا ورته غبرګغږ ورکوي او اوږده غړانګه غوندې غځول کېږي)؛ د پښتو کاپي کښل شوې څلوردېرشم ګڼه ابېځې پيل شوې لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ هېڅ شتون نه لري، د دې له پاره کوم د پښتو وی، غونډ، نمونه (نمونې اصطلاحات Terms) نه شته دی او نه کوم تن ليکوال بوړولي دي، دا هېڅ شوني نه ده. د دې له پاره چې په پيل د وی کې داسې يې (ئ) نه راځي چې هغه دې په وييپوهنه کې شتون و لري. د همدې له پاره په کې نوموړې پېيلي هم نه شته.

۱:. ,, ثې ،، ث؛ د پښتو کاپي کښل شوې لومړی ګڼه عربي او پارسي ته تللې ابېځې پيل شوې د ليکوال لنډۍ:

🔺 ثابت قدم وسه جانانه
د ثانيه ګر په شان چورلېږ تل له تايمه

🔺 ثوابيروژې مه نيسه ياره
د يار په هينده کې اجرونه کال کلونه

۲:. ,, حې ،، ح؛ د پښتو کاپي کښل شوې دوېيم ګڼه عربي او پارسي ته تللې ابېځې پيل شوې زړه ټپه او لنډۍ:

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, حاجت مې نه شته د ويلو
تا ته معلوم دي سراسر د زړه حالونه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۸۷ چوپړی)

,, حيات زما په سې برباد شو
بې وفا يار د نورو و د نورو شونه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۸۷ چوپړی)

۳:. ,, ذې ،، ذ؛ د پښتو کاپې کښل شوې درېيم ګڼه عربي او پارسي ته تللې ابېڅې پيل شوې زړه ټپه او لنډۍ:

ذاکرالله ته داسې وايه
د ښمن دې خوار شه چې ځپلې دې سمه وينه

ذاکرالله خو زموږ ورور دی
د زړه په مينه يې په لنډۍ کې يادومه

ذکات د سرو شونډو مزه که
غازي پرې ځان کړه يې ذوالجلال کوه شکرونه

ذوالجلاله! ژر را رسېږه
شيطان فاسق مې ړنګوي د زړه برجونه

۴:. ,, صې ،، ص؛ د پښتو کاپې کښل شوې ځلورم ګڼه عربي او پارسي ته تللې ابېڅې پيل شوې لغمانۍ لنډۍ:

صبر به کړم ښېرا به نه کړم
صبر سرور دی ځوانيمرګ به شې مينه
(سلېمان او مجاوير، ۱۳۶۳ لېږدی ، ۳۳۸ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

صیاده! غلی، غلی کیږي
زما د زړه بلبل هوښیار دی نه راځینه
(سلېمان او مجاویر، ۱۳۶۳ لیږدی ، ۳۴۱ چوپړی)

۵:. ،، ضې ،، ض؛ د پښتو کاپي کښل شوې پینځم ګڼه عربي او پارسي ته تللي ابېځې پیل شوې د لیکوال ټپې:

ضعیفه! هر څه په دنیا دي
ټینګ یو الله دی چې مدام په دنیا وینه

ضعیف بدن مې مه کړې خدایه
ضعیف بدنی د هر چا مهتاجه وینه

ضعیف ابلیس لعین شیطان دی
په بسم الله باندې یې مرګ لوخړه شینه

ضربه، ضربه ضربې ضربې که
ضابط شیطان مو ضامني ضایعه کوینه

۶:. ،، طې ،، ط؛ د پښتو کاپي کښل شوې شپږم ګڼه عربي او پارسي ته تللي ابېځې پیل شوې زړه ټپه:

طاقت د زړه فکر او صبر
جانان زما نه په غمزو کې وړي دینه
(سلېمان او مجاویر، ۱۳۶۳ لیږدی ، ۳۴۲ چوپړی)

،، طبیبه! رنځ مې لا علاج دی
خوشې خواري دې په ما نه کړي اثرونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۳۲۴ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ طبيب زما د رنځ طبيب دى
بد مې نصيب دى يار مې خوا ته نه راځينه
(سلېمان او مجاوير، ۱۳۶۳ لېږدى ، ۳۴۳ چوپړى)

۷:. ,, ظي ،، ظ؛ د پښتو کاپي کښل شوې اووم ګڼه عربي او پارسي ته تللي ابېڅې پيل شوې لنډۍ:

▲ ,, ظالمه! دا ظلم دې بس دى
چې يو دې خوار کړم بل دې ورک کړم له وطنه!،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدى، ۳۲۴ چوپړى)

▲ ,, ظالمه! نور بنديان دې ډېر دي
يو ډار اخلاص کړه خلک يې ډېر، ډېر يادوينه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدى، ۳۲۴ چوپړى)

▲ ظلم دې ډېر راباندې و کړ
نور مې د اور لمبو ته مه نيسه مينه
(سلېمان او مجاوير، ۱۳۶۳ لېږدى ، ۳۴۴ چوپړى)

۸:. ,, عي ،، ع؛ د پښتو کاپي کښل شوې اتم ګڼه ابېڅې پيل شوې زړې لنډۍ:

▲ ,, عاشقان ټول سوي سکاره دي
ليلا په تورو سکرو مه ږده قدمونه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدى، ۲۲۰ چوپړى) په پښتو کې لېوال (عاشقان)، کدم (قدم).

▲ ,, عمل مې خپل دى را رسېږي
په يار به ولې د ظالم حکم کومه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدى، ۲۲۵ چوپړى)

۹:. ,, في ،، ف؛ د پښتو کاپي کښل شوې نهم ګڼه عربي او پارسي ته تللي ابېڅې پيل شوې زړې لنډۍ:

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, فراق در یاب دی پای یې نه شته
زه ورلاهو شوم د هجران غوټې وهمه،،

(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۲۹ چوپړی)
په پښتو کې بېلوالی، لرېوالی، پراک (فراق)، بېلتون (هجران).

,, فلک نن دې کومک غواړم
چې خوا په خوا مې خپل جانان له ورولینه،،

(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۳۰ چوپړی)
په پښتو کې اسمان، هسک؛ هغه ګومیزی سطحه چې خلکو په ګومان کاوه چې ستوري په کې ښخ دي (فلک). (اړین باید مطلب یې الله ج وي، ترې غوره ده چې الله ج و وایي. اسمان، هر څه د الله مخلوق دي او هغه یې پالونکی دی.)

۱۰:. ,, قي ،، ق؛ د پښتو کاپي کښل شوې لسم ګڼه عربي او پارسي ته تللي ابېڅې پیل شوې زړې لنډۍ:

,, قادره! خدایه ته مې مل شې
د بېلتانه غم ته یوازې پاتې شومه،،

(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۳۰ چوپړی)
په پښتو کې ډېر څواکمن (القادر).

,, قیمت دې و وایه جانانه
چې روح مې ستا شي نور به څومره پاتې شینه،،

(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۳۳ چوپړی)
په پښتو کې ارزښت، بیه، قیمت ایښوول، بیه ټاکل (قیمت).

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵. ۲ بې (ب):. د دوی تر منځ بېلونکې نخښې

د لنډی، ټپه، ټیکې او مصری ستر تاثیر لرونکی او ویشونکی لوری د دوی تر منځ بېلونکې نخښې دي.
نومړې بېلونکې نخښې د لومړي ټوک په ۶. ۷، ۷. ۷، ۸. ۷ او ۹.۷ انځورلیک (پراګراف) کې و ګورئ.

(1) د لنډی ستر تاثیر لرونکی او وېشونکی لوري بېلونکې نخښو له پاره زما څېړنه دا سپیني ته را اوباسي چې زموږ لرغونو نیکونو خپل د ژبې یوه دوې سرې پېیله یې د لنډی نوم باندې نومولې وه، چې دې پښتو دوې سرې پېیلې له لټکې سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې لرلې. لکه:

۱. ښه ډول لري
۲. بند بند دي
۳. ګړندی حمله کوي
۴. تېز زهر لري
۵. تېز زورور زهر شیندي
۶. اوږد عمر لري
۷. ښه غږ یا پشهاری کوي
۸. په حیرانونکې ښه دې خوښ راځي چې وې وینې
۹. د لیدلو تلوسه پیدا کوي
۱۰. سالم بچیان راوړي، ګڼه یې ډېرېږي
۱۱. هر سر یې ښه فکر کوي او د بل اوز اوري
۱۲. دوې د لېندی ژبې یې پر دوښمن وېره اچوي
۱۳. د تنې یې څلور سترګې وي (هر څه رانه ویني)
۱۴. چالباز وېشتونکی د زهرو سر یې پیل کېږي، د دې چې سیالي کوي د هر ډول جګړې له پاره چې پایښت و کړي
۱۵. عجیبه احساساتي

موږ ته یې دا همداسې را پرې ایښې دي، په همدې ښه یې پوښ کې کړي.
هرې ټپې، ټیکی او مصری چې دغه پورته ځانګېرنې درلودلې نو هغو ته لنډۍ وایي. تاسو لنډی، ټپې، ټیکی او مصری ته ښه غوږ و نیسئ!! پام ورته و کړئ! نو بیا یې پېژنئ چې دا لنډی دي چې د لټکې ځانګېرنې (خصوصیات) لري.
ټپې، ټیکی او مصری دا پورته ۱۵ ځانګېرنې نه لري او ټپې، ټیکی او مصری نه دي، بېلوالی یې پر همدې کې دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(2) د ټپې ستر تاثیر لرونکی او وېشونکی لورې بېلونکې نخښو له پاره زما ځېړنه دا سپیني ته را او باسي چې زموږ لرغونو نیکونو خپل د ژبې یوه دوې سرې پېله یې د ټپه په نوم باندې نومولې وه، چې دې پښتو پېیلې له ټپ سره ډېر ورته ځانګړې ځانګېړنې لرلې. لکه:

۱. درد پیدا کوي
۲. د انسان په تن کې چې درد وي، نو بیا سم د کار نه وي
۳. خوښي له منځه وړي
۴. خفګان ډېره وي
۵. په هېڅ څه پام نه راوړي
۶. انسان په دردونو اړوي
۷. تاثیر یې د انسان په زړه ټپ جوړه وي
۸. پټ زخمونه د انسان په وجود کې جوړوي چې یوازې احساس یې کېږي، خو لیدل کېږي نه
۹. بې واکه کړنې په انسان کوي، بېواکه خوښحالي ځرګندوي چک، چک کوي
۱۰. تاثیر یې د انسان رنګ پړک زېړ اړوي
۱۱. غم ډېر وي
۱۲. د انسان سپیني تختوي
۱۳. ولس پرې خبرېږي، رسوایي کوي
۱۵. کړو زیاتوي
۱۶. د ټپ باندنی برخه کوشنی وي او د ټپ دننی برخې رېښه اوږده وي
۱۷. انسان رنځور وي

موږ ته یې دا همداسې را پرې ایښې دي او په همدې بڼه یې پوښ کې کړې.
هرې لنډۍ، ټیکی او مصرۍ چې دغه پورته ځانګېړنې درلودلې؛ ښه غوږ ورته و نیسئ؛ پام ورته و کړئ؛ نوبیا یې پېژنئ.
چې دا ټپې دي چې د ټپ یا زخم ځانګېړنې (خصوصیات) لري. لنډۍ، ټیکی او مصرۍ نه دي، بېلوالی یې پر همدې ځانګړیو ځانګېړنو کې دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(3) د ټیکۍ ستر تاثیر لرونکی او وېشونکی لورې بېلونکې نخښو له پاره زما څېړنه دا سپیني ته رااوباسي چې زموږ لرغونو نیکونو خپل د ژبې یوه دوې سرې پېیله یې د ټیکی په نوم باندې نومولې وه، چې دې پښتو پېیلې ټیک، رټ رمټ یا سم برابر سره تشبع کړی دی چې ورته ټیکی وایي. د ټولو پام د ناوې ناوېتوب درناوي ته چې په همغه شپبو او چارپېریال کې ویل کېږي نومولې دي. ټولې ځنګېړنې یې د ښادۍ د دې شپبو سره ورته وي. هر څه د ناوې برابر وي سم برابر، یوازې د ناوې ستاینه په کې کوي او له همدغه چارپېریال سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې لري. لکه:

۱. ناوې د ناوېتوب درناوي په کې وي
۲. د ټولو پام د ناوې سپېڅلتیا ته اړوي
۳. رټې رمټې وي
۴. خوښې ډېره وي
۵. ډېر خوږ تاثیر لري
۶. ډېر پام د خلکو ورته اوړي
۷. تر ډېره ستایل کېږي
۸. تاثیر یې ټینګ وي
۹. مېرمنې یې ډېرې وايي
۱۰. په ودونو کې ډېرې اورول کېږي او یادول کېږي
۱۱. د پال په بڼه یې پېغلې وايي
۱۲. په ګډه یې وايي سره
۱۳. پېغلو لاسونه سره یو تر بل ورکړي وي، ناوې یې په منځ کې وي، د لاسو نو په ټال سره په خوږو اوزو ناوې په ټال زنګوي
۱۵. ناوې پرې ډېره خوشحالېږي
۱۶. د ناوې ستاینه په کې وي

موږ ته یې دا همداسې را پرې ایښې دي او په همدې بڼه یې پوښ کې کړي.
هرې لنډۍ، ټپې او مصرۍ چې دغه پورته ځانګېړنې درلودلې؛ ښه غوږ ورته و نیسئ؛ پام ورته و کړئ؛ نو بیا یې پېژنئ. چې دا ټیکۍ دي؛ چې سمې برابر وي، د ناوې ستاینه په کې شوې وي او د واده د شپې چارپېریال زوکړې ځانګېړنې (خصوصیات) لري.
لنډۍ، ټپې او مصرۍ نه دي، بېلوالی یې پر همدې ځانګړې ځانګېړنې کې دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(4) د مصرۍ ستر تاثیر لرونکی او وېشونکی لوري بېلونکې نخښو له پاره زما څېړنه دا سپینې ته را اوباسي چې زموږ لرغونو نیکونو خپل د ژبې یوه دوې سرې پېیله یې د مصرۍ په نوم باندې نومولې وه، چې دې پښتو دوې سرې پېیلې له مصرۍ تورې او مصرۍ سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې لرلې. لکه:

۱. ډېرې ښایسته وي
۲. ښه نادره توازن لري. (چې لومړی د لاستې برخه یې لنډه او دوېیمه برخه یې چې تېره وي اوږده، د ثقل مرکز یې د مصرۍ دواړو مسرو ته ورته وي.)
۳. ډېر ژر تاثیر کوي
۴. انسان په یوه وار له منځه وړي
۵. یوه وار یې سړي ته بس دی
۶. بېلابېلې بڼې لري
۷. درې خواوې یې سړی پرې کوي
۸. په پام او ناپامۍ کې انسان نه کرېکې باسي
۹. ډېرې لرغونې دي
۱۰. لرغونې اندازه کړل شوي
۱۱. لرغونې څېړل شوي
۱۲. د مصر هرمو غوندې جوړونکی یې معلوم نه دی
۱۳. لکه هرم پوره برابر شکل لري چې د الله کوم مخلوق رغولې دي
۱۵. زوروري دي
۱۶. په هر ځای کې ترې ګټه اخېستل کیږي
۱۷. د ننداړو شیان دي
۱۸. وهم لري (مصرۍ خولۍ، تاج د ټمبونې مار نخښه)
۱۹. زور دی
۲۰. په مینه ساتل کیږي
۲۱. تل انسان سره وي
۲۲. مکارې وې لکه لنډې مصرۍ تورې
۲۳. د مېړمنو د مستۍ او د سړو د سرلوړۍ توکي دي
۲۴. درندې دي
۲۵. سختې دي
۲۶. جوړول یې ګران دي
۲۷. ډېر ارزښت لري
۲۸. ننداړ چیانو ته یوه ابلاغ وي

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۹. مینه ناکې وي، انسان مینه پرې راځي
۳۰. په ډېره باریکی او مینه جوړېږي
۳۱. په خپل ځای کې کارېږي
۳۲. ډېرې لنډې دي

موږ ته یې دا همداسې را پرې ایښې دي او په همدې بڼه یې پوښ کې کړي.
هرې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ چې دغه پورته ۳۲ ځانګړنې درلودلې. ښه غوږ ورته و نیسئ پام ورته و کړئ نو بیا یې پیژنئ. چې دا مصرۍ دي چې د مصرۍ تورو او مصرۍ ځانګړنې (خصوصیات) لري. لنډۍ، ټپې، ټیکۍ نه دي، بېلوالی یې پر همدې ځانګړیو ځانګړنو کې دی.

۱۵. ۳ پې (پ):. د کالب ډول یې

د لنډۍ، ټپه، ټیکې او مصرۍ ستر تاثیر لرونکی او ویشونکی لوری په دې کې دی چې هرې لنډۍ، ټپه، ټیکې او مصرۍ ته مسرې ویلی شو، خو مصرۍ ورته نه شو ویلی. هرې مصرۍ ته لنډۍ، ټپه او ټیکۍ نه شو ویلی.

د دې له پاره چې د دوی په منځ کې ځانګړې ځانګړنې د بېلوالي سره شتون لري. خو کالب (ژانر، چوکاټ) او د ځمکګچپوهنې (هندسې) رغښت یې سره ورته ډول لري.

نوموړې ټولې وګړنې پېیلې دوې مسرې لري، چې یوه یې پیلنۍ مسره او دوېیمه یې پاینۍ مسره وي (له دوې نیم بیتۍ او دوې نیمکړۍ وي یا یوه مسره، یو بند، یوه کړۍ، یو بیت).
چې په ټوله کې دا داسې ښکارېږي چې پاینۍ مسره یې د نوموړو پېیلو د پنځې منځه وي.
د پښتو ژبې هره لهجه منځنۍ کوي، چې په هر لهجه د لنډۍ، ټپه، ټیکې او مصرۍ په کالب کې ځای شي یوه کره مانا او مفهوم لېږدوي.
ځلور بڼه د رنګونو ښکاروندي لري، د دوې منسوبو شویو رنګونو پرته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵. ٤ تې (ت):. ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت يې، څپېزې او زورنې ټولواله

د لنډۍ، ټپه، ټیکې او مصرۍ ستر تاثیر لرونکی او ویشونکی لوری په دې کې دی چې هرې لنډۍ، ټپه، ټیکې او مصرۍ ۲۲ څپېزه نه وي چې پیلنۍ مسره (نیم بند، نیمه کړۍ) یې نه ۹ او پاینۍ مسره یې ۱۳ څپې ولري.
په سندرو، اوازونو، غږونو او کښلو کې له پیلنۍ مسرې سره ۱ یا ۲ یا ۳، ۴ څپېزه سارباري او بېخباري کېږي، په همدې بڼه یې پاینۍ مسرې سره یې ۱ یا ۲ یا ۳، ۴ څپېزه سارباري او بېخباري کېږي. چې دا سرباري، منځباري او بېخباري څپې د لنډۍ، ټپه، ټیکې او مصرۍ د پیلنۍ او پاینۍ مسرې څپو کې ډېروالی را ولي چې دا یو ربښت دی او ګڼلی بنسټ دی.
چې دا هېڅ باکه نه کوي. کله پیلنۍ مسره د دې پېیلي (۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶یا ۱۷) کېږي، کله پاینۍ مسره د دې پېیلي (۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۱۹، ۲۱ یا ۲۲) کېږي، چې دواړه مسرې یې (۲۲، ۲۴، ۲۶، ۲۸، ۳۰، ۳۲، ۳۴، ۳۷ یا ۳۹) څپو پورې کېدلی شي.

په لویه کې د لنډۍ، ټپه، ټیکې او مصرۍ ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت یې داسې دی:.

اې (الف):.
(- - - -)؛ــــــــــــــــــــ پ یا ل؛ (- - - -)
(- - - -)؛ــــــــــــــــــــــــــــــ ل؛ (- - - -)

بې (ب):.
(- - - -)؛ــــــ پ یا ل ؛ (- - - -)   (- - - -)؛ــــــــــــــــــــــ ل ؛ (- - - -)

ځمککچپوهنې رغښت کې یې سپړنه داسې دی:.

۱. اې (الف) د یوې لنډۍ، ټپه، ټیکې او مصرۍ د کښلو (لیکو) ډول چې په ولاړه یا پورته کېدو (اوفکي یا افقي، ویرټیکل) بڼه روښانه کوي او بې (ب) د یوې لنډۍ، ټپه، ټیکې او مصرۍ د کښلو (لیکو) ډول چې په پرتو (اومودي یا عمودي، ویرټیکل) بڼه روښانه کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲. کوشنۍ لیکه (خت یا خط) دیفتنګونه ,غبرګغږونه، ناتړوییکي، تړوییکي، ستربل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښنې، هیېجاني چغې، لکه: الله وئ!، وئ، او، نو وئ!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، راځه!، کنه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وئ!!، وا وئ، وای وای،. نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، فردوس خانه!، لغمانیه!، یه که ځاره!، ای الکه! وروره!، بختو میره!، وئ اه!، دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې...)، نومړي ټول د لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ توکي دي، چې کله هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېرۍ وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېروالی را ولي. چې په دې بڼه کې د پیلنۍ مسرې (نیم بند، نیمه کړۍ) په سر کې راغلي او د دوېیمې مسر یا اوږدې مسرې په پیل او پای کې کله یوه، دوې، درې او یا څلور څپېزه راځي.

۳. منځني واټن لیکې یا یوه ۹ څپېزه مسره ده، دوې غونډلې یا غبرګغونډلې دي.

٤. پې (پ) پښېله (کافیه، قافیه) ده او لې (ل) لړ (ردیف) دی، چې د ۹ څپیزې مسرې په پای کې راځي او په ۱۳ څپیزه مسره کې د ـه (هې) ابېڅې تل او اړین بڼه لړ وي.

٥. اوږد واټن لیکه یا یوه ۱۳ څپېزه مسره ده، دوې غونډلې یا غبرګغونډلي دي. څپیزې او زورنې

UUUU ;U-**UUUU**-**UUUU** ;**UUUU**
UUUU ; U-**UUUU**-**UUUU**-**UUUU**;**UUUU**

یه- کر- با **نه**؛ کر – بان – و- **ط** + نه - ز – موږ - **کور** + یې

وه!؛ په – سر – او - **ستر**+ ګو- به – دې – **موږ** + جو – اړ - **مه** + نه؛ **وئ!**

؛۴ ۱ ـ ۲ ـ ۳ ـ **۴** ـ ۵ ـ ۶ ـ ۷ ـ ۸ ـ ۹

؛۱ ۱۰ ـ ۱۱ ـ ۱۲ ـ **۱۳** ـ ۱۴ ـ ۱۵ ـ ۱۶ ـ **۱۷** ـ ۱۸ ـ ۱۹ ـ ۲۰ ـ ۲۱ ـ ۲۲ ـ ۱؛

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لیکوال د مصرۍ بېلګه ده:.

یه کربانه!؛ کربان وطنه زموږ کور یې

وه!؛ په سر او سترګو به دې موږ جوړو اړمنه؛ وی!

د دې مصرۍ سپړنه داسې ده:
لومړۍ مسره ۴ + ۹+ ۰ = ۱۳ ځپې ده، چې ,, یه کربانه! ،، بلنویکی لري.

دوېیمه مسره ۱ + ۱۳ + ۱ = ۱۵ ځپې ده چې ,, وه!،، او ,, وی!،، پارنویکي لري.
دلته ټوله مصری ۲۸ ځپې ده، دا مصرۍ په پورته بنه بلنوییکی او پارنوییکي لري، د ځپې په ګڼه کې یې ډېروالی راوړی دی. خو نوموړي غبرګغږونه، بلنویکی پارنویکي... . ولس کې لرغن دود دی او د مصرۍ برخه ده؛ د ډېرو معلوماتو له پاره ۱۲. دیفتنګونه انځورلیک (پراګراف) و ګورئ.

مصرۍ مېچه د ځپیزه او خجیزه ټولوالې (Syllabic and Tonic Measurement System) یوه بڼه او لاربنوده مخبېلګه ده.
له ژبني پلوه لږ تر لږه دوې یا زیاتې غونډلې را اخستي، خو ځپې یې له ټاکلي شمېر ۹ او ۱۳ څخه تېرې کړی دی او زورنې یې له ټاکلي شمېر ځلورو څخه تېرې نه دی کړی. له دغو توکو پرته؛ دیفتنګونه ,غبرګغږونه، ناتړوییکي، تړوییکي، ستربل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښني، هیېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، ګرانه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای. نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، یه کربانه!، کنه!، یه که ځاره!، راځه!، ځارشمه!، ای الکه! وروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، ځنګه، ولې...)، چې په دې مصرۍ کې شتون لري او په پام کې یې راولو ځپو په کچه کې ډېروالی راولي خو باکه نه کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵. ۵ ټې (ت):. د پېیلن یا پېیلنې او پېیلې پېژند په اړه پوښتنې

د لیکوال څرګندول چې رونوي کتنه داسې د لنډۍ، ټپه، ټیکې او مصرۍ ستر تاثیر لرونکی او ویشونکی لوری په لاندې ډول د نوموړو ګړنې پېیلې له پاره موږ ته په لاس راکوي.
لکه:

1. د لنډۍ، ټپه، ټیکې او مصرۍ پېیلن یا پېیلنې پېژند څرکند دی؟ او کنه!؟؛
2. لنډۍ، ټپه، ټیکې او مصرۍ یوازې پېیلنې کښلې او که پېیلنو کښلې؟، چې که پېیلن یې و کښي مرمنو ته یې منسوب ولی شي؟، کنه!؟ په ورته بڼه که پېیلنې یې و کښي نر نوړی ته یې منسوب ولی شي؟ او کنه!؟

زما په نظریې د هغه ټولو لیکوالو نظریې څخه زما نټه ده، چې وایي د لنډۍ، ټپه، ټیکې او مصرۍ پېیلنه (شاعره) یا پېیلن (شاعر) معلوم نه دی یا پېژند څرکند نه دی؟ دی؛
که د خانو خان مېرمن، مومن خان او شیرینۍ، ملا عباس او ګلبشره، مولوي صیب عبدالحمید مومند، امیر شیرعالي خان، ملالۍ میوندۍ، اسکندرخان، ... رفیع او لیکوال نه وی کښلې دوی به پېیلن او پېیلنه نه وی.
د بېلګې په بڼه ملالۍ میوندۍ خپلې لنډۍ ویلې کنه، د بل تن او نامعلومه پېیلن او پېیلنې پېیلې خو یې نه دي ویلي چې شاعر دي معلوم نه وي او په ټاټوبي کې دې دوران نه وي کړی. په زرګونو تنو یې زموږ د پېیلو په بڼه وګړو لیدلې او پېژني یې چې دا ده ملالۍ میوندۍ لنډۍ دي.

بل لوري ته د لرغونو لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو پېیلنې او پېیلن پېژند څرکند نه دی.
پېیلنې او پېیلنو کښلې دي، هوکې که پېیلن یې و کښي مرمنو ته یې منسوب ولی شي، په ورته بڼه که پېیلنې یې و کښي نر نوړی ته یې منسوب ولی شي.

د ډېرو معلوماتو له پاره د دې ټوک ۱۵. ۱ د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو پېخلیک انځورلیک (پراګراف) و ګورئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵ . ٦ ټي (ټ):. د لیکوال څرګندول چې رونوي کتنه داسې د لنډۍ، ټپه، ټیکې او مصرۍ ستر تاثیر لرونکی او ویشونکی لوری په لاندې ډول د لیکول پېیلې له پاره موږ ته په لاس راکوي

د لیکوال څرګندول چې رونوي کتنه داسې د لنډۍ، ټپه، ټیکې او مصرۍ ستر تاثیر لرونکی او ویشونکی لوری په لاندې ډول د لیکول پېیلې له پاره موږ ته په لاس راکوي لکه:

- لاس کې به غټ لرګی د ستا و
  لکه د غره شپنه چې سمې ته راشینه

- بیا به کـرۍ ورځ را په شا وي
  لکه چې کوټـی څوک په بار بلده وینه

- ستا به لاسونه زما غوږونه
  لکه ګاډۍ جلب دې هر وخت کش کونه

- ځانه ځښتن باندې دې سپارمه
  تودو ایرو باندې مې خپل یار و لړمه

- ښنګ تـه مې راشې راتـه نه ګورې
  لکه هندو چې کلیمه بده راځینه

۱. لنډۍ پېیله له لنډۍ ځخه، ټپه پېیله له ټپ ځخه، ټیکۍ پېیله له ټیک ځخه او مصرۍ پېیله له مصرۍ ځخه رغښت مومي.

۲. لنډۍ پېیله د لنډۍ پیلنۍ او پاینۍ ځېرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی؛ ټپه پېیله د ټپ پیلنۍ او پاینۍ ځېرې کاپي، هم بڼه، هم ډول پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی؛ ټیکۍ پېیله د ټیک پیلنۍ او پاینۍ ځېرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی او مصرۍ پېیله د مصرۍ پیلنۍ او پاینۍ ځېرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. تر ټولو غوره بڼې د وګړنې پېیلې موړ ته په پوخ کې کوي چې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ د پښتون پښت غږونو پرمختګ شوی روغ کوښښ دی او دوې سره لري.

٤. څومره والی د وګړنې پېیلې موړ ته په پوخ کې کوي چې پینځه دانې دي او هر یوه یې دوې مسرې لري.

٥. زورنې یې په څلورمه، څلورمه څپې دي، خو ټولیز پایخج یا پاینۍ زورنه یې ترټولو پیاوړې راغلې ده او د مخنیو غونډلو بېلابېل اهنګونه د هماغې وروستۍ غونډلې تر سیورې لاندې کمزورې پاتې شوې دي.

د څلورګونو څپو ټولوالې څخه یې په هرې څلورو څپو کې په څلورمه څپه زورنه ده؛ ټولې مصرۍ او ټپې دې سره ګډې. د ټپې پیلنۍ مسره یا لومړۍ مسره کې په غټ او ستا، د ټپې پاینۍ مسره یا دوېیمه مسره کې په غره، سه او شي راغلې ده؛ درېیمه مسره د مصرۍ پیلنۍ مسره یا لومړۍ مسره کې په رۍ او شا راغلې ده، څلورمه مسره د مصرۍ پاینۍ مسره یا دوېیمه مسره کې په کو، بار او وي راغلې ده؛ پینځمه مسره د دوېمې مصرۍ پیلنۍ مسره یا لومړۍ مسره کې په سو او ړو راغلې ده؛ شپږمه مسره د مصرۍ پاینۍ مسره یا دوېیمه مسره کې په ډۍ، هر او که راغلې ده؛ اووه مه مسره د دوېیمې ټپې پیلنۍ مسره یا لومړۍ مسره کې په تن او سفا راغلې ده؛ اته مه مسره د ټپې پاینۍ مسره یا دوېیمه مسره کې په رو، خپل او ړه راغلې ده؛ په نهه مه مسره د درېیمې مصرۍ پیلنۍ مسره یا لومړۍ مسره کې په را او نه راغلې ده؛ لسمه مسره د مصرۍ پاینۍ مسره یا دوېیمه مسره کې په دو، مه او ځې زورنه راغلې ده.

په لس واړه مسرو کې ترنګتوک په ځوړ دی چې په پیلنۍ ټپې، دوېیمه، درېیمه، پینځمه مصرۍ، کې یې ,, نه ،، او یوازې په دوېیمه ټپه چې څلورم ځای کې راځي ,, مه ،، ترنګتوک راغلی دی.

د بېخبارې مصرۍ یا پینځمه مصرۍ اوله مسره کې په نهه مه څپه ترګتوک په دې بڼه راغلی دی ,, ګورې،، راغلی؛ الته اهنګ یې اخستی دی. د چار کړ دی چې یوه ټرلې څپه ده، که په لړ ځنډ یې راولو نو بیا لړ لوړ په غږ کې زوکړه کوي، چې دوې څپې یې کړو بیا مسرې په کچه کې یې ۱ څپې ډېروالی راولې او بېخبارې شوې ورسره؛ مسره یې له ۹ څپېزې څخه ۱۰ څپېزه کېږې او د ۹ څپېزې خوند او خوړ غږ یې غوره نه ساتې، نیمګی شوې،

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ۱۰ څپه يې ترګټوک راغلی دی، خوړ غړ ځای نيولی دی، چې په همدې څپه اواز په ځوړ شوی ښېرته.

د غبرګغږونو او پارنوييکو په شان ځکه غوره نه دی راغلی چې په چار کړ شوې غونډله او د هغو په شان يې ترنګ نه دی ساتلی؛ دلته دا باکه لري.
په پاينۍ مسرې يې په ,, نه،، ترنګټوک راغلی دی. خو ټولې مسرې لکه د ټپې او مصرۍ پيلنۍ او پاينۍ مسرې په شان ترنګټوک ساتلی دی. د مصرۍ ښېخبارې په نيمکی ښه په ځور غړ ستاتلی دی، دا نو يوازې په ساز او اواز کې څېرمه اهنګونه جوتوالی (برجسته والی) مومي او له ژبني ډګره نور راوځي.

٦. د لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ پيپلې پينځګوني رغنده ټوکونه لکه: ژبه، تول، واند (خيال)، اند (فکر) او ولوله (احساس، عاطفه) په کې په ټپه او مصرۍ ښه شتون لري.

٧. ټپې او مصرۍ ميچه د څپيزه او خجيزه ټولوالې (Syllabic and Tonic Measurement System) يوه ښه او لاربنوده مخبېلګه ده، له ژبني پلوه لږ تر لږه لس يا زياتې غونډلې را اخستي، خو څپې يې له ټاکلي شمېر ۹ او ۱۳ څخه تيرۍ نه دی کړی او زورنې يې له ټاکلي شمېر څلورو څخه تېری نه دی کړی، له دغو توکو پرته. ديفتنګونه ،غبرګغږونه، ناترويیکي، ترويیکي، ستربل، اوستربل، پارنويیکي، بلنويیکي، اندېښني، هيېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شيرينه، کنه، يا الله، يه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای. نو، الله، او، ګرانه!، يه کربانه!، يه پښتيانا!، يه ځلميه!، هه بچيه!، يه که ځار!، ځار شمه!، راځه!، ای الکه! ورورره!، بخته ميره! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې...)، چې په دې دوې ټپې او درې مصرۍ کې شتون نه لري او په پام کې يې هم نه راولو که شتون يې درلود بيا مو پام کې نوه چې څپو په کچه کې ډېروالی راولې خو باکه نه کوي.

دا چې د لومړی، څلورمې ټپې او دوييمې، درېيمې او پيېنځمې مصرۍ لومړۍ غبرګغونډلې دواړه ملې سره په يوې لارغې ترل شوي يا عطف شوي دي نو پينځه تړ غبرګغونډله رغوي. اوډوون (ترتيب) د غونډلې په ښه نه چې اېښی (پيل، مبتدا، شروع) وي يا، اېښونی (پای، خبر) وي. دا مانا ښندي چې هره پټليزه و ويل شي؛ بويه، اړينه ده، په چار ده چې په ټينګاري ښه و ويل شي. لارغه (پيوستون، مکث، مکثه) او بې لارغې (بې مکثه، ښېلتون)، توسني اړيکه چې په لارغه څرګنديږي- يوه ګډه غونډله جوړوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې په رښت کې نومړې مسره ۹ څپې کېږي او په لارغه (پیوستون، مکث، مکڅه) کېږي. بل لورې ته لارغه، وت او کسر درې واړه په کې راغلي؛ چې کسر (ماتیدنه، درز، برخه، ډله، فراکسیون ,, په ګوند کی دننه کوشنی ډله،، (Fraction, Deficit, Detraction, Depreciation او مطلع (Opening) وت (واټن، فاصله pace, Interval, Distance, Break, Ravine, (Interstice, Chasm, Hiatus ته وایو، په لومړی مسرې کې و له لکه سره لارغه ده.

بویمه، اړینه ده، په چار ده چې د لنډۍ، ټپه، ټیکی او مصری له پیلنی او پاینی مسرې سره کسر څرګندېږي، برابر راځي او اوز یا لحن یې هم روغ اوډون مومي. پاینی ۲ مسرې چې سروکی دی ۲۲ څپې، د نیمکی کسر (مطلع) یا یې وګڼو چې لومړی یوه کسر (مطلع) لري او ورپسې یې څلور مصری، یا ټپې، یا ګډې یو بند دي؛ کسر یې له دوې مسرو چې لومړی یې لنډه او اوږد مسرو څخه جوړ دی کټ مټ یوه یوې مصری په شان دی، چې بیا د پښېله یې تړون له مخې له هر بند سره ځای، ځای یا ټول تکرارېږي.
پاینی دوې مسرې چې له ټولو لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری ورسته راشي یا بېخباري شي نه سرباري نو غوره سپینې ته راوځي لکه چې په همدې بڼه ده.
دا نو داسې نه ورته نه شو ویلی چې دواړه پاینی مسرې دوې تکراري لړ والې مسرې دي چې دواړه یې دوې لړه دي او تر ټولو همدا لړونه د هرې څلور مصری څخه ورسته تکرارېږي (بېخباري کېږي).
پورتنی پېیلې کې ,, لومړی او څلورمه ټپه، دوېیمه او درېیمه مصری سړو ته منسوبې دي، پینځمه مصری ښځو ته منسوبه ده یا اړوند ده ،، ټپې د سره پیلنی مسره ده ۹ څپې، دوېیمه مسره ټپې دوېیمه مسره ده ۱۳ څپې؛ درېیمه مسره د لومړی مصری لومړی مسره ده ۹ څپې، څلورمه مسره د لومړی مصری دوېیمه مسره ده ۱۳ څپې؛ پینځمه مسره د دوېیمې مصری لومړی مسره ده ۹ څپې، شپږمه مسره د دوېیمې مصری دوېیمه مسره ده ۱۳ څپې؛ اووه مه مسره د دوېیمې ټپې لومړی مسره ده ۹ څپې، اته مه مسره د دوېیمې مصری دوېیمه مسره ده ۱۳ څپې او نهه مه مسره د درېیمې مصری لومړی مسره ده ۹ څپې، لسمه مسره د درېیمې مصری دوېیمه مسره ده ۱۳ څپې. چې له پاینی مصری څپې لړ سره بېخباري تشه یا خلاصه یا مطلع مسرې دي چې نومړې ټپې او مصری لس لارغې لري، ۱۱۰ څپې کېږي.

د ورډ پوستکالي (New Microsoft Word Documents) له پامه نوموړې ټپې او مصری، په ۱ چوپړو (Pages) کې ده؛ ۷۰ ویکي (Words) لري؛ ۲۶۱ دانې یې وت نه یا پرته له وته د ابېڅو ځای نیونه لري ,, منشور: د رسمي سند ور کونه مستعمراتو ته د حقوقوور کونه: دربست نیونه ,, د ابېڅو،

(c) ketabton.com: The Digital Library

اونورو،، پرانټ.،، (,, no Spaces ،،Characters)؛ ۳۴۳ دانې منشوره یې له وټ سره دي (,, with Spaces ،،Characters)؛ ۱۰ پراګرافه (Paragraphs) دي او ۲۱ لینو (lines) کې کښل شوي دي له لیکي هړپی، لاندنۍ یادونې او پاینۍ یادونې سره، سره (Footnotes and Endnotes , Include Textbox).

۸. د رنګونو ښکاروندی یې د ټپې ځیګري رنګ دی (Color model: RGB, Red: ۱۱۲, Green: ۰, Blue:۰) او د مصرۍ تت نصواري رنګ (Color model: RGB, Red: ۱۰۳, Green: ۱۰۹, Blue:۴۱) دی. د لښتیلیک (جدول) ۱ . ۲ . ۱ پینځه څلوېښتو پښتو شعرونو او یو سلو شپېته بېلا بېلو نورو پښتو شعرو رنګونو ښکاروندی (د رنګونو کوډ)، ۱۳۹۵ لېږدیز لمریز کال په ستېه ۲۷ او ۲۹ ګڼه دی.

۹. د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ، او مصرۍ پنځه له هغې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ، او مصرۍ له پاینۍ مسرې کېږي چې منځه (هسته) وي؛ چې ځانګړې ځانګړنې یې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او یا مصرۍ ته ورته وي، د نوموړې منځه موږ په خپل رنګ یې چې د ټپې او مصرۍ رنګونو ښکاروندی یې د ټپې ځیګري دی، د مصرۍ تت نصواري دی. ګډولې بڼه یا اونګ بڼه جوړه کړې مسرې هغه رنګ لري چې یا لنډۍ ته منسوبې وي، یا ټپې ته منسوبې وي، یا ټیکۍ ته منسوبې وي او یا مصرۍ ته منسوبې وي نو د همغو منسوبو شویو رنګ باندې کښو؛ له دې څخه یې د پنځ نوم هم اخستل کېږي چې دا لنډۍ ده، که ټپه ده، که ټیکۍ ده او که مصرۍ ده. له دې سره سم دا لومړۍ او څلورمه ټپه او دوېیمه، درېیمه، پېنځمه یې مصرۍ دي.

۱۰. د ټپې او مصرۍ پېیلن لیکوال صفی الله فردوس خان ټولې په ګډولې بڼه یا اونګ بڼه جوړې کړي (مصنوعي: دیسي، شلخي، ګډول، ترکیبي، یوه ځای کول: فیصله کول: جوړول: صرف نظرکول ,, د جرم د مجازاتو څخه،، : موافکې ته رسېدل. ګډ، د دوو یا ډېرو اجزاوو څخه جوړشوی. انګړ، غولی، احاطه شوی ځاي ، جارګی، چمبړ: مرکب) یا (Mixdesign, Synthetic or compound) کښلې دي. هره یوه نوې ګډوله رغولې چې د نوې ټپې او مصرۍ سکالو ځانګړنې او نخښې او بېلوالی یې ځانته غوره کړی دی.

هره یوه مسره یې په لیکه کړې یا په لیکه برابرول (Alignment) شوې او د سکالو تسلسل (continuity, succession) سره لري. له ټپې او مصرۍ یې څرګندېږي چې له نورو لرغونو پښتني وګړني پېیلو څخه روغې ګډوله

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوي نه دي. دا به داسې ښکارېږي چې پنځې ، طبيعي، دي او مصنوعي، ديسي او شلخي، نه دي.

۱۱. د دې ټپو او مصريو پېيلن د پښتو ژبې لېوال دی، ځېګ تن دی، او د لغمان يوه ښه نيک نومه وګړی دی چې ډېری شعرونه یې په پښتو ادب پنځې، طبیعي، او يوه دمي پوښلې دي. د زهن د ټپې او مصرۍ زېږندې یې له لېوالې سره لوړه د لېوالتيا حس ساتل، لېوالې (خپلې معشقي، مېرمنې، ښځې) ته د ودنې چمتوالی، خوشحالی رېښې رغولو، خوږ ژوند ګالنه، لېوالتيا ته درناوی لوری په لاس ورکول، يوازې او يوازې لېوال خپلې لېواله او لېواله خپل لېوال ته د کوروالي اتلان جوړېدل چې دا ترتېول غوره پښتونواله په ډانګپېيلې رښت دی او اسلامي رښت هم دی؛ چې چارپېريال له خندونو څخه لرې ساتي، د لېواليتا ښه سلوکو يا کړو وړو ته پام، ټېټې کړنې نه لوړې کړنې کول، پښتونواله او دودواله پاتې شونې پرېږ دي. بل لورې ته دا د دې له پاره نه بوږوم چې ځانمنې ستاين شي، په ټوله کې د دې له پاره ده چې د نورو پېيلنو د پېيلو له پاره ترې په لرليد ګټنې واخستل شي.

۱۲. د دې ټپو او مصرۍ يو د زوکړې موده لکه څنګه چې زه وايم داسې ده:
کره موده یې راته معلومه نه ده، خو په پلاځمينه کابل، خوشال خان مېنه کې مې کښلې، ۱۳۸۵ /۰۷/۲۵ لېږدي څخه مې مخکې کښلې دي.
د دې ټپو او مصرۍ يو چې سرليک يې ,, سروکی، پام يا نيمکۍ ده،، (صفی الله ، ۱۳۸۸ لېږدی، ۳۵۸ چوپړی)
د مينې او مېنې پالنې لوړ حس، ټاټوبي سوکاله او ودنې چارپېريال او هواویچې د تاثير پنځې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

۱۳. د دې ټپو او مصرۍ يو وخت موده چې باچاخان لغماني په پلازمېنه کابل کې، د ميوند تمځای کې (جاده ميوند) کې د ادېنې په ورځ د جون مياشت په ۲۱ د ۲۰۱۹ زېږدي کې ورسته له وخته يا ماسپښين ۳:۱۱:۳۹:۰۰ کې ثبت کړې ده، دوباره يې ويلې. وخت : (وخت ټاکل، نېټه ايښودل: پرسور برابرول: مهال: دموسيکي شيبه: پروخت، پرټاکلي وخت.). .: ۰۰:۰۲:۲۴:۰۹ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلي ده.

۱٤. د ليکوال دا ټپې او مصرۍ د ده له ودرېدوکه نيمکۍ مصرۍ څخه دي، په دې بڼه ټپو او مصرۍيو کې د لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ وېشتلو، اچولو، وهلو او ويلو تسلسل کې خنډ، دمه، ودرېدوکه، بله لاره او بل لوری ته شوی وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه په لرغونو وختونو کې به یې چې ځینې پښت لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ په اواز کې ویلې چې یوه درجن یا دولس دانې به پوره شوې، بیا به یې یوه بله لنډه پېیله وه یا کوم خبره، وینا او یا د پښتو په لرغوني پېیل مېجه څپېزه خجېزه ټولواله (چې له څلورګونو څپو څخه به یې یا په هر څلور څپېز کې اوله څپه باندې زورنه وي، یا په هر څلور څپېز کې دوېیمې څپه باندې زورنه وي، یا په هر څلور څپېز کې درېیمې څپه باندې زورنه وي، یا په هر څلور څپېز کې څلورمې څپه باندې زورنه وي) په سټه یوه پېیله به یې ویله بیا به بېرته په بل درځن د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ پیل و کوه. ځینې پېر به یې په نېغه لاره ټولې ویلې، یوه درځن (Dozen, Douple)، دوې درجنه ان تر شل درجنو پورې ویلې.

ځینو په یوه سیټ څلور دانې یوه تن ویلې او څلور بل تن؛ ځینې وخت به یوه همبول دوې دانې ویلې او بل به دوې دانې ویلې؛ ځینې وخت چې څو دانې همبول به اوازونه سره جوړه کول چې هر څو تنه به وو، چې وار به یې پوره شو، بیا به نیمکه برخه به ټولو په ګډه یا یوه وار بېخباري تکراري خلاصه برخه د نیمکۍ ویله؛ او نوموړې بڼه نیمکۍ، پام او سروکی د لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ تر منځ نږدې پوله او یا سرحد او یا د دوی ترمنځ د تېرېدو پول دی.

چې ځینې وخت بیا په ساز کې پورتنۍ برخې د ساز اسبابو او بولل ته دا په لاس ګټنه ورکوله چې کله په کې ډول خپل فارموله او غوره حالت وړاندې کړه له یوه درځن ورسته؛ کله به رباب خپل فارموله او غوره حالت (کوزې او بره پردې) وړاندې کړه له یوه درځن ورسته؛ کله به ارمونیې خپل فارموله (کوزې او بره پردې) او غوره حالت وړاندې کړه له یوه درځن ورسته؛ کله به ټولی او ځینې وخت به یوې ګډې نغمې، سندرې، د موسیقۍ یوې پارچې، تش ساز، د دوی ټولو اسبابو په ګډه خپل وار، تېر کړه (ځینې وخت به یوې ګډې نغمې یا سندرې یا د موسیکی یوې پارچې یا تش ساز، د دوی ټولو اسبابو په ګډه خپل وار تېر کړه)؛ ډېری پېر لېوال به ټولې سره ګډې ویلې او لېوالې به ورته ودریدوکه ویله او ترله. لکه دا په دې سره به په ساز کې خوند هم لاسته راغی او سندرغاړي یا بولل به هم دمه وکړه او بل درځن ته به چمتو شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵. ۷ جې (ج):. د صفي الله فردوس په لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو کې تشبې

د لیکوال اېنج. ص. ف ځرګندول چې رونوي کتنه داسې د لنډۍ، ټپه، ټیکي او مصرۍ ستر تاثیر لرونکی او ویشونکی لوری په لاندې ډول د لیکوال پېیلو تشبې له پاره لوری موږ ته په لاس راکوي لکه:

لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ کې ، تشبې، نغوتنې (کنایې)، په تله ویکي، انځوریز غونډ غوره هنري دوران، په لویه کې بوږوي، د دوی کالب ورته لویه پنډوسکه غوړولي ده.
چې ژبپوهني ته د ادبي فنونو (مانا، بیان، او بدیع) غولی رغوي. په بیان کې له ورته والي (تشبې، تشبه یا تشبیه)، نخښې (استعارې، نښانه، سمبول، رمز)، نغوتې (کنایې) او مجاز (استعاده، دالفاظو مجازي استعمال) څخه بحث کوي.

خبرو معنوي ارزښتونه یا د خبرو معنوي ادبي پیداوارو (صنعتونه) راپېژني او د خبرو غوره لارو چارو ښو ته پاملرنه کوي. په بنستیزه توګه د خبرو ښې اغېزې (فصاحت او بلاغت Eloquence) او ځرګندوالی (وضاحت Clarity) تر ځېړنې لاندې نېسي.

بیان (سپړنه، تشریح، ډله، ډول؛ د غټوغټو ټکو ځرګندونه) هغه پوهه ده چې په مرسته یې یو یا څو ماناوې په داسې بېلا بېلو لارو و ویل شي چې د ځرکندوالي او پېچلتوب له مخې ښکاره توپیر و لري او مانا په پورتنۍ بڼه ژباړي.

تشبې (تشبه، تشبیه Simile, Comparison, Allegory, Metaphor یا): ورته والی، پرتله (مقایسه)، رمزي (مجازي کیسه؛ سمبولیك؛ حکایت؛ هغه کیسه چې واقعیت په مجازي او کنایي ډوله په کې ځرګند شوي وي.)، یا استعاده، د خبرو مجازي استعمال ته وایو.

تشبیه ورته والي ته وایي، دا ورته والی به یا په بڼه کې وي، یا به په مانا کې وي. یانې دوې شیان یا دوې حالتونه څو ګډ ستاین، ځیرې، ځانګړتیا سره لري، خو یوه ځېز له بل ځېز سره پرتله کېږي.

د تشبه وی مانا د دوې ځېزونو په یوه مانا کې ګډون ته وایي او په ادبي نمونه کې د دوې ځېزونو له یو بل سره هم رنګه یا یو ډول کولو ته وایي، خو په دې تړ چې دا ورته والی رښتغوښتنه رښتیني نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یا دا چې تشبه وی له پامه ورته کولو یا یوه شی د بل شي په شان کېدو ته وایي او نمونه یې یوه ځانګړې مانا کې د دوو څیزونو ګډون ته تشبه وایي. یا په بله وینا یو څوک، یو څیز یا یو حال د بل چا، بل څیز یا بل حال سره ورته کېدو ته تشبه وایي، خو په دې تړ چې د دواړو څیزونو یا حال او څه رنګوالي ترمنځ یو یا څو ګډ ستاین شتون و لري.

د بېلګې په ډول: سپی یې د سپي په ډول خوري او سړی یې د سړي په ډول خوري. نو په دې کې د خوارک یا څښاک د سولوکو پرتله (تشبه) شوې ده، چې د سپي خوراک ناسم، ډېر ناوړه، له غړو او کړپهار ډک وي او په خلاصه خوله خوراک کوي. د سړي خوراک سم، غوره، پاک، غلی او پټه خوله وي چې د خوراک پروخت یې خوله بنده وي شخوند وهي.

له وګړنې پېیلې لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ څخه به یوه لکه په لاندې بڼه را واخلم:.

ادبپوهانو په رښت کې تشبیه د مانا د څرګندولو ډېره لومړنۍ او اسانه لاره چاره بللې ده، څرنګه چې وګړی د ډېرو کارونو او څېزونو کړو وړو او رښت څخه پوهه نه لري. هغه څېزونه نه شي سپړلی، نو له هغو څېزونو سره چې ښه یې د پېژند ځانګړنې پېژني ور سره تشبیه کوي.

تشبې (ورته والی یا تشبه) پېنځه سکالو لري:. مشبه، مشبه به، د تشبیه وجه، د تشبیه توري، د تشبې پټه.
د تشبې پېنځګوني سکالو څخه مشبه او مشبه به ته د تشبه لوری رالوری هم وایي چې په تشبې کې د لوري رالوري یادونه او شتون اړین دی؛ دغه دوه سکالو د تشبې بنسټیز سکالو هم نومول شوي دي.
پاتې درې نور سکالو (د تشبې وجه، د تشبه توري او د تشبې پټه) د تشبې سر سري سکالو دي چې یادونه او شتون یې اړین نه دي.

د مشبه او مشبه به ترمنځ د ګډ ستاین یا وجې مېندل د هر چا له پاره ممکن نه دي، یانې د هر چا تر پوهې پورې نه اړوندېږي؛ دا کار یوازې پېیلن او پېیلنې (شاعران او شاعرانې) په سم ډول سره کولی شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵. ۷. ۱ د صفي الله فردوس په ټپې کې مشبه

مشبه (Likened, Compared): ورته والی، شباهت، شکل، بڼه، تصویر. هغه څوک، شی یا حال دی چې د بل چا، بل شي یا بل حال سره تشبه کړای شوي وي، یانې کوم شي ته چې تشبه ور کول کیږي، هغه ته مشبه وایي.

مازې په خوله ربنتینې وایې
راځه د زړه خوالي و کاندو مرګ راځینه

د لیکوال په پورتنی ټپه کې چې سړو ته منسوبه ده، په کې خوله مشبه او رښتینې مشبه به دی، زړه مشبه او خوالي مشبه به دی.

۱۵. ۷. ۲ د صفي الله فردوس په ټپې کې مشبه به

مشبه به: چې له کوم شي سره تشبه ور کول کیږي. یا مشبه به هغه څوک، شی یا حال دی چې د بل چا بل شي یا بل حال سره ورته والی او تشبه ورسره شوي وي. د بېلګې په بڼه ,, پوهنه رڼا ده ،، پوهنه مشبه، رڼا مشبه به شوه. دا ځکه چې مونږ په دې جمله کې پوهنې ته د رڼا حیثیت ور کړی او رڼا غوندې مو بللې ده. په پېیله کې تشبیه کول (to liken, to compare, to assimilate) باید پېیلن او پېیلنې مشتبه نه کړي (Dubious, Confused شکمن (شکی)، سر ګډول، وار خطا کول، مغشو شول).

مینه کې وصل ټکی ورک شو
هجر کې و ګوره کلیات راغلي دینه

د لیکوال په پورتنی ټپه کې چې سړو ته منسوبه ده، په کې مینه مشبه او ټکی مشبه به دی. هجر مشبه او کلیات مشبه به دی؛ ټکی د دې له پاره مشبه به دی چې یکړ یا یون دی، ګڼه یې کمه ده، په مینه کې ډېر لږ کیسې شتون لري چې لېوال او لېواله، مین او مینه دې یوه او بل ته رسیدلي وي؛ خو بېلتون کې بنې ډیرې کیسې شتون لري او په سلګونو مینانو د ماتې مینې کیسې شتون لري؛ یو لیکی ۴۸ چوپړي وي، له څلورو تر لسو لیکو څخه یو دیوان بوړبړي او له څلورو څخه تر لسو دیوانو څخه یو کلیات بوړبړي. په بېلتون (هجر) کې د ډېرو کیسې دي چې سر ته نه دي رسیدلې او الله ج یې پېښت (نسب) ته اوړدوالی نه دی ورکړی. لکه یوسف او زلیخا، د لیلا او مجنون، مومن خان او شیرینی، ملاعباس او ګلبشره... . چې ګڼه یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

زرګونو ته رسېږي. له همدې ډېر ګنې څخه مې هجر له کلیات سره تشبې کړی، چې هجر له کلیات سره مشبه به دی.

۱۵. ۷. ۳ د صفي الله فردوس په لنډۍ کې تشبې وجه

د تشبې وجه (دلیل، برهان، علت، سبب، وجه، واسطه، سند، حجت، فکر، شعور، عقل، بحث کول، دلیل راوړل، په منطق برابرغږیدل): چې د کوم چم پیداوار(صنعت: ارت، هنر، فن، عملي مهارت، رغاوه یا صنعت، صنعي قدرت ضد)، د ښکلا د تخلیق فن، د تخلیقي تخیل اثر، د پوهې یوه څانګه (په تېره د اجتماعي علومو) مهارت (تخصص)، استعداد، ځیرکي، جادو، چم، تېرایستنه، چل ول) په وجه تشبه ور کول کیږي. یا داسې چې یو یا څو ګډ ستاین چې د مشبه او مشبه به ترمنځ شتون لري، د تشبه وجهه یې بولي.

نرۍ سینه نرۍ یې ونه
خدایه له ځای څنې کمزورې دغه ترله

د لیکوال په پورتنۍ لنډۍ کې چې سړو ته منسوبه ده یا د نر نوري له لوري ویل شوي. په کې نرۍ مشبه او سینه مشبه به دی؛ نرۍ مشبه او ونه مشبه به دی؛ د تشبې توري نه لري.
د کوشنیوالي له پېر څخه د ترلې عاجزي، سوی زړه ورتوب، کمزورتیا او کمزوري یې د تشبې وجه ده. نازک هډونه، نازک کړه وړه، نرۍ سینه (ډارنده)، نرۍ ونه (ټېټه، لنده، وچه تنه، نرۍ هډه) له د زوکړې له پېر څخه یې کمزوي په نوموړي لنډۍ کې د تشبې وجه ګنم.

۱۵. ۷. ٤ د صفي الله فردوس په ټپې کې د تشبې توري

د تشبیه توري: د کومو اداتو په وسیله چې تشبه ټینګېږي یا ذهن ته راځي. یا هغه ودرېدوکي دي چې د هغوی په واسطه د مشبه او مشبه به ترمنځ د تشبه وجه څرګندیږي.
د تشبه توري یا ادات دا دي: په شان، غوندې، هغسې، هسې، څنګه، داسې، پرې. لکه: ته به وایې، تا به وی، په دود، په ډول، په مثال، په رنګ، په څېر، په رقم، ورته... .

ستا رنګ انار غوندې ښکارېږي
زما دې رنګ د مکیانډې واړه ونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لیکوال پورتنۍ ټپه چې ښځو ته منسوبه ده، په پیلنۍ مسرې کې مېرمن مېړه ته وايي چې ستا رنګ انار په ډول سور دی، تازه یې، بې پامه یې زما غوره پالنه نه کوې، خپله پالنه کوې، خپل د مېړه رنګ یې له انار سره چې یو ګڼه پېژند نوم دی ور سره تشبې کړی دی چې رنګ مشبه او انار مشبه به دی. په پایني مسره کې مېرمنې خپل ژېړ رنګ چې مکیانډه ښځینه یو ګڼه پېژند نوم دی ځان سره تشبې کړی، چې رنګ مشبه او مکیانډه مشبه به دی؛ ژړوالی او سوروالی یې د تشبې وجه ده او غوندې یې د تشبې توری دی.

۱۵. ۷. ۵ د صفي الله فردوس په لنډۍ کې تشبې ټېته

د تشبې پټه:. د تشبې غرض مقصد (پلانول، نیت کول، قصد کول، پلان، نیت یا قصد) او مطلب (ښنه، هدف؛ مدعا، ښنه کول؛ ورڅرمه کول؛ په نظر کې نیول؛ ښنه نیول؛ ورڅرمه کېدل) چې له تشبې څخه اخیستل کېږي. د تشبې پټه ورته وايي. موخې له پاره یو شی بل شي سره تشبې کېږي.

هواوېچه د ژمي نه ده
د څرګړي ورمه بوی نغښتی په شاړه

د لیکوال پورتنۍ لنډۍ چې ښځو ته منسوبه ده، که چېرې د وییپوهنې له پامه (د) اړیوییکي شي او ساده ویونه (ده) نه دی؛ دا (د) وییونه د ترښتي (ترکیبي) او بېلښتي (اشتقاقي) نه شو منلی له څرګړي سره، د مشبه ده لېوال (عاشق) ته پټ منسوب دی او څرګړی مشبه به؛ په مشبه ده لېوالي ته پټ منسوبه دی او مشبه به شاړه ده؛ د تشبې توري نه لري.
د ژمي هواوېچه (هوا حالت، موسم) د ژوري میني، خوږېغېږي د مستۍ وندي دي، په دوبي او مني کې هواوېچه کې چې خاوند خپلې مېرمني ته میني پالنۍ لوړ حس غاړه ورکړې ده، مېرمن یې د خاوند د تن بوی په خپل ځان نغښتلی ګڼي.
دا د ژورې تودې میني؛ خوږېغېږې؛ د مستۍ هوا (ورمه) د پسرلي نه د خپل مېړه لېوال ګڼي چې له اوږ پېر ورسته ور سره ګډ شوی وي؛ د مېړه (څرګړی یو ډول غرنی بوټي دی چې ډېر خوږ بوی لري، په زاړه پېر کې به یې د کوټو، حجرو، مسجد په غولي کې د ټغر په ځای لکه بروځې اچو و. څرګړي د تن پاکه جنتي) ورمه یې د تشبې وجه ده.
په همدې سټه یې د تشبې پټه ګنم چې مشبه او مشبه به یې پټې دي. د همدې له پاره مېرمن لېیلي دي مېړه (څرګړی) مندینه (شاړه) په پېیله کې د خپل وند او اند کې سره ورڅرمه کړي بوږولي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تشبې د لور را لور څرنګوالي په څېړه ډېر ډولونه لري.
ځینې تشبې ځنې په لاندې ډول را اخلم:

اې (ا):. د لور را لور (طرفینو) د ځای له پامه تشبې (تشبیه) په دوې ډوله ده:

۱۵ . ۷ . ٦ د صفي الله فردوس په لنډۍیو کې وتلې تشبې

لومړی:. وتلې تشبې (مفروقه؛ جلاجلا، بېله شوې، وتلې، (عدد) تشبې) چې په یوه مسره کې د هرې مشبه تر څنګ مشبه به راغلې وي.

▲ غاښ مرغلرې لال دې شونډې
خوله دې غونچه کند دې خبرې په تول دینه

د دې لنډۍ په پیلنۍ مسره کې غاښ مشبه، مرغلرې مشبه به، شونډې مشبه او لال یې مشبه به دی.
په پاینۍ مسره (دیارلس څپېزه مسره) کې یې خوله مشبه، غونچه مشبه به، خبرې مشبه او کند (قند) یې مشبه به دی. په کومه بڼه چې مشبه له هرې مشبه به سره نږدې دي، د دې له پاره یې وتلې، وتلې تشبې یې بولو.

▲ تې دې کونځیټ غاړه ایلبټ ده
هډ دې کرسټلې د ماوۍ او کورګل دینه

د دې لنډۍ په پیلنۍ مسره کې تې مشبه، کونځیټ مشبه به، غاړه مشبه او ایلبټ یې مشبه به دی. په پاینۍ مسره کې یې هډ مشبه، کرسټل مشبه به دي.
کنځیټ، ایلبټ، ټورمالین کرسټال، پنځې منرالونه دي چې ماوۍ، کورګل، بېلو کانونو د لغمان کې رګونه دي. بې کچې ښایسته، هر لوري ترې روښنایي وځي، نادرې ژۍ لري او پینۍوال لوړ نه پیداکیدونکي منرالونه دي چې د ټول پنډوسي په کچه یې لرغون د کاني کانو ټیکلی (ریکاټ) ټینګ کړی دی.
په دې بڼه چې مشبه له هرې مشبه به سره نږدې دي، د دې له پاره یې وتلې، وتلې تشبې یې بولو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵. ۷. ۷ د صفي الله فردوس په لنډۍ کې نغاړلې تشبې

دوېیم:. نغاړلې تشبې (ملفوفه، لفافه، پلاستیک، خلته کې) چې په یوه مسره کې مشبه او بله مسره کې مشبه به راغلې وي.
د دې له پاره یې نغاړلې تشبې بولو چې مشبه او مشبه به سره نږدې نه وي؛ یوه یا دوې مشبه په لومړۍ یا دوېیمه مسره کې راشي، یا یوه یا دوې مشبه به په لومړۍ یا دوېیمه مسره کې راشي.

▲ ښه انګچه مینه انګولا که
غبرګ انګولل که لېوهګۍ سره لېوه

د لیکوال پورتنۍ لنډۍ چې ښځو ته منسوبه ده، انګچه (پرېکړه، تصمیم، سیې فیصله او په زړه پورې کچه یا ټوله نتیجه: ټنګار، ثبات، ټینګ عزم) مشبه او لېوه مشبه به دی؛ انګولا (د لېوه اوږدې غړانګې، د لېوه غږونه، د لېوه لېوهګۍ ته او د لېوهګۍ لېوه ته غږ) مشبه او لېوهګۍ مشبه به دی.
ګورو چې مشبه په پیلنۍ مسرې د لنډۍ کې راغلې ده او مشبه به په پاینۍ مسرې د لنډۍ کې راغلې ده. د تشبې تورې نه لري؛ د مینې پالنې لوړ حس یې په ګډه څرګندوي چې تل له خپل اوږده غږونه له لېوهګۍ سره غبرګ وي، غبرګ انګولل (انګولل لکه لېوه په ډول انګولا کول) یې د تشبې وجه ده. په همدې سټه یې نغاړلې تشبې ګڼم چې مشبه او مشبه به مې سره په یوه مسرې کې نږدې په نږدې نه دي بوږولي.

بې (ب):. د ندرت او ابتذال له پامه په دوې ډوله ده: ۱. نادره او ۲. ابتذال

۱۵. ۷. ۸ د صفي الله فردوس په لنډۍیو کې نادره تشبې

۱. نادره تشبې (نادره تشبه): هغه تشبې ده چې پېیلنو او پېیلنې لرې ترې ګټنې اخلي او لږ دود لري. یا یې کوم پېیلنه یا پېیلن نوې زوکړه کړې وي. یا یې په نادرنه بڼه نادرې تشبې په پېیله کې کښلې وي، د لیکوال لنډۍ ده:.

▲ په دا ژوند وند اکۍ په څه که
د کودۍیو یې کتار لاړ له انګړ لاړه

دلته ما (لیکوال یا صفي الله فردوس) کتار (قطار) د ژوند سره تشبې کړی دی چې کتار مشبه او ژوند مشبه به دی؛ اکۍ یا د تره مندینه یا کاکۍ مې له انګړ سره مشبه به کړی دی؛ په څه که یا په څه کړه (د پښتو ژبې له کړ وتیزي څخه ړې له کړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځخه غورځيږي که راځي، کا بلل يا د کا چې له کړه ځخه يې وتيزه اخستل کيږي ناکره ده، کا بايد نه که بايد و کښل شي، کره وينګ راځي او همدا يې روغه کښل شوی وندی دی) د تشبې توري دي؛ لاړ او لاړه يې د تشبې وجه ده؛ نادره تشبې يې ځکه بولم چې دا تشبه د پېيلنو او پېيلنې په پېيله او پېيلې کې لړه موندل کيږي.

د نومورې لنډۍ په پيلنۍ نهه ځپيزه مسره کې ترنګټوک په که او په پاينۍ ديارلس ځپيزه مسرې کې يې ترنګټوب په ړه دی؛ هې (ه) يې د لنډۍ لړ (رديف) او لاړه يې نه ماتېدونکی پښېله (قافيه) ده او دا نادره لنډۍ ده.
د دې له پاره چې دغه بڼه تشبې پېيلنو (شاعرانو) لږې کارولي ځکه يې نادره تشبه بولم.

▲ تن مو هړپی د مرغلرې
پرې بې حسابه ميرځمنو تړاکونه

په دې لنډۍ کې ما (ليکوال يا صفي الله فردوس) تن يا ځان د هړپی (صندق يا بکس) سره تشبې کړی دی چې تن مشبه او هړپی مشبه به دی؛ مو تړښتی دی ټاټوبي (افغانستان، هېواد) مشبه او مرغلرې مشبه به دی؛ پرې د تشبې توري دي؛ بې ګڼې يا له حسابه وتلې يا بې شمېره پرې د دښنو يا ميرځمنو تړاکونه (له يوې مخې تالا، ټولوژنه کول او راوړل) يې د تشبې وجه ده؛ نادره تشبې يې ځکه بولم چې کله هم کوم پېيلن يا پېيلنې تن له هړپی سره نه دی تشبې کړی او شونې ده چې دا د لومړي ځل له پاره شوی وي، ياڼې بېخې نادره تشبې ده.

۱۵. ۷. ۹ د صفي الله فردوس په لنډۍ کې مبتزله تشبې

۲. مبتزله تشبې (مبتزله تشبه): هغه تشبې ده چې پېيلنو او پېيلنې ترې ډېری ګټنې اخلې او ډېر دود لري.

▲ درون خوی درنې خبرې درنه ژبه
په غټو ټکو يې شتمنه ځومره دړه

ما (ليکوال يا صفي الله فردوس) په ځيلې دې لنډۍ کې چې نرانو ته منسوبه ده، يوه لنډه (پيلنی يا ۹ ځپيزه) مسره، يوه اوږده (پاينۍ يا ۱۳ ځپيزه) مسره، په دواړو مسرو کې ترنګټوک (به او ړه) په ځوړ دی، دړه وی په لنډۍ کې نه ماتېدونکې پښېله (حکمي کافيه) ده، او د ژبه او دړه وييکي (وييو يا لغاتو) کې د هې (ه) ابېځی (حروف يا الفبا) لړ (رديف) دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دړه یا نوړی (نر، ځان، جنس یا نر او ښځه) د شتمنه (بډای، بډايه، موړ، غني، خان) سره تشبې کړی دی، چې دړه مشبه او شتمنه مشبه به دی؛ څومره د تشبې توري دي؛ درون خوی، درنې خبرې او درنه ژبه په غټو ټکو يې د تشبې وجه ده؛ مبتزله تشبې يې ځکه بولم چې ډېری پېيلن یا پېيلنې يې ستاين کاروي.

پي (پ):. د تشبه د توري راوړلو او نه راوړلو له پامه په دوې ډوله ده:
۱. لسپاڼی تشبې (مرسله تشبې) او ۲. ټينګاره تشبې (موکده تشبې)

۱۵. ۷. ۱۰ د صفي الله فردوس په لنډۍ کې لسپاڼی تشبې (مرسله تشبې)

۱. لسپاڼی تشبې (مرسله تشبې) د مرسل یا لسپاڼی یا لس پاڼي لرونکي ګول (ګل) په ډول وي، هغه تشبې ده چې د تشبې توری یا غونډ (کلمې) په کې شتون و لري. (راوړل شوي وي یا زکر شوي وي).

لکه کوچی نوم دې بادرنګ دی
ما ته په مینه باندې نوم ټاکي زردکه

زما (ليکوال یا صفي الله فردوس) پورتنۍ لنډۍ چې ښځو ته منسوبه ده، په کې لسپاڼی تشبې کارولې. په پیلنۍ مسره کې د لېوال نوم کوچي له بادرنګ سره او په پاینۍ مسره کې د لېوالې نوم زردکې سره تشبه کړي دي.
چې لېوال نوم کوچی يې مشبه، بادرنګ يې مشبه به، لېوالې نوم مشبه او زردکې مشبه به دي؛ باندې يې د تشبې توري دي؛ په مینه نوم ټاکنه چې بادرنګ نازک او تازه ښاګلي ځلمي ته وايي چې پنځې ښايسته ځوان سره تشبه وي؛ زردکه نازکه او تازه ښاګلې پېغلې ته وايي چې پنځې ښايسته پېغلې سره تشبه وي، داسې یا په مینه نومونه يې د تشبې وجه ده؛ لسپاڼی تشبې يې ځکه بولم چې هر څه په کې د لسپاڼی یا مرسله ډول ښکاره دي او په کې شتون لري.

۱۵. ۷. ۱۱ د صفي الله فردوس په لنډۍ کې ټينګاره تشبې (موکده تشبې)

۲. ټينګاره تشبې (موکده تشبې یا موکده تشبه یا ټينګه، جدي، سختګيره، درست، سمه، پرځای، دقيقه تشبې): چې د تشبې ټکی (تشبه ټکی) ور نه غورځول (حذف) شوی وي، یا په کې شتون و نه لري ټينګاره تشبې ګڼل کيږي.

سترګې رپ رپې دې لېزرې
ليدل يې ګوره د زړه سپينې تختوينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما (ليکوال يا صفي الله فردوس) په دا پورتنۍ لنډۍ چې سړو ته منسوبه ده، په پيلنۍ مسره کې سترګې له لېزرې سره تشبه کړې ده چې سترګې مشبه، لېزرې يې مشبه به دي؛ د تشبې توري نه لري؛ رپ رپې (رپول، رپول) يې د تشبې وجه ده؛ په پاينۍ مسره کې سترګو ليدل د زړه سپينې سره تشبه کړې ده چې ليدل مشبه، سپينې يې مشبه به دي؛ د تشبې توري نه لري؛ له سترګو يې تر زړه پورې واټن يا چې د لېوالتيا حس لېږدوي او اثر يې رنګ پېرک وړي، نظر يا ګور! يې د تشبې وجه ده؛ ټينګاره تشبې (موکده تشبې) يې ځکه بولم چې د تشبې ټکی (تشبه ټکی) ور نه غورځول شوی يا په کې شتون نه لري.

ټينګاره تشبې (موکده تشبې) په درې ډوله ده:. ۱. اضافي مؤکده تشبه، ۲. توصيفي مؤکده تشبه او ۳. مؤکده محض تشبه.

۱۵. ۷. ۱۲ د صفي الله فردوس په لنډۍ او ټيکی کې ډېرښته ټينګاره تشبې (اضافي مؤکده تشبه)

۱. ډېرښته ټينګاره تشبې (اضافي مؤکده تشبه): هغه تشبې ته ويل کيږي چې په مشبه کې يې ډېرښت (پريمانی، ډېروالی، زياتی، تېری، افراط، شته منی، زياتونه، زياتوالی، زيات شوی، د جمعې عمليه، په حساب، الجبر کې پاتې شونې، زياتې، زياتېګی؛ مازاد، اضافه ګي، پريماني، اضافي) جوړښت (تشکيل، اوډون يا ترتيب؛ له ځانه ليکنه، ايجادونه ,,مو،، تصنيف؛ د تورو ټولونه ,, په مطبعه کې ،، ترکيب) شتون و لري او د ټينګاره تشبې بڼه ده.

د ډارنډکي زو ډاربېره
فرضي تواف ښې منډې نه غواړي څرګنه

زما (ليکوال يا صفي الله فردوس) په پورتنۍ لنډۍ چې ښځو ته منسوبه ده، په پيلنۍ مسره کې ډېرښته ټينګاره تشبې د ډارنډکي زو په جوړښت کې راغلې ده چې ډارنډکي ډېرښته توګه زو سره تشبې شوی دی، په دې لنډۍ کې ډارنډکي مشبه او تولنوم (تولوييکي، مضاف اليه، اضافي حالت يا noun in the genitive case) او زو (زوی) مشبه به او مضاف (noun governing the genitive added, increased) او (د) يې د ډېرښت توری دی.
زو د دې له پاره مضاف راغلی دی چې نسبت يې ډارنډکي ته شوی دی؛ ډېرښته ټينګاره تشبې يې ځکه بولم چې د تشبې ټکی ور نه غورځول شوی يا په کې شتون نه لري په مشبه کې يې ډېرښت جوړښت شتون لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ پيغمبري ښايست دې ځار شم
د ټيک باړکۍ ټينګه مې نه غواړي مينه

زما (ليکوال يا صفي الله فردوس) په پورتنۍ ټيکۍ چې سړو ته منسوبه ده، په پيلنۍ مسره کې ډېرښته ټينګاره تشبې پيغمبري ښايست په جوړښت کې راغلې ده چې پيغمبري ډېرښته توګه ښايست سره تشبې شوی دی؛ په دې ټيکۍ کې پيغمبري مشبه او تولنوم (مضاف اليه، اضافي حالت يا noun in the genitive case) او ښايست مشبه به او مضاف (noun governing the genitive added, increased) او پيغمبري يې د ډېرښت غونډ دی. ښايست د دې له پاره مضاف راغلی دی چې نسبت يې پيغمبري (سپېڅلی ښايست، ډېر زړه راښکونکی ډوليتوب، بېکچې په زړه پورې، پاک ستره، د انبيا و د پېښت ښايست) ته شوی دی؛ ډېرښته ټينګاره تشبې يې ځکه بولم چې د تشبې ټکی ور نه غورځول شوی يا په کې شتون نه لري او په مشبه کې يې ډېرښت جوړښت شتون لري.
الله ج دومره ښايسته زوګړه کړې چې د هوسي غوښتنې (ځوانی اړتيا، کلکنيول، پياوړې اراده يا ټنګه) د ټيک، باړکۍ (باړکيبند، ښنګربندی، پايزېب، ښنګري ړکړی، باړکی کړی، باړکی، سرو زرو د پېښو تړی چې شرنګېدل او ترنګېدل انګازه کوي، غړړلګېدنی) ډېرښته ټينګاره ښکلا ورته اړتيا نه لري. په دې ټيکۍ کې په څرکنده بڼه روښانه شوې ده.

۱۵. ۷. ۱۳ د صفي الله فردوس په ټپې او مصرۍ کې ستاينوړه ټينګاره تشبې (توصيفي مؤکده تشبه)

۲. ستاينوړه ټينګاره تشبې (توصيفي مؤکده تشبه): هغه تشبه ده چې د ستاينې وړ (د ثنا وړ، د صفت وړ، توصيفي، اريان پاتې کېدنه، د تحسين په سترګه کتنه، تعجب ,, د خوشبينې ،، سلام، د صيميت څرګندونه، مننه، کورودانی، د ښېګڼې په مقابل کې خوشحالۍ ښکاره کونه، تعارف کول؛ په درنه سترګه کتل؛ کور ودانی ويل) جوړښت و لري. په دې جوړښت چې ستاين د مشبه به او ستاين شوی به د مشبه په ډول راوړل شوی وي.

▲ پېښتو پېښتۍ کړې راته ماتې
ړبن ړبن سره مې خوا کې نه پرېږدينه

زما (ليکوال يا صفي الله فردوس) په پورتنۍ ټپه چې ښځو ته منسوبه ده، په پاينۍ مسره کې ستاينوړه ټينګاره تشبې د ړبن ړبن (ړبنړبن) په جوړښت کې بوړولې ده چې ړبن (لېږجن، ناړجن يا لاړجن) مشبه او ستاين شوی؛ ړبن (ژمنه لرونکی يا

(c) ketabton.com: The Digital Library

وعده لرونکی) مشبه به او ستاین دی، په همدې سته یې ستاینوړه ټینګاره تشبې لرونکې ټپه ګڼم.

خانه د غټ ساګر جوړ کړی
ټول شیطانان دې دوې لاسې سلام کوینه

زما (لیکوال یا صفي الله فردوس) په پورتنۍ مصرۍ کې چې ښځو ته منسوبه ده، په پیلنی مسره کې ستاینوړه ټینګاره تشبې د غټساګر په جوړښت کې بوړولې ده چې غټ (ستر، لوی) مشبه او ستاین شوی؛ ساګر (بې واکه سا ګرځونکی، جادوګر، پېریانو او شیطانانو ملګری، کوډګر) مشبه به او ستاین دی. په همدې سته یې ستاینوړه ټینګاره تشبې لرونکې مصرۍ ګڼم.

۱۵. ۷. ۱٤ د صفي الله فردوس په ټپه کې مازې ټینګاره تشبې (مؤکده محض تشبه)

۳. مازې ټینګاره تشبې: (محض، فقط، هسې سپېڅلې، سوچه، صاف، خالص نظرې، غولوونکې، تېرایستونکې، ځلانده، ظاهراً، په سپېڅلیتوب، په سوچه ډول، په نظري ډول، یوازې، یوازنۍ، وتلې، تنها: ډېر ښه ټینګاره تشبې) هغه ده چې ډېرښته یا ستاینوړه جوړښت و نه لري.

ستا د کتو انداز را یاد شي
بې دریغه و ژاړم چې کله به مخ شونه!؟

زما (لیکوال یا صفي الله فردوس) په پورتنۍ ټپه چې ښځو ته منسوبه ده، په پیلنی مسره کې مازې ټینګاره تشبې د لېوالې لید ته چې په دې مسره کې ورته د (ستا) خطاب شوی دی، مشبه او بې دریغه مشبه به ده. د تشبې تورې نه لري؛ را یادېل او مخ کېدل یې د تشبې وجه ده، په همدې سته یې مازې ټینګاره تشبې بولو چې کومه ډېرښته او ستاینوړه جوړښت هم نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸ .۱۵ چې (چ):. د لنډۍ، ټپه، ټیکې او مصرۍ ګډې ګغونډلي ستر تاثیر لرونکی او ویشونکی لوری

د لیکوال څرګندول چې رونوي کتنه داسې د لنډۍ، ټپه، ټیکې او مصرۍ ستر تاثیر لرونکی او ویشونکی لوری په لاندې ډول د پېیلو ګډه ګغونډله لوری موږ ته په لاس راکوي لکه:

له مجاویر سره سم ګډه غونډله هغې ته وایي چې په هغه کې تر دوو نه زیاتې غونډلې پر له په سې راغلې وي، څرګندونې یې سره یوه له بله کوم ډول اړیکې او اړوندي و لري. دا چې هماغه یوه یواځېنۍ موخه یا سره څو اړوندې موخې د بېلا بېلو غونډلو له خوا په بېلا بېل ډول څرګندېدنه موندلې وي، نو زیاتره یې یوه غونډله خپلواکه یا آره وي او نورې ټولې ملې ورسره بېواکه یا څېرمه وي.

په ګړنۍ (محاوره وي) پښتو کې ګډې غونډلې زیاتره له دوو غبرګغونډلو څخه جوړې وي. چې په دې ډول په دواړو یو ځای شوو غبرګغونډلو کې د آرو او څرمو غونډلو شمېر یو پر یو وي، لکه په دې ,, لنډۍ او مصرۍ ،، کې:

بنه دی چې سترګې دې وړې دي
که چېري غټې وای خوړلی به دې و مه

یار مې د کوټ زه د تیرا یم
خدایه! کوټ وران کړې چې جوړه تیرا له ځونه

په لومړۍ لنډۍ کې لومړۍ برخه (پیلنی یا ۹ څپېزه مسره) یوه غبرګغونډله (دوې جملې) ده چې آره غونډله په کې له مخه او څېرمه ورپهسې ده. دوېیمه برخه (پایني یا ۱۳ څپېزه مسره) یوه بله غبرګغونډله ده چې څېرمه غونډله د آرې غونډلې تر مخه راغلې ده.
دا چې په لومړۍ مسره کې دوېیمه (څېرمه) غونډله په څرګندني وییکي (چې) پیل شوې، نو ټوله لومړۍ مسره یوه څرګندنی غبرګغونډله بلل کېږي.
دا چې په دوېیمه مسره کې لومړی (څرمه) غونډله په اړوییکو (که چېري) پیل شوې نو ټوله دوېیمه مسره یوه اړوتې غبرګغونډله ده.
دواړې مسرې (غبرګغونډلې) سره بیا په یوه توسني اړیکي – چې په لارغه څرګندېږي – یوه ګډه غونډله جوړ وي.
نو له دې پلوه زموږ پاسنی لنډۍ یوه توسنی ګډه غونډله ده چې یې د غړیو غونډلو شمېر څلورو ته رسېږي او لومړۍ یې (ښه دی) آر غونډله بلل کېږي او که دغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لنډۍ ته د دوو غبرګغونډلو په سترګه و ګورو نو لومړۍ غبرګغونډله (لومړۍ مسره) آره او دوېیمه غبرګغونډله (دوېیمه مسره) ځېرمه ده.
دوېیمې غبرګغونډلې بیا دوېیمه مله غونډله (خوړلی به دې ومه) آره یا اړوتې او لومړۍ هغه یې (که چېرې غتې وای) ځېرمه (آر) بلل کېږي.
او دا هم د لومړۍ (ګډې غونډلې) لښتیلیک (جدول):

ښــه دی چې ســـترګې دې وړې دي   که چېرې غتې وای خوړلی به دې ومه

<u>... |ابښونی</u> اړیکوییکی <u>ابښی | ابښونی</u> لارغه <u>... |ابښونی</u>   اړیکوییکی   <u>ابښی | ابښونی</u>
له پټ ابښي سره آره   ځېرمه   له پټ ابښي سره ځېرمه   آره

لارغه

لومړۍ ځرګندني غبرګغونډله   دوېیمه اړوتې غبرګغونډله

توسنی ګډه غونډله

همدا راز مصرۍ د یوه ګډې غونډلې په توګه جوتولې شو او هغه داچې داهم یوه توسنی ګډه غونډله ده، مګر په همدومره توپیر چې دلته توسنی غبرګغونډله تر بلې (تړ غبرګغونډلې) د مخه شوې ده.
او بل دا چې تر ټولو وروستۍ غونډله یې آره ده او په دې توګه دوېیمه غبرګغونډله (مسره) د لومړۍ غبرګغونډلې (مسرې) په وړاندې آره بلل کېږي.
په دې ګډه غونډله (مصرۍ) کې د لومړي ملې غونډلې (یار مې ــ د کوټ) ابښونی د (د) په غورځونه چې یوه شعري اړتیا ده نیمګړې ده. دغه راز د څلورمې (آري)- ابښی خپلواکه جوله نه لري او دا چې د لومړۍ غبرګغونډلې دواړې ملې سره په یوې لارغې تړل شوې یا عطف شوې دي نو یوه تړغبرګغونډله بلل کېږي.
دا هم د دغې ګډې غونډلې (مصرۍ) لښتیلیک:

یار مې د کـــوټ زه د تیرا یـــم   خدایه کوټ وران کړې چې جوړه تیرا له ځونه

<u>ابښی|ابښونی (بی کړه)</u> لارغه <u>ابښی | ابښونی</u> لارغه <u>ابښی |ابښونی</u> اړیکوییکی <u>... | ابښونی</u>
ځرمه   ځېرمه   ځرمه   بې ابښی آره

لارغه

لومړۍ ځرمه تړ (عطف) غبرګغونډله   دوېیمه آره توسنی غبرګغونډله

توسنی ګډه غونډله

یادونه: پر توسني ګډې غونډلې سربیره نورې راز، راز ګډې غونډلې هم پیدا کې دی شي تشبیهې وي لکه د ښکارندوي په دې بڼه کړې کې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ هر پلو د ګلو وږم دي لونلی
ته وا راغله له ختنه کاروانونه

یا د حمید دغه لنډی:

▲ سینه مې دېګ، زړګی مې غوښې
اوښکې اوبه دي، بېلتون اور پسې کوینه

لږ تر لږه د جولې له مخې د هرې ,, لنډی، ټپه، ټیکی او مصری،، غونډله یېز ډول را وپېژنئ.

▲ ,, که په میوند کې شهید نه شوې
ګرانه لالیه بې ننګۍ ته دې ساتینه

▲ په تور ټوپک ویشتلی راشې
د بې ننګۍ اواز دې مه راځه مینه

▲ اشنا مې سر پر وطن کېښود
په تار د زلفو به کفن ورته ګنډمه

▲ مخ دې ځراغ خوله دې غونچه ده
درته ایران(حیران) یم چې پتنګ که بورا شمه

▲ ولې به زه وریږهسې نه مرم
چې مور ته شا کړې، ماته شنه له خندا شینه

▲ توري کوه برى به مومې
که برى نه وي ځوانان تل پر وطن مرینه

▲ اخر به وران شي پېښوره
د ننګرهار پېغلې ښېرا درته کوینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ له خمارو سترګو دې ځار شم
چې په ژړا شې مرغلرې تویوینه

په دې ,, لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو ،، کې آرې (خپواکې) او ځېرمه (بېواکه) غونډلې سره توپیر کړئ.

▲ که زه خبر وای چې بېلتون دی
ما به مې یار تر لاس نیولی ګرځونه

▲ که راته ګورې، درته ګورم
که راته نه ګورې، پروا دې نه لرمه

▲ بېلتون پر تنګه کوڅه راغی
ما ویل سلام دی، ده ویل کور دې ورانومه

▲ ما ته وعده د خولګۍ راکړه
څه که د تورو پر سر لار وي دربه شمه

▲ مینه یم، منکره نه یم
که شینکی خال مې د چړو په څوکو ځینه

▲ له لرې مرم، له نږدې سوزم
زه لیونی طاقت د دواړو نه لرمه

▲ د خوشحالی یاران مې ډېر وو
چې ښادې ولاړه، ټولو پورته کړل لاسونه

▲ یارې خو تا کړه، ما خو نه کړه
چې تومت راغی، اوس پرما کړې منتونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپوږمۍ پر ما دې څه احسان دی
زما اشنا د دېواله سیوري ته څینه،،
(مجاوير، ۱۳۵۷ ل، ۱۱۵-۱۱۶ چوپړی)، (مجاوير، ۱۳۸۸ ل، ۱۷۱ چوپړی)

۱۵. ۹ څې (ځ):. صفي الله فردوس د پېيلو نګېرګډون ستر تاثير لرونکی او ويشونکی لوری

د ليکوال څرګندول چې رونبوي کتنه داسې د لنډۍ، ټپه، ټيکي او مصرۍ ستر تاثير لرونکی او ويشونکی لوری په لاندې ډول د پېيلو نګېرګډون لوری موږ ته په لاس راکوي لکه:

د مينې ليد دې راته ښکاري
د ژپې ژۍ دې د زړه اور سړوبه وينه

زما (صفي الله فردوس يا ليکوال) په پورتنۍ لنډۍ کې چې نرانو ته منسوبه ده په پيلنۍ مسره کې د ,, مينې ليد دې راته ښکاري،، کې نګېرګډون (حس آميزی، Paradoxy) دی او په دوېيمه مسره کې د زړه اور سړوبه وينه ،، نګېر ګډون دی. ځکه ,, مينې ليد نه ښکاره کېږي،، او ,, زړه اور سړوبه ول (يخول، يخچالول، په يخی بدلول، کنګل کول، يخی کېدل؛ رسامی وضع کول؛ يخ وهل، يخ وهلی، يخ وهنه، د هوا سوړوالی؛ خوښالول) ،، ګړنه ده او ليد وړ کړن نه دی، خو ,, د مينې ليد او د زړه اور ،، د ليدو پرځای د اورېدلو له حس سره تړاو لري.

دا په دې مانا چې پېلن يا پېلنه له يوه حسه د بل حس څخه کار واخلي، د ساري په توګه د ,, ستا غږ اورم،، پر ځای ,, ستا غږ وينم،، و وايي، زما څرګندول چې رونبوي کتنه داسې په پېيلې کې لوړ او ژور حس لکه ,, د زوی غږ مې اورم،، پر ځای ,, د زوی غږ مې وينم،، و وايم او په شعري ذيل (کالب) کې يې په دې ډول چې کوم انځور رغوم، عيني نه بلکې ذهني بللی شم.
دا ډول انځور په کلاسيکو يا زړو ژبو کې لکه پښتو کې شتون لري، ډېری په لوېديځه وروسي عربي او بيا پارسي پېيلې او غونډلو او د ويناوو برخو کې نګېرګډون شتون لري. ,, د لرغونې لنډۍ په پيلنۍ مسرې ,, سپوږميه سر وهه راخېږه ... . ،، په بل ګړدودي ځېل ,, سپوږميه کړنګ وهه راخېږه ... .،، کې هم يوه راز ,, نګېرګډون،، ليدل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځکه ,, سروهل،، د ,, سر راهسکولو یا ښکارېدلو،، ګړنه ده او لید وړ کړن دی، خو ,, کړنګ وهل ،، د لیدو پرځای د اورېدلو له حس سره تړاو لري.،،

بل لوري ته د لیکوال په لانديڼی کسیده (قصیده) پیېله کې په پاینی بند کې ,, د فردوس ټاټوبي دا کمبختی نه دی؛ چې پردي سړي راځي او ترې سړي خوري ،، کې نګېرګډون دی.
پردي سړي (دښمنان، چې خپل دې وي او د پردو لمسونونه مني، منافقین چې په ښکاره د خپل وي او په پټه له دښمن سره وي یا دوې مخې وګړي) ژوي (انسانان، د کار وګړي، سړي) وژني یا له منځه وړي. دلته خوري نګیرګډون دی.

هر ګوره به خره خوراک و د زمریانو
داسې پېر دی خره لګېږي اوس زمري خوري

الوتونکو د باز ځالي ځان ګوښه وړه
اوس کارغه د باز په ځاله باز بچي خوري

ګوزړو چې سر او کار یې غول خوړل وو
اوس په داړو د غونډل سر او لینګي خوري

سور لنډي او ګیدړ غبرګ غبرګ انګولل کا
انګولل د لیوه کړ وه اوس ځګېروي خوري

د سړي بچو نه ځکه څوک ګیله کړي
نه سړي د برګټیو نه کټي خوري

چې بیبانګي له اسونو چټک ځغلي
پیشو پړانګ به د خوسي پر ځای کبلي خوري

(c) ketabton.com: The Digital Library

پيشوګانو به بژګي، مړي مړکک خوړ
ترې کوکري په لوړه ځغلي په ځوړه سپي خوري

وروړنه يې بند کړه خويندې يې په بند کړې
د پسپسو شيخان دي پوهګړ خوندي خوري

ټول په غزاوو کې غازيان ښه ځان بولي
د سوسيسۍ کڅوړې ښې ډالري خوري

د فردوس ټاټوبي دا کمبختی نه دی
چې پردي سړي راځي او ترې سړي خوري

بل لورې ته له ډېرو ښېلاښېلو ښېلګو د پېيلو څخه ډېره کوم يوازې پر دې دوې پېيلو يې بسنه کوم. په دې لاندېنۍ لغمانۍ چاربيته پېيله کې په دوېيمې مطلع (انترې، يا تشې يا خلاصې) په دوېيم بند کې ,, د ابۍ پۍ يې تالو ته خېږ ومه ،، کې نګېرګډون دی.

کلک، ټينګ، پېخليکي، وران، دوکه کونکي دښن تالو ته د مور شېډې راوستل کېږي خېږول کېږي نه (خو په پېيله کې په اوږد پېرې کړو، له ستوني (چنګغړک) نيولو، له ژونکو څخه د کوشنيوالي روزنې او ښونې پۍ خېږول (پورته کول کېږي) پېيلې شعري رښت دی. دلته خېږومه (ښځه نوړی کړ) نګيرګډون دی.

,, دښمن که مې روسی که امريکايی وي
چې له مانه ګړندی وي هغه به سپی وي

له تيارونه روښنايی په لوري ځمه
په بند کونج کې مې دښمن ايساره ومه
کورنی که باندنی که سا لنډی وي
چې له مانه ګړندی وي هغه به سپی وي

(c) ketabton.com: The Digital Library

په شته، شته او نه شته نه شته يې پلټمه
د ابۍ پۍ يې تالو ته خېږ ومه
که بېيانکی که کيسکی که سورلنډی وي
چې له مانه ګړندی وي هغه به سپی وي

زه ولاړ يمه ودرېږم څمه، څمه
د ټاټوبي پر پخښو لاندې کومه
که غښتلی سپين او سور که تور برګی وي
چې له مانه ګړندی وي هغه به سپی وي

د پينۍ زوزان مې پښت د لمکي دي
پښتانه يهودي نه يهود غرځي دي
د بلا (بلحه) زوزات په خټه لغمانی وي
چې له مانه ګړندی وي هغه به سپی وي

په چل ول يې صفي الله فردوس ته وړمه
په ټېلو يې تر لغمانه رسومه
چالاکۍ کې که اوروړونکی اور بچی وي
چې له مانه ګړندی وي هغه به سپی وي

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶. ربښتنی وېش د دوی د منځپانګې او سکالو له مخې

د محتوا او موضوع له مخې د لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرۍ ډولونه

,, د محتوا او موضوع یا مانا له مخې شعر په لس ډوله دی،، (سید محی الدین ۱۳۸۶ لیږدی، ۵۵ چوپړی).
,, زما د نظریې له مخې ۲۶ ډوله دی.،، (صفي الله، ۱۴۰۰لیږدی، ۱۱ چوپړی)
زما په نظریې پېیلې , اشلوک، شېر یا شعر، د منځپانګې , سکالو، محتوا (Content: محتوی، مضمون، اصلی معند، اندازه، راضی، قانع؛ را ضیکول یا قانعکول) او سکالو یا موضوع (Subject: رعیت، اهل، په معرضه کې مربوط، مشروط. ترلاس لاندې، موضوع، سرلیک، عنوان: فاعل ,هغه څوک یا شی دی چې یو کار، کار کوي یانې فعل یا کار د ده له خوا اجرا کېږي، لکه : زه کښلې کښنم؛ ایلول، لاندې کول، اخته کول، مخامخ کول ,لکه: د خطر سره، وړاندې کول، موضوع ګرځول) یا Topic: موضوع، عنوان، د خبرې سره، یا Matter: توکي، مواد، ماده، جوهر، اندازه، جسم، غبر، پېښه، پوسته اهمیت لرل یا موضوع) له مخې شپږ وېشت ۲۶ ډوله دی. لکه:

۱. دیني پېیلې (Religion Poem)

۲. بډاینې، غنایي یا بزمي پېیلې (Great, Important, Dignified, Supreme, Erotic, Amatory, Stimulating Poem)

۳. حماسي یا رزمي پېیلې (Epic Poem).

٤. ښوونېز یا تعلیمي پېیلې (Academic, Educational Poem)

٥. مدحي او ستاین پېیلې (Praise Poem)

٦. انتقادي پېیلې (Critical Poem) یا (هجو پېیلې Satirizing, Dispraising Poem ، طنز پېیلې Irony Poem ، هزل پېیلې Poem Slip, Trip, Slipping, ټوکیزې پېیلې Limerick Poem)

٧. ویرنه یا مرثیه، ساندې پېیلې (Elegy Poem or Wailings Poem)

٨. مبارکی، هر کلي یا د تهنیت پېیلې (Congratulation Poem or Blessed, Happyness, Fortunate, August, Auspicious, Holy Poem)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹. د ګیلو، ګیلهمنتوب او شکایتونو پېیلې (Complainant, Complaining Poem or Complaint, Grievance Poem)

۱۰. وړتوب، وصفي پېیلې (Attributive, Qualificative, Adjectival Poem)

۱۱. هېوادپالنې پېیلې (Country Raising Poem)

۱۲. دوستي باور کولو پېیلې (Trust Friendship Poem)

۱۳. ځیرکې پېیلې (Intelligence Poem)

۱٤. پوهګړي پېیلې (Intellectual Poem)

۱٥. کورنۍ ته د غاړې ایښودنې پېیلې (Submission Family Poem)

۱٦. ورکړې د ډالۍ ورکولو پېیلې (Generosity Gift-Giving Poem)

۱۷. دندې کې د ټېټوالي پېیلې (Humility Service Poem)

۱۸. ټکرکولو مېړانې پېیلې (Courage Conflict Poem)

۱۹. د ژوند لارې لوړې ارزو پېیلې (Ambition Career Poem)

۲۰. زړه سوی او رښتي ټولوالې پېیلې (Mercy Legal System Poem)

۲۱. لیدل او رهبری پېیلې (Vision Leadership Poem)

۲۲. مېلمه پالنې پېیلې (Hospitality Poem)

۲۳. ژبې نښتېځونکي پېیلې (Tongue Twisters Poem)

۲٤. متل پېیلې (Saying, Simile, Parable, Example, Model or Idiom Poem)

۲٥. ورمي پېیلې (Admonition Poem)

۲٦. لوڅې پېیلې (Nude, Naked, Bare or Sexy Poem)

لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرۍ د منځپانګې، سکالو، محتوا، موضوع یا مسلې له مخې لاندې ۲۶ ډولونه لري، له الیده بسپنې ورکولو سره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶. ۱ ديني لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Religion Landay, Tapa, Tikay and Masray):

په دې ډول لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ کې ديني موضوعات، لکه: د لومړي سړي (حضرت ادم ع يا ابوالبشر، د انسانانو پلار) څخه نيولې تر پاينې د اسلام لارښود محمد رسول الله ص پورې اسلام منل؛ د الله ج، توحيد (له شرک او کفر څخه ځان ساتل تر قيامت پورې)، په اسلامي نېغه لاره تر پاينۍ سلګۍ پورې ودرېدل، له ۲۲ لويو ګناهونو يا حرامو کارونو نه کول او حلال يا روا کارونو کول، دين د بزرګانو اقوال او لارښووني؛ ژوند پيښې، عبرتناکې کيسې، په دين او مذهب پورې نور اړوند مسايل شامل دي.

د ليکونکي ديني لنډۍ ، دوې ديني ټپې، ديني ټيکۍ او ديني مصرۍ دي. بېلګې يې لکه:

- عامر کفارو ته خبرې که
  د الله رسول باندې څوک داسې کانې کړينه
- مينې د عامر ته فکر وړی
  زخمي يې يار دی پرې غاښونه تويونه
- د عامر مينه بويه مينه
  له اننګو کړۍ باسي اوښکې يې ځينه
- پيغلو په خپل منځ کې ديره شئ
  د پيغمبر امتۍ څوک نه نازوينه
- بن جراح مينې ته ګور که
  د زغرې پرې په غاښو لرې کوينه

د عامر مينه څکه ډېره مينه ده، چې هغه سره رسول الله ص مينه درلوده. په ۹ لېږديز لمريز کال نجران د خلکو استازو ډله مخې ته راغله، وې غوښتل چې د رسول الله ص استازی ورسره لاړ شي، د رښت بلنه او ښوونه ورته و کړي، رسول الله ص ورته و ويل ,, زه به له تاسو سره يو رښتينی امانت دار ولېږم ،، حضرت عمر رض و ويل ,, کله چې رسول الله ص له لمانځه نه وزګار شو ښی او

(c) ketabton.com: The Digital Library

کينې خوا ته يې کتل، ما به د ځان ورښودلو له پاره ځان ورغځوه ترڅو چې دغه سعادت او د امين لقب را په برخه شي.
په دې ترڅ کې د هغه پام د عبيده په پلار عامر ولګيده او ورته يې و ويل: له دوی سره لاړ شه او د دوی ترمنځ چې خپل منځي شخړې يې دي په هکله يې د ربښت پرېکړه (حق فيصله) و کړه.،،
دا هغه وخت و، چې رسول الله ص و ويل ,, د هر امت له پاره يو امين شته او د دې امت امين ابوعبيده دی،،

دلته د امين الامت، د اسلام ستر کومندان، عامر بن عبدالله بن الجراح چې په حضرت ابو عبيده بن الجراح مشهور و، له مينې ستاينه شوې. د اوحد (اُحد) په غزا کې چې مسلمانانو سخته ازموينه کې و لويدل، ابو عبيده رض له رسول الله ص سره خپلې بې حده مينې څرګندونه داسې و کړه.

ابوبکر صديق رض ويلې د اوحد (اُحد) په ورځ رسول الله ص باندې يوه سخت ګوزار داسې و شو چې د زغرې جنګي خولی دوې کړی، د هغه په دواړو خوا ته اننګو کې ښخې شوې. زه د هغه خوا ته وروان وم، کتل مې چې يوه سړی په داسې بيړه د هغه خوا ته په منډه دی، لکه په وزرونو چې الوزي او دا سړی ابوعبيده و. ما چې غوښتل د رسول الله ص له اننګو کړی و باسم نو ابوعبيده راته قسم واچوه، وې ويل: دا کار ما ته پرېږده، زه به يې و کړم.

په مخامخ غاښ باندې د مخ يوه کړی را و ايستله، کړی يې چې و غورځوله د هغه غاښ هم ورسره و غورځيده، بيا يې د بل مخ کړی په مخامخ غاښ سره و نيوله، هغه يې چې و ايستله بل غاښ يې هم ورسره و وته.
دې زړه دردونکي منظرې په کتلو چې د رسول الله ص مبارک مخ په وينو رنګ و، ابو عبيده په خواشينی سره و ويل:
,, څنګه به بريا و مومي هغه قوم چې د خپل پيغمبر مخ يې په وينو رنګ کړ او هغه يې د الله عظيم خوا ته دعوت کوي. ،،

,, د الله ج د لارې دغه ستر مجاهد په ټولو غزاګانو کې د يو تکړه کومندان په صفت برخه وا خېستله، څومره لوی شان و، د ابو عبيده چې د سلاسل په غزا کې رسول الله ص د عمرو بن العاص رض له پاره د مرستې لښکر ورلیږه، په هغه کې حضرت ابوبکر صديق رض او حضرت عمر رض غوندې شخصيتونه شامل وو؛ نو ابو عبيده رض يې د دغه لښکر کوماندان و ټاکه.،، (قيام الدين، ١٩٨٩م کال، ٢٠ چوپړی).

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶. ۲ بډايني، غنايي يا بزمي لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ Great, Important, Dignified, Supreme,) Erotic, Amatory, Stimulating Landay, Tapa, :(Tikay and Masray

غنا په لغت کې سرود، نغمې او ښکلي آواز ته وايي.
او په ادبي اصطلاح هغه لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ دي چې د شاعر د احساساتو، عواطفو بيانونکي او ځرګندوی وي.
دغه احساسات خامخا د انساني مينې (محبت)، مينه ناك، له مينې ډك، لېوالتيايي (عشقي)، پاروني، رنځونو او کړاوونو ځخه متأثر يا اغېزمن شوي وي.
سکالو يې پر بزم او يا د يادويګا (۲۳٤مخ) په خبره پر مينه يا لېوالتيا راڅرخي.
بډايني، غنايي يا بزمي لنډۍ، بډايني، غنايي يا بزمي ټپه، غنايي يا بزمي ټيکۍ او غنايي يا بزمي مصرۍ دي، بېلګې يې لکه:

▲ دا زه چې سوې، سوې وايم
پرون ابله ورځ جانان شړلی يمه

▲ سختې ټپې د زړه په زور شي
زه دې له سختو ټپو و وېستم مينه

▲ پيغلې واده کې ټيکۍ و که
کوږدنې مې نه ودۍ کوږدنه ناسته يمه

▲ نيمه شپه ده ټول ويده دي
زه بند په بند مې په مصرو کې يار ترمه

۱۶. ۳ حماسي يا رزمي لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Epic :Landay, Tapa, Tikay and Masray)

چې د جنګونو، اتلوليو او ملي تاريخي وياړنو بيان په کې راغلی وي.
سکالو يې پر رزم يا د يادويګا (۲۳٤مخ) په خبره پر جنګ جګړې راڅرخي.
د ليکونکي حماسي يا رزمي لنډۍ او حماسي يا رزمي مصرۍ ده، بېلګه يې لکه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ غښتليه! رټ شه ولاړېږه
پر دښمن ګډه شخړه وړو چې تالا شينه

▲ توري او سپرې مې دلي دي
چې پر راځي ما به په تن ترلي وينه

۱۶. ٤ ښوونېزې يا تعليمي لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Academic or Educational Landay, Tapa, Tikay and Masray):

په دې کې هغه لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ شامل دي چې د شاعر هدف په کې نورو ته د ښوونې، زده کړې، نورو علومو او فنونو ور زده کول وي.
لکه د ليکووال ښوونېز يا تعليمي لنډۍ ده:

▲ زدهکړې پر زوی برکتي و که
چې پرې سوکاله شمه زه ته او برکته

۱۶. ٥ مدحي او ستاين لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Praise Landay, Tapa, Tikay and Masray):

په دې ډول لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ کې شاعر د خپل ممدوح ستاينه کوي، د هغه اخلاقي ښيګڼې بيانوې، د دنيايي ژوند برياوې او ښکلاوې يې ستايي.
لکه د ليکووال مدحي او ستاين لنډۍ ده:

▲ خدايه! جنت له بويه خوړ دی
د خاوند غږې بوی مې زړه کرار وينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶. ۶ انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي يا ټوکيزې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Critical, Satirizing or Dispraising, Irony, Slip, Trip or Slipping, Limerick (Landay, Tapa, Tikay and Masray):

په دې ډول لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ کې د فرد يا ټولنې اخلاقي نيمګړتياوې، ناوړه اعمالو ته د انتقاد ګوته نيول کيږي، مسايل د هجو يا طنز په ژبه بيانيږي او يوه ډول ټوکيزې ښيلې دي.

انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي يا ټوکيزې لنډۍ؛ انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي يا ټوکيزې ټپې؛ انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي يا ټوکيزې ټيکۍ چې پاينۍ يې د ليکونکي ده او انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي يا ټوکيزې مصرۍ، بېلګې يې لکه:

,, ايمان دې ښه راته معلوم دی

په لباسي پګړۍ دې مه وهه لاسونه،،

(پينده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۹۹چوپړی)

,, تيزنې مور يې ټوخی وکه

ځکه مې يار د کټه لاندې ولوېدنه،،

(د ليکوال پېژند ځرګند نه دی، ۱۳۱۲ لېږدی، ۹ چوپړی)

مسلمانې مې پرې ډانډس کړه

د مور په غېږ کې مې پرې غاښ و لګونه

باران وريږي يخ مې کيږي

شوله پخه کړه ما را وغواړه مينه

سختې ټپې د زړه په زور شي

زه دې له سختو نارو وېستې مينه

ځکه مې ځان ورنه راټول که

دومره بې کدره شوم په ځان و شرمېدمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو مې ستا په سر کوله
ته بې پښتو شوې، زه پښتو څه ته کومه

زه به د کټ خوبونه څه کړم
ما مې لالی په سینه پاس ویده کوینه

,, د زړه پرهار مې په ناصور شو
د صبر مالګه د غم مرچ پرې دوړه ومه ،،
(پینده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۹۵چوپړی)

اه! د سفیر فردوس خبره
چې بل کې سر کېښود ترې هر څه له سر ځینه

اخیرنۍ مصرۍ دې دا وي
د ملا سره بړستن په شا دوزخ ته ځینه

دا سور سرې سور یې بریتونه
د ونې ډډ پنا کوي ما ډارونه

زړه مې نرې دی لکه لوټه
د سهر باد یې خوروي لکه لکړه

۱۶. ۷ ویرنه یا مرثیه، ساندې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Elegy or Wailings Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وی مانا (لغوي معنی) یې پر مړي ستاینې او ژړېدنې دې.
او په ادبي اصطلاح هغه لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ دي چې پېیلنو (شاعرانو) په کې د مړي د نیکیو او ښېګنو ستاینې کړې وي؛ د هغه پر مړینه یې د خواشینۍ او خفګان څرګندونه کړې وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ویرنه یا مرثیه، ساندې لنډی؛ ویرنه یا مرثیه، ساندې ټپې او ویرنه یا مرثیه، ساندې مصرۍ چې پاینی یې د لیکونکي ده، بېلګې یې لکه:

مرګي داسي ځوانان وې وړه
له ډېره خیاله یې کاږه وړل ورمیږونه

په ګورستان مې سلام وایه
چې خاورې نه کړې ,, شکرالله ،، سپین مړوندونه

که ګور ته تللې لار وی
ما به ,, ستوریه ،، ته هر سهار لیږل ګلونه

خبر مې کله، کله واخله
د مرګ اوبه مې تر مرۍ راغلې دینه

جانانه مړ یې که ژوندی یې
میراث خورو دې پر ما لاس ولګونه

علمه راشئ ننداري ته
چې ملنګ جان او دوجان ګور ته ورځینه

,, مرګی د غره څوکې ته راغی
ما ویل سلام دی د ویل کور دې ورانه ومه،،

(پینده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۱۰۰ چوپړی)

جانان مې سور کفن اغوستی
په استقبال یې پرښتي ولاړې دینه

د آدم خټه چې خمیر شوه
ټوله د غم سره لړلې ده مینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

عزرائیل راغی روح مي اخلي
ما د جانان تر غولي ژر یوسه چې مرمه

۱۶. ۸ مبارکی، هرکلي یا د تهنیت لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Congratulation or Blessed, Happyness, Fortunate, August, Auspicious, Holy Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د تهنیت لغوي معنا مبارکي او ښه راغلاستویل دي.
او په ادبي اصطلاح د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ دا ډول د مرثیې خلاف دی.
پېیلن (شاعر) او پېیلنه یا شاعره په کې د خوښۍ احساس څرګندوي او نوروته د خوښۍ پیغام رسوي.

د مبارکۍ او هرکلي لنډۍ؛ د مبارکۍ، هرکلي ټپې؛ د مبارکۍ او هرکلي ټیکۍ او د مبارکۍ او هرکلي مصرۍ دي، بېلګې یې لکه:

تورې جامې دې مبارک شه
لږ رانږدې شه چې تنۍ دې و ترمه

کونډې کونډېتون دې مبارک شه
څوی دې ځلمی شو په برېتو وهې لاسونه

هر کله راشې د یار غمه
له تا کربان شم د څغمولو ځای دې یمه

مبارکي را کړی عالمه
له تهمتونو سره یار کبوله کړمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناوکی راشه په خیر راغلې
مېره دې تا ته هر کلی وايي مينه

د خلکو ښه خوښ يې جانانه
دوی په حساب کې موړه! ښه حسابوينه

زه ما ارمان ختلی نه دی
لاسونه جيګ کړه غيږ ته بيا راشه مينه

۹ .۱۶ د ګیلو، ګیله‌من او شکایتونو لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرۍ (Complainant, Complaining or Complaint, Grievance Landay, Tapa, Tikay and Masray):

په دي ډول لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ کې د ژوند له ناوړه، غمناک حالت، د ټولنې ظالم حاکم قدرت نه ګیله او شکایت شوی وي.
پېيلن (شاعر) د غسې خپل دردونه، اوزونه څرګندوي او نور پرې خبروي چې اصلي هدف يې له خپل حال نه د نورو خبرول دي.

د ګيلو، ګيله‌من، ګيله‌منې او شکايتونو لنډۍ (لنډۍ او دوې ټپې دي چې ګل رنګ استاذ ويلې دي)؛ د ګيلو، ګيله‌من او شکايتونو ټپې؛ د ګيلو، ګيله‌من او شکايتونو ټيکۍ او د ګيلو، ګيله‌من او شکايتونو مصرۍ چې پاينۍ يې د ليکونکي ده، بېلګې يې لکه:

ټپس کفتره خوله کې وېوړه؛ ګرانه!
شاه بازه و خورې مرکنډۍ دواړه ځانګونه

کفتره باز و خوره خدایه
زه خوار شاهین منګولې سرې بدنام پرې يمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

باز د باتور له چنګه خلاص شو
که دا یې یاد وي بیا به نه تړي دورونه

د لوړو غرو کجور یې مړ کړه
بلبلې ژاړې چې خالي دي ګړنګونه

غازیانو جنګ کړئ ماتې مه کړئ
تل خو به نه وي د حضرت په دین جنګونه

زه چې د یار کوڅې ته ورشم
لکه چېچی غویی په ډډه ځور کومه

د ځنګل تور ښامار ترې ښه ده
دا وسني ځوانان سړی بربنډوینه

بدن مې غر اوښکې چینې دي؛ ګرانه!
اوښکې د غم کډې په سر ولاړېدینه

بدن مې ځانګه د ګلاب ده
د اشنا مینې زه نوشه د وچې کړمه

اخیرنۍ ټپه دې دا وي
خدای دې حاضر مجلس ته ورکړي جنتونه

ولې مې نه ورکوې پلاره
مازده خو نه یم چې به ګنډې چلومه

لکه د ونې ځومره پاڼې
دومره ګیلې مې یاره ستا له لاسه دینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوه د یارۍ مې ورته ویلې
کتوی یې باندې کلېمې راته کوینه

ګېلې مې ډېرې ورته و کړې
که مې یوه ځل په سور پالنګ ملګرۍ شینه

د زوروړو زور اوبه شه
نن مې جانان په کوڅه غلی تېرېدنه

۱۶. ۱۰ وړتوب، وصفي لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Attributive, Qualificative, Adjectival Landay, Tapa, Tikay and Masray):

په دغه ډول لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ کې شاعر د خپلې مستقیمې لیدنې کتنې یا باوري اوریدنې له مخې د اشخاصو، طبیعي منظرو، کال د فصلونو او نورو شیانو ظاهري صفات شرح کوي. کله، کله بیا د خپل تخیلي ځواک په ملتیا معنوي، باطني نړۍ ته داخلیږي، د افرادو روحي او عاطفي ځانګړنې تشریح کوي.

وړتوب، وصفي لنډۍ، وړتوب، وصفي ټپې، د څېړونکي او لیکونکي وړتوب، وصفي ټیکۍ ده او وړتوب، وصفي مصرۍ دي. د لرغون پیر بېلګې یې لکه:

اواز یوه بل سره جوړه کړئ
خلک به وایي شنه توتیان نارې وهینه

شیخه پوښتنې درنه کیږي
د الکانو سره مه ګرځه مینه

په الکتوب مې زړه زخمي شو
ټینګه مې راغله جوړ مې نه کړل پرهرونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

جانانه چېرته به ولاړ يې
سوي او سوي اوسېلي دې باد راوړينه

عالم دې وايي تومتونه
زه د اشنا په غيږ کې چا ليدلی يمه

مينه د زړه خبره نه ده
مينه لګېږي د زړه وينه وچوينه

که يې بوغان راباندې پلوري
زه پيرودونکې د ابی د ګسټ ګل يمه

چې د ستا زړه پرې تازه کېږي
هغه سپرلی په کال کې يوه وارې راځينه

,, خلک صفت د جينکو که
د الکانو سيني نغښتي بالختونه،،
(د ليکوال پېژند څرګند نه دی، ۱۳۱۲ لېږدی، ۲۱۴ چوپړی)

خلک د کال مړي ته ژاړي
ما په ژوندې جانان کمر را وشکونه

عالم دې وايي تومتونه
ما د تهمت په ډنډ کې ډېر لمبلي دينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶. ۱۱ هېوادپالني لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرۍ (Country (Raising Landay, Tapa, Tikay and Masray:

په دغه ډول لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرۍ کې د هېواد پالني، وطن هسکولو او ټاټوبي (پورته کولو، جګول پرمخ بیول، ژوند کول، تیارول، روزل، برابرول، مینه لرل، سرشته کول، اېشول، ابادول، جوړول، ودانول، راټولول، مړول، څرګندول، اعتراف کول، ډېرول، زیاتول، پرسېډل، پای ته رسول، سر ته رسول، تمامول، بشپړول) په اړه سپړنه شوي وي.
پېیلن او پېلنه په پېیله کې د دښن لمسون نه منلو، خپلې خاورې ته د لېوالتیا په لوړ حس کتلو ځانګېرنې سپینې ته راوباسي.

هېوادپالني لنډۍ اوله او دوېیمه د څېړونکي ده، هېوادپالنې ټپې، هېوادپالنې ټیکی او هېواد پالنې مصرۍ پاینی دوې د څېړونکي دي، بېلګې یې لکه:

وطن تم ټول کافران راغله
ژر را پاڅېږه چې جوړه جهاد له ځونه

د بوست له ور به زه درتېر شم
غاړه غړۍ دې له کاله راځه مینه

وطنه! سر بیه دې ښایه
سر به مې لاړ شي باقیدار به دې څو شمه

لاس دې له چته رابهر کړه
ته د وطن پیغلو ته وایه سلامونه

یار په یارۍ کې ضامن غواړي
پردی وطن دی سترګې چاته واړومه

دا به د چا په ځان پیرځو وي
چې تله واخلي پردی غم ځان ته تلینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښادي والا د سرو خيمه ده
دا هېوادوال يې د سرو زرو تنابونه

,, ځلمي ولاړ توري تر ملا دي
غزاله ځي پر خپل وطن سر ور کوينه،،
(پينده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۱۵۷ چوپړی)

کربان وطنه زموږ کور يې
په سر او سترګو به دې موږ جوړو اړمنه

کربان وطنه څومره خوږ يې
له ځانه ګرانه و خوږمن افغانستانه

۱۶. ۱۲ دوستي باورکولو لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Trust Friendship Landay, Tapa, Tikay and Masray):

په دغه ډول لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ کې د دوستي (ياري، ملګري او يارني) باورکولو (ويساکول، اعتبار کول: اسره کول، هيله کول، تکيه کول، اعتماد کول، توکل کول: عقيده لرل، اميد کول. باور، ويسا: باوري، اعتباري: ذمه وار مقام، مسئول مقام: څوکيدار، څوکۍ والا: امانت، وديعه، سپارنه، امانتي پانګه: د نرخونو د کنټرول موسسې.) په اړه سپړنه شوې وي.

پېيلن او پېلنه په لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ کې ځان کم راوستو، خبرې منلو(فرمان برداري، حکم منلو)، ملګري ماتولو، بې پامه (بې پروا، بې لحاظ)، پېښنه، په کومه بڼه تاسو باور تعريف کوئ؟؛ تر ټولو ډېر باوري تن ستاسو په ژوند کې څوک دی؟؛ په کومه بڼه په چار ده چې دوستي و کوئ؟؛ تاسو د تل پاتې باور او يارنې له پاره غوره کړنې کوئ؟ ولې او ولې نه؟؛ تاسو په کومه بڼه اند لرئ چې باوري ملګري مو د وړتياوي کوم پوړونه پوره کړي؟؛ تاسو په کومه بڼه اند لرئ چې خپله مګري مو ومنئ ؟؛ ستاسو په ژوند کې کوم تن يا تنه شتون لري چې هره خبره يې ومنئ؟؛ په ورته بڼه پوښتنېزه غونډلې او د يارانې باور لوړ حس ځانګېړنې سپينې ته راوباسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوستي باورکولو لنډی، دوستي باورکولو ټپه، د ليکونکي دوستي باورکولو ټيکۍ او دوستي باورکولو مصرۍ ده، بېلګې يې لکه:

اسمان کړنګ وهه را لوېږه
دوستان دې خلاص وي غمازان دې لاندې شينه،،
(د ليکوال پېژند څرګند نه دی، ۱۳۱۲ لېږدی، ۱ چوپړی)

ملا ترلی يار مې مړ دی
ملاترلې شړی و کڅم و ژاړمه

بډۍ ملګرې دې خوشحاله
واده د ستا دی ژړا دوی د دروغو کړينه

کور يې د مرګ په تبه وران کړې
چې په دوستۍ کې باځې تېرې ټکوينه

۱۶. ۱۳ ځيرکې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Intelligence Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وۍ يا ويکيي له پامه د پوهې، خبرتيا، استخباريه، ځانګړيو خدمتونو لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ ته وايي.
او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ دي چې دننه‌نی سکالو يې داسې رونېږي: په کې د دېښن شته، د جګړې کربښې شاته د ځواک کچه مندلو، پټې موخې، د غوله‌وني شفرونه او سګنالونه؛ کاږه وګړي او کاږې هاميانۍ ځارل؛ ټاکلی وګړي ربښت، د غلې کړنو ګور ټولوالې کړه وړه بوږېدلي وي.

ځيرکې لنډۍ، د ځېړونکي ليکونکي ځيرکه ټپه، ځيرکه ټيکۍ او ځيرکې مصرۍ چې پاينۍ يې د ليکونکي ده، بېلګې يې لکه:

له خوبه پاسه! بادورداره!
له تا تېرېږي د لاچي لونګ بادونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

په یار مې دوې پورافسه کړي
کړنه یې نه شته نه شفرونه سګنالونه

سړی چې نوی واده و کړي
لکه بې خوبه باز په ناسته خوب کوینه

له دېواله مې سر ور هسک کړ
وینم ښارو سره کارغه لوبې کوینه

ما ته په سترګو کې حال وایه
لارې کوڅې له غمازانو ډکې دینه

په خوله دې غږ راته و نه کړه
د سترګو کونج کې دې بانه و رپونه

ګټه د ټولو په کې شوني
چې سترګو زړه ته لار ځارګر ځارلې وینه

۱۶. ۱٤ پوهګړې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Intellectual Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وۍ یا ویکیي له پامه هوښیارې، عاقلې، روښان فکره لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ته وایي.
او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ دي چې دننه‌نی سکالو یې داسې رونیږي: په کې د لوړو لوروینو، غوره پیژند، سویې کمعقلي، سویې جهالت، سویې پوچې عقیدې (سویې موهوماتو، سویې موهوم پرستي، سویې خرافاتو) او په لوړه علمي ژمنې بوربېدلې وي.

د ځیرونکي (لیکونکي یا زما) پوهګړې لنډۍ، د لیکونکي پوهګړې ټپه، پوهګړې ټیکۍ ده او د لیکونکي پوهګړې مصرۍ ده چې پاینۍ یې وګړنۍ ده، بېلګې یې لکه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

اه! د سفير فردوس خبره
له هغې نه زر چند ښکلې خدای را کړه مېرمنه

واه په لولی پېغلې لېواله
مناسب نه دي خوله وېنځښتي سترګې دواړه

ته کروندګره ناوی نه يې
چې هم ګوټنه کړې غورينه او کټنه

اه! د سفير فردوس خبره
ګرځ شه! چې غوښې له الماسو لوړې وړينه

چې پوهنتون يې لوستی نه وي
د دوپلسم په سويه خوله نه ورکوينه

۱۶. ۱۵ کورنۍ ته د غاړې ايښودنې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Submission Family Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وی يا ويکيي له پامه کهول ته د سپارنې (تسليمېدنې، اطاعت، وړانديز) لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ ته وايي.
او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ دي چې دننه‌نی سکالو يې داسې رونېږي: چې پيېلن يا پيېلنه په لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ کې پوښتي چې غاړه ايښودنه څه ده؟؛ يوه بېلګه يې وړاندې کړئ، په کوم پېر کې چې غاړه ايښودنه شتون و نه لري، پايله (نتيجه، پای، غوره والی او توپير) يې څه ده؟؛ په کومه بڼه پام کوئ چې پلار ته اړيينه ده ځواب ويونکی د هغه زوزان وي چې سراښتوب (بخل، حرص) او درناوی نه کوونکی وي؟ او د روزنې غوره کړه وړه وندي کوي.
د ځېرونکي کورنۍ ته د غاړې ايښودنې لنډۍ دي، بېلګې يې لکه:

زړه يې پر دې ښارګوټي نه دی
په دا او دا بلکن ولاړه وي ګلځکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ راته یې شپږ زوزات را وړي
له سترګو لرې لره زما ښکلې ګلوۍیه

۱۶. ۱٦ ورکړې د ډالۍ ورکولو لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Generosity Gift-Giving Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وۍ یا ویکیپي له پامه په سخاوت (بې کبرۍ، فراخوالی، فیاضي) د ډالۍیو ورکولو لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ته وایي.
او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ دي چې دننه‌نی سکالو یې داسې رونېږي: چې پېیلن یا پېیلنه په لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ کې پوښتي چې ورکړې څه دی؟؛ هغه ډالۍ سپینې ته را وباسئ چې ترټولو غوره مو په ژوند کې کوم تن ته ورکړې وي؛ تاسو په کومه بڼه حس کوه په کوم پېر کې مو چې ډالۍ ورکوله؟؛ تر اوسه مو لېست جوړ کړی چې پلار، مور، ورور او خور ته څه او څه اړین دي، دا اړتیا مو ولې غوره کړه او په څو هامیانۍیو ورته ډالۍ پېرودئ؟؛ په سختۍ کې مو چاته ډالۍ ورکړې؟؛ غوره جوړه د ژوند کومه ډالۍ غوره کوي؟؛ غوره سخاوت، او د بې کبري غوره کړه وړه وندي کوي.

لرغون پېر دوې داني د ورکړې د ډالۍ ورکولو لنډۍ او لرغون پېر درې داني د ورکړې د ډالۍ ورکولو مصرۍ دي، بېلګې یې لکه:

▲ ,, خاشي راتول که اور پرې بل که
زموږ دستور دی په رڼا خوله ورکونه،،
(پینده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۶۷ چوپړی)

▲ ,, غونچه د ګلو مې په لاس ده
بورا ته پټ وایه چې ځان را رسوینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۲۸ چوپړی)

▲ نصوار دې تو کړه خولګې واخله
د ژبې څوکه څوک سوالي ته ورکوینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ د زړه کترې مې درته درکړې
ناپوهه بازه تا زه و نه پېژندمه

▲ د زلفو تار په اشرفۍ دی
ما د جانان په لاس ګېډي ورکړي دينه

۱۶. ۱۷ دندې کې د ټېټوالي لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Humility Service Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وی یا ویکیي له پامه په خدمت، کار، نوکري، وظېفه، ماموريت، د لښ خدمت کې د ټېټوالي، سپکوالي، تواضع لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ ته وايي.
او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ دي چې دننه‌نی سکالو يې داسې رونېږي: چې پيبلن يا پيبلنه په لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ کې د غورې دندې او غوره کړو وړو، ښه سلوکو، بې لوره لوروينو، په اتلولۍ د دندې سرته رسولو، په سرلوړۍ د ټاټوبي سپارل شوې هره دنده بشپړولو او په ټوله کې د لوی کور په لوی لید د دندې کړه وړه وندي کوي.

دوې داني دندې کې د ټېټوالي لنډۍ چې دوبيمه يې د ځېړونکي ده او د زوړ پېر دندې کې د ټېټوالي ټيکۍ ده، بېلګې يې لکه:

▲ خدمت برباد ګنا لازمه
نور به د زړه کنترې ساتم نه بازونه

▲ دنده سهاره تر ماښامه
جانانه تاته په کې ښه شی پاتې شونه

▲ ټيک دې باچا خال دې وزير دی
دا لونګين دې ليږدونکی په مخ ځينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶. ۱۸ ټکرکولو مېراني لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Courage Conflict Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وۍ یا ویکیي له پامه د ټکر خوړلو همت، مخالفت کولو زړور توب، تصادم کولو همت، په زوره په بل شي سره نښتلو زړور توب، لګېدلو مېراني، مخالفت همت، اخ او ډب مېراني، لګېدنې زړور توب او نښتې زړور توب لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ته وایي.
او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ دي چې دننه‌نی سکالو یې داسې رونېږي: چې پیېلن یا پیېلنه په لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ کې پوښتي چې په روان پېر کې ستا او د بل تن ترمنځ په زوره په بل شي سره نښتل په څه دي؟؛ تاسو دغه حالت ته په کومه بڼه ځواب ورکوئ؛ خپل د لګېدلو باندې چې تاسو ځواب ورکړی دی؛ خوښ یئ پرې او که نه؛ په بېله بڼه غواړئ چې ځواب ورکړئ؟؛ که بل تن له ورته مخالفت سره مخ شي تاسو څه پام کوئ چې د هغوی مخالفت به په کومه ډول وي؟ او د همت یا زړورتوب په اړه غوره کړه وړه وندي کوي.

د ټکرکولو مېراني لنډۍ، ټکرکولو مېراني ټپې، د څېرونکي ټکرکولو مېراني ټیکۍ ده او ټکرکولو مېراني مصرۍ دي چې پاینۍ یې د څېرونکي ده.
بېلګې یې لکه:

,, چې د اټک پر بېړۍ سپور شې
ما در په یاد کړه چې زړه ور به شې مینه،،
(پینده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۹۹چوپړی)

زه خو همغه مسته لیلا یم
چې رنګ مې ژېړ دی له همزولو بېله یمه

نصیب تقدیر ته ګناه نه شته
بخت چې کوته شي تندی سل ټکرې خورینه

د مینې یار مې پیدا نه که
چې کاغذي سینه بې دړې وړې کړمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښمن ته خانده هوسېږه
دوست ته په پټه و ژاړه چې ډوبه شومه

دا د غازي غازۍ واده دی
چې د واده شپې یې د سمڅو منځ کې دینه

یوه مې هغه سړی دښمن دی
چې دی به پاو وي ځان به سېر حسابوینه،،
(جیمز، ۱۹۸۸ زېږدی، ۲۱۳ چوپړی)

یا به دې زلفې کمر بند کړم
یا به مې سر د غرغرې شمال وهینه

سر مې له غرو سره وهلی
توکل په خدای دی چې زه پرځم که غرونه

سر مې له غرو سره وهلی
توکل په خدای دی چې زه پرځم که غرونه

۱۶. ۱۹ د ژوند لارې لوړې ارزو لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Ambition Career Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وی یا ویکیي له پامه د مسلك حرص، حرفې جاطلبي، د ژوند لارې لوړې ارزو، پرمختګ (په ژوند کې منډې، کار کې بېړې) داعیې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ته وایي.
په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ دي چې دننه‌نی سکالو یې داسې رونبېږي: چې ټیپلن یا ټیپلنه په ټیپله کې پوښتي چې کله تاسو کوشنی وئ، څه شی تاسو غوښتل چې شئ په راتلونکي پېر کې؟ ولې؟ ورسته مو خپلې غوښتنې څخه وګرځیدئ؟؛ د لوړې ارزو ګټې په څه کې دي او تاونونه یې څه دي؟؛ تاسو په روان پېر کې په څه مشغول یئ چې په سمون یې خپلې موخې ترلاسه کوئ؟؛ تاسو داسې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پام کوئ چې ستاسو لوړې ارزو پای ته نه رسېږي؟ ولې؟ او ولې نه؟؛ تاسو لوړې ارزو لرئ چې د یوه استازي یا فلمي ستوري په شان شتمن تن و وسئ؟ نه لکه یوه اېنجینېر تن په شان چې هېڅ سرغندوی (مشهور)، بډایه او سوکاله نه وي خو ټول ژوند یې د نورو وګړو یا د ټولګټي هوساینې، ګټنې او مرستې له پاره په کار کړ کړی وي؛ تاسو تل څه شئ غواړئ چې ترلاسه یې کړئ؟؛ تاسو ترسره کړي دي تراوسه؟ تاسو په کومه بڼه د بریالیتوب مېچه کوئ؟؛ تاسو لوړې ارزولرونکي یئ؟ ستاسو نومړی حرص د دې سبب شوی دی چې د ژوند غوره برخه مو له پامه لوېدلې وي؟؛ تاسو څه شی کولی شئ چې ډېر یا لږ لوړ ارزو لرونکی دي وګڼل شئ له خپلو څه رنګوالي څخه؟؛ د مسلك حرص، حرفې جاطلبي، په ژوند کې منډې او کار کې بېړې داعیې وندي کوي.

د ژوند لارې لوړې ارزو لنډی، د ژوند لارې لوړې ارزو ټپه، د ژوند لارې لوړې ارزو ټیکی او د ژوند لارې لوړې ارزو مصری دي، بېلګې یې لکه:

چې فاکولته دې ویلې نه وي
و به دې نه کړم د لېسې کوناټوره

دوکتورا ښکلې ځوانان وایي
کوناټور پوهنتون ته ځي بېرته راځینه

د ګوډاګي واده به ټېر شي
سپی بنه و نکړه شولې دیګ دې و لړنه

خدایه! د پېغلو باران و کړې
چې څادر و غوړو ترې و ترم پنډونه

د باچاهۍ لایقه یاره
خدای دې باچا کړه چې سلام ته دې درشمه

زما دې بیا تمه پیدا کړه
چې په کاږه اورمېګ دې بېرته و کاته نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

له موزيکي نه ورګه ښه ده
چې نيمه شپه شي اړخ په اړخ مې اړوينه

خدای دې له دې لارې را جوړ کړه
خلک به وايي مخ يې تور دی يار يې مرينه

,, د پېغلې خوله د جنت ور دی
د جنت ور ته هر مومن تمه لرينه،،
(پينده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۵۵ چوپړی)

ستا د ديدن په تمه، تمه
لکه اوبړی په چړ کې وچه پاتې شومه

ستا د ديدن په تمه، تمه
لکه ريدي په دامانو ورژېدمه
(محمدين، ۱۹۸ چوپړی)

ستا د ديدن په تمه، تمه
لکه يعقوب پيغمبر ړون در پسې شومه

په ايشاره مې پوهه نه شوې
ډاکټرې ځو به غړوندی درپسې وړمه

۱۶. ۲۰ زړه سوی او ربښتي ټولوالې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Mercy Legal System Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وی‌ یا ويکيپي له پامه زړه سوی او ربښتي ټولوالې (رحم او قانوني سيستم، مهرباني او حقوقی ټولوالې، شرعي ټولوالې) لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ ته وايي.
او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ دي چې دننه‌نی سکالو يې داسې رونېږي: چې پېيلن يا پېيلنه په پېيله کې پوښتي چې کله مو داسې کار کړی دی چې اوس پوی شوئ چې داسې کار مې بايد نه وی کړی؟؛ تر اوسه پورې دې داسې پرېکړې پايله ترلاسه کړې ده چې تورن کنډل شوی يې او يا کوم تن در ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

بخښنه یا زړه سوی درباندې کړی وي؟؛ د پرېکړه کوونکي (قاضي) کړه څه ډول وي؟؛ د پرېکړه کونکي او زړه سوي کوونکي ترمنځ بېل والی څه دی؟؛ وګړي دي پیرېکړې و کړي او که زړه سوی چې کله کوم تن په لوی تور تورن وي؟؛

دودېز، ټاټوبي او پېنیوال ربښت لوړ حس د ترې او پرېکړې هر تن ډک وي؟؛ ستاسو پور په وګړو باندې د پرېکړې او زړه سوي په ډول چې مالیه نه پرې کوي؛ وژني؛ د تمځي د څراغونو نه درناوی؛ پر ناموس وار؛ له هټی د خوړو غلا؛ د نشه يي توکو پلور تورونو په کومه بڼه کړ کېږئ؟؛ تاسو تر ډېره پرېکړه کونکی او که رحم کوونکی تن يئ او ولې تاسو پام کوئ چې داسې تن يئ؟؛ تاسو د خپلو وګړو په منځ کې د پرېکړې او زړه سوي په ډول ترمنځ تله او پر تلنه په څه ډول کوئ؟؛ د ښه سلوک برابری (پای ته نږدې: د ځانمنيتوب ښکاروندي ځان پالني؛ پای ته ډېر نږدې: قانوني ښکاروندی؛ پای: مسلکي کړني ښکاروندی؛ له پای وړاندې: ربښتینوالی ښکاروندی) کوي. ځیني شیان کېدی شي چې قانوني وي، خو سوی سم یا ناسم به وي (ښه سلوکو پوهه)، ځیني شیان کېدی شي چې سم وي (ښه سلوکو پوهه) خو سوی قانوني یا بي قانونه به) وي او په کې د عفوي، زړه سوي، رحم، مهربانی، قانوني، ربښتي، حقوقي، شرعي ټولوالي بوږېدلي وي.

څېړونکي د زړه سوی او ربښتي ټولوالي لنډۍ ده چې ښځو ته منسوبه ده؛ او د لرغون پېر درې دانې زړه سوی او ربښتي ټولوالې ټپې دي چې پيلنۍ يې ښځو ته منسوبه ده، دوېيمه او درېيمه یا پاینۍ يې نرانو ته منسوبې دي. بېلګې يې لکه:

▲ زما په تور زندان ته تللی
زه د اتو زامنو مور يم زې بخښمه

▲ ماته پرې کړی ځواب را که
زه زنګېدلې یارۍ نوره نه کومه

▲ ,, زما به څنګه رنګ تازه شي
چې اندېښنې مې اغوستن خوراک غمونه شومه

▲ د بېلتانه پېټی په سر دی
زه به دمه د اندېښنو کنډو ته وړمه شومه

(جیمز، ۱۹۸۸ زېږدی، ۲۱۳ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶. ۲۱ لیډل او رهبری لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Vision Leadership Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وی یا ویکیې له پامه په خیال کې راوستل او مشری، (لیډل او زعیمي، تصور کول او رهبری، په خیال کې راتلل او لاربښوونکي، خیالي منظره او مشری، خیال او رهبری، بصیرت او رهبری، باصره او زعیمي، منظره او زعیمي، د باصري حس او رهبری) لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ته وایي.
او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ دي چې دننه‌نی سکالو یې داسې رونېږي: چې پېیلن یا پېیلنه په لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ کې پوښتي چې هغه کوم رهبر دی چې تاسو ورته د مینې او شاباسي په نظر ورته ګورئ؟ ولې دوی ته د مینې او شاباسي په نظر ګورئ؟؛ کوم څه رنګوالی تاسو په ښه رهبر کې وینئ؟؛ پرته له مشرئ څخه په ټاټوبي کې ګډوډي، بشپړه بې نظمي او انارشیزم یا ځانځاني (بې رښتي، بې حکومتي) ته لاره پرانستل کېږي؟؛
مشر (رهبر) د لیډلو (بصیرت، تصور کول، په خیال کې راتلل)؛ قضاوت (نظریه، اټکل، د تشخیص قوه) او د ښې راتلونکې په هېله (د ښه ژوندانه په هېله) درې غوره ځانګېړنې لري؟؛ رهبري پر دې پوهېږي چې راتلونکی بل کوم کار و کړي؛ پوهېږي چې دا ولې غوره دی او پوهېږي چې په لاس کې لرلو اسانتیاوو زېرمو څخه ګټنې راوباسي؟؛ کومې پرېوتلې (واقعه، دروغ) مخې ته دي؛
دا څلور اړخه لري لکه څنګه چې دننی اړخ لري؟؛ په هرو پېچلو خنډونو کې اسانتیاوې پلټي، خو په هرو اسنتیاوو کې خنډونه نه پلټي!؟؛ لیکونکی څه شی په ډاګه کوي چې درې غوره ځانګېړنې د مشر څه دي؟؛ د کښونکي کښلې چې وړاندې کوي دا د هر وګړي لید دی، د یوه ښه رهبر له پاره، تاسو ورسره دامنئ او که نه یې منئ، ولې؟ او ولې نه؟؛ په پېنۍواله سیمه کې ګټور مشر په کومه ډول تشریح کوئ؟ او وند د رهبری په کې بوږېدلې وي.

د لرغون پېر لیډل او رهبری لنډۍ؛ د لیډل او رهبری ټپې چې پیلنی او دوېیمه د څېړونکي دي؛ درېیمه، څلورمه او پېنځمه یې لرغونې وګړنی دي؛ څېړونکي یا لیکونکي د لیډل او رهبری ټیکۍ؛ او د لیډل او رهبری مصری دي (د محمد نور بابا مصرۍ دي چې ملاګي استاذ ویلې دي)، بېلګې یې لکه:

،، ګولاب په ګولو کې باچا دی
نرګس وزیر خزان پرې راوړل براتونه،،

(پینده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۸۵ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ,, هر چاته خپل وطن کشمير دی
پر ما کشمير شولو د پيازو وطنونه،،
(پينده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۸۷ چوپړی)

▲ ,, په هندستان کې دې مرګی شه
چې دې کفن شي د راټيو دسمالونه،،
(پينده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۸۹ چوپړی)

▲ ,, شين خالی ټېټه شه خوله راکه
بلا په سې که باچا واخستل جرمونه،،
(پينده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۱۰۱ چوپړی)

▲ چې د ځوانی دوران مې تېر شو
جانانه ستا که باچاهي وي سې کومه

▲ په اند او ليد دې زېری و شه
خلک دې ستايي د پردو په کتارونه

▲ زموږ باچا وطن کې نه شته
زړه مې خپه دی هېواد خوند نه راکوينه

▲ په تصور مې ځان باچا کړ
چې سر مې جګ کړه د دوهی ملنګه ومه

▲ عشقي نيمه باچاهي ده
چې ماعشقه يې په طرف ولاړه وينه

▲ مينه اول سړی باچا کړي
د ملنګی کچکول بيا ورسته ورکوينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ دا باچاهي ده د ستا خپله
د ولس پېغلې په کتار درسره ځینه

▲ دغه ښادي زموږه خپله
يوه دې دا وي سل اويا دې نورې شينه

▲ باچاهي تخت مې په کار نه ده
بخت مې په کار ده چې مدام راسره وينه

▲ تخت خو له بخته پيدا کېږي؛ وی!
چې بخت دې نه وي تخت به له کمه شي مينه

▲ د بخت ډېوه چې د چا مړه شي
وه!؛ که بيا مشال په لاس کې وړي شوکور به وينه

▲ د بخت کوټې چې يې په سر وي
که په سندان خولې لږه وي کوټې ترې وړينه

▲ بخت نا مراده چيرته لاړې؛ وی!
يو ځلې راشه چې له سيال سره سيال شمه

▲ نيستی کچکول په لاس کې را که
بېلتون ظالم په لاره ځي شپې تېره وينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶. ۲۲ مېلمه پالنې لنډی، ټپې، ټيکی او مصری (Hospitality :Landay, Tapa, Tikay and Masray)

د وی يا ويکيي له پامه مېلمه پالنې او مېلمه پاله لنډی، ټپې، ټيکی او مصری ته وايي.
او په اصطلاح کې هغه لنډی، ټپې، ټيکی او مصری دي چې دننه نی سکالو يې داسې رونېږي: چې پيېلن يا پيېلنه په لنډی، ټپې، ټيکی او مصری کې د مېلمنو غوره پالنه، مېلمنو درناوی، د پښتون پښت (نسب) پخت پخلی، لېوالې او لېوال ته د غوره خوړو پخول، پخلنځي کې په زړه پورې خوړو، دمې ځای کې غوښو او مېلې ځای کې د شپنوسيخان پخول، پټولی (مېزپوښي، دسترخوان) تيارول، خوړل او ځښل وندي کوي.

مېلمه پاله لنډی، مېلمه پاله ټپه، د ليکونکي مېلمه پاله ټيکی او د ليکونکي مېلمه پاله مصری ده. بېلګې يې لکه:

▲ مور يې پر کلي شړوبې غاوړي
لور يې له لارې مېلمانه را ګرځوينه

▲ راځه، راځه زما مېلمه شه
زړه مې پښتون دی مېلمه نه خفه کوينه

▲ ,, پر سينه يوه لالی ځايېږي
حجره خو نه ده چې پرې جوړ کم مجلسونه،،
(پينده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۹۹ چوپړی)

▲ اشنا مې وړی رانه تللی
چې دستارخان لره ورځم ژړا راځينه

▲ په مينه، مينه اتڼ کاندي
دا مېلمنې جونې په ورا راغلې دينه

▲ حجره په نوم د ناصرخان ده
دګې کاسې د اعظيم خان له کوره ځينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶. ۲۳ ژبې نښتېځونکي لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Tongue Twisters Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وۍ یا ویکیي له پامه ژبه بندېدونکي، وینا بوړبوکي غولۍ، وینا سبک چورلونکي، ژبې ګډوونکي لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ته وایي.
او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ دي چې دننه‌نۍ سکالو یې داسې رونېږي: چې پېیلن یا پېیلنه په لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ کې ډېر ژبه څرخوونکي غبرګلړونه، ډېر ژبه تاوونکي غبرګې پېښلې او ژبه نښتېځونکي غونډلې، غونډ او ویکیي وندي کوي.

لکه د لیکونکي ژبې نښتېځونکي مصرۍ ده:

بر به مو بر ساتي برۍ
په بابېدلې بلۍ بابړ بدان دینه

۱۶. ۲۴ وراشې (وجیزې یا متل) لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Saying, Simile, Parable, Example, Model or Idiom Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وۍ یا ویکیي له متل، مقوله، کره وینا مثال او نمونه یې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ته وایي.
او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ دي چې دننه‌نۍ سکالو یې داسې رونېږي: چې پېیلن یا پېیلنه په لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ کې متل، مقوله، کره وینا مثال؛ تشبیه (ورته والی)؛ هغه لنډه کیسه چې د اخلاقو درس ورکوي؛ عبرت؛ نمونه، موډل، کاپي، سر مشق، ورته (مشابه)، جوړښت، رغښت، هغه کره وینا مثال چې پېیلن یا پېیلنه یې له مخې پېیله کاږې؛ هغه سړی یا ښځه چې انځورګر یې له مخې څېره کاږي، اصطلاح، لهجه او د افادې خاص ډول (په ورځني ګړني بهیر کې ترې کار اخلي او بلخوا پرې د یوه هنري پیداوار په توګه خپل ښکلاییز خوب (ذوق) او ټولنیز ارمان خړوبوي) وندي کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وراشې (وجیزې یا متل) لنډۍ ، وراشې (وجیزې یا متل) ټپه، وراشې (وجیزې یا متل) ټیکۍ او پانیۍ دوې وراشې (وجیزې یا متل) مصرۍ دي چې پاینۍ یې د ځېړونکي (لیکونکي یا لیکوال یا زما یا صفي الله فردوس) ده. بېلګې یې لکه:

مور یې د دربو سمڅاره ده
ځکه یې لور په درې منۍ وېشتل کوینه

سوچ پرې له وړاندې نه په کار وي
تو کړې لاړې بېرته خولې ته نه راځینه

په پټ کې تور مصلی ښه دی
بې پته یار که شهزاده وي ورک دې شینه

په کوړ.دهړنې مین مه شې
ته به ولاړ یې هغه به بل ډولۍ کې وړینه

کلي کې نوم د سمیني دی
وراني کنډرې شاسوارخان اباده وینه

په ټول واخکټ یې دعوا و کړه
یودانه جیب یې خامخا په لاس درځینه

۱۶. ۲۵ ورمي لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Admonition Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وۍ یا ویکیي له پامه نصیحتي، مصلحتي، مشوریي او ورمي لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ته وایي.
او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ دي چې دننهٔنی سکالو یې داسې رونېږي: چې پېیلن یا پېیلنه په لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ کې نصیحت، سلا، مشورې خبرتیا، لاربنوونه، د خبرونو راپور (د جمع په حالت کې) او ورمونه وندي کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملا بجليګر (مولوي صيب محمد امير افريدی، د پېښور بالا منې د بجليګر ملا) ويل د زړه ناروغي مې وه، له شپږ مياشتو څخه، په ډېرو روغمنو مې درمل و کړه روغ نه شوم، زړه به مې درد کو.
يوې بوډۍ ښځې راته و ويل بچيه! ولې داسې رنځور يې؟
ور ته مې و ويل د زړه ناروغي مې ده، زړه مې درد کوي، هېڅ روغمن (ډاکټر) راته درملنه و نه کړه.
هغې راته و ويل: ماته غوږ شه بچيه! چې زه دې جوړ کړمه.
هغې و ويل:.

▲ زړګي له ډاډ ورکړه په خپله
مدام به څوک ډاډه کوي وېشتلي زړونه

زه وی ځای نه پاسېدم، جيګ شوم، مور مې وه، نيا مې وه، پلار مې راغی ويلې څه چل دی!؟
ما ويل زه ټيک شوم، دې بوډۍ راته علاج و کړه.
په خپل زړه باندې په خپله پټی ګډئ او خپل زړه په خپله ډاډه کوئ.
پورتنۍ د لرغون پېر يوه ورمې لنډۍ او لاندې يې د ټپې بېلګه ده.

▲ ځوانانو يو تر بل ځارېږۍ
ما د مجلس ځوانان لېده چې خاورې شونه

۱۶. ۲٦ لوڅې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Nude, Naked, Bare or Sexy Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وی يا ويکيي له پامه لوڅې، لغړې، بربنډې، سيکسي، کونی، پوچې او بې ختو لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ ته وايي.
او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ دي چې دننه‌نی سکالو يې داسې رونېږي: چې پېيلن يا پېيلنه په لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ کې جنسي، نر توب يا ښځتوب شهوت، شهواني غريزه، بې جامو، لوڅې، لغړې، بربنډې، څرګندې، ايستلې (لکه توره له تيکې څخه)، تش لاسې (بې وسيلې)، بې زېرمې، شړېدلې (لکه کالي)، خوارې، تشې، بې ډوله، ساده، بربنډول، لغړول او تشول وندي کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکۍ‌یو او مصرۍ‌یو انګړ
ځېرنــــــــچوپړي (ریســـــــــرچ پانې)

پېنځه دېرش لوڅې لنډۍ دي چې له لومړۍ څخه تر دریوشتمې لمپاکا (لغمان) د لرغون پېر دي، څلوروېشتمه او پېنځه وېشتمه یې د زاړه پېر دي او شپږ وېشتمې څخه تر پېنځه دېرشمې د ځېړونکي لوڅې لنډۍ دي؛ څلور لوڅې ټپې دي چې لومړۍ، دوېیمه، درېیمه یې لغمان د لرغون پېر دي او څلورمه یې د ځېړونکي ده؛ لغمان د نوي پېر د ځېړونکي څلور لوڅې ټیکې او اووه پېنځوس لغمان د لرغون پېر لوڅې مصرۍ دي چې له پاینۍ پورته شل دانې یې د ځېړونکي (لیکونکي یا لیکوال یا زما یا صفي الله فردوس) دي.
بېلګې یې لکه:

جانانه دومره پر ما ګران یې
د خوږلن اور دې ځکه کونې لاندې ږدمه

ته خو کوچۍ وې کوچ دې و کړه
د ځرې اور دې په کوڅه کې و شیندنه

یار مې په بوسوکې ویده وه
چې مې پرې بو کړ پرتوغابس یې وشلېدنه

په چا به ځي په چا به نه ځي
څوک دې په زوره په چا ته نه منډي مینه

د سحر غینه زه دې ځار شم
هره ټېله دې د زړه زنګ لرې کوینه

د بام له سره مې سیې کړې
پرتوګ دې باسه غین مې کانګې کړي دینه

له نامه پورته اجازه ده
له نامه بنکته مې ټېپر کرلې دینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټينګه مې مه نيسه په غېږ کې
تي مې خوږېږي سګنی بالغه يمه

په ما دې خپته نغاره کړه
راغلی مه وای د يوې شپې مسافره

د سپينې خولې واک مې درکړی
د پرتوغاښ په غوټو مه وهه لاسونه

کميس يې تې په سر سوری دی
لکه مرزچې له خلتې وتلی وينه

د کوس په سر دې مچی و خوره
چې تر سبا يې ټپوې اوبه يې ځينه

د کوس په سر دې هتی جوړ که
غين مې بنوال دی ګندني ورته راوړينه

کاشکې چې زه د ملک لور وی
ما به پرتوګ د کوناټو په سر تړنه

نيمه شپه شوه يار رانهغی
زويه! ويده شه چې په خپله پسې ځمه

سر دې چوټې کړه خوله دې راکړه
که پرې اغېره شوې لنډی بوکه به دې کړمه

د زنې کند يې خوله کې راکړه
قند او نبات مې کابل جان کې بدي شينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګول د ګولاب بوی د څنځلې
سوری د ونې خوب د نجونو پر ورنونه

خوله په خوله شونډه په شونډه
ژبه مې پرېږده چې ګيلې در له کومه

جانانه بد مې اموخته کړې
چې خوله درنه کړم مرور ګرځې مينه

په نيمه شپه راغلې لاليه
ما دې خدای غرقه کړې چې خوله نه درکومه

يو ځلي راغی خوله مې ورکړه
لاره يې سيې کړه په غضب ککړه شومه

که يوه خوله وی مابه درکړی
ته شمکوړوال يې همېشه کوي سوالونه

خوله دې کتاب شونډې د پاڼې
د چار شنبې په ورځ يې ژو په وکومه

ملا دا خپل سيرلی مې راکه
دا ستا په ګوړو ليلا خوله نه راکوينه

که زر کوسونه بارن وشي
که منځ کې يو غين وي راځي زموږ پر کونه

د ډارنډکې زو ډارېږه
فرضي تواف ښې منډې نه غواړې څرګنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

څاڅکي هوس څارل څاړي ده
څپان، څپان څپاڼ، څپاڼ غواړي خوږلنه

ځاځل جوګر جلبنګ جنبان که
په لېوالتې مې جیجیونتې ترښتې شینه

چټي چټي چړلنډیه یاره
ځنځوونکې ځغونځونکې جیجرۍ یمه

د شرمېدلې زو شرمېږه
د تخت سیالۍ کې مېړني اور څرمه وینه

په درنو غېږو څربولېږه
په څلورڅنډو کې د غبرګو څکل څکه

چې څه دې کښت که کښت بې ټول کړې
زړه دې دنیا که ګشمالی کړې خاونده

ته دې له خپل مېرمن ډارېږې
خلک پردو په سې کلا ته وا وختته

ما چې به اسپې څرولې
زما مېړنی سور په اس سور راغلی ونه

د دونیا دوې ورځې ژوندون دی
مېرمن یې غیم چې په ژړا یې تېرومه

د مور دې درې څپکه کوس ده
د دادا زړه دې له خفګانه و چاودنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

له رنګه توره مصلۍ ده
په خوله کې خوند د چهارباغۍ منې لرینه

د ټپ دې ټولې وینې وڅښې
د کوسۍ زویه بله څه کوې دوبیمه

زړه به دې تور له کوروالۍ کړم
چې ځوانۍ هندې کړم زړه سوی بیا نه لرمه

له ایرانۍ مې زړګی شین ده
واده د ده خوټې بل وروړو کلوینه

ناوکۍ لاړې!، لاړې!، لاړې
پام دې کوه چې دې دردونه ورکوینه

له ټپ دې ټولې وینې وکښې
د پیغلتوب پردې مې لاړې په برغنه

زما دې خپټه نغاره کړه
راغلی مه وی د یوې شپې مسافره

د مور د درې جریبه کوس دی
د پلار دې خپټه مرتبان ده زړه یې چوینه

چې مور دې اخ! کړ ما در ښخ کړ
دادا دې جیګ شو زه یې له خوټو و نیومه

په کوس دې خچه ګوته نه ځي
چې زور پرې راشي الیشنګ مولۍ پرې ځینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کټ کې سپينه، سپينه اوړې
په ما دې غسل په پټي کې واړاونه

لمن دې ټوله خوله کې نيسه
د خېټې جنګ ته درته بيا راغلی یمه

پرتوږ مې ځي پرځای سوری دی
د خېټې جنګ ته درته بيا راغلی یمه

پرتوږ مې ځي پر ځای سوری دی
ستن به ورنه وړم ياره تا پرې ځورمه

پرتوږ دې سوړې، سوړې راوړه
چې هره سوړه يې ګندم ژړا راځينه

په ټس او پس دې پوره نه شوه
جانانه غرکه مې وهه چې بلاربه شمه

دا ډز او ډوز دی زامن کېږي
زه د دله په کور کې شنډه ناسته یمه

خلک جوړه، جوړه څملي
ابۍ مې مړه کړي ما يوازې څمله وينه

جانانه ستا مزه ګۍ نه شته
زما همزولې زانګوګانې زنګوينه

اول دې پېښې راته اوږدې کړې
بيا دې درټولې کړې چې نه يې درکومه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاس په سینه مې غلی خمله
غږ به و نه کړم که ورسته درلاندې شمه

یوه دې وه بله دې و کړه
اوس ورته اېنګ شه چې بانجان دې و باسینه

چې موټکي وهل دې زده کړه
کمبخته زه یم په پڅي یې سولومه

چې پسرلی شي غین سپرلی شي
کوس لیونی شي په بازو خوله لږوینه

خدای دې په تنګه کوڅه راکه
چې لونګین دې په اوږو درواړومه

خدای دې په تنګه کوڅه راکه
چې لونګین دې لکه وریځې و چېچمه

خدای دې په تنګه کوڅه راکه
چې ته ځاری کړې زه دې ګنډه خلاصومه

خدای دې په تنګه کوڅه راکه
چې ته ځان، ځان کړې زه بانځان در و منډمه

ما سره سمه سیالي مه کړه
لکه بې موره کوتې خوږ ته به دې کړمه

ما سره سمه سیالي مه کړه
لکه د لارې خپلې و به دې شکومه

(c) ketabton.com: The Digital Library

له ګرېوانه مې لاس ورتېر که
په کولماني بيهي مې لاس و لګيدنه

تا چې په کټ کې ماته شاه کړه
توريې سمبۍ دې پر ما اور و لړونه

ګل چې تازه و را دې نه کړه
مړاوی ګل چې را کوې زاره مې چوينه

چارګل مې خوله کې ترې نه وېوړه
دا بوره مور يې ډېرانونه لټه وينه

الکه خدای که به خوله در کم
په سر دې نه شته د مصرۍ توري وارونه

ټوټي، ټوټي په توره راشې
چې پرهارونه دې ګندم خوله درکومه

خوله دې د سرو زرو راشه ده
کوم بختور به ورته غوندی غوړوينه

موزي د کټ د ختو نه دی
لکه چرګوړی چنګېده پرې سبا شونه

يار مې په خوله کې ژبه غواړي
عدت مې نه دی خپل کنلنګ جاري کوينه

خوله دې له ګوړې نه خوږه ده
په لنډه زنه دې ګني کرلي دينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوله به په زوره درنه واخلم
ستا په دادا مې څلور نيمې روپۍ دينه

که ته مې روغ لېونی نه کړې
بيا مې د بنګو پياله مه بوله مينه

ته خبر نه يې زه ډېر بد يم
پرتوړ دې باسم لاس او پخښې دې پرې ترمه

يا به زما په سترګو تور وي
يا دې لسم ځل ياره غيمې په ناورينه

که پېغله کی لغمانۍ و که
چې په مستۍ کې دې له ښکې پانټې وهينه

که مېره کی لغمانی و که
کوس دې چپۍ او په اوږو دې پورته وړينه

دا لغماني څومره بدان دي
ملګرې پرېږده مېلمنې غۍ په چلونه

په کوس له هر لوري وردانګه
په کونه مه دانګه ږنګی دې د پلار خونه

که پرې راځې په مخې راشه
څپلۍ له چپ لوري څوک نه پخښو کوينه

ښځې کول دي سونتونه
ټينګ، ټينګ غوول يې دي فرضونه ثوابونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

که ښځه يو ساعت کې خوښه
يو ساعت غوول يې برابر يو کال اجرونه

وی خورې دومره سپک سړی ده
پرتوړ مې باسي په لکړه يې اچوينه

د پښتنو درنې کنځاوې
وی خور او مور او نيا دې غيم هم دې مندينه

د پښتنو درنې کنځاوې
وی ستا په لوی کوس کې ټول غر ور و منډمه

پښتون د بل کنځاوې نه که
وی ستا دا زيږ کوس په زېږګل وغم او په ونه

د پښتنو کانې در وښيم
چې کوس ور نه کړې وی ستا کوس و غيم خيرنه

زما لس کلن غين چولک بولې
خدايږو د خوند څکه يې و وينې په مينه

د پښتنو د غين له زوره
د نړۍولو کونې ځای ته نه راځينه

که مې تر بيخه در کې کېښود
کوس به دې ريږدي پام به کړې چې دی ځنګونه

ښځې هېندارو ښځې، ښځې
موړ بېتالې يو چې عسکر غيو کلونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

- ستا په سینو کې خوټې چوخ کړم
  نرۍ دې ملا تن دې نازک کوس دې په وینه

- خپله له ټولو غوره غیه!!!
  د مېرمن یوه ربښت دین کې دا ده په درغنه

- زه خو له شوکه مصرۍ وایم
  څوک چې د دم ګومان کوي خرکوس به وینه

زموږ په ټاټوبي لغمان کې اووه، اته الکان چې نهل به یې کوو، اشر به وو، غره ته تلله، ټولي کې به وو، د مشاعرو څنډو کې، د ښادۍیو په څنډو کې به نږدې ملګرو سره لوڅې پېیلې غلې، غلې ویلې او خپلو منځو کې به یې د خندا شېبې پرې تېرولې.

په لغمان کې له لرغون پېر څخه چې له لرغون ختېځ او لوېدیځ دورو ته یې پېر رسېږي؛ وګړو دا لوڅې پېلې ویلې دي؛ لغمانو خوله په خوله، سینه پر سینه تر موږ را رسولي دي؛ وګړو د کوروالي اړېکو، پښت زوکړه کولو، ګډ ژونکړکېدلو علمي لوستل له شنې لاندې نیسې چې په نوې مانا سکسلوژي پوهې، او پوهګړته یې سکسولوژیست وایي.

نوموړې لوڅې پېیلې په لېوال او لېواله کې د ژورې او ټینګې اړېیکې کوټلې کوي؛ هڅه ونه، انګېزه، تاوو د وګړیو په تن کې زوکړه کوي او له لټۍ، تمبلۍ، بې پامۍ، سستیا او بې مینۍ څخه انسان لرې ساتي.

د نکاح په ژوند کې نوموړو پېیلو ښاخونه په همدې بڼه شتون لري او نټه (انکار، نه منل) ترې بې غوري ده.

- نرۍ سینه نرۍ یې ونه
  له ځای ډارنه او کمزورې دغه دړه

- پېړ یې ټتر دنګه یې ونه
  خدایه! پرتا ټینګه ډاډمنه دغه دړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

،، راځئ، راځئ چې لنډۍ وايو
لنډۍ لاښې دې د يار غم غلطوينه،،
(ګل باچا، ۱۳۲۵ لېږدی، ۱۱۳ چوپړی)

راځئ، راځئ چې لنډۍ پرېږدو
لنډۍ چړې دي د زړه ولې غوڅوينه

،، هابيل قابيل وو سره ورونه
نفس ظالم شو په خپل منځ کې تبا شونه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۹۵ چوپړی)،
(سلېمان او مجاوير، ۱۳۶۳ لېږدی، ۴۷۲ چوپړی)

،، په سګنۍ تبه مړ مه شې
خلک به وايي چې ليلا شوه بدشاګومه،،
(د ليکوال مور بي بي حاجي)

،، رب خو دې دا وارې راجوړ کا
خلک به وايي بخت يې تور دی يار يې مرينه،،
(سلما شاهين، ۱۹۸۴ زېږدی، ۳۸۰ چوپړی)

،، خدای دې له دې لارې راجوړ کړه
خلک به وايي بخت يې تور دی يار يې مرينه،،
(د هېواد سرغندوی، تکړه، هېښنده او انقلابي سندرغاړی عبدالله مقری وايي)

زما د عمر سره سمه
ميراث شې غمه په خندا دې تېرومه،،
(داود خان ۱۹۸۴ زېږدی، ۲۱ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, مسافري ته دې ځان جوړ کړه
په چا مې سپارې که دې هېره کړم مينه،،
(حضرت محمد وياړ، ۱۳۸۷ لېږدی، ۱۷۴ چوپړی)

,, ټپکۍ کوه او بيا يې ليکه
چې په ټولي کې شرمنده نه شې مينه،،
(حبيب الله رفيع، ۱۳۴۹ لېږدی، ۱۰۹ چوپړی)

ناوې ښادي دې مبارک شه
داسې ښکارېږې لکه لعل او مرغلره

رب دې رحمت پر دې ټيکۍ که
ايله بېله زړه مې په ځای و لګېدنه

زما په زړه دې پرهار وکړ
په تا دې وشي د مصرۍ تورې وارونه

مصرۍ کوه او بيا يې ليکه
چې په ټولي کې شرمنده نه شې مينه

مصرۍ دوې درې سرې ته بس دي
له دې نه ورسته لغمانی سروکی کړمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۷. د انجنير صفي الله فردوس او وستاد عاشق الله فرياد پر يوې لرغونې لغمانۍ مصرۍ کېسه

زه تاسو ته کېسه کوم؛ درنو!؛ کېسه داسې ده چې يوه وار ما په سوشل ميډيا د فيسبوک پر کورپانه خپله يادونه وکښله.
خپل اند مې په دې بڼه و کښه چې سرليک يې
,, دوې لرغونې لغمانۍ مصرۍ دي ،، و.
کښلی ډول يې داسې وو:.

زما دې سر په کار ده ياره!
مال ده ښتروځی چې زه اور پرې لړومه

خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
کنه منګي لاندې خوله کله ورکومه

زما ملګري اوستاد عاشق الله فرياد داسې يادونه راته و کړه:.

خاطر د ډېر را باندې ګران دی
ګنې منګي لاندې خوله کبه ورکومه

دا لنډۍ زما ده، ما لس کله وړاندې کښلې او په آريانا تلويزيون کې مې ويلې ده.

ما ورته د يادونې ځواب داسې و کښه:.
زه په لاندې درې خبرو ستا يادونه نه منم او دا لاندې دليلونه دې مخې ته ږدم.

لومړی:.

,, خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
ما په ملالې کوکۍ لاس کله پرېخونه،،

(منتخبات لغات متفرفه پښتو، قلمي نخسه، په ملي ارشف کې د ميندودنې ګڼه ۸۲ الماری، ۴ خانه، مسلسله ګڼه ۸، ۲۴۶ ټول ټال چوپړي، ۲۱۳ چوپړی، د خ ابېڅی کې پېنځمه ګڼه لنډۍ ده)

(c) ketabton.com: The Digital Library

له دې وړاندې کوم د لنډیو کښلی (کتاب) نه دی خپور شوی، په کښلې بڼه؛ هغه وګړو چې نوموړې خطي نخسه یې خوندي کوله پوهېدل او که نه پوهېدل او که له بې باکی یې نوموړې کښلې ته چې لنډی دي.
ورته یې په دري ژبه داسې نوم کښلی ,, منتخبات لغات متفرقه پښتو،،
چې د دې خطي نخسې نه لیکونکی معلوم دی او نه یې د چاپ کال.
خو له یوه سلو شلو کلونو څخه وړاندې خوندي شوی دی.
(کولی شئ چې ټمبل شوی لومړی انځور یې و وینئ)

دوېیم:.

▲ ,, خاطر دې ډېر راباندې ګران دی

زه په ملاله خولګی نه پرېدم لاسونه،،

(د ګل پاچا الفت، پښتو سندرې په نوم لیکی دی، د پښتو ټولنې د نشراتو مسلسله ګڼه ۶۵ ده، د پښتو ټولنې مبصر او د صحافت او تالیف د څانګو امر(ګل پاچا الفت) ادبیاتو د څانګې له خوا له چاپه ۱۰۰۰ ټوکه سلامت تېر شوی، په ۱۳۲۵ لېږدیز لمریز کال کې د علومو اکېډمۍ له لوري، د افغانستان په علومو اکېډمۍ کې د میندودنې ګڼه ۱۲، مسلسله ګڼه ۶۵، ۱۲۰ ټول ټال چوپړي، ۱۱۶ چوپړي (پاڼه) کې دیارلسمه ګڼه لنډۍ ده).

په نوموړي کتاب اوستاد ګل پاچا الفت د سروزرو دولتي مډل ګټلی هم دی او دا لومړی کتاب دی چې د لنډیو په باره کې له چاپه تېر شوی دی.
(کولی شئ چې ټمبل شوی دوېیم انځور یې و وینئ)

درېیم:.

▲ ,, خاطر دې ډېر راباندې ګران دی

ما پر ملاله خولګۍ نه پرېښوه لاسونه

▲ خاطر دې ډېر راباندې ګران دی

د چا د وړاندې سترګې نه در اړومه،،

(c) ketabton.com: The Digital Library

(د محمدین ژواک، پښتنې سندرې په نوم لیکی دی، لومړی برخه، د پښتو ټولنې د ادبیاتو د څانګې له خوا له چاپه ۲۵۰۰ ټوکه سلامت تېر شوی، د زمري په میاشت کې په ۱۳۳۴ لېږدیز لمریز کال کې د علومو اکېډمۍ له لورې، د افغانستان په علومو اکېډمۍ کې د میندودنې ګڼه ۴، مسلسله ګڼه ۱۱۵، ۳۹۸ ټول ټال چوپړي، ۸۸ چوپړی(پاڼه) ، د خ ابېڅی کې درېیمه او څلورمه ګڼه مصرۍ دي)
(کولی شئ چې ټمبل شوی درېیم انځور یې و وینئ)

دا ټولې هم لرغونې مصرۍ دي چې له پېړۍیو، پېړۍیو څخه سینه په سینه او ژبه په ژبه پښتنو وګړو را وړې دي.

شننه:
تاسو هم د لومړۍ مسرې بند راخستی!!؟،
تاسو دعوه کړې چې دا ما لس کله وړاندې کښلې او په آریانا تلویزیون کې مې ویلې.

بیا نو دا ادبي غلا یا بیرغي غلا (فلجیاریزم) ده چې یوه بند شېر د بل شاعر را واخلي او ځان په سې یې و تړي، یا خو به تاسو یې ترکیبي بڼه راخستې وي.
لس کاله وړاندې به هېڅ پرې خبر نه وې چې دا ولسي ادب پانګه لرغونې ده او دا په بې خبرۍ دې تاسو را خستې وي.
چې تاسو کښلې دي دا زما (عاشق الله فریاد) لنډۍ ده.!!

خاطر د ډېر را باندې ګران دی
ګنې منګې لاندې خوله کبه ورکومه

ما چې خېره کړې وه هغه یوه لرغونې لغمانۍ مصرۍ وه په لاندې بڼه:

خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
کنه منګې لاندې خوله کله ورکومه

زه صفي الله فردوس هم کولی شم چې یوه ترکیبي بڼه یې جوړه کړم او په خپل نوم یې کړم لکه:

خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
پاړکې په شونډو کې پراته خوله درکومه

(c) ketabton.com: The Digital Library

خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
ځالې ځولې کوځې اوږدې درته درځمه

او په همدې بڼه زه کولی شم چې د ملالې میوندوالې شاعرې زړې لنډۍ په شان درته د يوې ترکيبي لنډۍ رغښت و کړم لکه: هغې چې ويلې وه:.

که په ميوند کې شهيد نه شوې
خدايږو لاليه بې ننګۍ ته دې ساتينه

زما ترکيبی بڼه يې (خو د داسې کړنو کول ناسم او ډېر غلت کار دی):

که په ميوند کې شهيد نه شوې
د ډارن زويه! دورکانډې ته دې لېږمه

ګوره!!؛ ګرانه ښاغليه عاشق الله فرياد صيب!
تاسو زما د ادبي بهير ملګری يې، بيا مې وطندار يې، بيا مې د ولايت يې، بيا مې يوه ژبی يې، بيا مې د امان اوستاد زوی يې
(هغه را ته يوه وار د صبغت الله مجديدي باچاهۍ کې د جوزا مياشت وه، د بشير هوټل کې و ويل:.
بچيه! مکتب ته ځې ما ويل هو،
زه ترې لږ لاړم،
ويل يې هه دا زما چای وڅښه!!،
ما و ويل نه يې څښم،
بيا يې راته و ويل هه! دا دوې تور مرچ و خوره ما دم کړي دي؛ له دې ورسته درباندې د مار، لړم، ګوسنې، کپچه، غونډل، ښامار زهر او د دوی حراميتوب تاثير نه کوي.)
د دې ټولو له پاره زه ستاسو ډېر درناوی کوم.

خو تاسو ځانمني مه کوئ، دا زموږ د ډېرو پښتنو ليکوالو علمي کمتون دی، ډېر ژر په غصه کيږئ په خپله غلتۍ، هر انسان نيمګړی دی تېروتنې ور سره ملې وي.
تاسو چې د کومې لنډۍ دعوا کوئ چې زما ده او لس کاله عمر لري.
ما درته درې ثبوتونه او دليلونه وړاندې کړه چې تاسو يا پوهېدلئ يا نه پوهېدلئ؛
يوه لرغونې لنډۍ مو په خپل نوم کړې يا ټوله، يا يې يوه برخه او يا يې يوه يا دوې درې ويکيي (لغات). چې دې ته Plagiarism (د بل چا افکار او ليکنې په خپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوم ټېرولو ته وایي) یا ادبي غلا وایي؛ د داسې کارونو کول زه ښه نه ګڼم او تاسو سره یې په لنډېېرې ښه نه منم؛ له تاسو سره هېڅ ښه نه برېښي، داسې کارونه لرغونو ګړني پېیلو یا ادبي شفاهي ادب شېر (پېیله، اشلوک، پېړان یا شعر) لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ پېخلیکي (تاریخي) ریښې چېنجنه وي او پردۍیو علمي څېړونکو ته یې پیخلیک تراشلی مخې ته بږدي. چې ناسم علمي رغښت ترې برسېره کولی او په پوخ کې (قضیه کې) کولی شي.

زما ملګري اوستاد عاشق الله فریاد بیا داسې یادونه راته و کړه:.
فردوس خانه! زه د امان اوستاد زوی نه یم هغه چې پاړوګر (مارانو نیونکی) و، زه د ملک امان زوی یم. هغه د الېنګار لورې و، مور د قرغیو ولسوالۍ یو او په قوم ناصر یو.
دا ټول کثافات دي، ته پر کثافاتو کثافات پاکوې، باچاخان لغمانی چا اچولی دی، هغه ټول شعرونه نیمګړي وایي، ته هغه څه کوې چې څه درته ځه وایم هغه و منه، نورو کېسو په سې مه ګرځه.

ما ورته د یادوني ځواب بیا داسې و کښه:.
داخو سمه نه ده نو!، ما خو له چاپه تېرو شیو کتابونو او کښلو د چوپړو انځورونو سره درته په ګوته کړه چې په رڼو سترګو یې و ګورې. اوس بیا هم وایې چې زه درته څه وایم هغه ومنه، دا په کومه ښه سمه ده. لکه تاسو وایئ دا لنډۍ زما ده:

۱. د عمر کچه یې لس کاله ګڼی یا په ۱۳۹۰ لېږدي کې دې کښلې (لیکلې، یا جوړه کړې)

▲ خاطر د ډېر را باندې ګران دی
ګڼې منګي لاندې خوله کږه ورکومه

۲. د عمر کچه یې له یوه سلو شل کاله وړاندې قلمي نخسه کې شتون لري، چې راټولونکی او پېخلیک یې معلوم نه دی په ملي ارشف کې خوندې ده په ۱۲۸۰ زېږدي کال کې (خوندې شوې، ۱۲۰ کلو وړاندې خوندي شوې)

▲ خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
ما په ملالې کوکۍ لاس کله پرېخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. استاد ګل پاچا الفت په خپل کتاب پښتو سندرې کې راوړې يا راټوله کړې او کتاب يې هم په ۱۳۲۵لېږدي کې چاپ شوی دی، له دې کتابه وړاندې په ليکلي بڼه د لنډيو کوم کتاب نه دی چاپ شوی، (۷۵ کاله وړاندې دا خوندي شوې).

,, خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
زه په ملاله خولګۍ نه پرېږدم لاسونه،،

٤. د محمدين ژواک، پښتنې سندرې په نوم ليکي (کتاب)، لومړی برخه، کې ۸۸ چوپړی (پاڼه) ، د خ ابېڅی کې درېيمه او څلورمه ګڼه لنډۍ ده، په ۱۳۳۴ لېږدي کې له چاپه ټېر شوی دی، (۶۶ کاله وړاندې محمدين ژواک خوندي کړې دي) له د څخه ورسته ډېرو ليکلوالو ليکنې کړي په لنډيو لکه مجاوير.ا.ز ، عبدلروف بېنوا، صديق الله رښتين،... . سليمان لايق.

خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
ما پر ملاله خولګۍ نه پرېښوه لاسونه

خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
د چا د وړاندې سترګې نه در اړومه

۵. ما چې خېره کړې وه په فيسبوک کې هغه يوه لرغونې لغمانۍ مصرۍ وه په لاندې بڼه:

زما دې سر په کار ده ياره!
مال ده ښتروځی چې زه اور پرې لړومه
يه کربانه!؛
خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
کنه منګې لاندې خوله کله ورکومه
يه کربانه!؛
زه خو همغه مسته ليلا يم
چې رنګ مې ژېړ دی له همځولو ببله يمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاسو دا عوا کوئ چې دا زما ده، دغه لنډۍ درې کاله وړاندې د لغمان سرغندوي (مشهور) سندر غاړي باچا خان لغماني د حسني استاد زوی ته مې و ويل چې لغمانۍ پردو کې يوازې هرمونيه و غږوه او دا په کې و وايه. هغه درې داني و ويلې او د يه کربانه!؛ بلنويکی هم ور سره د مصرۍ په پيلنۍ مسره کې ور ګډ کړه يا سرباري کړه.
تر دې وړاندې نوموړي باندې ما د لغمان لرغوني لنډۍ، ټپې او مصرۍ چې ګل پاچا الفت ۷۵ کاله وړاندې له چاپه تېرې کړې وې. ټولې ۱۱۳ داني مې په نوموړي باندې په ټيپي پيته کې خوندي کړې وې. دا لغمانۍ لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ. چې هغه ۲. ګڼه مصرۍ په کې هم شتون درلود او تا يې دعوه کړې ده.

٦. زه صفي الله فردوس هم کولی شم چې دوې ترکيبي بنه يې جوړې کړم او په خپل نوم يې کړم چې د عمر کچه يې يوازې ستا د يادونې د ځواب له پاره وکښم ۱ ورځنۍ لنډۍ ده او په دې پېخليک ۱٤۰۰. د تلې مياشتې په ۳۰ مې روغولې لکه:

خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
پاړکي په شونډو کې پراته خوله درکومه

خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
ځالې ځولې کوځې اوږدې درته درځمه

۷. او په همدې بنه زه کولی شم چې د ملالې ميوندوالې شاعرې لنډۍ په شان درته يوه ترکيبي لنډۍ رغښت و کړم لکه: هغې چې ويلې وه

که په ميوند کې شهيد نه شوې
خدايږو لاليه بې ننګۍ ته دې ساتينه

زما ترکيبی بنه يې (خو د داسې کړنو کول ناسم او ډېر غلت کار دی):

که په ميوند کې شهيد نه شوې
د ډارن زويه! دورکانډې ته دې لېږمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸. یا داسې نورې چې یوازې نن مې (۱/۹/۱٤۰۰) زوکړه کړې او زه یې دعوه ګیر شم (زما دي او ما جوړې کړي؛ ما ته منسوبې دي؛ دا ځان ته ناسم کار ګڼم او دعوا یې هم نه کوم، ځکه تاسو په همدې بڼه یوه کار کوئ او پرې ولاړ هم یئ).

کره بڼه د لرغوني مصرۍ:.

سپوږمۍ سر وهه را خیږه
یار مې د ګولو لو کوي ګوتې رېبینه

ناکره بڼه یې:.

سپوږمیه کړنګ وهه را خیږه
یار مې د ګولو لو کوي ګوتې رېبینه

زما لومړۍ ترکیبي لنډۍ:.

سپوږمۍ سر وهه را خیږه
ټېکو مروړلو نه به ټنډه کړم ډارنه

زما دوهیمه ترکیبي لنډۍ:.

سپوږمۍ سر وهه را خیږه
له ډېرو هندو نه ونه وژنمه ژنه

یا داسې تاریخي لنډۍ ته:

که د خانو لښکرې راغلې
زه تر ګوملې پورې مخې ته ورځمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما دوپيمه ترکيبي مصری:.

که د خانو لښکرې راغلې
تورې او سپرې لېندهماره ورته وړمه

راځم شنني ته يې:

پورتنی ټولې لنډۍ، مصرۍ د سيلاب، رغښت، اصل، څپيز، خجنه يا زورنې او اهنګېز جوړښت له پلوه ټولې سمې او روغې دي.
عيبونه د ويکيو نه لري که تاسو وايئ؛ په خطي نخسه کې يوه عيب شتون لري د ښ ابېڅی يې خ ابېڅی کښلی، هو دا داسې شوي دي.
له بل پلوه دا شل کاله وړاندې ډېريو ماشينونو کې ياګانو شتون نه درلود؛
ګ په کې نه وو ځ، او ځ هم شتون نه درلود؛ ۵۰ کاله وړاندې ټوله نړۍ کې ۵۰ لېټاپونه نه وو،
همداسې پخواني د پښتو ادب ستورو په ليکلو کې عيبونه او تېروتنې شتون لري.
چې او کې ډېريو ناکره کښلي؛ د دري ژبې چه به يې کاروو، د ډېرو پېنځه ياګاني په ورته بڼه دي.
د وخت ليکونکو يا ټيپکونکو به يا غلت ټيپ کړي وي، يا به يې په منډه ليکلي وي، په منډه ليکلو او خوندي کولو کې څه پاتې کېږي.
لکه په همغه انځور کې ترې ن ابېڅی پاتې ګران يې ګرا ليکلی.

تاسو خو پوهېږئ په دې وخت کې په نوې پښتو ژبه کې که څوک يوه وی يا ويکيی (لغات)؛ آن يوه، يوه وټ (فاصله، سپيس، د ويکيو تر منځ واټن) هم ناسم ليکي؛ که په منډه يې ليکي؛ که په کراره يې ليکي ناسم کار کوي.
آن که زه يې هم کوم خپلې پښتو ژبې ته پرې ملامت او غلت يم.
خو پخوانيو چې څه کړي ډېر ښه يې کړي، تر موږ يې رسولي که عيبونه يې درلودل خو هغه پخوا وه او پخوا تېر شوی دی.
هغوی پرې پر نه دي.
بل لوري ته ټول ژوندی پښت د پښتون پښت پرې پر دی چې غلتي او عيبونه کوي يا دوی يې نه او يوه پښتو کره پښتو باندې علمي پوهه نه پوره کوي.
بل لوري ته تاسو اوس دي ته کثافات وايئ؛
دا کثافات نه دي، د باچاخان لغماني په غږ دي درې داني واورېدلې ځينو ويکيو ته يې او آن دي ټولو ته کثافات وايي او وايي چې تاسو (زه) پر کثافاتو کثافات پاکوم.
تاسو يې يوه وار د يوه لوی ليکول مخې ته پرېږدئ چې هغه يې در سره هم نه مني او زه پر دې باندې له سلو يوه زر او دوې سوه ۱۲۰۰ ٪ کچې ډاډمن يم. ستا د ختيځ لومړی نمبر څېړونکی. The number one researcher in the East

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۸. د لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ انګړ

د لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ انګړ د ځېړنې چوپړي يا ريسرچ پاڼې د دې له پاره وايو چې د نوموړو ګړنې پېيلو ټولې برخې اړوندې ځانګېړنې په کې د انګړ په بڼه شتون لري.

زموږ پښتون پښت انګر ته د دې له پاره انګړ وايي چې بې کچې (په کومه بڼه چې ګڼونه دي) ډېرې لويې برخې په کې شتون لري، په هر بڼه ترې خپله ګټنه اخلي، تر ټولو ورته ګڼلی وي، په بشپړه بڼه ترې پوهه او معلومات لري.
ژوي تر ټولو وړاندې خپل انګړ ځان ته غوره کوي، په پنډوسه کې پرې ژونګړ کېږي.

انګړ ته اينګلېسي ژبې کې (Courtyard, Compound) وايي چې موږ يې په لويه کې (ګډول، يو ځای کول؛ فيصله يا پرېکړه کول؛ جوړول؛ صرف نظرکول ,, د جرم د مجازاتو څخه ،، موافقې ته رسېدل، ګډ، د دوو يا ډېرو اجزا وو څخه جوړشوی، انګړ، غولی، احاطه شوی ځاي، جارګی، چمبړ، مرکب) ته وايو.

په انګړ کې انډېری، انګاری، روزه، سواره، انګاره، ډك، انګار، انک، انګبين؛ انګچه (پرېکړه، تصميم، سېې (صحيح) فيصله او په زړه پوری کچه يا ټوله نتيجه: ټنګار، ثبات، ټينګ عزم)، انګری، انګل، انګول (کتل، پلټل)، انګولا، (انګولل لګه د چغال، لېوه او داسې نورو)، انګوټ (وړه بېری، ماکو، بېړی، کښتی؛ د بېړۍ عمله)، انګوړی (انګيا)، انګېټی، انګېرل، هوا، سا، ځا، ديوال، ځمکه، خاوره، تېرې، خلاص اسمان، تلې راغلې وربځ، ږلی، باران، واوره، ستوري، سپوږمی، لمر، توپان، باړبوکی، تالنده، برېښنا، اووه رنګی او پرخ؛ ډول، ډول بوټي، ګلونه، ونې او ډنډرې؛ ډول، ډول الوتونکي او هشرې؛ د کرکېلې پيلني او مډرنه توکي؛ اوبه، ويالې، لختي، ډنډ، وريا او چړچوبی؛ ځلی، لرليدی، تابدان، ځارکښې او ځاربندي؛ کوټې، برنډې، ځغاستې، پلغاړي، ستنې، تېران، لرګي، دړې، تخښتې، کړکي، کړکۍ، رونه او ور ... . هر څه په انګړ کې شتون لري چې زموږ د پويکولو جوګړ کېږي.

له لرغون پېر څخه پښتون پښت هم پېيله (پيېرن، شېر، شعر يا اشلوک) انګړ (کور، بيت) سره ورته والی ورکړی دی، په لرغون پېر کې به انګړ ور درلوه، چې ور به دوې پلې درلودلې، يوه کوشنۍ د وګړو تلو راتلو له پاره او لويه يې د کورني ژويو له پاره وو. ځينې پېر به يې پټونه سره برابر وو، د همدې له پاره خپل د ژبې پېيله د دوې پټه ور سره ورته والی ورکړی دی، چې هر پټ يې دوې کوشنۍ برخې لري، دوې مسرې وي، يا دوې کړۍ وي، يا دوې بنده وي. چې يوازې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدې يوه پېيله کې د انګړ په کچه بې حسابه ځېزونه په کې شتون لري. لکه دا ليکوال په دې لنډۍ کې:.

ځه ځه ځنګړې ځېرى پانې
ګڼې لښتيليکي مې د پېيلې کښلې دينه

که چېرې موږ په علمي ډول د لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ انګړ ځېرنې چوپړې (د ريسرچ پانې) په انځورليک (ګراف) لښتيليک (جدول) ناځانخبرې کړو.
بې حسابه کړنې يا فعاليتونه به په لږ کې راکړي. زما په اند د اېنجينري پي اته پوستکالي لښتيليک په ډول يو کوشنی انګړ، بې حسابه کړنې يا فعليتونه لړليک کوي، که وغواړو چې و يې رغوو.

په همدې بنه په دې د لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصريو انګړ ځېرنې چوپړې (د ريسرچ پانې يا جارګي ليکي، چمبرکښلې) کې د لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ لښتيليک انځورليک ځبره او کړنينوم (سر ليکونه) په دې بنه بشپړ لمېسه کوم.

نينول: لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ نينول (فلتر کول): اوږدمنګي لار؛ لرغونی لښتيليک نخښه؛ ټول ټال د چوپړو ګڼه: ۱۰۴۴ ؛ پېخليک: د کب شلمه، ۱۳۹۵لېږدی يا ۱۰، ۳، ۲۰۱۷ زېږدی (پسرلی، غويی ۰۴ ، ۱۴۰۳ لېږدی يا ۲۴، ۴، ۲۰۲۴)؛ د کښلې د ټوک ګڼه: ۳؛ کړنې ګڼه: ۱ ځخه تر ۴. ۷؛ کړنې نوم: د لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصريو بېلوالی ځخه تر يېبره؛ لومړينۍ موده ,, ۱۱۳۶۷،، ورځې؛ رښتې بشپړه شوې له سلو٪
(پيل پېر:. ۱۶/ ۱/ ۱۹۹۰ زېږدي ځخه تر ۷/ ۱۰/ ۱۹۹۳ زېږدي کې ,, ۱۰٪ ،،؛
لومړی پېر:. ۷/ ۱۰/ ۱۹۹۳ زېږدي ځخه تر ۹/ ۶/ ۲۰۰۹ زېږدي کې ,, ۳۰٪ ،،؛
دوېيم پېر:. ۶/۹/ ۲۰۰۹ زېږدي ځخه تر ۳/۱۰/ ۲۰۱۷ زېږدي کې ,, ۶۰٪ ،،؛
درېيم پېر:. ۳/۱۰/ ۲۰۱۷ زېږدي ځخه تر ۱۹/ ۲/ ۲۰۲۱ زېږدي کې ,, ۹۹٪ ،،؛
ځلورم پېر:. ۱۹/ ۲/ ۲۰۲۱ زېږدي ځخه تر ۲۴/ ۴/ ۲۰۲۴ زېږدي کې ,, ۱۰۰٪ ،،؛) ,, ۱۱۰٪ ،،؛ پيل ,, ۱۶/ ۱/ ۱۹۹۰ زېږدي ،،؛ پای,, ۲۴/ ۴/ ۲۰۲۴ زېږدي ،،؛ ټول ټال په يوه سيال جسم کې د ننه يا پر سر ورو ورو ښوربدل (هر هغه شی چې د اوبو پر سر ځي، د چنګك په مزي پورې کبابو نو ته د ښودلو د پاره اچول کېږي چې د چړېېدو په وخت کې توی نه شي. د يوه اوبلن پر سر درېدل) ,, ۰- ،، الته شو چې ۱۰۰ شپې مې رڼې ورته شپېه، شپېه کړې؛ د يوه سرليک له بل سرليک سره د غوټې يا ټالونه (زانګو ډوله بستره چه په رسيون سره پي پر ديوالو يا ونو ځړوي، هاممکس)؛ رښتنی يا شوی کار؛ پاتې کار؛ وېرې (بحراني، انتقادي، غيرمطمين، خطرناك) پاتيشونی کار؛ پړاو (ځلی، نښه چې يو واټن د ميل په حساب

(c) ketabton.com: The Digital Library

ویشي یا مهمه پېښه)؛ شفر (د ربښتو ټولګنه، قوانینو مجموعه، رمز، کوډ): اېنج. ص. ف ۲؛ بیا کتنه (سمونه): د مرغومي له ۲۶ ۱۳۶۸د لېږدي (۱۶/ ۱/ ۱۹۹۰زېږدي) څخه وده (پرمخ تلل، ترقي کول، وده کول، بشپړیدل. پرمختګ، ترقي یا بشپړتیا)؛ نیونه (تمبونه، چارخانه، کار د صحیح کېدو له پاره نګراني او د همدې مقصد له پاره لاربښوونه، دغه علامه (۷) چې په کټل شوې تصحیح شوې پاڼه، جمله، کربښه او نورو باندې اېښوله کېږي، کنټرول، لټونه، درول، ژغورول، د تصحیح په غرض کتل په سترنج کې (کشت) ورکول یا مخ نیوی.): اېنج. ص. ف؛ منل (تصویبول، خوښه ورکول یا موافقه کول): ډیپلوم انجینر صفی الله فردوس خان.

د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ لښتیلیک انځورلیک کړنینوم لکه:.

د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو بېلوالی؛ تعریفونه؛ بېلونکې نخښې؛ د رنګونو ښکاروندی (د رنګونو کوډ)؛ د اواز ټېټوالی او لوړوالی؛ دفتنګونه؛ لوړ د پلورلو وړ؛ د کچې اندازې؛ د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو سیمه ییزې پایلې؛ عیبونه او تېروتنې؛ په بشپړولو یې اثر؛ تاثیر نه شمېرل کېدونکی؛ د پښتو ژبې لهجه؛ د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو ژبه؛ د ولس بدلون؛ په پښتو علمي ادب کې مېنډېدوکه؛ بېلګې یې؛ بېرته یې خپل د اصلي ځای استعمال ته راوړئ؛ د نورو نویو جوړولو تکل یې؛ آړوتي غني کول او خپرول یې؛ موندل او د ولس له منځه یې ټولول؛ آر؛ اوسمهال یې د ډېرولو تګ لاره؛ د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو ته د ادبي ښکېلاک ګرو ارزښت ټاکل؛ لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو ځای؛ د پېخلیک، پېر، ستر تاثیر لرونکی او ویشونکی لوری، د څېړونکي په پېیلو کې تشبې؛ ربښتنی وېش د دوی د محتوا او موضوع له مخې، انګړ او یېبره.

چې د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ انګړ تازه په تازه، نوي په نوي لښتیلیک انځورلیک څرګندوي، چې پښتون پښت کولی شي، د هر انځورلیک، کربښه، د اړېکې لښتي، پېر، شننه، انګېرنه، سپړنه، خاپ داغ (خال، ټکی، پلموتي؛ ټپ، ټپی؛ نوغي؛ سیمه، ځای؛ داغ داغ کول، رټه کول؛ نښه کول؛ رټه کیدل؛ په نښه حکیدل؛ لیدل یا پیژندل.) په ځغلنده لید و ویني.

د ورډ پوستکالي له پامه د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو انګړ څېړنچوپړي (د ریسرچ پانې یا جارګی لیکي، چمبړ کښلي) کې چوپړي ,, ۱۰۴۳،، دی، ۳۰۰۲۳۶ ویکي لري، ۱۰۹۲۲۰۲ (منشور: د رسمي سند ور کونه مستعمراتو ته د حقوقو ور کونه: دربست نیونه ,, د ابېڅو، اونورو،، پرانټ.) داني یي وت نه یا پرته له وته د ابېڅو ځای نیونه لري، ۱۴۱۷۵۲۰ داني منشوره یي له وت سره دي، ۱۴۰۸۴ پراګرافه دي او ۳۸۲۲۰ لینو کې کښل شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۹. پېبره

په ګړني ډول د وګړو یا د خلکو د پوهې کچه:.
د یوه کس د پوهاوي له پاره مونږ مجبور یو، تر څو چې شل کاله لکچر ورکړو ترڅو چې پوی شي. او که په یوه چمبړ لیکي کې و وایو؛ یا په یوې علمي ځېړنه کې؛ یا ناول، کېسه او د لوبغالو کې د لوبو نه... .
یاره دا چمبړ لیکی او علمې ځېړنه تاثیر لري.
دغه شیان د دې باعث کېږي چې دلته نظم پلی شي. ترڅو پورې چې دی په دې تاثیراتو پوهېږي، ترڅو چې دی شل کاله زده کړې کوي باید دی پوئ شي.

نو اوس سم دستي له پاره څه کول په کار دي؟ چې مونږ یو سړی د ربنت (قانون) لوري ته و خوځوو.

که چېرې تاسو د هلیوډ سینما ډېرې ګنه وحشتناکه فلمونه وینئ چې خپرې یې، دا څه تاثیر لري!؟ دا غواړي چې په محلي قوانینو باندې یا قواعدو باندې خلک د ځینو سرغړونو (انحرافاتو) نه د قانون په لور و خوځوي.
لکه په ننداره کې یوه جلۍ ده، غواړي له ښاره د باندې ځنګله ته لاړه شي، په ځنګله کې روانه وي، یو دم یې غومبسه وچیچي، خاربښ پرې پیل شي، وپړسېږي، پړسوب یې وچوي او له کړېکو بې سده شي.
کوښښ کوي چې د دوی د ټاټوبې یوه جلۍ داسې ځای ته یوازې لاړه نه شي چې الته ورته تاوان کوي. هغه چې وایې د فلم اریبلی دي: انځور ۷۰٪ سلنه اغېزه کوي په تاثیر کې. د سفرونو نه، د دانه، د دانه... .

په میلونونو، میلونونو خلک دا فلمونه ګوري مګر نه پوهېږي. کېدی شي چې د هلیوډ لاربښوونه کوونکی (ډیریکټر، رییس) په دې باندې پوی شي. چې دا فلم یې د څه له پاره جوړ کړی.

په همدې چمبړ لیکي کې پښتون پښت له پاره همداغسې کېسې دي، دې کې بیا په نویو بشري علومو کې ډېر ستر، ستر بحثونه، کېسې، انګېرنې او ځېړنې اړوونکې دي. دا ډېرلوړ لېول یا لوړ، لوړ پوړونه (لیولونه) لري.

چې انسان څه رنګه مطالعه شي؟ د بېلګې په بڼه یوه ناانډوله یا ناول دی، چې لیلا او مجنون، مومن خان او شیربانو، ملا عباس او ګلبشره، چنګیز خان او تورک خاتون، احمد خان او انارګلي، پلانی او پلانی، چې دا ده او هغه ده، پلاني داسې و کړه او پلاني داسې و کړه.
دا محلي کړن لارې (قاعدې، مقررات یا Local Regulations) دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مونږ کولی شو په دې باندې له ټېټې سطحې نه. هغه څوک چې پوهېږي ټول خلک خو نه پوهېږي کنه، د ټولو خلکو د پوهولو له پاره څو، څو سلیزي وخت لګېږي او پانګه (سرمایه) په لګښت (خرڅ، خراجات، بیه، مصرف) رسیږي.

اوس زه وایم د یوه سړي د پوهولو له پاره یوه مېلیون ډالر هم کافي نه دي، یوه سړی پرې نه تکملیږي. چې هغه دي د ژوند په ټولو رازونو باندې پوی شي.
که چېرې په یوه سړي یوه میلون ډالره هم مصرف کړې بیا به هم هغه په ډېرو شیانو نه پوهېږي.
نو اړتیا لیدل کېږي چې. مونږ ډېر عادي رښت (قوانین) په ډېر عادي سطحو په عادي طریقو یا کړنلارو کې په خلکو باندې پلی کړو او هغوی ورسره اشنا کړو. په غیر مستقیم ډول باندې.

ګڼلی پښتون پښته! اوس راځو د جاپان چارپېریال یا محیط ته که چیرې تاسو د پیشو اهمیت او د هغې اغېزې وڅیړئ. بیا یې افغانستان کې پرتله (مقایسه) کړې نو دا ډېر توپیر لري. ګورئ!!؟ د جاپان حکومت خلکو ته د دې په خاطر رښت (قانون) و ټاکه چې دوی به د پیشوګانو په ننداړتون کې له ۱۹ ساعتونو څخه زیاتو کې پرې لوبه او ننداره کوله، نوموړي دولت و ویل چې له ۹ ساعتونه ډېر رښت نه شته چې زیاتی پرې و شي.

د دوی میرځمن پر دوی باندې ترټولو لوی اتومي بمونه وغوځول، ټول ټاټوبی یې ورته لوټې لوټې کړه، خو د دوی پوهګړو هغوی ته هېڅ په ناوړه سترګه ونه کتل، ټولو وګړو یې لکه د لېندۍ غشو په شان یوازې یوه نخښه درلودله، چې په لویه کې خپل د نخښې منځه به ولې، موخو ته به ځان رسوي، مرګ ویل او رټل به نه کوي، خپل دین به په هسکو ځلوي، هغوی ته به وایي چې په علمي ډګر کې له موږ سره تل مرسته و کړی، بېرته راستانه شئ، په ودانه ونه او پرمختګ کې زموږ پل لوړ کړئ، دوی د میرځمن هر څه په شلخي بڼه جوړو، اړولې څېره؛ همغه برخې په بېلا بېلو بڼو جوړ وو، که د نوي ښاري پرمختګ ټوډي رېل تمځي څېړنې لاسته راوړنه د دوی څېړونکو پېلله وه، د څېړنې ارزوني په پېر به په میرځمن ټاټوبي کې ویل چې دا څېړنه ناسمه ده، روغه پایله ګټنې ته نه ورکوي، تاسو جاپاني څېړونکي باید یوه بله څېړنه باندې کار و کړئ چې پینيوال غونډوس کې ثبت شي.

خو هغه جوړونه به یې خپل یو امریکایي ځلمي ته ور کړه، چې په همدې څېړنه وکړه او نوم یې په خپل نوم کړه. چې تر ټولو ښه ټیکلی (ریکاټ) زموږ د ټاټوبي شي. هر ټیکلی چې د امریکا اړوند ثبت شو، دوی پرې خوا بدي نه شو، که هغوی تور کلم رغوه، دوی به یو لړ اوړ، بل لنډ، بل پېړ، بل ګل لرونکی، بل سور او که د دوی تور و دوی به ژېړ ورغوه، د پرمختګ هر اسباب، الې، توکي یې کاپي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

کاپي، کاپي، کاپي کړه، چې ټول په همدغه سلوکو کړ شو، چې خپل ټاټوبی یې وځلوه، خپلو وګړو ته یې ودنه، سوکالې، بډاینه، زدهکړه، دود، د ژوند کړنلار روغه کړه هغه څه چې دوی غوښته، د دوی غوښتنه او تر ټولو لوی ټاکلی بنسټیز ارمان وو هغو ته یې ځانونه ورسول.

بل لوري ته یو شی چې تاسو په سترګو نه وینئ د هغه تاثیر په تاسو باندې څه دی؟؛ نه شته!، په ساینس کې دا ډېره لرې خبره ده. پرته زموږ د خوږ پیغمبر حبیب الله محمد رسول الله ص د عقلي او نقلي لاربښونو څخه چې هغه موږ ته په پوخ کې کړي او لمبسه شوي دي. د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو انګر خپل پښت ته اوږدمنګی (اوږد عمری) دی، په هېڅ بڼه به په پښتون پښت ته بوژن نه شي. زه په دې باندې لېیلم چې دا به سویي بابېزه یېبره و لري.

د دې پیله ساده برابروي دا چې دا ګډول لیکی یا جارګی لیکی (چمبر کښلی) یا چمپېره کښلې څخه په ښه ډول ګټنه واخلئ هېڅ باکه نه لري، ولې!؟؟ ناګټله یې ډېره باکه لري او ناګټله یې د نوي پښتو پښت اند، وند، پند، ژبې ته سر دردی او رنځ دی. د دې له پاره ګټلتیا یې په ځار ده، وه یې لولئ، موږ ته په چورلېڅ پېر پښتو زموږ ربښت د پوهېدلو او ځېرکتیا په کار ده، تاسو لنډ پر لنډ؛ لنډ پېري مه کېږئ، لنډ پېري په آر کې اصیلو پښتنو لارغه نه دی، هر څوک چې وار، وار داسې کړ کېږي، نو دوی لنډمنګي دي.

ځل اوربېدلو ډېري بې ګټي معلومېږي خو کله چي یو وخت د یوه پښت (نسل، قوم) سیاسي او ادبي تاریخ لیکي نو ګوري چې، په یوه ټاکلې تاریخي مرحله کې، دغه ډول پېیلې د پښت د ذهنیت او احساساتو اصیل او نګه ښکارندوی دی.

ختیز پېژندنه، ژبپوهنه، د پېخلیک مطالعه او ځېړنه، د نړۍوال سیاست پلټنه او ځېړنه، د کلتوري مسایلو ځېړنه او پلټنه کې پیاوړی لاس لرل غوره وي.

زموږ ټاټوبي تل له داسې پرېوتو میرځمنو سره مخ کېږي، چې د وګړو او ژویو پر هېڅ اصل او ارزښت باور نه لري، تل یې ولاړ وګړي ربېي، ټولګډونه اسنتیاوو او زېرمو، مېرمنو، سړو، سپین ږېرو، تورسرو او کوشنیانو وژونکي او وېرونکي برېدونه کوي، دا یوازې او یوازې چې زموږ پښتون پښت په تېر پېر کې پر ډېریو هېوادونو واکمني کړې او اوس نادرې طبیعي زېرمې لرو.

د دوی نه پالل او ښکېلاګرو په کړنو نېغ تلل، بې ننګي ده، بې شملې یي ده، بې غیرتي ده، بې عزتي ده، بې ابروګي ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما پر خپل پښت خپلې کښلې و منلې!
لورا لور، کوراکور، سر پر څنۍ، په وېړه خوله، خوله پر خوله، غاړه په غاړه، په ښکاره، په پټه، په ځغرده، په ډاګه، ډانګ پېلې او پردې کښلې مې دغې سکالو دوديزه کمبله را ونغاړم.

که د نوبل جايېزه په ټولنيز ارمان، انساني پيغام يادوني او هنري ځانګړنې له پلوه ارځول کېږي.
دغه ډولي، ښاګلی او نازک هنر له جادويي اغېزه؛ د ننني ښکېللي او زبېښلي انسان د ژغور، ازادۍ او سوکالۍ، هېواد پالني، هېواد سره د مينې او بډاينې له پاره کټنې واخستل شي.

ټول پيپيران (پيېلې، شعرونه) پر دې ډول اړين بايد په کره پښويه او د پښويې په ټوليېز ګړدوددي، تشريحي، پېخليکي، پرتلېز، ښوونيزې، اخځي (Reference)، روغاونيزې (Structural)، زېږندې (Gnerative)، جوله ونجي – زېږندې پښويې (Transformation-Generative Grammar) وندي وي.

زه دا کره بوږوم چې، ما خپلې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ و کښلې، داسې شوني ده چې ځينې برخې به يې تړښتې برېښي. خو هغه الله ج پر ما لورينه کړې، ما قصدي نه دي کښلي، نه مې په زوره کښلي او نه شلخي پيېلې دي، له مانه کښل شوي دي او پنځي پيېلې دي.
په ټوله کې به دا کره و مومئ، د علمي ډګر سرچينو ته هم رسول کېدی شي او په بېلابېلو علومو کې ترې ګټنې پورته کېدی هم شي.

زه هم د خپلې ژبې مينوال او ژمن پازوال (زمه وار) يم، له ډېرې مينې څه ليکم او د دې له پاره زخمې زړی (ژوبل يا ټپې يم) له احساس سره مې شپې په مياشتو او کلونو وېخښې تېرې کړې دي.
يوه څه مې ليکلي دي د څېړونکي (لومړی نمبر تحقيق کوونکي يا د ختيځ لومړی نمبر ريسرچر) په ډول نيم ګړتيا نه لري، چې هېڅ مې نه وی ليکلي نو نيمګړتيا به مې هېڅ روغې، ستړې او سمې کړې نه وي.
وار، وار په اړېستلي پار مې نيم ګړتيا په کره کولو کې بپا، بپا اړخن سمون راوستی دی. اوځار (ډاګېز) يم چې پښت ته مې کښلې پيېونکی (امېل جوړونکی) د پاغوندو شم.

زه په ليکنه کې د ضعيفو ټکو او کمزورو استدلالونو څخه ډډه کوم، نه مې بوږولي (راټولولي) او نه يې بوږوم (راټولوم).

(c) ketabton.com: The Digital Library

هڅه کوم چې کښلې مې په پوخ استدلال، قوي منطق او رواوړل شویو عقلي او نقلي سکلوه ولاړې وي.

زه د رېسرچ پاڼو یا ځېړنې چوپړو جوړونکی یا ځېړنه کونکی، پلټنه کونکی، تحقیق کوونکی نه یم چې ځېړنه یا رېسرچ مې غلت یا ناسم وي. بلکې زه د رېسرچ پاڼو یا ځېړنې چوپړو چلوونکی، خپروونکی، هغه څوك چه لیکنې اصلاح کوی او بیا یې چاپ ته چمتو کوي، یا نشر ته چمتو کونکی (لکه د ځېړنو) یا رېسرچ پاڼو یا ځېړنې چوپړو بدلون ورکونکی یم.
تل د ځېړنکو او رېسرچ کوونکو څخه زما کښلې سمې، سترې، روغې او لوړې وي. زه تل د کښلو بوړولو کې راستی (رښتیا) وایم او تل په کښلو کې سم یم.

زه د پښتون پښت یوه علمي پېیلن، لیکوال او د ختېځ لومړی نمبر ځېړونکی The number one researcher in the East په بڼه د خپل پښتون پښت هر وګړي ته نوې بډایه او د سرغندویتوب تازه کښلې کښم او د لرغون پېر په دې لنډۍ دا کښلی (د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو انګړ ځېړنچوپړي یا ریسرچ پاڼې لیکی یا کتاب) پای ته رسوم.

ستاسو په دوې سترګو مین یم
د خدای له پاره یوه ځل و ګورئ مینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۰. د انځورونو، ځېرو او لښتیلیکو لړلیک:

درېیم ټوک د انځورونو لړلیک:.

۱:. د مصري هیروګلیف لیک بڼه چې په لغمان ولایت مهترلام ولسوالۍ ګټې خڼک او غور ولایت فیروز غرونو کې هم په لرغونو ځاینو کې په ډبرو کې شتون لري. شپږ سوه لیکلي شیان وو ۶۰۰ د مصري هیروګلیف لیک بڼه دي ,, سړی او ملت ، ۲۳ مخ،، چې زموږ د ټاټوبي پیخلیک په ډاګه کوي. انځور (# ۵۴ انځور) ۵٤

۲:. ارامي لیک بڼه په لښتیلیک کې درېیم ګڼه کې شتون لري، ځینې اوسنې پښتو ابېڅې دي خو بېلوالی یې پر دې کې دی چې هېڅ ټکي نه لري. (# ۵۵ انځور) ۵۵

۳:. د پیل پېر (وختي وخت، د وخته وخت، مخکښې وخت، وړاندی وخت، مخکینی پېر، په سر کې پېر، پخوانی وخت، لرغونی پېر، نږدې پېر، را تلونکی وخت) ارابې دوران انځور... ۵۸

٤:. په ۱۹۲۰ زیږدي کې د جرمني بانک نوټ یا جرمني مارک هامیانیو یوه بېلیون جرمني مارک (۱۰۰۰ مېلیونه) ٦۰

۵:. د ښارونو او د کافي ذخیره (امانت اینودل، رسوب کول، پاسره اینوول، ذخیره کول) پته د لغمان ساحه کې. (# ۵۸ انځور) ۸٤

٦:. د منرالونو ټیکلی (ریکاټ) یا منرالوجیکل ریکارډ په نوم د امریکا فینسټ مهالنۍ انځور. (# ۵۹ انځور) ۸٤

۷:. ,, کونځیټ سپوډومین، ۲۰ سانتي لوړ، له ماوی، لغمان، افغانستان څخه (د سوربونني راټولشوي) انځور یې مېرمن نیلې برینډ اخستی دی.،، (پیرر، ۱۹۵۹ زیږدی، ۵ چوپړی) (# ۶۱ انځور) ۸۵

۸:. شین سپوډومین کرسټال، ۶۰ سانتي لوړ، تر ډېره پورې دا د فینسټ له لورې لاسته راوړل شوی کرسټل دی، یوه جوړه ده، دوې دانې دي، له ماوی، لغمان، افغانستان څخه (د سوربونني راټول شوي) انځور یې مېرمن نیلې برینډ اخستی دی. (# ۶۰ انځور) ۸۵

۹:. ,, ایلبیټ ټورمالین کرسټال، ۶ سانتي لوړ، له کورګل، لغمان، افغانستان څخه (د سوربونني راټول شوي) انځور یې مېرمن نیلې برینډ اخستی دی.،، (پیرر، ۱۹۵۹ زیږدی، ۱۰ چوپړی) (# ۶۳ انځور) ۸٦

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰:. ,, ايلبيټ ټورمالين کرسټال، ۶ سانتي لوړ، له کورګل، لغمان، افغانستان ځخه (د سوربونني راټول شوي) انځور يې مېرمن نيلي بريند اخستی دی.،، (پيرر، ۱۹۵۹ زېږدی، ۱۱ چوپړی) (# ۶۲ انځور) ۸٦

۱۱:. ,, ايلبيټ ټورمالين کرسټال، ۶ سانتي پېر ، له ماوی، لغمان، افغانستان ځخه (راټولشوي د سوربونني) انځور يې مېرمن نيلي بريند اخستی دی.،، (پيرر، ۱۹۵۹ زېږدی، ۱۲ چوپړی) (# ۶۴ انځور) ۸۷

۱۲:. ,, ايلبيټ ټورمالين کرسټال، ۲۱ په ۱۵ کې، له کورګل، لغمان، افغانستان ځخه (د هيرب اوبدا راټول شوي) انځور يې ويندېل اي. ويلسن اخستی دی.،، (پيرر، ۱۹۵۹ زېږدی، ۱۲ چوپړی) (# ۶۴ انځور) ۸۷

درېيم ټوک د لښتيليکو (جدولونو) لړليک:.

۸. ۱ لښتيليک :. په دې لښتيليک کې پلټنه داسې په ډاګه شوې يا ځېړنه داسې ښودل شوې ده چې د لنډی، ټپه، ټيکی او مصری موندل او دولس له منځه يې ټولولو اوډون (ترتيب) وندي کوي. ۳۲

۱۰. ۱ لښتيليک:. په روان پېر کې د لنډی، ټپه، ټيکی او مصری د ډېرولو او تک لارې لښتيليک (جدول) بنې ځېره. ٤٢

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۱. د کره ليکنې پښتو په پښتو تشريحي وييکو چوپړي، د پښتو ابېڅې په سته په لاندې لښتيليک کې کښل شوي:

بېلګې:-

وی د ابېڅې په سته — **مانا، د چوپړي ګڼه له ټکی لرونکي کامې او ټکي نه ورسته په شمېر باندې ښودل شوي.**

۱. اې (ا، الف)

ابا: پلار، د مور خاوند، د مور څښتن، د مور ساتونکی، د مور ميړه، والد.؛. ۴۵، ۱۵۵ او ۲۰۹ چوپړي کې (پاڼه کې ، مخ کې ، صفحه کې، مخګڼه کې) شتون لري.

ابليــس شيطان ؛. ۱۰۹، ۲۲۲ او ۳۵۶

ابېڅه: يوه توری، يوه حروف، ښځېنه لړ نوم دی يا مفرده ښځېنه وی ده. لکه:. ا (اې)، ب (بې)، ت (تې). ؛. ۳۳ او ۳۵

ابېڅې: ډېر نوم د تورو دی ښځېنه وی ده، ټول توري، ټوله الفابا، الفابيټ له اې څخه تر يې پورې.
لکه:. زمونږ د پښتو ژبې ۴۹ ابېڅې:
الف ا، آ، ب، پ، ت، ټ، ج، چ، ځ، څ، خ، د، ډ، ر، ړ، ز، ژ، ږ، س، ش، ښ، غ، ک، ګ، ل، م، ن، ڼ، و (اوږد واو)، و (لنډ واو)، و (بېواک واو)، ه، زورواله هې(ه يا ــه)، زورکۍ هې(ه يا ــه)، ې، ي، ی، ۍ، ئ
ث، ح، ذ، ص، ض، ط، ظ، ع، ف، ق
دوديز: ا؛ غږېز(فونوميک): a؛ نوم: اې (اه، زور)؛ بېلګه: اره، اړ؛ غږېزليک ará, aṛ.
؛. ۳، ۷، ۱۴، ۱۶، ۲۰، ۳۲، ۴۰، ۴۱، ۳۶۱، ۳۶۳، ۳۶۷ او ۳۶۸ چوپړو کې شتون لري (او ۱۶ وارې نور په بېلا بېلو چوپړو کې راغلی دی).

ابېڅی: يوه توری، يوه حروف، نر لړ نوم دی يا مفرده نر ويکی دی. ا (اې)، ب (بې) ت (تې). ؛ ۳۶، ۴۸، ۴۹، ۱۰۰، ۳۶۰ او ۳۶۹ چوپړو کې راغلی دی.

ابېڅي ډېر نوم د تورو دی نر وی ده، ټول توري، ټوله الفابا، الفابيټ له اې څخه تر يې پورې.
لکه:. زمونږ د پښتو ژبې ٤٩ ابېڅې:
الف ا، آ، ب، پ، ت، ټ، ج، چ، ځ، څ، خ، د، ډ، ر، ړ، ز، ژ، ږ، س، ش، ښ، غ، ک، ګ، ل، م، ن، ڼ، و

(c) ketabton.com: The Digital Library

(اوږد واو)، و (لنډ واو)، و (بېواک واو)، ه، زوروالـه هې(ه یا ــه)، زورکی هې(ه یا ــه)، ې، ي، ی، ئ، ئ ث، ح، ذ، ص، ض، ط، ظ، ع، ف، ق). ؛ ۹۹، ۲۰۴، ۲۰۶، ۳۲۶ او ۳۶۰

اټکل: نظر. ؛. ۶۷، ۸۱ او ۲۸۷

اچیان: د غوایانو هغه جوړې ته وایي چې کروندګر پرې کرونده کولبه کوي. له کده واړه وي او وطني یا لغماني یې هم بولي، ځانګړتیا یې: په بېړه کار کوي او زر ستړي کېږي، د پېرېدلو بېیه یې ارزانه ده او د لاسته راتللو ګڼه یې زیاته ده. دوېیمه بېلګه یې انکیان نومېږي. له کده لوړ وي او زراعتي یا کونړي یې هم بولي، ځانګړتیا یې: ورو کار کوي په ډېر طاقت سره او زر نه ستړي کېږي، د پېرېدلو بېیه یې ګرانه ده او د لاسته راتللو ګڼه یې کمه ده. درېیمه بېلګه یې چپیان نومېږي. چې چپه ښکرونه لري او کم پیدا کېږې. ؛ ۳۲۷

احمد خان: د پښتنومیر، باچا ابدالي، دورانی، احمد شاه بابا. ؛ ۳۱۹

اخته: مشغول. ؛. ۲۹، ۲۶۱، ۳۵۰ او ۳۵۹

ادم ذات: بشر، انسان، ژوی د حضرت ادم (ع) اولاده، اشرف المخلق، بنې ادم. ؛. ۳۲۷

ارو: راګ دی: سا دي دي ګا دي ما نا دي په دي ګا ما پا نی سا. ؛.۳۲۷

اړک په اړک: بغل په بغل، طرف په طرف، تاو را تاو. ؛. ۳۲۷

اړم: د پښتو ژبې سرغندوي لیکوال شاعر محمد اسمعیل اړم پیتار منځنی نوم دی. ؛. ۳۲۷

اړمه: تکیه، پایه، ډډه. ؛. ۳۲۷

اړیکه: رابطه. ؛. ۴، ۳۸ او ۵۲

ازاریان: د ازار جمع ده، خلکو ته مصیبت ورکونکی. ؛. ۳۲۷

ازانګې: انګ. ؛. ۳۲۷

اسارت: غلامي. ؛. ۱۵۰ او ۲۰۲

اشنا: ملګری، دوست، اندیوال. ؛. ۲۷، ۳۰ ، ۸۸ او ۳۷۱ (ټول ټال ۲۹ وارې نور)

ازرده: ډېرزیان رسونکی. ؛. ۳۲۷

اقتدار: دوران. ؛. ۶۴ او ۱۹۷

اکلیاتوریس: مندکه، خسته. ؛. ۳۲۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

اکيډمي: دارالتعليم، اکاډيمي، د تعليم جونګړه، د زده کړې کور، اکاډمي، هغه ځای چې الته د افلاطون د مدرسې پيروي او نظرې زده کړې ورکول کېږي. ؛. ۳۸۳

اکۍ: کاکۍ. ؛. ۲۴۷

اېلا: خوشي، روان. ؛. ۱۲۷ او ۲۲۲

الګ: بېل، جلا، جدا، اليده. ؛. ۳۲۸

الماسک: تالنده، په اسمان کې د ليکې په بڼه برېښنا ده. ؛.

امام: هغه تن چې په ټول کران کريم د الله کتاب عمل کوي او په دونيوي علومو کې لوړې زده کړې و لري. ملا هغه تن چې کوران(قران) کريم ليکی، لوستل او ويلی و وسي، پېشواء، هغه مير چې کوران کريم ليکی، لوستل او ويلی و وسي، هغه مشر تن چې کوران (قران) کريم ليکلی، لوستل او ويلی و وسي او پرې عمل کوي يا کړلېږي.؛. ۳۱۶

امرو: راګ دی: سا نا دي پا ما ري ګا دي ني سا ني سا ري ګا دې سا. ؛. ۳۴۴

انا: نيا، ادکۍ، د پلار مور، د نيکه مندينه، د نيکه ارتېنه، د نيکه مينا، د نيکه ميرمن، د اکا ښځه، د بابا کور ودانه. ؛. ۲۰۵

اندکي کوشنی فکر، يا کوشنی پام. ؛. ۳۲۸

انکړ: اکر، حالت او وضع (بد انکړ) ؛. ۲۰۵

انګار: سکروټه. ؛. ۶۶، ۹۰ او ۳۱۶

اوتې بوتې: بې هوده خبرې، چټي او بې باکه خبرې. ؛. ۳۲۸

اوب: اوبدل يا (بافت). ؛. ۳۲۸

اورپکي: جګړه مار، جنګ اچونکي، وسله وال، د کلاشينکوف ريشته داران. ؛. ۳۷۶

اورغونکی: وزګوړی، د اوزې بچی. ؛. ۳۲۸

اوږدپېړی: اوږد پړاوی. ؛. ۶

اوږدمنګی: اوږد عمری. ؛. ۶ او ۳۲

اونيزه: هفته وار. ؛. ۳۲۸

اېنجينېر: يوه فرانسوي وی ده. هغه څوک چې طبيعت په خبرو راولي، د طبيعت ژبه ده چې زي روح شيان په خبرو راولي، برداښت، طاقت، ظرفيت، څرګند والي او ځانګړني يې معلوموي. او په اصطلاح کې هغه متخصص ته وايي چې د يو شي په باره کې په زهن کې پلان جوړوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

او بيا يې د خطونو په واسطې سره کښنې يا ترسيم او تياره وي. ؛. ۲، ۳، ۵۶ او ۳۸۰، ټول ۲۰ واري راغلی دی.

ائينـه: اېنداره، هنداره. ؛. ۱۲۲

ايستی: ويستلی. ؛. ۳۲۹

ايډال ويس: دولسپانی، ټيکګولی، ټيکوۍ، يو ګل دی چې ستوري ته ورته بڼه لري، په رنګ سپين دی او داسې غرو يا د ځينګوړا د پرښو په درزونو کې شنه کيږي، دا ګل د سيويس هېواد ملي ګل دی چې وګړي سکې لوبه کوي او په ډېره مېړانه سره لاس ته راوړي چې پيداکول يې ګران کار دی، د دې راوړل د زړه ورتيا نښه ده، دا ګل يو ملګری بل ملګري ته د لاس نښې له پاره ورکوي. ؛. ۳۲۹

۲. آ

آر: اصل. ؛. ۶

آړوتی: شرطی. ؛. ۶ او ۳۱۸

آس: اس، اسپ. ؛. ۷۰، ۱۸۸

آند: فکر، نظر ، اند. ؛.۶

۳. بې (ب)

بابل: په ايراک يا عراق هېواد کې د ښار نوم دی. ؛ ۴۹

بابېز: ناڅيز. ؛. ۳۲۱

ببولالي: هغه شعر ته و ويل کيږي چې په هغه کې د ناوې ښه ستاينه، يادونه او تعريف کوي. د واده په هغه وخت کې وايي چې د ناوې سينګار تمام شي نو پېغلې سر يوه دايره جوړه وي او ناوې يې په منځ کې کېښنوي او ښه ستاينه، يادونه او تعريف يې په شعر کې کوي. نوموړي شعر ته ببولالي وايي. پاتې شونې دي نه وي چې د پېغلو په ډيرا کې هغه مېرمنې ګډون کوي چې هغه واده شوي او يا کوژده شوي وي. بې مېړوخه او انجونې نه شي کولی چې په نوموړي دايره کې ګډون و کړي. ؛. ۲۲۹

بـادار: مـالک. ؛. ۹۹، ۱۱۶

بادرنګ: سبزي ده. ؛. ۱۷۲، ۱۸۸ او ۲۴۹

باغه ګل: د الينګار ولسولۍ کې د کلي نوم دی. د ګمبه او څخره نومي کليو د سيند نه پورې. د تورۍ کلا نه مخ په غره لورته په درځنی سيمه کې پروت دی. ؛. ۳۲۹

بخري: زره. ؛. ۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

بدرنګه: مخنته. ؛. ۲۰۹ او ۳۵۳

بـډه: د ماشومتوب ملګری، د کمکیوالي ملګری، وړکیتوب انډیوال. ؛.۳۲۷

برخوردار: کامیاب، بهره مند، بریالی. ؛. ۵۱، ۷۰ او ۲۰۴

بشـپړ: تکمیل، مکمل، پوره. ؛. ۵۲

بلواګر: شورشي. ؛. ۱۸۷ او ۳۷۷

بګۍ: ټانګه. ؛. ۳۵۱

بڼ: باغ، فردوس. ؛. ۳۱، ۳۵ او ۴۵

بوستان: بڼ، وچبڼګی، باغ، فردوس، بهشت، جنت. ؛. ۶۱

بوژن: دهشت، بلواګري، ډاراچول. ؛. ۳۲۱

بوړ: راټول. ؛. ۱۰۸، ۲۰۳

بوړولي: راټول کړي، راټولولي. ؛. ۲۲۰، ۲۴۵، ۲۴۷ او ۳۲۲

بوړم: راټولوم. ؛. ۱۲۶

بوړوم: راټولوم. ؛. ۱۲۶، ۱۳۶، ۱۹۹، ۲۳۹ او ۳۲۲

بولن: معقول، بولنې (معقولې). ؛. ۳۳۰

بولنده: کومانده. ؛. ۱۵، ۷۶، ۷۷ او ۷۸

بولندویان: کومندانان.؛. ۷۷ او ۸۱

بیدیا: ټټنګ، بیابان، دښته، صحراء. ؛. ۱۸۵، ۳۴۸

بیره: تیز، ګړندی، رټ، څڅبېکی. ؛. ۷۶، ۷۷، ۲۶۴، ۳۴۷ او ۳۵۲

بېړنۍیو: عاجلو. ؛. ۳۳۰

بې زبانه: حیوان، کم طاقت، عاجز. ؛. ۳۵۵

بېلګه: نمونه، ورته بڼه، مثال. ؛. ۴، ۸، ۹، ... . او ۳۷۲ (۸۵ واریې نور په بېلابېلو چوپړو کې راغلی دی)

بېهان: بیهي، بیی، د منو په شکل خیران ګردان پوټکی لري او زېړرنګ. ؛. ۳۰۱

٤. پې (پ)

پار: ساعت، وار. ؛. ۳۰۳

پاتوړی: وارث، اصلي پتساتی. ؛. ۸۹

پټون: کشر، وروسته پاتې. ؛. ۳۱۶

پردېس: مسافر. ؛. ۱۴۷، ۱۶۷، ۲۰۰، ۲۹۵، ۲۹۸، ۳۰۲ او ۳۸۴

پرلغښتی: سېستماتیک. ؛. ۲۳۰

پرګۍ: غرنۍ میوه ده چې قهوهیي او برګ رنګ لري، البته زړي یې خوړل کېږي. ؛.

پړ: چپه، نسکور، ژېړمخی، زېړمخی، ملامت. ؛. ۲۶۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرونی: ښځينه ځادر، ټيکری. ؛.
پسد: سم دم، رمټ، جوړ تيار، هوښيار. ؛.
پښت: نسل. ؛. ۴۶
پښېله: کافيه يا قافيه ؛. ۷۰، ۷۳ او ۲۷۴
پلاوی: استازی. ؛. ۱۰۵
پلنګ: پړانګ. ؛. ۱۱۰، ۲۵۸
پلو: د ټيکري هغه برخه چې په سينه پرته وي او له پيځکو(ځنډو، ژئ) پيل او د ټيکري تر نيمايی پورې وي. ؛. ۳۳۱
پلوه: اړخه. ؛. ۲۷، ۲۸، ۳۰، ۳۱، ۳۶۹ او ټول ټال ۱۷ دانې نور شتون لري.
پلوري: خرڅوي، خرڅلاو، خرڅول، پلورل. ؛. ۴۶، ۵۳، ۱۹۳ او ۲۷۴
پنځا: تخليق مفرده نر وييکی يې پنځ دی. طبيعت. ؛. ۲۰۶
پنځه: تخليق مفرده نر وييکی يې پنځ دی. ؛. ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۳۰، ۱۷۸ او ۲۳۸
پور: قرض. ؛. ۴۳
پوروړی: قرضدار. ؛. ۳۳۱
پوړ: منزل. ؛. ۳۵، ۹، ۲۱، ۵۰، ۱۸۵ او ۱۸۷
پوپک: د ماشومانو يوه بېلګه لوبه ده. هغه خالي دروی چې د ولې ونې د نازک ښاخ څخه لرګی د منځ ساکه(ساقه) يا ډډ اوباسي او پوستکی يې پاتې کېږي، چې ورته پوپک وايي. او ماشومان په خوله کې د غنمو دانې او يا نورې وړې دانې اچوي او هغه د خولې په واسطه پوپ کوي. چې هغه دانه د پوپک په منځ کې په سرعت سره د نښې طرف ته درومي. ؛. ۳۳۱
پوښتي: پوښت، پوښتنه کول، سوال کول. ؛. ۲۸۵
پوهګړي: روڼ اندي. ؛. ۲۰۷ او ۲۶۲
پيداينښت: زوکړه. ؛. ۵۶، ۵۸، ۳۳۹ او۳۵۳
پيسو: مفرده وی يې پيسه ده، هاميانی، پيسې. ؛. ۵۹
پېغله: باکيره جلی، بې مېړوخه، ناواده. ؛. ۵۲، ۷۳، ۸۳، ۱۰۸، ۳۰۲، ۱۵۶، ۱۶۳، ۱۹۲ او ۳۵۲
پيمانه: تله، اندازه. ؛. ۹۱
پينی: کائينات. ؛. ۴۹، ۱۱۸، ۱۸۵ او ۲۶۰
پېيله: اشلوک، شېر، شعر، (نظم). ؛. ۷۲، ۸۲، ۱۱۵ او ۳۷۱ ټول ټال ۹۲ وارې نور راغلی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېیړن: پېیله، اشلوک، شېر، شعر، (نظم). ځ. ۱۶، ۱۷، ۷۲، ۱۱۴، ۱۱۷، ۳۱۶ او ۳۳۴

۵. تې (ت)

تابدان: درینڅه. ځ. ۳۱۶
تان: تشکیل، رغونه، جوړښت، ۲: خوی، رویه. ځ.۳۳۲
تېر: پړی، رسی، عوبدل شوې لومه. ځ. ۳۴۶
تېران: بونجی (مونجی) هغه څوک چې پزه پیته کوي او لنډه وي یې، پیت پوزی. ځ. ۳۳۲
تراڼ: پیل، شروع، برید. ځ. ۲۲
ترخان: د لرګي چینچی، هغه څوک چې له مالیې څخه معاف وي. ځ. ۳۳۲
تروګی: یو ډول ګیا ده چې غوا یې و خوري پرسېږي. ځ. ۳۳۲
تاړاک: ټول وژنه، عام وژنه، قتل عام. ځ. ۴۶
تړانګه: دره. ځ. ۵۹
تعلیم قدم (کدم): شېړم حالت د سیستم دی، کې ورته وایي:- کله چې ګور پای ته رسي تعلیم قدم پیلېږي. بیا شپه میري سره په ګډه وایي یو!، خپلو پخښو ته ډب ورکوي. بیا وایي دوه! بیا خپلو پخښوته ډب ورکوي. بیا وایي درې! بیا خپلو پښوته ډب ورکوي. ځ. ۱۸۶، ۳۳۲، ۳۵۹، ۳۷۳ او ۳۷۸
تـل: بېخ، ژورتکی، ژوره نقطه. ځ. ۳۴۹
تمکه: یو راز زهر او شیدې لرونکی بوټی، یو ډول غرنی بوټی دی چې د زهر پې لري. ځ. ۳۳۲
تمکه: زهري شیدې کونکی. ځ. ۳۳۲
تمن: اشخار، تمنه، د اشخارو د بوټی څخه جوړه شوې پلنه چکۍ چې د صابون په ځای استعمالیږي. ځ. ۳۳۲
تنځرو: تمځرو، تنزری، تمزری، یوه مرغۍ ده چې خوندوره غوښه لري. ځ. ۳۳۲
تنډوس: یو ډول ګیاه، یو ډول واښه دي چې د پسرلي په موسم کې راټولېږي. ځ. ۳۳۲
توتان: تازه میوه ده، د توت ډېرنوم. ځ. ۳۳۲
تود بخری: پروتون. ځ. ۳۳۲
توران: تور کندهاري انګور دي بیخي تور. ځ. ۳۳۳
تورایته: یوه ډول تورانګور دي چې لږ شان سوروالی هم لری. ځ. ۳۳۳
تورتوړو: ګونګی. ځ. ۲۰۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

تورتیلی: لمر سوځلی، هغه سړی چې تک تور وي، تورسوی شی. ؛. ۳۳۳

تورکوټا: د ځای نوم دی چې د لغمان ولایت مهترلام ولسوالۍ مخې ته پروت کلی دی، د لغمان ولایت په مرکز کې شتون لري، یا د تورکوټه. ؛. ۳۳۳

توره پاڼه: بنفشه، یو ډول بوټی دی چې ارغواني رنګه ګل لري. ؛. ۳۳۳

توره خړه: سهار وختي. ؛. ۲۱۸

تورم: د موسیکۍ یا د ډمتوب یوه اله د چې پوکوي یې او د تولۍ په شان اواز اوباسي. ؛. ۱۸۶

توروټکو: د تورو نقطو جمع ده: قران کریم، مقدس کتاب، او پښتانه یې د الله تعالی له لوري رالیږل شوې مقدس کتاب قرآن پاک چې د حضرت جبرائیل امین ملائک په واسطه پر حضرت محمد (ص) نازل شوی دی بولي. چې زموږ ژوند، قانون، نظام دي کتاب پورې تړلی دی. ورته وایو او منوونکو ته یې مسلمان وایي. الله تعالی مونږ ته له یو لړ شیانو څخه په کلکه منه کړي یو چې هغه حرام دي او نه به یې کوئ: په ځمکه کې فساد، د پردو خبرې منل، یهودو او عیسویانو نه پیسې اخستل او لاس ورسره یو کول، د مسلمانانو وژل، قتل، غلا، زنا، سود، شراب څښل، د خوږ غوښه خوړل، د یتیم مال خوړل، ظلم، منافقت،... او له هغه سره شریک نیول دي. او بل لړ شیانو یې حلال ګرځولي دي چې همیشه به یې کړئ: د انسان درناوی، د پلار او مور درناوی، بېوزلو، مسافرو، لارورکو، کوشنیانو، سپینږیرو ته خواږه او اړي بابرول، یووالی، لمونځ، روژه، زکات، حج، یوازې او یوازې د الله تعالی د رضا له پار جهاد، ښه صلوک، ښه رویه، ارام خوراک کول په ټیټ اواز غږېدل، د مشرانو احترام، پاک خواږه خوړل، جغات، د مور اوپلار په وړاندې د اوف کلمه هم نه ویل. ؛. ۱۹۳

توریشانه: تور بخنه، تورنګی. ؛. ۳۳۳

توژن: دوران، پریود. ؛. ۲۸۸

توکي: مواد. ؛. ۲۹، ۳۰، ... . (ټول ټال ۲۸ وارې نور)

تور: په پړتیا تورن، ملامتیا. ؛. ۲۸۶

تومن: شیرګرم، ترم. ؛. ۳۳۴

تونده: غوړه مړی. ؛. ۳۳۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

تېرې ګل (تیرګړی): د مهترلام په ولسوالی، د لغمان په مرکز کې د کلي نوم دی. له مریم کوړې نه کوز لورته
(نوټ: نوموړې پرتې او اوارې سیمې پېخلیک دی. د شپاړسمې پېړی سرونه وو، د کروندو د کرکیلي د مالیاتو غونډولو راپورونه چې به سلطانت ته ورتله نو د دې ختېځې پرتې او اوارې سیمې چې د الینګار او الیشنګ د سیندونو او تړانګو په غاړو کې وې افغانستان باله، او نومه وړی نوم به بابا ته ډېر خوند ورکاوه. او وروسته سلطان احمد شاه بابا ابدالي دوراني د ټول افغانستان نوم کړ، چې تر اوسه پورې پرې یادېږي.)
نو یو هندو سوداګر چې نوم یې تېرې ګلې نومیده او همدې کلي کې اوسېده.
د وخت په تېرېدو سره نوموړی تیرګړی شو. او بیربل هندو انګړ هم په همدې کلي کې وه. هغه وخت چې سلطان احمد شاه بابا ابدالی دورانی له هندستان څخه راستون شوی وو، نو ډېری ګڼه هندوان ور سره راغلي وو او په دې کلي کې ژوندګړشوي وو. ډېری ګڼه وګړي په دې اند دي چې نوموړی له پخوانه د تېري ګل په نوم وو او وروسته تیرګړی شوه. د لغمان زوړ ښار یې هم بولي. ؟. ٣٣٤

تیندار: د تره ښځه یا کاکۍ. ؟. ٣٥٨

٦. ټې (ټ)

ټپه: د وی یا ویکیي له پامه (په لغات کې) ټپه هغه دوې سرې پیبلې (پېیړن، اشلوک، شېر یا شعر) ته وایي چې د ټپ سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، ځرنګوالی او څرګندوالی لري.
او په اصطلاح کې هغه ولسي، پیاوړی، غښتلی، هېښونکی، سندریز، خوږ، ګڼلی، منلی، له اند، پند، احساس او تخیل ډک شېر دی چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ی او ... .،، څخه وړاندې زده، پېژندلي او د پښتو ژبې له زوکړې له پیدایښت سره جوښت یې جوت کړي دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بڼې) یې پرته له

(c) ketabton.com: The Digital Library

ادبي بيرغي کولو (فلګيارېزم، د بل چا افکار او ليکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

ټپې د مسرو شمېر يې ۲، د څپو شمېر يې ۲۲ له دفتنګونو او پارنوييکيو پرته. (دفتنګونه د ټپې توکي دي لکه: وی، او، نو وی!!، جان، اشنا، شيرينه، ګرانه، يا الله، يه، وا!، وای!، وه!، وه الله، الله وی!، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای، وروره، يه الکه، يه پښتونه، يه کربانه، کنه او داسې نور... .)،
د پښېلې يا قافيې کلمې يا غونډلې نه لري. خو د دوېيمې مسرې په پای کې اهنګينه کلمه لري، چې دوی ټول اهنګ بشپړوي. هره ټپه بايد د ه (زموږ خپله ,,ه،، هـ يا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,هـ، دوې سترګې والا ه، يا عينکو والا، عصري او ځانښودې، ,ه، وايو) چې د پښتو ژبې ،نهويشتم, ګڼه ابېڅې ده. په واول يا غږن اواز پايته رسېدلې وي، ټپه د پښتو ژبې د فونولوژيکي (غږيز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي.

په نورو ژبو کې د دې ډول پېيله (البته په همدې وزن او اهنګ) څرک ليدل شوی نه دی او نه نورو ژبو ته د ټپې په ژباړه کې د دې اهنګ ساتل شوی دی. پرټولو ټپو، باندې يوه رښت (دودی يا قانون) د تطبيق وړ دی، ياني داچې د هرې ټپې لومړۍ مسره بايد ۹ له دفتنګونو پرته، او دوېيمه ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.
د هرې ټپې، د لومړۍ څلورمه او اتهمه څپه؛ د دوېيمې مسرې څلورمه اتهمه او دولسمه څپه، خجنه وي؛ ډېری وخت په کې کومه څپه په کې نه احساسيږي له سيمه ييزو غږو سره هم څپه په خپل کيفيت نه پاتې کيږي او په نيمه سيمه کې توپير لري. ؛. ۹، ۱۰، ... . ۳۸۵ (ټول ټال ۱۶۴ وارې نور)
ټپې: ټپه يې يوون نوم دی، يا مفرده وی يې ټپه ده او ټپه ډېرنوم ټپو (نارينه وی) او ټپې (ښځينه وی) کيږي. ؛. ۶، ۸، ۱۰ ... . ۳۷۰ (ټول ټال ۲۷۰ وارې نور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټپه ايزې (ټپيزې): د وی يا ويکيي له پامه ټپه ايزه هغې درې سرې پيبلې ته وايي چې درو ټپو سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.
او په اصطلاح کې هغه وګړنی، پياوړې، غښتلې، هېښونکې، سندريزه، خوږه، ګنلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخيل ډکه پيبله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نيکونو او نياګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ئ او ... .،، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پيدايښت سره جوښت يې جوت کړي دي. پښت يې هم کولی شي چې لرليد (راتلونکې بڼې) يې پرته له ادبي بيرغي کولو (فلګياريزم، د بل چا افکار او ليکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنی ټپه ايزې د مسرو شمېر يې ۳، د څپو شمېر يې ۳۱ له دفتنګونو او پارنوييکيو پرته دی. (دفتنګونه , اليده ، اضافه، سرباري او اوسترباری، غونډلې يا کلمې دې چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، يې لا خوږوي، په بله مانا ديفتنګونه , غبرګغږونه يا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وايي چې د خپلواک او نيمواک په ملګرتيا منځ ته رازې او لکه يوستووی اواز يوه وار پتليز له خولې راوزې د يوه غبرګغږ لومړی ټوک يوه خپلواک او دوېيم ټوک يې يوه نيم واک اواز وي، کله زورکی واله يې يا نرمه ,,ی،، او زرکی واله يې يا درنه يې ,,ئ ،، او داسې نور. ديفتنګونه ,غبرګغږونه، ناترووييکي، ترووييکي، ستربل، اوستربل، پارنوييکي، بلنوييکي، انديښنې، هيېجاني چغې، لکه: الله وئ!، وی، او، نو وئ!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شيرينه، ګرانه، يا الله، يه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وئ!!، وا وی، وای وای. نو، الله، او، ګرانه!، يه کربانه!، يه پښتيانا!، يه ځلميه!، هه بچيه!، فردوس خانه!، لغمانيه!، يه که ځاره!، ای الکه! وروره!، بختې ميره!، وئ اه!، دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې...)، نومړي ټول د ټپه ايزې (ټپيزې) توکي دي، چې لکه هرې مسرې پيل کې، کله منځ او ډيرای وخت په پای کې ويل کيږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راولي.
د پښېلې کلمې يا غونډلې لړې لري. خو ډېری وخت د لومړی، دوېيمې او درېيمې مسرې په پای کې ترنګتوکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

غونډله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړوي. هره لنډۍ ایزه باید د ه (زموږ خپله ,, ه، هـ یا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,هـ، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودي، ,ه، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, ګڼه ابېڅې ده. په واول یا غږن اواز پایته رسېدلې وي، ټپه ایزه د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي.
او دربیمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته. د هرې ټپه ایزې، د لومړۍ او دوېیمې مسرې څلورمه او اتهمه څپه او د دربمې مسرې څلورمه اتهمه او دولسمه څپه، باندې زورنه وي او ډېرى وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي. له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا لنډۍ ایزې مېچې د څپیزه او خجیزه ټولوالې سره سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خوږ غږې یا ترنمي څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ نهمې، اتلسمې، او یوه دېرشتمې څپې خوږغږي د ټپه ایزې مېچې د څپیزه او خجیزه ټولوالې ترڅنګه د ټپیزې یوه بل رغنده توک ګڼل کېږي او نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېیلې په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسقي پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي. دغه پایني ټوکونه په یوه پیر کې له دغو درېواړو څپو څخه هره یوه د ور مخکې نهمې، اتلسمې، او یوه دېرشتمې زورنې څپې له یوه څه اغېز سره ټپه ایزې ته یوه خوږغږي وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وریته هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو انډول یې ترنګتوک یا ترنمي توک کېدای شي. غوره سټه د ترنګتوک په پاینی مسره کې دی چې نوموړې مسره د ایزې رغښت پنځ کوي، د ایزې غوره توک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره ایزې هغه دي چې د لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرۍ، له هرې یوې مسرې سره ورته لړونه، پښیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکي نخښې، سرباري اهنګینه پاینۍ څپې ولري، د دیفتنګونه او پارنویکي سره،

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو له نيمکۍ، انګۍ، لنډکۍ، بګتۍ، کېسې (شبې)، پاړکۍ، کاکړۍ، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربيتۍ، سپينۍ (ازادې پيبلې)، کېسه ګۍ، د اتڼ غبرګۍ، درې ځپېزۍ، څلور ځپېزۍ، پېنځه ځپېزۍ، شپږ ځپېزۍ، اووه ځپېزۍ، اته ځپېزۍ، نهه ځپېزۍ، لس ځپېزۍ، هايکوييۍ، مونډۍ (سر پرېکړۍ)، انځورګۍ، کېنتوزۍ (سانتۍ)، نامانېزۍ، زخۍ، بې تولۍ، تولونجۍ، نا پېښلېزۍ، ناپيبلۍ او سلسلۍ، دې ټولو پيبلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نۍ برخې، Dialogue) له ستې ببلوالی ولري، د دې له پاره چې دا ټول په ډېرى بڼه له درې مسرو څخه رغښت موندلی دی او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډله ايزه وينا او يادونې سره. نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسې وي، رتې ببلوالی يا ګړندی فرق يې وکولی شي، ورته ګڼلي وي او د ټولو زهنې پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی وشي.

د دې له پاره زما ځېړنه دا سپينې ته را اوباسې چې زه خپل د ژبې يوه ځو سره پيبله د ځو سره ټپه ايزې نوم باندې نومم، چې دې پښتو درې سرى پيبله له درو سره ټپ يا درو سره زخم يا درې زخمه يا درې ټپه، درو سره ټپه ايزې، څلور سره ټپ له څلور سره ټپه ايزې سره، پېنځه سره ټپ له پېنځه سره ټپه ايزې سره، شپږ سره ټپ له شپږ سره ټپه ايزې سره، اووه سره ټپ له اووه سره ټپه ايزې سره، اته سره ټپ له اته سره ټپه ايزې سره، نهه سره ټپ له نهه سره ټپه ايزې سره او لس سره ټپ له لس سره ټپه ايزې سره... . ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې لري. ؛. ۳۳۶، ۳۳۷ او ۳۳۸

ټاپی: په نښه شوی، ټاپه شوی۲: په ټکو لوخسی (خصی) شوی، ټپي شوی، ټکيدلی. ؛. ۳۳۸

ټاپڼ: مهر لګونګی، ټاپه کونکی، چاپه کونکی. ؛.

ټاټ: افسوس، ټاپ ، ارمان، اوسوز، اوسوس. ؛.۱۲۸، ۱۳۰ او ۱۳۵

ټانټس: کم عقل، شوده، ساده، ناپو. ؛. ۳۵۵

ټانټورۍ: ټانټور، ټاندور، د ځپياکې (چاپکو) ټوټې چې نغري کې يو دبل دپاسه ايښودل کيږي او په اسانه اور اخلي. ؛. ۳۳۸

ټبر: کورنی، کهول. ؛. ۱۱۱، ۱۳۰، ۱۳۶، ۱۳۷ او ۱۵۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټبوټبوک: غرنی بلبل. ؛. ۳۳۹

ټپر: سونډي ټوکر. ؛. ۳۳۹

ټټر: سينه. ؛. ۹۶، ۱۴۱، ۱۷۴، ۲۰۵ او ۳۰۴

ټټنګ: دښته، بيابان، ميره ، وچه دښته ۲: خالي لاس۳: د افغانستان په ختيځ کې د يو ځای نوم دی. ؛. ۳۳۰، ۳۴۸ او ۳۷۶

ټګمار: دوکه ورکونکی، غلط توونکی، تېر وېستونکی، خوله په سروونکی، چل ورکونکی، فريبکار. ؛. ۳۳۹

ټنډان: پلن، پړسيدلی. ؛. ۳۳۹

ټنډه: وچولی، تندی. ؛. ۱۸۳ او ۳۱۴

ټنګ: انګ، انګ لرونکی اواز، د بدبختۍ زيری. ؛. ۳۳۹

ټوکان: د تخرګ لکړه، امسا، ټاپوړی. ؛. ۳۳۹

ټول: واړه، درست. ؛. ۴۰، ۴۱، ۴۳، ۴۴

ټولګو: صنفونه، ټولګي، ټولګی يکړ نوم دی. ؛. ۳۳۹

ټولګوالو: هم صنفيان، ټولګيوال. ؛. ۳۳۹

ټولګی: صنف، کلاس. ؛. ۳۷۳

ټولواله: سيستم. ؛. ۱۰، ۵۱، ۷۱، ۹۴، ۲۳۰ او ۲۴۰ (چوپړو کې دا وی يا لغات شتون لري يا راغلی دی)

ټېټ: کوز، لاندې. ؛. ۴۴ او ۲۰۵

ټېټه: سويي لوړې، کوزې، لاندې. ؛. ۶۲، ۹۴، ۱۹۵، ۲۱۵، ۲۴۴ او ۲۸۸

ټيکۍ: د وی له پامه ټيکی هغه دوې سرې پېيلې ته وايي چې د ټيک سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.

او په اصطلاح کې هغه ولسي، پياوړی، غښتلی، هېښونکی، سندريز، خوږ، ګڼلی، منلی، له اند، پند، احساس او تخيل ډکه پېيله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نيکونو او نياګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ی او ... .،، څخه وړاندې زده، پېژندلي او د پښتو ژبې له زوکړې له پيدايښت سره جوښت يې جوت کړي دي. پښت يې هم کولی شي چې لرليد (راتلونکې بڼې) يې پرته له ادبي بيرغي کولو (فلګياريزم، د بل چا افکار او ليکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټيکی د مسرو شمېر يې ۲، د څپو شمېر يې ۲۲ له دفتنګونو او پارنوييکيو پرته. (دفتنګونه د ټيکی توکي دي لکه: وی، او، نو وی!!، جان، اشنا، شيرينه، ګرانه، يا الله، يه، وا!، وای!، وه!، وه الله، الله وی!، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای، وروره!، يه پښتونه!، يه کربانه، کنه ... .،)، د پښبلې (قافيې) کلمې يا غونډلې نه لري. خو د دوېيمې مسرې په پای کې اهنګينه کلمه لري، چې دوی ټول اهنګ بشپړوي. هره ټيکی بايد د ه (زموږ خپله ,,ه، هـ يا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنی ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,هـ، دوې سترګې والا ه، يا عينکو والا، عصري او ځانښودې، ,,ه، وايو) چې د پښتو ژبې ،نهويشتم, ګڼه ابېڅې ده. په واول يا غږن اواز پايته رسېدلې وي. ټيکی د پښتو ژبې د فونولوژيکي (غږيز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. په نورو ژبو کې د دې ډول پېيله (البته په همدې وزن او اهنګ) څرک ليدل شوی نه دی او نه نورو ژبو ته د ټيکی په ژباړه کې د دې اهنګ ساتل شوی دی.

پرټولو ټيکيو، باندې يوه رښت د تطبيق وړ دی، ياني داچې د هرې ټيکی لومړی مسره بايد ۹ له دفتنګونو پرته، او دوېيمه ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته. د هرې ټيکی د لومړی څلورمه او اتهمه څپه او د دوېيمې مسرې څلورمه اتهمه او دولسمه څپه، خجنه وي. ډېری وخت په کې کومه څپه په کې نه احساسېږي. له سيمه ييزو غږو سره هم څپه په خپل کيفيت نه پاتې کېږي او په نيمه سيمه کې توپير لري. ؛. ۲ چوپړی او ۱٦۷ وارې نور راغلی دی

ټيکيو: ټيکی يې يکړه وی (يوون ويکی يا مفرد لغات) دی يا د ټيکی ډېر نوم دی. ؛. ۲، ٦، ۳٤۰... . (۲۹ وارې نور راغلی دی)

ټيکی ايزې (ټيکيزې): د وی يا ويکيي له پامه ټيکی ايزه هغې درې سرې پېيلې ته وايي چې د څو سره ټيک سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.
او په اصطلاح کې هغه وګړنی، پياوړې، غښتلې، هېښونکې، سندريزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند،

(c) ketabton.com: The Digital Library

احساس او تخیل ډکه پېیله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ږ، ڼ، ې او ... .،، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېدایښت سره جوښت یې جوت کړي دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیرغي کولو (فلګیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنۍ ټیکۍ ایزې د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنګونو او پارنوییکیو پرته دی. (دفتنګونه , الیده ، اضافه، سرباري او اوستر باری، غونډلې یا کلمې دې چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، یې لا خوږوي، په بله مانا دیفتنګونه , غبرګغږونه یا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وایي چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته رازې او لکه یوستووی اواز یوه وار پتلیز له خولې راوزي د یوه غبرګغږ لومړی ټوک یوه خپلواک او دوېیم ټوک یې یوه نیم واک اواز وي، کله زورکۍ واله یې یا نرمه ,,ی،، او زرکۍ واله یې یا درنه یې ,,ۍ ،، او داسې نور. دیفتنګونه ,غبرګغږونه، ناتروییکي، تړوییکي، ستربل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښني، هیېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، ګرانه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای. نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانا!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، فردوس خانه!، لغمانیه!، یه که ځاره!، ای الکه! وروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې...)، نومړي ټول د ټپه ایزې (ټپیزې) توکي دي، چې لکه هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېرای وخت په پای کې ویل کیږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راولي.

د پښېلې کلمې یا غونډلې لرې لري. خو ډېری وخت د لومړۍ، دوېیمې درېیمې، څلورمې او پینځمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړوي. هره ټیکۍ ایزه باید د ه (زموږ خپله ,, ه، هـ یا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,هـ، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري

(c) ketabton.com: The Digital Library

او ځانښودې، ,ه، وايو) چې د پښتو ژبې ،نهويشتم, ګڼه ابېڅې ده. په واول يا غړن اواز پايته رسېدلې وي، لنډۍ ايزه د پښتو ژبې د فونولوژيکي (غړيز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي.
او د لومړۍ ټيکۍ ايزې څلورمه او د دوېيمې ټيکۍ ايزې پېنځمه مسره يې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې ټيکۍ ايزې، د لومړۍ او دوېيمې (د پورتنۍ څلور سرې مسرې درېيمه، او د پېنځه سرې مسرې څلورمه) مسرې څلورمه او اتهمه څپه او د درېمې مسرې (پاينۍ مسرې،) څلورمه، اتهمه او دولسمه څپه، باندې زورنه وي او ډېرى وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي. له سيمه ييزو غړو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سيمه کې بېلوالى لري. په بله وينا ټيکۍ ايزې مېچې د څپيزه او خجيزه ټولوالې سره سره پر يوه نازورنه څپه يا يوې خوږ غږې يا ترنمي څپه پاى ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ نهمې، اتلسمې، اووه ويشتمې او څلوېښتمه (د پېنځه سره ټيکۍ ايزې يې نهمې، اتلسمې، اووه ويشتمې، شپږدېشتمې او نهه څلوېښتمې) څپې خوږغږي د ټيکۍ ايزې مېچې د څپيزه او خجيزه ټولوالې ترځنګه د ټيکيزې يوه بل رغنده توک ګڼل کېږي او نه شتون يې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېيلې په توګه يې يوه څپه کمېږي او له موسقي پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي. دغه پايني ټوکونه په يوه پير کې له دغو درېواړو څپو څخه هره يوه د ور مخکې وروستۍ نهمې، اتلسمې، اووه ويشتمې او څلوېښتمه
(د پېنځه سره ټيکۍ ايزې يې نهمې، اتلسمې، اووه ويشتمې، شپږدېشتمې او نهه څلوېښتمې) زورنې څپې له يوه څه اغېز سره ټيکۍ ايزې ته يوه خوږغږي وربښې او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وريته هره يوه څپه هم ايوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو انډول يې ترنګتوک يا ترنمي توک کېداى شي. غوره سټه د ترنګتوک په پاينۍ مسره کې دى چې نوموړې مسره د ايزې رغښت پنځ کوي، د ايزې غوره توک او منځې راځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ټوله کې غوره ایزې هغه دې چې د لنډی، ټپې، ټپکی او مصری، له هرې یوې مسرې سره ورته لړونه، پښیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکي نخښې، سرباري اهنګینه پاینی ځپې ولري، د دیفتنګونه او پارنویکي سره، خو له نیمکی، انګی، لنډکی، بګتی، کېسی (شبې)، پاړکی، کاکړی، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربیتی، سپینی (ازادې پېیلې)، کېسه ګی، د اتڼ غبرګی، درې ځپېزی، څلور ځپېزی، پېنځه ځپېزی، شپږ ځپېزی، اووه ځپېزی، اته ځپېزی، نهه ځپېزی، لس ځپېزی، هایکویی، مونډی (سر پرېکړی)، انځورګی، کېنتوزی (سانتی)، نامانېزی، زخی، بې تولی، تولونجی، نا پښپلیزی، ناپېیلی او سلسلی، دې ټولو پېیلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نی برخې، Dialogue) له ستې بېلوالی ولري، د دې له پاره چې دا ټول په ډېری بڼه له درې مسرو څخه رغښت موندلی دی او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره.
نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسې وي، رڼ بېلوالی یا ګړندی فرق یې وکولی شي، ورته ګڼلي وي او د ټولو زهنې پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی وشي.

د ټیکی ایزې د ځپې شمېر بېلګه داسې ده چې درې سره لري ۳۱ ځپېزې وي، څلور سره ټیکی ایزې ۴۰ ځپېزې وي، پېنځه سره ټیکی ایزې ۴۹ ځپېزې وي، شپږ سره ټیکی ایزې ۵۸ ځپېزې وي، اووه سرې ټیکی ایزې ۶۷ ځپېزې، اته سره ټیکی ایزې ۷۶ ځپېزې وي، او نهه سرې ټیکی ایزې یې ۸۵ ځپېزې وي او لس سره ټیکی ایزې ۹۴ ځپېزې وي. چې تر ټولو غوره یې څلور سره ټیکی ایزې ۴۰ ځپېزې رانښلولې لړی لري او څلور دانې وویل شي. خوند رنګ، د نوي وخت او هندارو په ښکاروندو په ستېه ولاړ راځي، ډېرې ښې یې اته سره ټیکی ایزې ۷۶ ځپېزې وي چې دوې دانې وویل شي، ښې به بیا درې سرې ټیکی ایزې دې اته دانې یا دولس وویل شي، لږې ښې بیا پېنځه سره ټیکی ایزې یا پېنځیزونې ټیکی ایزې دي چې پېنځه دانې وویل شي ښې راځي، دا بیا له

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلورو دانو شپږ سره ټیکۍ ایزو سره خوا په خوا ځای نیسي.

د دې له پاره زما څېړنه دا سپیني ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې یوه څو سره پېیله د څو سره ټیکۍ ایزې نوم باندې نوموم، چې د پښتو څلور او پېنځه سره پېیله له څلور سره او پېنځه سره ایز ټیک، پېنځه سره رټ رمټ ایز یا پېنځه سره سم برابر ایز او ایزې سره تشبع کوم، چې ورته ټیکۍ ایزه وایي، په دغه ډول څېړې لري، درې سره ټیکۍ ایزې، څلور سره ټیکۍ ایزې، پېنځه سره ټیکۍ ایزې، شپږ سره ټیکۍ ایزې، اووه سره ټیکۍ ایزې، اته سره ټیکۍ ایزې، نهه سره ټیکۍ ایزې او لس سره ټیکۍ ایزې... . په بڼه مندل کېږي. د ټولو پام د ناوې ناویتوب درناوې ته چې په همغه شېبو او چارپېریال کې ویل کېږي نوموم یې. ټولې ځنګېرنې یې د بنادۍ د دې شېبو سره ورته وي. هر څه د ناوې برابر وي سم برابر، یوازې د ناوې ستاینه په کې کوي همدغه چارپېریال سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې لري. ؛. ۳۴۰، ۳۴۱ او ۳۴۴

۷. جې (ج)

جانان:	زما ریضائي نوم دی، زما ریضایي مور را باندې جانان نوم ایښی و، په دغه نوم به یې نومولم، ۲:) لالی، لېوال معشوق، حبیب، محبوب. ؛. ۶۷، ۱۲۱او ۴۰ وارې نور.
جرګه:	د پښتنو دود مجلس چې الته فیصله کېږي. ؛. ۲۲، ۴۵، ۳۷۸ او ۳۸۷
جغات:	کوشش، ربړ، زیار، زحمت. ؛. ۲۲، ۱۷۰، ۱۷۳، ۲۰۳، ۳۳۳، ۳۶۶ او ۳۷۳
جګړې:	جمع وی ده جنګونه، مفرده وییکي یې جګړه. ؛. ۸، ۴۳، ... . او ۲۷۷ (ټول ټال ۴۱ وارې نور).
جګړه:	جمع وی یې جنګونه، مفرده وییکي یې شخړې. ؛. ۸، ۳۰، ۳۴۴... . (ټول ټال ۳۵ وارې نور).
جـلا:	بېل، جدا. ؛. ۳۲۸
جګا:	(جګه)، کور. ؛. ۳۴۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

جلګیو: د جلګی مشابع ده چې د چمن واښه دي چې څرکا لري. ؛. ۳۴۵

جنبان: لړزنده، لړزېدونکی. ؛. ۱۸۸ او ۲۹۷

جوګر: څپره، جونګړه . ؛ ۱۸۸ او ۲۹۷

جولا: غالی اوبدونکی، ټوکر اوبدونکی. ؛ ۳۵۹

جیجرۍ: کوزړۍ، کوزلۍ، د خاورو ګډوۍ، د خاورو ګډوه، د خاورو هغه لوښی چې لاستی لري اوبه په کې څښلی کېږي. ؛ ۱۸۸ او ۲۹۷

جیجکې: جمع وییکی دی د جیجی، هغه مرغۍ دي چې د لوپټ نومي مرغه څخه نه جلا کېږي. ؛۳۴۵

جیجی: د یوه مرغه نوم دی، هغه مرغۍ چې د لوپټ نومي مرغه څخه نه جلا کېږي. ؛ ۳۴۵

جیجیونتی : د موسیکی د کماچ ټاټ یو راګ دی، رکهب یې با دي دی په دوو ګندهارو (کومل ، تیور) او دوونکهار و ویل کېږي، ارو، امرو . ؛ ۱۸۸ او ۲۹۷

جیل خاني: زندان، بندیخانه. ؛ ۲۸۶

جیویش: هود، یهودي، بني اسراییل، د لغمانی بلا (بلحه) زامن. ؛. ۱۸۴

۸. چې (چ)

چاڼ: ستره، پاک، صاف شوی، پاک شوی، غلبیل شوی، کره شوی. ؛. ۴۱، ۵۳ او ۳۸۸

چامبېل: جمببلی، چلمیلي، یو ډول سپین ګل دی چې ډېر ښه بوی لري خوسپین یې ډېر پیدا کېږي. ؛. ۳۴۵

چانډو: یو ډول نشه ده چې افین (اپیم، تاریاک) په اوبو کې پخوي اوچلم کې یې څکوي. ؛. ۳۴۵

چپاول: ګوښه کول، چورول، تالاکول. ؛. ۹۲

چپېټ: چپېټ، ټوکمار، ټوکي، مسخرهچي، ټوقي، ملنډي، مسخره کونکی، دوړه مار ۲: کړتو، قړتو، قړتن، غورتن. ؛.

چپېټ: تکړه الک، غټ الک، تندرسته سړی ۲: څرګنده، ښکاره، معلوم، چپټه. ؛. ۳۴۵

چټي په چټي: هسې بې فائیدي، محضې محضې. ؛. ۳۴۵

چرسي: له چرسو تن، هغه تن چې چرس څکوي، نشه کونکي مواد دي. چرس. ؛. ۳۴۵

چرلنډی: خاکساری، متواضع، چرلنډ. ؛. ۱۸۸، ۲۹۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

چرلنډی: متوازن، خاکسار. ؛. ۱۹۴
چغځی: مغز، مغځ. ؛. ۱۸۴
چغشکي: د ماشومانو کوچنیانو ځلمیانوښني، د ماشومانوښنی، کوچنیانوښنی، ځلمیانوښنی. ؛. ۳۴۶
چوپړي: چوپړی یا مخ، پاڼه، ورقه، صفحه یې یکړ وی ده، لکه د کتاب او داسې نورو چوپړی. ؛. ۲، ۹، ... . ۳۸۹ (۲۰ واري نور ټول ټال کښل شوی.)
چوپړی: مخ، پاڼه، ورقه، صفحه لکه د کتاب او داسې نورو چوپړی. ؛. ۲، ۹، ... . ۳۹۲ (ټول ټال ۳۸۹ واري نور کښل شوی.)
چارمغز: غرنی میوه ده چې ګرد شکل لري. البته پوټکی او مغزیې خوړل، غوځان. ؛. ۳۶۶
چناک: چېناغ، یو نوع شرط دی، چې د چرګ د سینې دوې شاخه هډوکي په ماتولو سره پیل کېږي، دوې تنه یې په دې موخه تري، چې د زهن چټک تیا، زکاوت پکې معلومه وي. دواړه تنه په دې بېلګه سره تړه تړي چې که هر څه ما تا ته لاس په لاس درکاوه نو د هغه سیز له نیولو او اخستلو نه وړاندې به راته یاد وایې. که یاد یې و نو له نیولو وړاندې ورته واې چې یاد، که هېر یې و، مقابل لوری ورته وایې چې ,, ستا هېر زما په یاد.،،
نو په دی حالت کې چې یې سره په کوم څه باندې شرط تړلی وي هغه به ورکوي. لکه: وړو او غریبو د چېناغ ګټلو ناغه: بېلګه- ایداره، ړومنځ، د بوټانورنګ، کالي، لونګی، پکول، د میلې مصرف.
ځوانانو او مینو د چېناغ ګټلو ناغه: بېلګه- نوی کتابونه، ښه قلم، غوړکی، ټېسوټ ساعت، کمپیوټر، د سرو زرو ګوته، له ټنډې مچه، په زړه پورې ختې او کالي.
شتمنو د چېناغ ګټلو وبه: بېلګه- د ښادی مصرف، موټر، د لوړ پوړو ودانیو کور، د حج مصارف، په نړیوالو هوټلونو کې مېلمستیاء، د باندنې هېوادونو د ډیسکوټیک مصرف، باندنې هېوادونو د قمارخانو مصرف پرې کول. ؛. ۱۸۵

۹. ځې (ځ)

ځاځ: غصه، قهر. ؛. ۱۰۰
ځاځل: قهرول، په غصه کول. ؛. ۱۸۸ او ۲۹۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځانځارونی: ځاریدونکی، فیدایي، قربانیدونکی. ؛. ۳۴۷
ځانګړې: خاصه. ؛. ۸۴، ۱۰۰ او ۱۰۸ (ټول ټال ۳۳ واريې نور.)
ځانمرګی: ځان وژونکی، انتهاري، خودکش. ؛. ۱۰۵
ځانمني: کړجنی، مغرور. ؛. ۲۳۹، ۲۸۶ او ۳۱۰
ځدرانې: ځدران په پکتیا کې د یوه نامتو او مشهورې قبیلې نوم دی. ؛. ۱۶۴، ۳۹۲
ځغ غویانو په اوږو یې ږدي، سپاره تړ، موتې، پال، تیر، رسۍ(تېړ)، ځونډې او غویه کنټرول وي. ؛. ۳۴۷
ځغونځونکی: په ډېره اوبی ترتیب ګڼه ګونه راوستونکی. ؛. ۳۴۷

ځلان: ځلانده، درخشانه. ؛. ۳۵۱
ځواکونه: پوځ، لښکر. ؛. ۷۰، ۷۴، ۷۵، ۷۶، ۷۷، ۷۸، ۷۹، ۸۲، ۹۱، ۹۲، ۱۵۵ او ۱۶۳
ځنځوونکی: څاڅکی څاڅکی تویونکی، ټکی ټکی کوونکی، څڅوبی کونکی، قطره کوونکی. ؛. ۳۴۷
ځینګر: ګڼې. ؛. ۳۴۷
ځینګوړا: لغمان ولایت د الېنکار ولسوالی، د نورلام بابا کلي سر ته لوري ته یو دنګ سپین په واورو پټ د اوږدو پړښو لرونکی غره څوکه ده. ؛. ۱۳۶، ۱۳۷ او ۳۲۹

۱۰. څې (څ)

څاڅکی: څڅوب، چکک، څکک ، څڅیدنه، څڅوبی، قطره، څڅواکی. ؛. ۳۴۸
څار: کتوکه، تعقیب، تر پام لاندې ساتل. ؛. ۴۳ او ۳۲۱
څارل: تعقیبول. ؛. ۱۸۸، ۲۷۷، ۲۷۸ او ۲۹۶
څاړي: بې اتفاقي. ؛. ۱۸۸ او ۲۹۶
څپان: د اوبو توپان. ؛. ۱۸۸ او ۲۹۶
څپاڼ: کتار، قطار، صف، چیل. ؛. ۱۸۸ او ۲۹۶
څپرکی: فصل، برخه. ؛. ۱۱۴، ۳۷۶ او ۳۸۱
څپوځو: څپوځی، خاپوړی. ؛. ۳۴۷
څپیز: څپه ییز. ؛. ۲۷، ۲۸ او ۳۱۵
څپیزو: څپه ییزو. ؛. ۳۴۷
څځلو: سجدو. ؛. ۳۴۷
څځلې: سجدې، مفرده وی یې څځله یا سجده ده. ؛. ۱۷۵ او ۱۹۴
څڅبکی: ګړندی، چټک، تیز، ژر، رټ، بیړه. جمع وی یې څڅبکي ؛. ۳۳۰ او ۳۵۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

څڅوبکی: څڅواکی، قطره، څاڅکی. ؛. ۱۵۰
څڅڅکي: د اوبو پوکڼی، د اوبو پړومبی، بړبوکۍ. ؛. ۳۴۸
څربوليږه: غټول کېږه، چاغول کېږه. ؛. ۳۴۸
څرخباڼ: بازينګر، څرخباڼی. ؛. ۳۴۸
څرګړو: څرګړی، يو نوع غرنی بوټی دی، چې تارتار واښو په شان دی، په زړه پورې بوی لري او اکسره د کوټو په غولي او جماعتونو کې يې د فرش له پاره اچوي لکه بروځې. ؛. ۳۴۸
څرګه: بزبو، ترړی، حق دوسته مارغه، يوه ډول مرغۍ ده چې د شپې له خوا ځان په ونه کې ځوړند وي او حق نارې وهي. ؛. ۳۴۸
څېرمه: څرمه، نږدې، کم وخت. ؛. ۳۱، ۷۶، ۲۳۶، ۲۵۳ او ۲۵۴
څرو: د اور رڼا. ؛. ۲۱، ۱۸۵ او ۱۸۸
څکل: کم واټن، لږه فاصله، لږه لاره، ۲: څښل، چښل، چيښل، چيکل، ۳: څکل: په ژبه د يو شي کيفيت. ؛. ۲۹۷ او ۳۸۸
څکل: د يو شي خوند کتل په ژبې سره، د يو شي کيفيت معلومول. ؛. ۹۲
څکه: څکاکه، روزي، هغه څه چې خوړل کېږي. ؛. ۱۵۵، ۱۸۸، ۲۹۷ او ۳۰۳
څلنی: چهار شنبه. ؛. ۹۱، ۱۰۶ او ۱۷۵
څلورځنډی: څلورکونجی، اطاق، کوټه، خونه. ؛. ۳۴۸
څلور لارې: چوک. ؛. ۳۴۸
څلی څولی: لوړې ژورې، څلې څولې۲ : د لارې توښه. ؛. ۳۱۰ او ۳۱۳
څلېر: د بېديا تالاو، د صحرا تالاب، د مېرې ډنډ، د سارا حوض، د صحرا ډنډ، د ټټنګ حوض، د ښتې ډنډ، په دشته کی ډنډ، په ټيټنګ کې ډنډ، په بيديا کې تالاو، جووړ، ترپلی، اود. ؛. ۱۸۳ او ۳۸۷
څورلېڅ: څورلېڅی، چورلېڅ، لټ، محور. ؛. ۱۶، ۲۰، ۲۳ او ۴۰
څمڅه: د ځمکې په مخ درځ (درز) يا د ځمکی په مخ چاود. ؛. ۲۰۳
څمغېلی: وړه او زړه خيمه، وړه او زړه کيږدۍ، ۱: څپره، شيشی، برلک ډوری، د مرغانو شکنو (شکاڼانو) او نورو ځناورو د ډارولو دپاره په پټي او فصل کې درول شوی وي. ؛. ۳۴۹
څمغېلي څمغېلي: وتره (ځمکه) ، وچه او لمده ځمکه. ؛. ۳۴۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

څنګزان: په ډډه، په اړخ، په يوه طرف. ؛. ۳۴۹

څو تر څو: ترڅوپورې، تر څومره پورې، ترڅومره زمان پورې. ؛. ۳۴۹

څورله: خنځير، خنزير، سرکوزی. ؛. ۳۵۶

څورلېځی: لټ، محور. ؛. ۳۴۸

څوسيس: جاسوس، سوسيس، څارونکی. ؛. ۱۸۶ او ۳۵۷

څوکړ: کوڅه، چوکړ. ؛. ۲۵۶، ۲۹۵ او ۳۰۰

څوګير: انتظار کې ناست، منتظر، په څوکی ناست، د ښکار په طمعه ناست ښکاري. ؛. ۳۴۹

څولسيزې: سو دېې لس، لس کاله. ؛. ۳۴۹

څه او څه: پلانی او پلانی. ؛. ۲۰۳ او ۲۸۰

څه نه څه: کم او زيات، لږ او ډېر. ؛. ۳۴۹

څښتن: الله، رحمان، رحيم، ساتونکی، الله تعالی، رب.؛. ۱۸۹، ۱۹۰، ۱۹۱ او ۲۳۴

۱۱. خې (خ)

خاوند: رب، الله، څښتن، ساتونکی. ؛. ۲۴، ۶۶، ۹۰ او ۹۶

خاوند: مېړه، ساتونکی، شا يا شاه. ؛. ۱۷۲، ۱۸۸، ۲۴۵، ۲۶۶، ۲۹۷، ۳۳۶، ۳۶۰

خپنځېدو: خپنځېده، په ځمکه او ارېدل، په ځمکه تښته کېدل. ؛. ۳۴۹

خپڼ غوږی: غوږنرمی، غوږپوستکی، د غوږپېڅلی، د غوږ پوڅکی.؛. ۳۴۹

ختيځ: شرق، لمر خاته، هغه ځای چې لمر ترې را پورته کېږي، هغه سيمه چې لومړی پرنورو سيمو رڼا او روښانايي خپروي. ؛. ۶، ۳۰۴، ۳۱۵، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۳۴، ۳۳۹، ۳۵۶، ۳۵۹ او ۳۹۰

خځوک: خخوکی، د ځمکي مخ چاودنه. ؛. ۳۴۹

خچلی: ټېله کړی، پورې وهلی، اچولی، غورځولی، پورې وهل شوی. ؛. ۳۴۹

خدايرو: په الله قسم، په الله سوګند، په څښتن تعالی سوګند، په څښتن قسم. ؛. ۸۱، ۸۲، ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۶۴، ۳۰۳، ۳۱۰ او ۳۱۳

خدريوان: هغه څوک چې د کلي مالونه بيايي او بيا ترې د مال په سر ډوډۍ غواړي، خدری، د غوبه ډوډۍ، غوبانه ډوډۍ. ؛. ۳۵۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

خدړ: ګدا، مسکین، خوار، غریب. ؛.
خدشه: شوکاره، په نوکانو ګرول. ؛. ۱۸۳ او ۱۹۰
خدعه: دوکه، فریب، چل. ؛. ۶۵
خرپته: یو ډول خړرنګه واښه دي چې اواره دښته کې شنه کېږي، نرۍ پاڼې لري او خلک یې خوري. همدارنګه د پېچ مرض یا د نسناستي دوا ده. ؛. ۳۵۰
خرپیاځه: یو ډول بوټی دی چې سپین ګلان کوي او نرۍ اغزی لري. ؛. ۳۵۰
خرتی: غونډ، ګردی. ؛. ۳۵۰
خرتسکی: یو ډول بوټی بېخ چې ګرد یا غونډ منډ شکل لري او تریخ خوند لري. ؛. ۳۵۰
خرډګ: یو ډول سارنی بوټی دی چې پلنې او لویې پاڼې لري. ؛.
خرډیګ: د بوټي نوم ده، موږکی، هغه کوشنی لرګی چې د مرغیو په دام (تلک) کې وي او ډوډۍ یا غوښه یا بل شی په پېل کېږي. ؛. ۳۵۰
خر زوره: یو ډول واښه دي چې دوه جلګه او شین لریو دا واښه په ژمي کې ځارویو ته ورکول کېږي. ؛. ۳۵۰
خرسومبه: پښۍ (رواش) غوندې یو بوټی دی چې په غره کې ساره اوشګلن ځای کې شین کېږي، په اوړي کې تازه خوړل کېږي او په ژمي کې حیواناتو ته د خوراک په ډول ورکول کېږي. ؛. ۳۵۰
خرسونه: د خرس جمع ده، یو ډول خوشبویه واښه دي چې د ریشکې (ریشقې) په شان تخم کوي او خلک یې خور وا ته ور اچوي. ؛. ۳۵۰
خرغوږی: خرغوږ، یو ډول خړ رنګه پت لرونکی بوټی دی چې خلک یې د ځینو ناروغیو له پاره استعمالوي. ؛. ۳۵۰
خرغوله: یو ډول بوټی دی چې د ویالو په غاړه کې شین کېږي او ځیني خلک یې پخوي، همدارنګه د هغه دانو له پاره چې سر یې نه وي وهلی د ملهم په ډول استعمالوي. ؛. ۳۵۰
خرغیني: خرډګی، خرګی، خریری، یو ډول مرخیړی، ګوځی (د هنوانو ستوری، کاپرخولی، لیوه پسکۍ) دغه ډول مرخیړی نه خوړل کېږي. ؛. ۳۵۰
خرمېری: یو ډول نبات دی چې په سارا کې شین کېږي، که له ځمکې را وکښل شي په ولیو (ریښو) باندې یې ژولې نښتي وي. ؛. ۳۵۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

خرواړه: یو ډول سارانې سابه (ساک) دي چې سورګل کوي او د پسرلي په سر کې پیدا کېږي. ؛. ۳۵۱

خرووړک: یو ډول سارانې سابه دي چې سپین او سره ګلان کوي د پسرلي په اولو وختونو کې پیدا کېږي او اومه خوړل کېږي. ؛. ۳۵۱

خروه: د شین شوبی (شمشوبی) په څېر یو بوټی دی. (بل لوري ته انسان هر بوټي او پاڼې خوړلی شي خو چې غوږ و نه لري. لکه څېړی، نارنج، بلېټی یا روسی وله او داسې نور) ؛. ۳۵۱

خره کی: یو ډول اغزی دی چې خلک یې په ژمي کې د پسونو له پاره وچوي. ؛. ۳۵۱

خره واږ: یو ډول سابه دي چې د جوارو د بمبل په ډول ګل کوي او څاروي (حیوانات) یې خوري. ؛. ۳۵۱

خریټی: ازدحام، د خلکو ګڼه ګونه . ؛.۳۵۱

خړا وه: د سپو جنګ. ؛. ۳۵۱

خړسان: کوره سان ، یو ډول نخي او سپین ټوکر دی. ؛. ۳۵۹

خړنګی: شینشوبی، یو ډول سارنی بوټی دی چې ګل یې شین اوپاڼې یې خړ دي او لوړوالی یې ۵۰ څخه ۷۵ سانتي متره پوري رسیږي. ؛. ۳۵۱

خولګۍ: وړه خوله، کوشنۍ خوله، مچو، مچې، مچکه، چپو، خولګوټی. ؛. ۱۳۵، ۱۴۸، ۱۸۳، ۲۵۶، ۳۰۸، ۳۱۲ او ۳۶۷

خولګوټی: مچو، مچکه، مچه. ؛. ۳۶۷

۱۲. دې (د)

داج: ناوې د واده کالي، هغه کالي چې ناوې ته د پلار له کوره ورکول کېږي. ؛. ۱۸۴

دا په دا: په دې سبب، په دې وجه، په دې خاطر. ؛. ۱۸۴

دانګ: ټوپ، خیز. ؛. ۱۸۴

دانې: ګڼه. ؛. ۲، ۵، ۳۲ او ۲۴۰ (ټول ټال ۵۰ واري نور.)

داوڼ: ټکری، شال، زړوکی، پوړنی، پړونی. ؛. ۱۸۵

دوچار: ګرفتار، اخته، مبتلا، ګیر، ککړ. ؛. ۳۵۲

دد: ځناور، ځیرونکی څاروی، ځیرونکی ژوی، وحشي حیوان. ؛. ۷۶

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددو: د دد جمع ده، ځناورو، ځيرونکي ځاروي، ځيرونکي ژوي، وحشي حيوانات. ؛. ۱۸۹

درخشان: ځلان، ځلاند، روښانه. ؛. ۳۴۷ او ۳۵۳

درزنی: پلن هوار ميدان ، سم ډګر. ؛. ۲۶ او ۴۰

دروېشته: ګډې وډې، درشته. ؛. ۳۵۲

درغل: مکار. ؛. ۱۶۱

درکار: يو بوټی دی چې زېړګول (ګل) او سپين بيخ لري. ؛. ۳۵۲

درکړ: د بګی د ارابې ګردی الفه، د ګاډۍ ګردۍ ارابه، ګاډيله لرګی. ؛. ۳۵۲

درکړۍ: غوجل، د کورني ژويو خونه، د اهلي حيوانات کوټه. ؛. ۳۵۲

درغلي: خيانت، درغلنه، منافقت، چل (چريکي لار). ؛. ۱۸۴

درناوي: د درناوی يې مفرده وۍ ده، احترام، قدر کول، ځيګی، ځيګتوب. ؛. ۴۵، ۱۴۹، ۱۵۵ او ۲۲۷

دريځ: ممبر. ؛. ۹۲، ۳۷۲، ۳۷۴ او ۳۷۵

دښن: دښمن، ميرځي. ؛. ۲۱، ۴۳، ۴۴، ۴۵ او ۱۸۶

دښانو: دښمنانو، ميرځمنو. ؛. ۴۳

دم ګړۍ: روانپېر، اوس محال، اوس. ؛. ۶

دنګ: لوړ، جيګ. ؛. ۱۶۹

دود: دستور، د ژوند تګلاره، رواج . ؛.۵، ۲۷، ۲۸ (۸۱ وارې په نور په نورو چوپړو کې شتون لري.)

دوسيه: کېس، د کېسې تړلي چوپړي، د مسلې غونډی، مکتوب. ؛. ۳۵۲

دوهنۍ: دوشنبه. ؛. ۱۰۶

دوې ګرايه: دوې هومره، دوې چنده. ؛. ۳۵۲

۱۳. ډې (ډ)

ډاډ: مطمعين، باوري. ؛. ۸۱، ۱۱۲، ۱۵۲ او ۱۸۹

ډاډينه: تسلي، ډاډګيرنه. ؛. ۱۱۲

ډډون: تلاش، لټون، پلټنه، لټونه، پلټون. ؛. ۷۱ او ۱۸۴

۱۴. رې (ر)

راخپنځم: پړ کوم، نسکوروم، راچپه کوم، چپه کوم. ؛. ۳۵۳

راستـــې: کوځې، لارې، کشونه. ؛. ۳۱۳

راستۍ: رښتيا. ؛. ۳۲۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

رپ: ثانیې ۱۰۰ برخه. ؛. ۱۹۹، ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۰۳

رټ: تیز، ګړندی، ځځبېکی . زړور، په زړه ببر، تکړه سر تېره: بې باکه: څرګنکد، بر جسته، وتلی ؛. ۱۷، ۲۶، ۹۹، ۲۲۷، ۱۴۶ او ۳۶۵

رټه: تېزه، بیړه، . ؛.

رټې: رټه یې مفرده وی ده، جمع وی یې ده بیړه، . ؛. ۳۱۸

رټی: تېزپیغله، ګړندی پېغله، ځځبېکې پېغله. ؛. ۳۵۳

رفتار: تګلاره، کردار، کړندلاره. ؛. ۵۲

رغاوه: صنعت. ؛. ۲۴۴

رنده: د ترکانی یوه اله (وسله) ده چې لرګي پرې تراشي، اواره، ثیقل کوي. ؛. ۳۵۳

رنګړي: رنګی، رنګړی یې مفرد وییکي دي ، لکه پټی چې له خځلو څخه پاک کړي او کښت خپله اصلي بڼه وه ښایې. ؛. ۳۵۳

روان سیند: الف: بېلهجې وییتون، ساده لغات نامه، اسان قاموس (ساده فرهنګ)، بې: سويي ولاړ سیند (دریا یا رود جریان دار). ؛. ۳۵۳

روښـــانه: ځلانده، زلانده، درخشانه، معلومداره. ؛. ۲۵۲

روغناوی: ساختاري، بڼه یي. ؛. ۳۵۳

رېږدان: ځوځیدنه، تریدنه، لړزیدنه، رېږدیدنه. ؛. ۳۵۳

۱۵. ړې (ړ)

ړبن: لېږجن، ناړجن، لاړجن. ؛. ۱۸۴، ۱۸۶ او ۲۱۳

ړنجې: د غاښ رښې، ولیې، ولې، او د مات شوي غاښ پاتې شوې جرړې (رښې)، مغري ړنجه. ؛. ۱۸۴

ړنګری: د چلم دروی، د چیلم نل، چلم نی. ؛. ۱۸۵

ړبنه: هغه څوک چې لېړ یې بهیږي، هغه څوک چې لېړجن وي، هغه څوک چې ناړجن وي، هغه څوک چې لاړجن وي. ؛. ۱۹۴

۱۶. زې (ز)

زانګو: د ماشومانو دخوب ټال. ؛. ۳۱۷

زده کړه: تحصیل. ؛. ۳۰۰

زرغون: شین ، سمسور، زراع، شنه. ؛. ۱۲۶، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۹۹ او ۳۵۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

زړان: زړامبو، ژړاندو، زړاندو. ؛. ۳۵۴
زنکيان: هغه ماشومان چې پر مور باندې ډېر زيات ګران وي؛. ۳۷۸
زوزات: ماشومان، واړه، کمکيان، اولاد،خيل خانه ؛. ۲۲، ۹۶، ۲۶۰، ۲۸۰، ۳۵۴، ۳۵۵، ۳۵۹ او ۳۸۱
زوزان: زوزات، ماشومان، واړه، کمکيان، اولاد،خيل خانه ؛. ۲۲، ۴۹، ۹۶، ۹۷، ۹۸، ۱۱۱، ۱۸۴، ۲۶۰ او ۲۷۹
زوزان: تريخ اغزی، د اغزيو يو ښېلګه ده چې ډېر زيات تريخ وي او د اوښانو خاص خوراک دی؛. ۳۵۳
زوکړه: پيدايښت ؛. ۳۷، ۴۵، ۵۶ ... . ۳۷۱ (ټول ټال ۳۱ وارې نور راغلی دی.)
زيان: تاوان، نقصان، سوی ګټه، نا ګټه، بې فيدې، سوی فيده، لامفيد؛. ۹۹ او ۲۰۷
زيرسر: ذخيره ؛. ۳۵۴ او ۳۸۴
زيګي: د زيرګی جمع ده چې په دي مانا سره ده : جيږه ګی؛ ششګی؛ جزګی؛ ځيوګی؛ څوڅکی ؛جيشګی؛ سيزګی؛ ژېږګی؛ شيږګی. په لغمان ولايت کې ځوداني ځلی ته ورته ډول غر دی، زيګی يې مفرده وی ده . ؛. ۳۵۴
زيندې: له ستونی خفه ول.؛. ۳۵۴
زيندۍ: له ستونی خفه ول ؛. ۳۵۴

۱۷. ژې (ژ)

ژاپن: جاپان. ؛. ۵۰ او ۱۸۵
ژاخو: بې ډوله، بدرنګه. ؛. ۱۸۴
ژبپانګه: وييپانګه، وييزېرمه، ويکبلري، ډيکشنري، (ذخيره زبان). ؛. ۱۰۵
ژرنده: د غنمو، وريجو، جوارو او وربشو اوړه کولو ځای. ؛. ۶۲ او ۱۶۷
ژړکوری: يو ډول غرنی بوټی دی چې خوندورې دانې کوي او خلک يې خوري په بدن کې د پټ زخم ښه کولو له پاره استعماليږي او لرګي يې سوزوي. بله ښېلګه يې تورکوری ده. ؛. ۳۵۵
ژغورند: ساتونکی، ژغورندونکی، نجاد ورکونکی. ؛. ۳۵۵
ژغونډی: هغه لرګی دی چې د غوايانو په سټ کې راځي

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ژغ کې موقعيت لري اوغويان د کولبې حالت کې يوبل سره نه لرېږي. ؛. ۳۵۵

ژمنه: وعده. ؛. ۴۵، ۱۳۷ او ۲۵۱

ژمنې: وعدې. ؛. ۲۷۸

ژنل: مبنل، شاربل، زګول. ؛. ۱۸۵

ژنۍ: ځوان، ځلما، بلغا، مرد. ؛. ۱۲۳

ژونکه: حجره، سيل. ؛. ۴۵

ژوو: انسانان، اشرف المخلوقات، د حضرت ادم (ع) اولاد يا زوزات. ؛. ۱۱۱ او ۱۸۵

ژوی: انسان، اشرف المخلوق، بني ادم، د حضرت ادم (ع) اولاد. ؛. ۹۶، ۹۷، ۹۸ او ۳۲۷

ژوی: دوې يمه مانا يې حيوان، ځناور. ؛. ۳۵۲

ژۍ: غاړه، کناره، جۍ، پيڅه، څنډه، ۲) ژی: د اوبو مشک، ۳) ژې: د پښتو الفباء ليکل شوی او کاپي شوی ۲۰ حروف، ۲۰ حوف. ؛. ۱۴۹، ۱۸۵، ۲۰۳، ۲۰۵، ۲۴۶، ۲۵۷ او ۳۳۱

۱۸. ږې (ږ)

ږبن: وعده لرونکی، ژمنه لرونکی. ؛. ۱۸۵، ۱۸۹ او ۲۵۱

ږغرل: د زړه په غوږو او ريدل، د زړه له کومې اوريدنه. ؛. ۱۸۵

ږغيږي: اواز کول، ږغېدا،غږېدا. ؛. ۳۵۵

ږوږ: کوکارې، زوږ، شورماشور،غوريدا. ؛. ۱۸۳

۱۹. سې (س)

سابټ: بيخی، سوچ، بالکل. ؛. ۱۸۵

سابيړۍ: الوتکه، طياره، جوز. ؛. ۱۸۵

ساډی: بې عقل، کم عقل. ؛. ۱۹۴

ساډۍ: بې عقله، کم عقله. ؛. ۱۸۵

ساډو: لاپو، باټک، دوړمار. ؛. ۱۸۵

ساډيزم: روحاً او جسماً ځوک په غذاب کول. ؛. ۱۸۴

ساړ: وچ، سوی، تږګی، تيندی نه لولپه. ؛. ۱۸۵

ساز: برابر، ورته، مساوي، هم شکله، يوه بڼه. ؛. ۳۱، ۶۱، ۶۲ او ۱۸۳

سالار: مشر، مير، سرلوړی. ؛. ۱۸۵ او ۳۷۶

ستو: کوشنۍ قطره. ؛. ۳۵۶

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپوري: کنځلې، پوچې، بدی، زیرې، ژیړې. ؛. ۳۵۶

سجدې: ځښتن ته ځان ټيټ راوستل، ځښتن لويې ويل، له ځښتن سره د انسانانو د غږيدا موقع. ؛. ۳۴۷

سحک(سحق): د دوې ښځو سره سامان مښلو ته وايې. دوې ښځې چې له يو بل سره سامان جنګوې او خپل شهوت پوره کوي. ؛. ۳۵۶

سخهار: سخه هار، دباد دالوتلواواز. ؛. ۳۵۶

سربلند: سرفراز،سرلوړی. ؛. ۳۵۶

سربېره: له دې سره. ؛. ۲۷، ۷۱، ۷۲ او ۱۲۰

سرداران: مالیکان، د مالداری مالیکان. ؛. ۶۸ او ۱۴۳

ســــرفراز: سرلوړی. ؛. ۳۷۷

سرکار: دولت، حکومت. ؛. ۳۵۶

سرکوب: خرس، سرټيټی، مختورن ، نسکور، ژیرمخی، زیرمخی، ملامت. ؛. ۲۱، ۱۸۴ او ۱۹۳

سرکوزی: ۱: سرټيټی، مختورن ، نسکور، ژیرمخی، زیرمخی، ملامت ۲: سرکوب، خنځیر، څورله، خنزیر، خرس. ؛. ۳۴۹

سر لیک: سرلیکنه، عنوان، سر خط. ؛. ۳۱۷

سر لیکنه: سر لیک، سر مقاله. ؛. ۳۵۶

سر لیکه: سردړه، سرلوحه، بورډ. ؛. ۳۵۶

سرمخ: سر صفحه. ؛. ۲۲

سروېړدی: بالښت، سرایرد، سروېرد، سروېښت. ؛. ۳۵۶

سزنې: د ماشوم ترلو پړی، هغه پټی چې ماشوم پرې تړي.. ؛. ۳۵۶

سستو: بې ايمانو. ؛. ۳۵۶

سقر: دوزخ، جيهون. ؛. ۳۵۶

سوکړکو: جواړی. ؛. ۳۵۶

سکالو: موضع، مضمون، مطلب، مسله. ؛. ۶، ۱، ۱۴، ۱۷، ۲۶، ۳۰، ۴۱، ۱۲۶، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۳۰، ۱۳۵، ۱۶۵ ۲۳۸، ۲۴۲، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۶۵، ۲۶۹، ۲۷۷، ۲۷۸، ۲۷۹، ۲۸۰، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۳ ، ۲۸۵، ۲۸۷، ۲۹۰، ۲۹۱، ۲۹۲، ۳۲۲، ۳۳۸، ۳۴۸، ۳۶۵، ۳۷۱، ۳۸۳، او ۱۸۶

سوزني: د ماشوم ترلو پړی، هغه پټی چې ماشوم پرې تړي. ؛. ۳۵۷

سوکړکي: جواړي. ؛. ۳۵۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

سول: عقل. ؛. ۳۵۷
سوله ستاړه: سوله ستاره، سوله بوله. ؛. ۲۲
سوله ييز: روغه ييز، سوليز. ؛. ۳۵۷
سماوار: سماوات هغه مسي شی چې پکې اوبه جوشوي . ؛. ۳۵۷
سمه ده: سيې ده، صحيح ده، صيې ده. ؛. ۳۱۱ او ۳۲۰
سنډا: د يو حيوان نوم دی چې په منځني ختيځ کې زيات پيدا کېږي. ؛. ۳۵۷
سواستفاده: ناوړه استفاوه، بده استفاده. ؛. ۳۵۷
سوب: حاضر. ؛. ۱۷، ۹۹، ۳۳۸ او ۳۴۳
سودايي: چورتي، په سوداکې. ؛. ۱۹۰
سوډی: لټ، تمبل، مټه. ؛. ۱۹۴
سوډۍ: لټه، مټه، تمبله. ؛. ۱۸۵
سوړ بڅری: الکترون. ؛. ۳۵۷
سوسيس: جاسوس. ؛. ۱۸۶، ۲۵۹ او ۳۴۹
سوګند: ږو، قسم. ؛. ۲۱، ۱۶۴، ۱۸۹، ۱۹۳ او ۳۴۹
سويل: جنوب. ؛. ۷۰، ۱۴۱، ۱۴۳، ۱۵۷، ۱۵۹، ۱۶۲ او ۳۷۳
سيوا: زيات، اضافه. ؛. ۲۵۰
سيوس: په شمالي اروپا کې يو نامتو هېواد نوم دی، چې د نړۍ ناوې او زرغون هېواد دی، د دنيا جنت يې هم بولي . ؛.۳۵۷

۲۰. شې (ش)

شاړه: ويرانه، خرابه ، شاړو، . ؛. ۲۴۵
شباب: ځواني، ځوان کيدل. ؛. ۳۵۷
شپه غاله: ليليه، د زده کړيالو له پاره د هستوګند ځای. ؛. ۲۱، ۱۸۵، ۱۸۷، ۱۹۰ او ۱۹۴
شتی: تير، سوفار، خدنګ. ؛. ۳۵۷
شلګر: هغه نرم پټې چې د شولو کرکيلې له پاره يې چمتو کړی وي، د شولو نهل کولو له پاره تيار پټی له چې له ابو ډند. ؛. ۳۵۷
شليتي: کنجرې. ؛. ۳۵۸
شمن ګل: شمن ګال: د مهترلام په ولسوالۍ کې سويل لورته پروت د پښتنو کلی دی. خاله خيلو نه کوز او له جوګي کلا نه پورته. ؛. ۳۵۸
شنډ بڅری: نيوترون. ؛. ۳۵۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوغکی: یو نوع واښه دي چې د پسرلي په موسم کې په دښته کې شنه کېږي او شغې یې خلکو پسې نخلي. ؛. ۳۵۸

شیبر: په بامیانو کې د یوې سمې نوم دی چې ډېر ساړه وي په کې او یو ډېر لړلی زوړی (کوتل) هم لري چې د شیبر کوتل یې بولي. ؛. ۳۵۸

شیطان: ابلیس، ازازئیل. ؛. ۱۰۹ او ۲۲۲

۲۱. ښې (ښ)

ښکرور: زورور، طاقت ور، زناور، ځناور، سوپر فاور. ؛. ۳۵۸

ښکالو: د پخښنو غږ. ؛. ۲۷۳

ښکالوه: سرخج، بحث، مباحثې. ؛. ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۲۹ ۱۳۰، ۱۳۱، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۴۰، ۱۷۶، ۱۷۷، ۱۷۸، ۱۷۹، ۱۸۰، ۱۸۱، ۱۸۲ او ۱۸۳

ښوونځو: مکتبونه، ښوونځي، د ښوونځی جمع ده. ؛. ۳۵۸

۲۲. غې (غ)

غجکې: لکه دوې تاره (دمبوره) غوندې د ولسي موسیکۍ یوه ډېره ښه اله ده. ؛. ۳۵۸

غزال: هوسۍ. ؛. ۳۵۹

غړیالي: ړوب، عضلاتي، تنومند. ؛. ۳۵۸

غږلېږدی: ژغ لېږدی، لوړغږی، لوړویونکی، لاوډ سپېکر. ؛. ۳۵۸

غوټۍ: د ګل هغه حالت چې خلاص شوی نه وي. ؛. ۲۹، ۲۱۱ او ۲۱۲

غورځاوڼ: د یوې ډلې غړی. ؛. ۳۵۸

غورینه: ګلماله. ؛. ۲۷۹

غوړغوړ: په اسمان کې د الکترونونو د تصادم صوت دی، غوړغوړی بابا، په وربځ اسمان کې سړو بځرو د ټکرونو غږ. هغه غږ چې له تندر او تالندې ځخه وړاندې وي؛.

غوږکی: ټیلېفون. ؛. ۳۴۶

غوندې: ورته؛. ۳۱، ۵۹، ۱۸۰، ۱۸۴، ۱۹۱، ۱۹۳ او ۳۶۸

۲۳. کې (ک)

(c) ketabton.com: The Digital Library

کاروان: پير محمد کاروان، شاعر ليکوال زما د ادبې بهېر د ۲۰۰۴ کال اشنا. ؛. ۳۵۹

کاروان: قطار، قافله، کافله. ؛. ۱۶۶، ۳۵۷، ۳۷۹ او ۳۵۱

کاکۍ: د کاکا ښځه ، د کاکا منديته، د کاکا ارتينه، د کاکا مينا، د تره ميرمن، د تره ښځه، د تره کور ودانه، تينداره. ؛. ۲۰۵، ۲۴۷، ۳۲۸ او ۳۳۴

کانه: هغه څوک چې اوازنه اوري. ؛. ۳۵۹

کبلۍ: د هوسۍ زوزات، د هوسۍ اولاد، د هوسۍ بچی. ؛. ۱۱۰

کټ مټ: يوه شان، ورته، هم شکل. ؛. ۱۵، ۱۲۲، ۲۰۳، ۲۰۶، ۲۳۷، ۳۸۱ او ۳۸۷

کټينه: د چرسو پرې شوې ګرده چې پټی ډډ ساتي. ؛. ۳۵۹

کډوالۍ: مهاجرت، کډوان، کډوال، مهاجر. ؛. ۱۴۰، ۱۶۹، ۱۷۱، ۱۷۳، ۱۷۷، ۱۸۱ او ۱۸۲

کرۍ: ټول، درسته، واړه، ګر سره. ؛. ۱۹۶ او ۲۳۴

کړۍ: ګردی، حلقه، دايره. ؛. ۳۵، ۱۰۳ او ۳۷۱ (ټول ټال ۴۰ واري نور)

کلام: ويناوې، خبرې. ؛. ۱۱۸

کلام: خبره، وينا. ؛. ۳۹۰

کله خور: سر خوړونکی، کله خورک، يوه بيلګه الوتونکی دی چې زېړه سينه، تور سر، اوږده لکی او ډبله چنګه مښوکه لري. چتکی يو بلګه وړوکی الوتونکی دی (امريکايي وړه مرغۍ) خوري. او ماشومان يې کافر الوتونکی هم نوموي.. ؛. ۳۵۹

ککرۍ: کپړۍ، سر، ځکيسر. ؛. ۳۵۹

ککی: ځنکی، زانکی، ښکی، ښکلی ماشوم، ډولي ماشوم، هغه ما شوم چې په مور ډېر ګران وي. ؛. ۳۵۹

کم اصل: بې نسبه، سوی اصيل، ډم، ناين، جولا، نداف، قوال، بازينګر، نځی. ؛. ۱۵۰، ۱۵۶ او ۱۹۵

کوراک: غوزانو يو ستره بېلګه چې ډېر سخت وې او ماشومان يې د څلورمغزو په لوبو کې د ټکي په ځای استعمالوي. ؛. ۱۸۴

کوره سان: خړسان يو ډول نځی اوسپين ټوکردی. ؛. ۳۵۱

کوړ: ناسم، سوی سم. ؛. ۱۸۵ او ۱۹۴

کولمان: په لغمان کې يو غرنۍ سيمه ده چې وګړي يې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پـه کولماني(پشه یي) ژبه خبرې کوي. ؛.

کوکۍ: ډولیوزې، شا وزرې، (پکه بي بي، شاه پرک) ۲. مشره خور ؛. ۶۳، ۳۰۱ او ۳۶۰

کوټی: کیسکی ،د خره بچی. ؛. ۱۹۶، ۲۳۴

کونده ګل: د الینګار په ولسوالۍ کې شمال ختیځ لورته پروت د کلی نوم دی. په نورلام کې د ډکرې کلا نه پورته. ؛. ۳۶۰

کونړي: د کونړ، د کونړونو، د کونړ ولایت چې مرکز یې اسد اباد او ښار یې چغسرای دی (ځکه یې کونړونه بولي چې څو کونړونه لري لکه خاص کونړ، بر کونړ، کوز کونړ په کې دي). ؛. ۲۳ او ۳۲۷

کوهی: ساه. ؛. ۶۱، ۷۲ او ۱۰۴

کهول: کورنی. ؛. ۱۳۰، ۱۶۹، ۲۷۹ او ۳۳۸

کیږدۍ: خیمه. ؛. ۳۶۰

کېلمان: په لغمان مرکزکې د میدانیو سیمې څخه کوز د ملایانو کلی دی، تانده سیمه ده ورته کېلمان وایي:. ؛. ۳۶۰

۲٤. ګې (ګ)

ګاډیلي: ګرده ګردی، تاوه حلقه، د ګاډۍ تیر. ؛. ۱۸۷

ګټیالۍ: ګټونکي ښځه. ؛. ۲۰۵

ګډا: نڅاء، بازي. ؛. ۳۷۷

ګر: ظلم، ستم. ؛. ۱۱۲ او ۱۷۳

ګریان: ژړا. ؛. ۱۱۲ او ۱۲۲

ګس: کین، چپ. ؛. ۳۷۵

ګسټ: کین، چپ. ؛. ۱۵۱، ۱۹۳ او ۲۷۴

ګسمټي: کینمټی، چپکو. ؛. ۳۷۹

ګواښ: ګواښنه، ګوت ځنډنه، خبرداری، اخطار. ؛. ۱۷۴

ګوټپېر: ګوټلید، زاویه دید. ؛. ۳۶۰

ګوټنه: خیشاوه. ؛. ۲۷۹

ګور: قبر. ؛. ۶۹

ګور: کتل، د شپه میرویا د ساتونکو په سیستم کې هغه حالت دی چې تر پېنځه قدمه واټنه پورې امیر ته پاتې شو لاسونه سره ترې په ورنو کلک نیسي او د میر په لور ګور کوي د تعلیم قدم په بنه تیریږي. ؛. ۲۶۳ او ۲۶۹

ګویا: وینا، په خبرو اخته. ؛. ۳۶۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګویان: په خبرو، ږغا، غږا، وینا. ۶. ۳۶۱

ګیځ: سهار. ۶. ۱۹۱

۲۵. لې (ل)

لالا: ستر ورور، ستر اوښی، ستر کاکا، مشری ورور، خور. مشر. ۶. ۱۶۹، ۱۷۴ ۱۸۴

لالیه: پر مېرمني چې خپل خاوند ډېر ګران وي نو په لالیه یې رابولي. شرین، خور، شات. ۶. ۸۱، ۸۲، ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۶۴، ۱۸۶، ۲۱۷، ۲۵۵، ۲۹۶، ۳۱۰ او ۳۱۳

لانجه: جنګ او جدل. ۶. ۷۲

لا ویاړي: سوی ویاړ، بې ویاړه، نا فخره، لاغروره. ۶. ۳۶۱

لرلید: دوربین. ۶. ۳۶۱

لرلید: ورستۍ ګنه، راتلونکي بنه. ۶. ۴۵، ۹۶ او ۳۷۹

لرې ویشتونکی: لېندوک، سنیپر، لرېویشتونکی ټوپک، لېندوک باندې تارول (یوه ډول مرغه) په غلچکي ډول وېشتل، خپل ښکار په پټ او لرې ځایه وېشتل، له لرې او پټ ځایه وېشتل، یوړ یو وېشتل. ۶. ۳۶۱

لړ (ردیف): لړ (ردیف) داسې تعریف کوو چې هغه غونډلې، وییکي (ویوکي یا وی) او ابېڅې چې په ټول او تله برابر یا مقفي شعر په پای کې د ټولو قافیه والو مسرو په یوه بڼه او یوه مانا تکرار راځي ورته ردیف وایو.
تر ټولو ډېرې پېیلې (پیرانو، شېرونو، شعرونه یا اشلوک) د پښتو ژبې د ، ه ، ابېڅې باندې پښېله (قافیبه) او لړ (ردیف) شوي دي. که د ، ه ، ابېڅې د هرې وییکي له بېل بېل ابېڅې و منو نو د ، ه ، ابېڅی په کې لړ (ردیف) راځي. لکه وینه، دینه، شینه، ځینه، بینه په د غو وییې پښېلې کې د ، ه ، ابېڅې لړ ده. یا قافیي دې چې د ه ردیف لري. ۲۳۱، ۲۴۸ ... . (ټول ټال ۸۷ واري په بېلابېلو چوپړو کې راغلي)

لړان: د سطرونه غونه، رووي، قطار، ځنځیر، د عنوانو مخ، لکه: لیکلړ، د لیک یا موخو د عنوانو مخ، لیک د سطرو غونه. ۶. ۳۶۲

لړزان: ریږدان، څوځیدنه، تریدنه، لړزیدنه، اینې دیدنه. ۶. ۳۶۲

لړی: پروسه. ۶. ۲۸، ۴۳ او ۳۷۲

لغاز: طنز. ۶. ۲۶۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

لغمانی: هغه کس چې په لغمان سیمه کې زوکړه شوی وي، هغه تن چې په لغمان سیمه کې پیدا شوی وي، د نوموړې سیمې ژوند ګړ او پېژن پانه یې و لري. ؛. ۶۲، ۶۴، ۱۰۹، ۲۰۴، ۳۷۰، ۳۷۶

لمپاکا: د لغمان ولایت پخوانی نوم دی. ؛. ۳۷، ۴۷، ۱۱۱ او ۲۹۳

لنډ پر لنډی: لنډ ګنډ، په لنډو. ؛. ۷۰، ۱۷۹، ۳۶۷ او ۳۷۵

لنډپېری: لنډ پړاوی. ؛. ۳۶۲

لنډ منګی: لنډ عمری. ؛. ۳۶۲

لنډ لیدی: لنډ وینی. ؛. ۳۶۲

لنډون: مخففات، چې د اصلي کلمو پر ځای یې د سر، پیل ابېځی یا د پیل پېژند ابېځي راځي. لکه: ت. و (تخنیکي وی)، ا. غ ,, و. غ ،، (اقتصادي غونډله یا وتېزه غونډله)، اېنج (اېنجینېر)، س (ساینسي)، ک (کیمیا)، ر (ریاضي)، ح (حساب)، ا.ا.ج (افغانستان اسلامي جمهوریت)... ؛. ۱۰۳ او ۳۸۲

لنډۍ: په لغات کې لنډۍ هغه دوې سرې شعر ته وایي چې د لټکې سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې، ځرنګوالی او ځرګندوالی لري.
او په اصطلاح کې هغه ولسي، پیاوړی، غښتلی، هېښونکی، سندریز، خوږ، ګټلی، منلی، له اند، پند، احساس او تخیل ډک شعر دی چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېځو ,, ښ، ډ، ږ، ڼ، ۍ او ... .،، ځخه وړاندې زده، پېژندلي او د پښتو ژبې له زوکړې له پیدایښت سره جوښت یې جوت کړي دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیرغي کولو (فلګیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

لنډۍ د مسرو شمېر یې ۲، د ځپو شمېر یې ۲۲ له دفتنګونو او پارنوییکیو پرته. (دفتنګونه د لنډۍ توکي دي لکه: وی، او، نو وی!!، جان، اشنا، شیرینه، ګرانه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، الله وی!، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای، ګرانه، وروره، یه کربانه! کنه او داسې نور) د قافیې کلمې یا غونډلې نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو د دوېیمي مسرې په پای کې اهنګینه کلمه لري، چې دوی ټول اهنګ بشپړ وي. هره لنډۍ باید د ه (زموږ خپله ,,ه، هـ یا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,هـ، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ,,ه، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, ګڼه ابېڅې ده. په واول یا غږن اواز پای ته رسېدلې وي، لنډۍ د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. په نورو ژبو کې د دې ډول شعر (البته په همدې وزن او اهنګ) څرک لیدل شوی نه دی او نه نورو ژبو ته د لنډۍ په ژباړه کې د دې اهنګ ساتل شوی دی.

پرټولو لنډۍیو، باندې یوه رښت (قانون) د تطبیق وړ دی، یانې دا چې د هرې لنډۍ لومړۍ مسره باید ۹ له دفتنګونو پرته او دوېیمه ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې لنډۍ، د لومړۍ څلورمه او اتهمه څپه او د دوېیمې مسرې څلورمه اتهمه او دولسمه څپه، خجنه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه په کې نه احساسېږي له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل کیفیت نه پاتې کېږي او په نیمه سیمه کې توپیر لري. ؛. ۲۳ او ۲۷۶. (ټول ټال ۶۷۹ وارې په دې کښلې کې راغلی دی.)

لنډۍیو لنډۍ یې یوون (یکړ یا مفرده) وی ده، د لنډۍ ډېرنو یا جمع وی یا لغات لنډۍیو کېږي. ؛. ۲ او ۳۶۲. (ټول ټال ۶۶ وارې په دې کښلې کې راغلی دی.)

لنډۍ ایزې: د وی یا ویکیي له پامه لنډۍ ایزه هغې درې سرې پېیلې ته وایي چې د لټکې سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.

او په اصطلاح کې هغه وګړنی، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندریزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پېیله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ۍ او ... .،، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېدایښت سره جوښت یې جوت کړي دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیرغي کولو (پلجیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کوشنۍ لنډۍ ايزې د مسرو شمېر يې ۳، د څپو شمېر يې ۳۱ له دفتنګونو او پارنوييکيو پرته دی. (دفتنګونه , اليده ، اضافه، سرباري او اوسترباری، غونډلي يا کلمې دې چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، يې لا خوږ وي، په بله مانا ديفتنګونه , غبرګغږونه يا واکه مرکب، هغه اوازو ته وايي چې د خپلواک او نيمواک په ملګرتيا منځ ته رازې او لکه يوستووی اواز يوه وار پټليز له خولې راوزې د يوه غبرګغږ لومړی ټوک يوه خپلواک او دوېيم ټوک يې يوه نيم واک اواز وي، کله زورکۍ واله يې يا نرمه ,,ی،، او زرکۍ واله يې يا درنه يې ,,ۍ ،، او داسې نور. ديفتنګونه ,غبرګغږونه، ناټروييکي، ټړوييکي، ستربل، اوستربل، پارنوييکي، بلنوييکي، انديښنې، هيېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شيرينه، ګرانه، يا الله، يه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای. نو، الله، او، ګرانه!، يه کربانه!، يه پښتيانا!، يه ځلميه!، هه بچيه!، يه کربانه!، ای الکه! وروره!، بخته ميره! دغه راز هو، نه، ښه، ځنګه، ولې...)، نومړي ټول د لنډۍ ايزې توکي دي، چې کله د هرې مسرې پيل کې، کله منځ او ډيری وخت په پای کې ويل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېروالی راولي.

د پښېلې کلمې يا غونډلي لړې لري. خوډېری وخت د لومړۍ، دوېيمې او درېيمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړ وي. هره لنډۍ ايزه بايد د ه (زموږ خپله ,, ه، هـ يا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,هـ، دوې سترګې والا ه، يا عينکو والا، عصري او ځانښودي، ,ه، وايو) چې د پښتو ژبې ،نهويشتم, ګڼه ابېځې ده. په واول يا غږن اواز پايته رسېدلي وي، لنډۍ ايزه د پښتو ژبې د فونولوژيکي (غږيز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. او درېيمه مسره يې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې لنډۍ ايزې، د لومړۍ او دوېيمې مسرې ځلورمه او اتهمه څپه او د درېمې مسرې ځلورمه اتهمه او دولسمه څپه، باندې زورنه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له سیمه ییزو غړو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا لنډۍ ایزې مېچې د ځپیزه او خجیزه ټولوالي سره سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خوږ غږې یا ترنمي څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ نهمي، اتلسمي، او یوه دېرشتمي څپې خوږ.غږي د لنډۍ ایزې مېچې د ځپیزه او خجیزه ټولوالي ترڅنګه د لنډۍ ایزې یوه بل رغنده ټوک ګڼل کېږي او نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېیلې په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسقي پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي. دغه پایني ټوکون په یوه پیر کې له دغو درېواړو څپو څخه هره یوه د ور مخکې نهمې، اتلسمې، او یوه دېرشتمې زورنې څپې له یوه څه اغېز سره لنډۍ ایزې ته یوه خوږ.غږي وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وریته هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو انډول یې ترنګتوک یا ترنمي توک کېدای شي. غوره سټه د ترنګتوک په پاینۍ مسره کې دی چې نوموړې مسره د ایزې رغښت پنځ کوي، د ایزې غوره توک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره ایزې هغه دي چې د لنډۍ، ټپې، ټېکۍ او مصرۍ، له هرې یوې مسرې سره ورته لړونه، پښیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکي نخښې، سرباري اهنګینه پاینۍ څپې ولري، د دیفتنګونه او پارنویکي سره، خو له نیمکۍ، انګۍ، لنډکۍ، بګتۍ، کېسۍ (شبې)، پاړکۍ، کاکړۍ، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربیتۍ، سپینۍ (ازادې پېیلې)، کېسه ګۍ، د اتڼ غبرګۍ، درې ځپېزۍ، څلور ځپیزۍ، پېنځه ځپیزۍ، شپږ ځپیزۍ، اووه ځپیزۍ، اته ځپیزۍ، نهه ځپیزۍ، لس ځپیزۍ، هایکویۍ، مونډۍ (سر پرېکړۍ)، انځورګۍ، کېنتوزۍ (سانتۍ)، نامانېزۍ، زخۍ، بې تولۍ، تولونجۍ، نا پښېلیزۍ، ناپېیلۍ او سلسلۍ، دې ټولو پېیلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نۍ برخې، Dialogue) له ستې بېلوالی ولري، د دې له پاره چې دا ټول په ډېرای بڼه له درې مسرو څخه رغښت موندلی دی او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره. نوموړو ټولو ته پام وي، پرې بر لاسې

(c) ketabton.com: The Digital Library

وي، رټ بېلوالی یا ګړندی فرق یې وکولی شي، ورته ګنلي وي او د ټولو زهنې پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی وشي.

د دې له پاره زما څېړنه دا سپیني ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې یوه څو سره پېیله د څو سره لنډۍ ایزې نوم باندې نوموم، چې دې پښتو درې سری پېیله له درې سرې لټکې یا درې سرې لنډۍ ایزې، څلور سره لټکې له څلور سره لنډۍ ایزې سره، پېنځه سرې لټکې له پېنځه سرې لنډۍ ایزې سره، شپږ سره لټکې له شپږ سره لنډۍ ایزې سره، اووه سرې لټکې له اووه سرې لنډۍ ایزې سره، اته سرې لټکې له اته سرې لنډۍ ایزې سره، نهه سرې لټکې له نهه سرې لنډۍ ایزې سره او لس سره لټکې له لس سره لنډۍ ایزې سره... . ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې لري. ؛. ۳۶۴، ۳۶۵، ۳۶۶ او ۳۷۳. (ټول ټال ۱۸ وارې راغلی دی)

لوبغالې: لوبغاله یې مفرده وی ده، ستیډیوم، د لوبې میدان. ؛. ۲۱، ۱۸۵، ۳۷۹

لوښه: خاصه. ؛. ۳۰

لوکاټ: یو ښه میوه ده چې په لغمان کې خورا ډېر دي او په زیاته ګڼه ثمره هم نېسې، ژیړ رنګ اوقهوه یې دانې لري. ؛. ۱۲۳

لوګر: وګر ولایت چې مرکز یې پل عالم دی. ؛. ۷۰

لوېدیځ: لمرپرېوته، غرب. ؛. ۴۸ او ۲۰۴

لوري: سمتونو، طرفونو، له اړنه، د لوری یې مفرده وی ده. ؛. ۳۰، ۳۱، ۳۸۱ وا ۳۵۱ (ټول ټال ۵۱ وارې نور راغلی دی)

لیکلړ: د لیک د عنوانو مخ، لیک د سطرو غونه، لړ لیک. ؛. ۱۸۵، ۲۰۷ او ۳۶۲

لینده ماره: غیشي ویشتونکي ربړي غولکه. ؛. ۳۶۷

لېیل: شاهدي ویل، لل. ؛. ۲۰۳، ۲۴۵ او ۳۲۱

لېیلي: هڅولي، جغات ورکولي، تشویق کولي. ؛. ۲۴۵

۲٦. مې (م)

مالګني: مالګانې، مالګني. ؛. ۳۶۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماندہ: هغه ځای ته ویل کېږي چې پر سړک باندې اوبه په لنډو واوړي، چې نوموړی ځای پر سړک د سیلاب یو ناساپي راتلو له پاره جوړ شوی وي. او هلته سړک موړ او یا چړایي جوړه وي. نو که پر سړک داسې ځای شتون و لري چې اوبه ترې اوړي نو پښتو ژبه کې ورته مانده وايي. (واش) او د اینجینېری له پامه که پر سړک داسې ځای شتون ولري چې اوبه ترې اوړي د اوبو اندازه په کې تر دېرشو سانتيیو پورې او یا د کوشنیو موټرو ټیرونه په کې ډوب نه شي نو مانده پرط جوړه وي.
که د دېرشوسانتیو نه اوبه زیاتې وي نو پولچک پرې جوړه وي. د بېلګې نومونه يې. لکه: د محمد ګل باچا مانده، کندې مانده، خروټو مانده، باغ میرزا مانده، هرمل مانده، کټل مانده او د شختراى ماندې. ؛. ۳٦۷

مندینه: ارتینه، مینا، میرمن، ښځه، کور ودانه، د ژوند ملګرې. ؛. ۲۴۵، ۲۴۷، ۳۰۳ او ۳۵۹

مټاک: سخت منځی، پوچ، خالي غوز، تش منځی، کورک، چارمغز چې منځ یې لرګی وي. ؛. ۱۸۴

مانیز: معنایي، معنوي. ؛. ۳٦۷

مچو: مچه، مچکه، خولګی، چپو، خولګوټی. ؛. ۱۸۳ او ۳۵۱

مردان: په کوزه پښتون خوا کې یوه منطقه ده، چې تخبی څخه سو واټن ړومبی راځي. ؛. ۳٦۷

مرغومی: پشیرلی، د پسه هغه بچی چې عمر یې له یوه کاله کوچنی وې مرغومی یې بولي، که له یوه کاله یې عمر لوړ وې وری یې بولي، او که چیره یې عمر له دوې کلو پورته شي نو مګ یې بولي. ؛. ۳٦۷

مړوندان: مړوندونه. ؛. ۳٦۷

مسجد: د لونځ ځای، چې یوازې الله تعالی ته په کې عبادت کېږي. ؛. ٦۲، ٦۴، ۱٦۱، ۱٦۹ او ۲۴۵

مسره: د پېیلي نیمه کړی، نیم بند یا نیم بیت ته مسره وايي چې یوه لنډی، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ دوې مسرې لري. ؛. ۱۵، ۱۸، ۲۰، ... . ۳٦۹، ۳۷۰، ۳۷۱ (ټول ټال ۱۳۰واري په بېلابېلو چوپړو کې راغلي)

مسرې مسره یې یوون نوم دی یا د مسره ډېرنوم دی؛ د پېیلي یوې کړی یا کړی، بند یا بیت ته مسرې وايي چې یوه لنډی، ټپه، ټیکی او مصرۍ یوه مسرې وي. ؛. ۱۵، ۱٦، ۱۷،

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۰، ... . ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱ (ټول ټال ۸۷ وارې په بېلابېلو چوپړو کې راغلي)

مصباح: څراغ، چراغ، د شيدو يا د شرابو پياله. ؛. ۳۶۸

مصرۍ: د وۍ يا وييکي له پامه مصرۍ هغه دوې سرې پيبلې ته وايي چې د لرغون مصرۍ توري، مصرۍ سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري. او په اصطلاح کې هغه ولسي، پياوړې، غښتلې، هېښونکې، سندريزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخيل ډکه پيبله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نيکونو او نياګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ږ، ڼ، ۍ او ... .،، د مصرۍ لرغون اهرمو غوندې چې ترننه يې نه جوړونکو او نه د هغوی نومونه معلوم نه دي څخه وړاندې زده، پېژندلي او د پښتو ژبې له زوکړې له پيدايښت سره جوښت يې جوت کړي دي. پښت يې هم کولی شي چې لرليد (راتلونکې بڼې) يې پرته له ادبي بيرغي کولو (فلګياريزم، د بل چا افکار او ليکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

مصرۍ د مسرو شمېر يې ۲، د څپو شمېر يې ۲۲ له دفتنګونو او پارنوييکيو پرته. (دفتنګونه د مصرۍ توکي دي لکه: وۍ، او، نو وۍ!!، جان، اشنا، شيرينه، ګرانه، يا الله، يه، وا!، وای!، وه!، وه الله، الله وۍ!، ای!، وه الله وۍ!!، وا وۍ، وای وای، نو، يه کربانه!، وروره!، کنه، ولې اواسې نور ... .)، د پښېلې (قافيې) غونډلې (کلمې) نه لري. خو د دوپيمې مسرې په پای کې اهنګينه کلمه لري، چې دوی ټول اهنګ بشپړوي. هره مصرۍ بايد د ه (زموږ خپله ,,ه،، هـ يا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,هـ، دوې سترګې والا ه، يا عينکو والا، عصري او ځانښودې، ,ه،، وايو) چې د پښتو ژبې ،نهويشتم, ګڼه ابېڅې ده.

په واول يا غږن اواز پای ته رسېدلې وي، مصرۍ د پښتو ژبې د فونولوژيکي (غږيز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. په نورو ژبو کې د دې ډول پيبلې (البته په همدې وزن او اهنګ) څرک ليدل شوی نه دی او نه نورو ژبو ته د مصرۍ په ژباړه کې د دې اهنګ ساتل

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوی دی. پرتولو مصرۍ يو، باندې يوه رښت (دودی يا قانون) د پلې (تطبيق) وړ دی، ياني دا چې د هرې مصرۍ لومړۍ مسره بايد ۹ له دفتنګونو پرته، او دوېيمه ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې مصرۍ، د لومړۍ څلورمه او اتهمه څپه؛ د دوېيمې مسرې څلورمه اتهمه او دولسمه څپه، خجنه وي. ډېری وخت په کې کومه څپه په کې نه احساسېږي له سيمه ييزو غږو سره هم څپه په خپل کيفيت نه پاتې کېږي او په نيمه سيمه کې توپير لري. ؛. ۱۵، ۱٦، ۱۷، ۱۸... . او ۳۷۳. (ټول ټال ۳۹۵ وارې نور)

مصرۍيو: مصرۍ يې يکړه وۍ ده، يا د مصرۍ ډېرګنۍ نوم دی. ؛. ۱، ۲، ۳، ۴، ... . ۳۷۸. (ټول ټال ۳۹ وارې نور)

مصرۍ ايزې (مصريزې) د وۍ يا ويکيي له پامه مصرۍ ايزه هغې درې سرې پېيلې ته وايي چې د څو سره مصرۍ سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.
او په اصطلاح کې هغه وګړنۍ، پياوړې، غښتلې، هېښونکې، سندريزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخيل ډکه پېيله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نيکونو او نياګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ږ، ڼ، ۍ او ... .،، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېدايښت سره جوښت يې جوت کړې دي. پښت يې هم کولی شي چې لرليد (راتلونکې بڼې) يې پرته له ادبي بيرغي کولو (فلګياريزم، د بل چا افکار او ليکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنۍ مصرۍ ايزې د مسرو شمېر يې ۳، د څپو شمېر يې ۳۱ له دفتنګونو او پارنوييکيو پرته دی. (دفتنګونه , اليده ، اضافه، سرباري او اوسترباری، غونډلې يا کلمې دي چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، يې لا خوږوي، په بله مانا ديفتنګونه , غبرګغږونه يا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وايي چې د خپلواک او نيمواک په ملګرتيا منځ ته رازې او لکه يوستووی اواز يوه وار پټليز له خولې راوزې د يوه غبرګغږ لومړی ټوک يوه خپلواک

(c) ketabton.com: The Digital Library

او دوهیم ټوک یې یوه نیم واک اواز وي، کله زورکی واله یې یا نرمه ,,ی،، او زرکی واله یې یا درنه یې ,,ی ،، او داسې نور. دیفتنګونه ,غبرګغږونه، ناترویيکي، ترویيکي، ستربل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښني، هيېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، ګرانه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای،. نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانا!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، فردوس خانه!، لغمانیه!، یه که ځاره!، ای الکه! وروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې...)، نومړي ټول د مصری ایزې توکي دي، چې کله د هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راولي.

د پښېلې کلمې یا غونډلې لږې لري. خو ډېری وخت د لومړی، دوهیمې درېیمې، څلورمې، پېنځمې او شپږمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړوي. هره مصری ایزه باید د ه (زمورږ خپله ,, ه، هـ یا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنی ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,هـ، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ,,ه، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, ګنه ابېڅې ده. په واول یا غږن اواز پایته رسېدلې وي، مصری ایزه د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. د لومړی مصری ایزې پېنځمه او د دوهیمې مصری ایزې شپږمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې مصری ایزې، د لومړی او دوهیمې (د پورتنی پېنځه سره مسرې څلورمه، او د شپږ سره مسرې پېنځمه) مسره څلورمه او اتهمه څپه او د پېنځمه او شپږمې مسرې (پاینی مسرې) څلورمه، اتهمه او دولسمه څپه، باندې زورنه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي.

له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا

(c) ketabton.com: The Digital Library

مصرۍ ایزې مېچې د څپیزه او خجیزه ټولوالي سره سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خوږ غږې یا ترنمي څپه پای ته رسي. د هې ابېڅی دی چې غږ یې نس څخه هوا په حنجرې کشوي، چې خولې مخکې مو ورغوی او نیسئ او ه یا هه ووایئ نو هوا ویچې او د نس ډکیدل او تشیدلو باندې پوهېږۍ چې همدې ته ترنګتوک وایي، مانا دا چې د پیلنۍ مصرۍ ایزو نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې، شپږدېشتمې او نهه څلوېښتمې (د پېنځه سره مصرۍ ایزې یې ایزو نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې، شپږدېشتمې، پېنځه څلوېښتمې او اته پېنځوستمې) څپې خوږغږي د مصرۍ ایزې مېچې د څپیزه او خجیزه ټولوالي ترڅنګه د مصرۍ یوه بل رغنده ټوک ګڼل کېږي او نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېیلې په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسقي پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي. دغه پایني ټوکونه په یوه پیر کې له دغو درېواړو څپو څخه هره یوه د ور مخکې وروستۍ نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې، شپږدېشتمې او نهه څلوېښتمې (د شپږ سره مصرۍ ایزې نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې، شپږدېشتمې، پېنځه څلوېښتمې او اته پېنځوستمې) زورنې څپې له یوه څه اغېز سره مصرۍ ایزې ته یوه خوږغږي وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وریته هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو انډول یې ترنګتوک یا ترنمي توک کېدای شي. غوره سته د ترنګتوک په پاینۍ مسره کې دی چې نوموړې مسره د ایزې رغښت پنځ کوي، د ایزې غوره توک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره ایزې هغه دي چې د لنډۍ، ټپې، ټېکۍ او مصرۍ، له هرې یوې مسرې سره ورته لړونه، پښیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکي نخښې، سرباري اهنګینه پاینۍ څپې ولري، د دیفتنګونه او پارنویکي سره، خو له نیمکۍ، انګۍ، لنډکۍ، بګتۍ، کېسۍ (شبې)، پاړکۍ، کاکړۍ، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربیتۍ، سپینۍ (ازادې پېیلې)، کېسه ګۍ، د اتڼ غبرګۍ، درې څپیزۍ، څلور څپیزۍ، پېنځه څپیزۍ، شپږ څپیزۍ، اووه څپیزۍ، اته څپیزۍ، نهه څپیزۍ، لس څپیزۍ، هایکویۍ، پتۍ (تې خورو اړوندې پېیلې)، مونډۍ (سر پرېکړۍ)، انځورګۍ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېنتوزی (سانتی)، نامانېزی، زخی، بې تولی، تولونجی، نا پښېلیزی، ناپیلی او سلسلی، دې ټولو پېلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نی برخې، Dialogue) له ستې بېلوالی ولري، د دې له پاره چې دا ټول په ډېری بڼه له درې مسرو څخه رغښت موندلی دی او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادوني سره. نومونړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسې وي، رڼ بېلوالی یا ګړندی فرق يې وکولی شي، ورته ګڼلي وي او د ټولو زهنې پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی وشي.

د مصری ایزې د څپې شمېر بېلګه داسې ده چې درې سره لري ۳۱ څپېزې وي، څلور سره مصری ایزې ۴۰ څپېزې وي، پېنځه سره مصری ایزې ۴۹ څپېزې وي، شپږ سره مصری ایزې ۵۸ څپېزې وي، اووه سرې مصری ایزې ۶۷ څپېزې، اته سره مصری ایزې ۷۶ څپېزې وي، او نهه سرې مصری ایزې يې ۸۵ څپېزې وي او لس سره مصری ایزې ۹۴ څپېزې وي. چې تر ټولو غوره يې څلور سره مصری ایزې ۴۰ څپېزې رانښلولې لړی لري او څلور داني وویل شي. خوندور رنګ، د نوي وخت او هندارو په ښکاروندو په ستړه ولاړ راځي، ډېرې ښې يې اته سره مصری ایزې ۷۶ څپېزې وي چې دوې داني وویل شي، ښې به بیا درې سرې مصری ایزې دې اته داني یا دولس وویل شي، لږې ښې بیا پېنځه سره مصری ایزې یا پېنځیزوني مصری ایزې دي چې پېنځه داني وویل شي ښې راځي، دا بیا له څلورو دانو شپږ سره مصری ایزو سره خوا په خوا ځای نیسي.

د دې له پاره زما څېړنه دا سپیني ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې یوه څو سره پېیله د څو سره یا څو مخه مصری ایزې نوم باندې نوموم، چې دې پښتو پېنځه او شپږ سره پېیله له پېنځه سره او شپږ سره مصری ایزې، مصری تورې او مصری ایزې سره ورته ډېرې ځانګړې ځانګېرنې لري، چې ورته مصری ایزه وایي، په دغه ډول څېرې لري، درې سره مصری ایزې، څلور سره مصری ایزې، پېنځه سره مصری ایزې، شپږ سره مصری ایزې، اووه سره مصری ایزې، اته سره مصری ایزې، نهه سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

مصرۍ ايزې او لس سره مصرۍ ايزې... . په ښه مندل کېږي. او مصرۍ ايزې ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې داسې دي. ؛. ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱، ۳۷۲ او ۳۷۳

مطعم: خوراک. ؛. ۳۷۳

مل: بډه، ملګری، انډیوال، دوست، اشنا، یار. ؛. ۴... . او ۳۹۲ (ټول ټال ۳۹۱ وارې نور)

ملګري: دوستي، اشنايي، بډه والی. ؛. ۲۳، ۷۱، ۷۸، ۱۱۲، ۱۲۹، ۱۷۶، ۳۰۷، ۳۱۱، ۳۲۹ او ۳۸۰

منبر: دريځ، د تبلغ د ودرېدو ځای، (مونږ ورته ډېر زيات درناوی لرو او هميشه دا په پام کې نيسو چې غلته خبره او کوم ناوړه وينا، ترېنه سوی استفاده ونکړو.
ځکه چې حضرت محمد(ص) به له منبر نه د اسلام دين، کره شيان، مقدس کتاب، قرآن پاک چې د حضرت جبرائيل امين ملائک په واسطه پر حضرت محمد (ص) نازل شوی د الله العظيم له لوري، هغه پوره مسلمانانو ته و رسوه او ابلاغ کاوه يې. چې زموږ ژوند، قانون، نظام دې کتاب پورې تړلی دی او منوونکو ته يې مسلمان وايي.
الله تعالی مونږ ته له يو لړ شيانو څخه په کلکه منعه کړې چې حرام دي (حرام يې بولي) او نه به يې کوو، لکه:.
په ځمکه کې فساد، قتل، غلا، زنا، سود، شراب څښل، د خوږ غوښه خوړل، د يتم مال خوړل، ظلم، منافقت، له يهودو او عيسويانو سره لاس يو کول او پيسې تر اخستل، پټ پردی کېدل، يووالی نه کول... ، او له هغه سره شريک نيول.
بل لړ شيانو يې حلال ګرځولي دي چې هميشه به يې کوو، کله:. د مېرمن ټول ربنت ورکول، له هغوی سره ښېګڼه کول، کالي او خواړه ورته چمتو کول، لمونځ، روژه، زکات، حج، يوازې او يوازې د الله تعالی د رضا له پار جهاد، ښه سلوک، ښه رويه، ارام خوراک کول په ټيټ اواز غږېدل، د مشرانو درناوی، پاک خواړه خوړل، جغات، د مور او پلار په وړاندې د اوف کلمه هم نه ويل... ؛. ۱۹۳ او ۳۷۳

منځه: منځی، هسته. ؛. ۶، ۷، ... . او ۳۷۸ (ټول ټال ۴۹ وارې نور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

منځه ګل: د الینګار په ولسولۍ کې سویل لوېدیځ لور ته پروت د کلي نوم دی. بدیاباد (بدیع لاآباد) کې. ؛. ۷۰

منځی: هسته. ؛. ۳۶۷ او ۳۷۴

منګي: د اوبو لوښي، ګړي، مفرده وې یې منګی دی. ؛. ۲۳، ۷۰، ۳۰۷، ۳۰۹، ۳۱۱، ۳۱۷ او ۳۲۱

موتې: مفرده وی یې ده ، موټی، سوک. ؛. ۳۴۷

موخي: سوله وي، موخل، مخل. ؛. ۳۷۴

مورچل: ډګر، سنګر. ؛. ۷۶، ۷۷، ۷۸، ۷۹ او ۸۰

موزي: حسود. ؛. ۳۰۱

موزون کدم (قدم): د کدم هغه بېلګه ده، چې زموږ د هېواد افغانستان د شپه میرو په سیستم کې له لمړني حالت پيل ځخه شروع، تر ۲۵ متری واټنه پورې چې د شپهمیرو میر ته نږدې کېږي.
کله چې د شپه میرو ټول ټولګی له شپغالې او یا له ټولګي ځخه د پریټ میدان ته را وضي. نو د پریټ په میدان کې د کشونو په پیلني ځای کې شپهمیري په لمړني حالت او سکون حالت کې ولاړ وي.
چې دايي لومړی حالت دی. نو کله چې میر یا کومندان یې ورته و وايي:- اسلام علیکم ورحمته و برکاته؟
په ځواب کې شپهمیري وایي:- وعلیکم ورحمته و برکاته!
او بیا ورته (کومندان) وایي:- ستړي مشئ؟
په ځواب کې شپهمیري وایي:- ژوند!، ژوند!، ژوند!. او که چېرته سر پټې ودانی، تالار، ټولګی، ځغاسته، حال، وې نو بیا ورته شپهمیري په ځواب کې یوه ځل له پاره ژوند! وایي.
او یا (کومندان) وایي چې ځنګه يئ؟ ژوند!، ژوند!، ژوند!.
او که خدای په امان وایي؟ نو بیا ټول شپهمیري یې علمي او نظامي د درجه (رتبه) ګوري او وایي :- بریالي اوسئ مل پاځوال صیب!!! (یا نور......).
په دوېیم حالت کې ورته وایي:- تیار شئ!
نو شپهمیری هر یو تن ځان برابروي.
په درېیم حالت کې ورته وایي:- ارام شئ!
نو شپهمیری هر یو تن ځان پټه خوله کوي.
په څلورم حالت کې ورته وایي:- مرش!!!!؟
شپه میری هر یو تن (یوه کدم یا یو قدم) پښې پر ځمکه یو واري وهي او په ګډه سره یو اواز کوي (هوو!).

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پېنځم حالت کې ورته وایي:- یو- دوه!!!؟
شپه میری هر یو تن دوې کدمه پر ځمکه وهي او په ګډه سره یو اواز کوي له هر قدم سره (هوو!)، وایي.
چې هر کله میر (یا دریځ، مشرانو، لویانو، درې ګونو چارو استازو، د افغانستان دننهنیو چارو وزیر، ولس مشر یا د هېواد د ازادۍ په ورځ د تېرېدوکې) ته ۲۵ پېنځه وېشت قدمه واټن پاتې شوه.
تعلیم کدم پیله وي؛
پاتې شونې د نه وي چې د ښوونکي یا د میر له امر نه ورسته. په تعلیم قدم کې پښې په ځمکه وهي او ورسره اواز کوې.
هر کله چې تر پېیځه قدمه واټنه پورې امیر ته پاتې شوه لاسونه سره تړي په ورنو کلک نیسي او د میر په لور ګور کوي.
په شپږم حالت کې ورته وایي:- تعلیم کدم !.
بیا شپهمیري سره په ګډه وایي یو!، خپلو پښو ته ډب ورکوي.
بیا وایي دوه! بیا خپلو پښو ته ډب ورکوي.
بیا وایي درې! بیا خپلو پښو ته ډب ورکوي.
او موضون کدم (ارامه تېرېدل، ارام قدم، هوسا حرکت) کوي.
د کرښې (صف) تړلو یا برابرول د شپهمیرو (پولیسو، ځاروکي) په تېرېدوکه (رسم ګزشت، پریټ) کې د هېواد د ازادۍ په ورځ نهه، نهه تنه په اوړدو او نهه، نهه تنه په لنډو وي ۹X۹ په هره یو ټولي وې چې ټول سره ۸۱ تنه کېږي.
چې نوموړي ټولي په لس ګونو ګڼه وي.
او افغانستان د شپه میرو سیستم تیارونه د ښي لور ته لوړ تنان وي او ګس لور ته ټیټ تنان (کسه) وي.
له ښي لوړ لور ځخه د ۹X۹ تنیز کرښه یا (لین، صف) تړلو پیل کوي او په ګس ټیټ لور یې پای ته رسوي.
او د افغانستان د ملي پوځ سیستم تیارونه د لومړي کرښه یا (لینکه، صف) ته لوړ تنان وي.
نههم صف ته ټیټ تنان وي. له پیل لوړ لور ځخه د (سرتېرو، ساتونکو، پوځیانو، اردو) ۹X۹ تنیز کرښه یا

(c) ketabton.com: The Digital Library

صف ترلو پیل کوي او د پای په ټپټ لور یې پای ته رسوي.
کله هم چې تېریدوکه بشپړېږي. د ګڼې شمېره یې سل زرو تنو شپه میرو، ساتونکو ته رسېږې.
نو ځکه د هر یوه شپهمیر او ساتونکي د درناوي (احترام) او سلامی له پاره د دوی ستر میر(هر یو :- د شپهمیرو ستر میر د افغانستان دننهنیو چارو وزیر... نوم یې... پلانکي صیب او ساتونکو ستر میر افغانستان د ملي د فاع وزیر... نوم یې... پلانکي صیب) په سر لوڅي موټر کې تیار سیٔ ولاړ وي.
د ټولو برا بر شویو او ترل شویو ټولیو په وړاندې تېرېږي.
نو ځکه په پښونه شي کوی چې د دوره ډېرو تنو په وړاندې په پښو تېر شي.
ځکه په سر لوڅي موټر کې تیار سیٔ ولاړ وي او د څودانو د ټولیو په خواکې و درېږي.
د دوی په لور ګور کوي په نظامي سلامیٔ ولاړ وي او ورته وایي:- اسلام علیکم ورحمته وبرکاته؟
په ځواب کې ټول همغه ټولي یا ځانکړې بېلګه د شپه میري یا ساتونکو وایي:- وعلیکم ورحمته وبرکاته!
او بیا ورته وایي:- ستړي مشئ؟
په ځواب کې ټول همغه ټولي یا ځانکړې بیلګه د شپه میري یا ساتونکو وایي:- ژوند!، ژوند!، ژوند!.
او بیا ورته وایي:- د شپهمیرو ستر میر د افغانستان دننه نیو چارو وزیر...... پلانکي!، یا د ساتونکو ستر میر د افغانستان د ملي دفاع وزیر...... پلانکي!
په ځواب کې ټول همغه ټولي یا ځانکړې بیلګه د شپه میري یا ساتونکو وایي:- بریالي اوسئ د شپه میرو ستر میر د افغانستان دننه نیو چارو وزیر...... پلانکي صیب!، بریالی اوسئ د ساتونکو ستر میر د افغانستان د ملي دفاع وزیر...... پلانکي صیب!
له ټولو ټولیو ته له تېرېدونه ورسته نوموړي میران ځي او په دریځ کې ولس مشر د هېواد له ستر لویانو سره ولاړ وي او دوی ورته سلام کوي.
وایي :- د افغانستان د اسلامي جمهوریت ولسمشر ...... پلانکي صیب اسلام علیکم ورحمته وبرکاته!

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان د اسلامي جمهوريت ولسمشر...... پلانکی وايي:- وعليکم ورحمته وبرکاته!
او بيا ورته وايي:- ستړي مشئ؟
په ځواب کې د افغانستان د اسلامي جمهوريت ولسمشر ...... پلانکی وايي:- ژوند!
او بيا ولس مشر ته لاس ورکوي او غيږه، ولس مشر ورته وايې مننه!.
او په خوا کې ور سره ودرېږي. تېرېدوکه پيل کېږي.
او د هر يوه ټولی په اړه ولس مشر ته ځانګړي معلومات وړاندې کوي.
ورسره خبرې اترې او خپلې خوښۍ څرګنده وي.
د صف ترلو يا برابرول په عادي حالت کې ٤٥ پـېنځه څلوېښت کسيزه ټولی وي.
د نظام جوړه ونه:
ټولی مشر لومړی وار وايي:- ارام شئ!
ټولی مشر دوېيم وار وايي:- تيار شئ!
ټولی مشر درېيم وار وايي:- د ښاغلي پاځوال صيب د احترام له پاره ښي لور ته ګور!
ټولی مشر څلورم وار وايي:- د ښاغلي پاځوال ته د درېيمې پوهنځۍ د زده کړيالانو د شتونوالي رافور،
ستاسو ښاغلي پاځوال په وړاندې اوروم!، وړاندې کوونکی شبير احمد لغمانی!، د ديارلسو شپږ اوياوم کال د څلورم کال زده کړيال.
ښوونکي (فردوس يا د شپه ميرو مير): مننه! وړانګور او ارام شئ ورکړه!
ټولی مشر په پـېينځم وار وايي:- وړانګور!
ټولی مشر په شپږم وار وايي:- ارام شئ!
ښوونکي (د شپه ميرو مير):- خپله موخه، ورمونه، وړانګويني او د زده کړې کوم څېرکی د زده کړيالانو زهنونو ته رسوي! . ؛. ۳۷۴

مير: مشر، سالار، ښاغلی. ؛. ۳۹۱
ميره: تېتنګ، دښته، بيابان. ؛. ۳۳۹
ميريالي خيل: په مهترلام کې ختيځ لور ته د ډاګ په اخيره برخه کې د کوچيانو کلی دی. ؛. ۳۷۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۷. نې (ن)

ناپایه پټ توان: دننی زېرمه، پوتنشیل. ۶. ۳۷۸
ناوې: ناوې، ناوکی. ۶. ۳۸، او ۴۰
ناوکې: ناوې، ناوی. ۶. ۲۱، ۱۹۳، ۲۷۹ او ۳۵۱
ناکی: اک ته ورته جلی ، چې شفاف نازک مخ ولري له میده خالو سره. ۶. ۱۹۳ او ۲۰۵ چوپړي کې راغلی دی.
نڅا: ګډا، بازې، رقص. ۶. ۶۲ او ۳۶۰
نذر: شرط. ۶. ۸ او ۵۸
نغوته: اشاره. ۶. ۲۸ او ۱۱۴
نغوتنه: عشاره، تلمیح، کنایه. ۶. ۳۷۸
نقره: سپین زر. ۶. ۳۷۸
نګهبان: څښتن، ساتونکی، څوکیوالا. ۶. ۳۵۵
نګېرني: حس، مونث جمع وویکی یې نګېرني ده. ۶. ۳۷۸
نمره اول: د ښوونځی نوم دی چې ما په کې منځنی ښوونه کړې. ۶. ۳۷۸
ننداره: لیدنه، کتنه، ۲:) ننداري یې جمع ده یا سینما. ۳:) نندارتون : نمایشګاه. ۶. ۱۸۱، ۳۱۹ او ۳۲۰
ننه توزې: قدمه ، مخکې وینا، سریزه. ۶. ۳۸
ننه واتې: خواست دامن، ریباري. ۶. ۳۷۸
نټه: انکار، نه منل. ۶. ۲۰۳، ۲۰۶، ۲۰۷ ۲۳۳ او ۳۰۴
نټيالي: منکر. ۶. ۲۰۴
نوری: جنس (نر او ښځه). ۶. ۲۳۳، ۲۴۹ او ۲۵۹
نوکر: خدمت ګار، غلام. ۶. ۱۸۴
نوموړ: میړنی، نامتو، سرلوړی، سرفرازه. ۶. ۲۰۴
نوموړې: مېړنی، سرغندوې، سرلوړې، سرفرازه. ۶. ۳۷، ۱۹۷، ۲۰۴... ،، او ۳۷۱ (ټول ټال ۴۰ واري نور)
نی: هفته. ۶. ۱۰۶
نیاو: عدل، داد. ۶. ۳۷۸
نیاوتون: ستره محکمه. ۶. ۲۰۴
نیاو وزارت: عدلي وزارت. ۶. ۲۰۴
نیمنانو: نیم نانی، ښه الک (په سویل کې نانی هغه الک ته وایي چې عمر یې له کس نه کم وي او نوم یې هم زده نه وي. نو د درناوي یا له پاره ور څخه پوښتنه کوي نو د نانې په نوم یې بولي. او که نوم یې نه ورځي او له کس نه عمر کې ستر وي نو د درناوي له پاره ور څخه پوښتنه کوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو د کاکو په نوم یې بولي. هغه الک ته وایي چې ځوان شوی نه وي عمر یې له څلورو څخه تر نهو کلو پورې وي.
نیمنانی (نمچه الک) په الېنګار ولسوالۍ کې د سلېنګار کلي نه پورته د چهارکلا، براخېلو او الوخېلو کریو ترمنځه پرته سیمه ده. زموږ د دوېیم کلي نوم دی. ؛. ۳۷۹

۲۸. نې (ڼ)

ڼنکی: زنکی، جمعه یې زنکـــــیان، هغه ماشومان چې پر مور باندې ډېر زیات ګران وي، د ناصرو قوم ځینې خلک رنکي ته ڼنکی وایي. ؛. ۳۵۹

۲۹. وې (و)

واړه: ټول، درست، ګرسره. ؛. ۶۲، ۶۴... ،. ۳۸۲ (ټول ټال ۴۰ وارې)
واند: تخیل، شېرې خیال، د شعر پیبلی انځور.؛. ۱۶۰ او ۲۳۶
واورېژونه: د واورې رېزونه، د واورې رېژونه، برف کوچونه. ؛. ۴۵ او ۱۲۵
واورین: واورېز، له واورو ډک، پربرف. ؛. ۳۷۹
وخت: پېر، زمان، سهولتونه، ګرځیدنه، څرخا، تاویدنه، چورلیدنه داعصابو پاریدنه، ګبنۍ اخیستنه، ترله وتنه: چکروهنه: بدلیدنه: کړ لیچ: پیښه: کار، چوپړ، خدمت: وار، روڼ: سینګار: څیره، جوله، بڼه: طرز، چم: میلان. ګرځول، چورلول: بڼه ورکول: راپه زړه کول: تاوول: اړول: ستنول: په بل مخ اړول: بې ځایه کول: بدلول: تنبول، په شاکول: مخ کول، توجه کول، سپارل: ترجمه کول، ژباړل: جوړول: ګرځیدل، تاویدل، څرخیدل، چورلیدل، ستنیدل: اوښتل. لکه: زه به لوبغالي ته په یوه نۍ ، منځنۍ (یک شنبه، سه شنبه،) تلم په یکۍ باندې، لرلید داره بادې ټوپک مې و، په نښه ویشتو کې ګسمتي یمه ځکه کیڼ لورې سترګه مې عادت د پټېدو نه لري. کلي کې مو ځای نه و، په بیړنیو شیبو کې به یوه بل ته چمتو وو؛ په خپل منځو کې به مو ښې لوبوې کولې، لکه ډباډب، کیکیشن کای کراټې، کرکټ، خوسی. ؛. ۶، ۴۷، ... .
(ټول ټال ۱۷۰ وارې نو)

(c) ketabton.com: The Digital Library

وچه بیړی: د اوښانو کاروان، د اوښانو ګله، د اوښانو قطار، د اوښانو قافله، (هغه د او ښانو کاروانونه چې په صحراګانو کې تر ځو میاشتو منزلونه کوي). ؛. ۳۷۹

وراشه: وجیز، ښې خبرې، متل. ؛. ۶، ۱۴، ۳۰، ۳۱، ۴۹، ۵۲، او ۳۹۲

ورانکاری: شراندازی، یاغې، بلواګر، اورپکی، وسله وال. ؛. ۳۸۰

وردئ: یونفارم، جاله، نظامي لباس. ؛. ۱۸۶

ورګوزار: ورغورځیدل، ټیله کول، سبب کیدل د غورځیدو. ؛. ۳۸۰

ورهنیزي: کسبي. ؛. ۳۸۰

ورمونو: نصیحتونه. ؛. ۳۸۰

وړکتون: د ماشومانو ساتنځی، کودکستان. ؛. ۳۸۰

ولس: قوم، د سیمې وګړي، د سیمې ژوندګړ، جرګه، د مشررانو ناسته (اجلاس). ؛. ۶ او ۳۹۱ ټول ټال ۱۴۳ وارې نور

ولوله: احساس، عاطفه. ؛. ۱۷۳ او ۲۳۶

ولولیز: عاطفي، احساساتي. ؛. ۵۵ او ۲۷۳

وګړیو: خلکو، ولس. ؛. ۳۰۴

ونج: عوض، تعویض، میز. ؛. ۳۸۰

ون کدم (قدم): ارامه تیریدل،ارام قدم، هوسا حرکت کوي. کله چې تعلیم قدم پای ته رسې ارام قدم، هوسا حرکت پیلیږي. ؛. ۳۷۵

ونه څښې: ونه څکې، ونشکې . ؛.

ویار: عیب، کمی. ؛. ۲۴۹

وېلاړ: تصمیم، عزم، اراده. ؛ ۳۵، ۱۷۱ او ۲۰۴

ویجاړ: وران، خراب. ؛. ۱۵۳

ویوکي: لغات، وییکي، ویکي، ویي. ؛. ۱۸۵ او ۳۶۱

وی: لغات، وییکی. ؛. ۲،... . ۳۸۲. (۱۹۷ وارې نور)

وی: د حیرانتیا اوز، بې برکته ناره یا غږ، پارنویکی دی. ؛. ۱۱۰

وییپوهه: لغاتپېژندنه. ؛. ۳۸۰

۳۰. هې (ه یا هـ)

هاران: د حضرت لوط (ع) د پلار نوم دی. د حضرت ابراهیم (ع) د مشر ورو نوم دی ، او د ازر ستر زوی. ؛. ۳۸۱

هټیوال: دوکاندار، هټیوال ؛. ۳۸۱

هروم (هرُم): د اور شغله. ؛. ۳۸۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

هېر: له ياده وتلی، په پام کې نه. ؛. ۱۷۲ او ۳۴۶

هېروون: له ياده باستل شوي، هېرکړل شوی، له پامه باستل شوی. زما د نږدې ملګري او دوست توريالي ,, هېروون ،، مشهور په تړون د تګاب ولسوالۍ اخيري نوم دی. ؛.

۳۱. يې (ې)

يږ: خرس. ؛. ۳۸۱

پيږ: د کښتۍ لاستی. ؛. ۳۸۱

۳۲. ي	

يکی: بيسکل. ؛.۳۸۱

يوه نی: يک شنبه. ؛. ۶۳، ۹۳، ۱۷۵ او ۳۷۹

يېبرور: بارور، حاصلخېزه. ؛. ۳۸۱

يېبره: ابره، اېبره، حاصل، ثمره. ؛. ۶، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۲۱

۳۳. ی

يوون: يکړ، واحد، يونټ. ؛. ۳۵، ۲۰۳، ۲۰۴، ۳۳۵، ۳۴۰، ۳۶۳ او ۳۶۸

۳۴. ۍ

۳۵. ئ

دا لاندې نې په هغه ويکيو کې ترې ګټنه اخستل کېږي چې کټ مټ د عربي ژبې لغات وي، په پښتو ژبه کې دا توري نه کارول کېږي، خپلې ژبې وی لړو ورته.

۳۶. ثې (ث)

ثرډ جنريشن: ورسته پاتې ژوند، ؛. ۳۸۱

حې (ح)

حاکمان: مشران، واليان، هغه تن چې د اسلامي شورا يا جرګې له لوري په ښکاره ټاکل کېږي د وګړو له منځ وي او په پټه او ښکاره پردی نه وي. ؛. ۱۵۱

حال: روان پېر، اوس، د مګړی. ؛. ۶۰، ۷۴، ۷۵ ... . ۳۹۱ چوپړی (ټول ټال ۷۶ واړې نور په بېلابېلو چوپړو کې نومړې وی يا لغات راغلی دی.)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۷. ذې (ذ)

۳۸. صې (ص)

صفی الله: (صفي الله)	زما (د څېړونکي یا لیکوال) نوم دی، د عربي ژبې وی ده، د الله رښتینی ملګری، د الله صادق دوست، ۲:) د حضرت آدم ع تخلص دی. ؛. ۳۸، ۵۴ او ۱۹۵

۳۹. ضې (ض)

ضدي:	قصد ناک، بې پرواء، قصد ناک، لړلی. ؛. ۱۸۹

٤٠. طې (ط)

٤١. ظې (ظ)

٤٢. عې (ع)

عین الله:	زمونږ سر ښوونکی، د پښتو مضمون ښوونکی وه په منځنۍ ښوونځۍ تجربه وي نمبر اول کې. ؛. ۳۸۲
عیاله:	زوزات، واړه، ماشومان. ؛. ۳۸۲
عیال:	اولاده، کوشنیان، ماشومان. ؛. ۲۲

٤٣. فې (ف)

فصل:	څېرکی. ؛. ۲۱۵، ۲۷۳، ۳۴۷ او ۳۴۹
فیصله:	پرېکړه، تړه. ؛. ۲۶۴ او ۳۴۴

٤٤.ق

قلعه:	کلا، کور، انګړ، خونه، مېنه، قلع. ؛. ۳۸۲
قوي:	تکړه، زورور، کلک، ټینګ، مضبوت، طاقت ور. ؛. ۳۷، ۵۰، ۱۱۵، ۳۲۳،

لنډون

په دې ټولګه کې لنډون (مخففات) د اصلي غونډلو (کلمو) پر ځای یوازې دغه لاندېنی راغلی دی.

اېنج. ص. ف: اېنجینېر صفي الله ,, فردوس ،،. ؛. ۲۴۱ چوپړی

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۲. ببیلو ګراپي Bibliography

د هغو لیکونو لېست چې په یوه سکالو یا بوړونکي او کښونکي پورې اړه و لري.

١. **Apzal khan Khatik**, (April ٢٨ ١٨٨٥), *TARIKH I MURASSA PASHTU, (Britannia Musoriental 2893). Page 119.*

٢. **Jimmy Wales and larry Snager.** Nonprofite Wilimedia Foundation, (Janvary ١٥, ٢٠٠١), *Wikipedia, the Free encyclopedia Laghman province.* (January ٣١, ٢٠١١, ١٢:٠٠am)

٣. **Lousi Joseph Halle,** (١٩٦٢) *Man and Nation, the Nations of the world., (Princeton lagecy library, USA) Page13.*

٤. **Britanica Junior** (World Almance (published annually by the new yark world- telegram and sun). Encyclopaedia Britannica, Inc., ١٩٨٧,.

٥. **FUCHS, G., MATURA, A., and SCHERMAN, O.** (١٩٧٤), *Verbericht über geologische und Lagerstättenkundliche Untersuchungen in Nurestan, Afghanistan. Verhanglungen Geologische Bundesaust., (Osterreich), no. 1, 9–23.*

٦. **OBERDORFER, D.** (١٩٧٨), *Activity in Afghanistan stirs concem. The Washington Post, May 29, 1978, p. A12.*

٧. **ROSSOVSKIJ, L. N. CHMYREV, V. M., and SALAKH, A. S.** (١٩٧٦), *Aphanitic dikes with spodumene among lithium*

(c) ketabton.com: The Digital Library

pegmatites; conditions of formation. Doklady Akademia Nauk SSSR, 226, no. 6, 1418–1421.

۸. **Pierre Bariand.Dr** (۱۹۵۹), *Famous Mineral Localities, The Pegmatites of Laghman, Nuristan, Afghanistan, La Fusade, 24250 Donne, France, p12.*

۹. **ابن کثیر عماد الدین ابوالفداء اسماعیل بن عمر قرشی دمشقی شافعی. شیخ القران و الحدیث** (۷۵۱ څخه تر ۶۸۰ لیږدي یا ۱۳۷۳-۱۳۰۲زیږدي)، عمدة التفسیر عن الحافظ ابن کثیر، د احمد محمد شاکر له لورې په ۵ ټوکه کې له چاپه تېر کړی، د ابن کسیر له مرګ څخه ورسته قاهره کې، ۱۳۵۳ لیږدې (۱۹۷۵ زیږدی) له چاپ څخه تېر کړی دی. د لیکوال له مرګه ۶۰۲ کاله ورسته د احمد محمد شاکر له چاپه سلامت تېر کړی دی، حیات ادم له ابن کثیر څخه، ۹۶ چوپړی.

۱۰. **افغانستان د عالمانو علمي استازي (هیئت). کابل.** (۱۳۲۳ لیږدی یا ۱۹۴۵ زیږدی)، کابلی تفسیر، د افغانستان غوره علمانو هیئت تر نظر لاندې د شیخ الهند مولانا محمود حسن دیوبندي او شیخ الهند مولانا شبیر احمد دیوبندي په ګډه د ,, فوائد موضع الفرقان ،، اردو ترجمه او تفسیر، له اردو ژبې په پښتو ژبې او درې ژبې ته په ښه روانه ژبه و ژباړه او په دې نېټه یې ۱۰/۵/ ۱۳۲۷ بشپړ کړه، ۱۳۳۳ لیږدی کې لومړی ځل له چاپه سلامت تېر شوی. دویم ټوک، ۹۱۴ چوپړی.

دوهیم ځل چاپ ۱۳۶۰ /۲/۲ لیږدي کې په شپږ ټوکو کې شوی دی، دویم ټوک، ۹۱۴ چوپړی.

دریم ځل چاپه یې د مکي مکرمې اسلامي اړیکو عالم د پښتو ژبې ماهر مولانا عبید الله شاه له پلټنې ورسته ترې ځینې زاړه او پیچلو لغاتونو سره نږدې په دوې لیندیو کې یې ورته خوا په خوا نوي ماناوي ولیکي. د لوی الله په مرسته او توفیق سره لومړی او دوهیم ټوک قرآن کریم سره له ترجمې او تفسیر (کابلی

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفسیر) چاپ د بیت الله او محمد رسوالله مسجدونو خدومتګار باچا فهد د قرآن کریم په چاپځای کې د سعودي عرب د حج او اوقافو د وزارت د اشراف او مشرئ تر څار لاندې چاپ ته په ۱۳۷۲ لېږدي (۱۴۱۴ سپوږمیز لېږدی - ۱۹۹۳ زېږدی) ورسېده. ګڼه: (۴۰۰۰/ د ۲۲) (۴) (۰۱)، (ص ب ۳۵۶۱) مدینه منوره. ۸۵۶ چوپړی.

څلورم ځل چاپ په پښتو ژبه د قرآن کریم د معانیو ژباړه او تفسیر ,, کابلی تفسیر ،، په دوې ټوکونو کې د افغانستان د علما وو علمي هیئت (استازي دوکتور محمد بلال امیني، دکتور عبدالسمع او دوکتور اسماعیل) له څارنې او کره کوني لاندې شوی دی، د قرآن کریم دا پښتو ژباړه او تفسیر، د بیت الله او محمد رسوالله مسجدونو خدومتګار باچا سلیمان د عبدالعزیز سعود زوی له لورې د الله تعالی د رضا له پاره وقف کړی، خرڅول یې بند (منه) دي. وړیا ویشل کیږي، په مدینه منوره کې د قرآنکریم د چاپ له پاره د پاچا فهد چاپخانه، ته په ۱۳۹۸ لېږدي (۱۴۴۰ سپوږمیز لېږدی - ۲۰۱۹ زېږدی) ورسېده. ګڼه: (۴۰۰۰/ د ۲۲) (۴) (۰۱)، (ص ب ۳۵۶۱) مدینه منوره. ردمک :. ۶- ۹۷۸-۶۰۳-۸۱۸۷-۷۴ (ټول)،
ردمک :. ۳-۷۵-۸۱۸۷-۶۰۳-۹۷۸ (لومړی ټوک)، له چاپه تېرې شوي کچې ۱۴۴۰/ ۱۱۶۹۹ دانې، لومړی ټوک، ۴۶۲ چوپړی.

۱۱. **برهان دین (الدین) صدیقي. مولانا.** (۲۰۰۶ میلادي کال)، د اسلامي معلوماتو ذخیره ، د مولانا غفران رشیدي کیرانوي د کتاب ژباړه، د مکتب دیوبند خپرندویي ټولنې تخنیکي څانګه پېښور. ۴۷چوپړي.

۱۲. **پینده محمد. زهیر.** (۱۳۱۰ لېږدی یا ۱۹۳۲ زېږدې)، غوړشکه د لنډیو، خطي نسخه ملي ارشیف، استقلال لېسه کې کښلې، ۱۳۱۸ لېږدې کې پښتو ټولنې ته سپارلې. اوس یې ملي ارشیف کې د موندنې ګڼه ۴/۵۲ پر له پسې ګڼه ۴۶۳۸ ده، ۱۲۲ چوپړی.

۱۳. **حبیب الله رفیع.** (۱۳۴۹ لېږدی)، د خلکو سندرې، افغانستان اکاډمي، د تاریخ او ادب ټولنه، ۱۰۹ چوپړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱٤. **حبیب الله رفیع.** . (۲۰۱۰ زېږدی کال)، د پښتو لنډیو ژوند ځلورنیمو زرو کلونو ته رسېږي ، هارون حکیمي مرکه. [Sunday November ۲۸, ۲۰۱۰ ۹:۱٤:۱۲ PM] ۱۶:۰۳ د شپې.

۱۵. **حبیب الله رفیع.** . (۲۰۱۰ زېږدی کال)، په پښتو کې لنډۍ څه ته وایي؟ ، د آلمان ږغ راډیو سره د اوستاد حبیب الله رفیع دمرکې متن. په دې برېښلیک یې وګورئ: http://www.khost-web.net/adabyat/landay/۵۸۸۱-۲۰۱٤-[۰۸-۰۲-۱۰-۱۵-۵۲]، [۲۰۰۸-۳-۲٤]، [Sunday November ۲۸, ۲۰۱۰ ۹:۱٤:۱۲ PM] ۱۹:۴۳ د شپې.

۱٦. **حضرت محمد ویاړ.** (۱۳۸۷ لېږدی)، مسافر هم د اوږده سفر جامي په تن کړې، کابل مجله (۵-۶) ګڼه، ۱۷۴ چوپړی.

۱۷. **خان سلام. پوهنیار.** ادبي فنونو درسي لیکی (ټیکس بوک، چپټر)، څلورم ټولګی، اتم سمېسټر، ۱۳۸۷ لېږدی، ۵۵ او ۵۶ چوپړی.

۱۸. **داود خان داور.** (۱۹۸۴ زېږدی)، پښتو ټپه، پښتو ادبي مرکز، د نورنګ سرای پېښور، ۲۱ چوپړی.

۱۹. **(د لیکوال پېژند څرګند نه دی).** (۱۳۱۲ لېږدی یا ۱۹۳۴ زېږدې)، منتخبات لغات متفرقه پښتو، خطي نسخه (کلمي کښلې یا په قلم لیکلې) ملي ارشیف، په ۱۳۱۸ لېږدې کې پښتو ټولنې ته سپارلې شوې وه. اوس یې ملي ارشیف کې د موندنې ګڼه ۴/۸۲ پر له پسې ګڼه ۵۳۸۲ ده، ۲۲۴ چوپړی.

۲۰. **دوست محمد دوست شینواری. څېړنوال.** (۲۰۰۶ میلادي کال)، د پښتو د ولسي ادب لارې، لنډۍ سرلیک، د دانش خپرندویې ټولنې تخنیکي څانګه پېښور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۱. **زرغونه زېور رښتين. پوهندوی. ډاکتوره.** (۱۳۹۳ لېږدیز لمریزکال)، لیکدود پوهنه، د دوکتورا کورس لکچرنوټ.

۲۲. **ځلمی هېوادمل. سرمحقق.** (۱۳۹۴ لېږديز لمريزكال)، شمايل نبوي، ناظم د څمکنو میا عمر رح ، سریزه او سمون، ۶ چوپړی)

۲۳. **سليمان لايق. څېړونکی.** (۲۰۰۸ زېږدی کال)، سلیمان لایق په لنډیو غږېږي، د اګست په ۲۱ نیټه قلم نړیوالې ټولنې د لنډیو په هکله سلیمان لایق غږولی و او بازمحمد عابد ثبت کړی و چې دا دی کټ مټ یې ستاسې په وړاندې خپروم.

۲٤. **سليمان لايق او مجاور احمد زيار مومند.** (۱۳۶۱لېږديز لمريز كال)، پښتو لنډۍ، پښتو لنډۍ د شفاهي ادب او فوکلور د ډيفارټمنټ د علمي غړو د ۱۳۶۱ لېږدي ګډه علمي پروژه، د لنډیو په باب تحلیلي څېړنه، د سليمان لايق او د مجاور احمد مومند په زيار، د پښتو ټولنې د ادبياتو د څانګې له خوا، د پښتو ټولنې د نشراتو نمبر يا پرله پسې نمبر يې ۸۲، افغانستان د علومو اکاډمۍ مركزي علمي كتابتون ګڼې كوډ ۱۵۲۴۷، عمومي مطبعه كابل ،۱۰۰۰ چاپ ګڼه، چاپ کال ۱۳۶۴ لېږدی، د افغانستان د علومو اكاډمي كتابتون كې د موندنې ګڼه ۵۳ ده، څلورم چوپړی.

۲۵. **سلما شاهين. ډاكتره.** (۱۹۸۴ زېږدی)، روهي سندري، پېښور د پښتو اکاډیمی مخکنۍ رئیسې، پېښور پوهنتون،۳۸۰ چوپړی.

۲٦. **سيد روح الله. الحسينی الحنفی ماهزاره. مولانا.** (د چاپ کال معلوم نه دی)، قصص القران، اسلامي کتابخانه، کېسه خانی، پېښور، د چاپ کال معلوم نه دی، نه په دوتنه شته او نه په پختی، ۳۰ چوپړی.

۲۷. **سيد محی الدين هاشمي. محقق.** (۱۳۸۶ لېږديز لمريز كال)، ادب پوهنه ،ادبیات او ادابي څېړنې، ۴۶چوپړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۸. **شهسوار سنګروال. پوهاند. تاریخ پروفیسور.** (۱۳۹۰ لیږدی- ۲۰۱۱ زیږدی) ، داستاني او هنري ادبیات، دوېیم چاپ، افغان ادبي جرګه – لندن خپرندوی،۵۹ څخه تر ۶۲ چوپړی.

۲۹. **شهسوار سنګروال. پوهاند. تاریخ پروفیسور.** (۱۳۹۱ لیږدی- ۲۰۱۲ زیږدی) ، تاريخ مرصع تاريخي ځېړنه، افغان ادبي جرګه – لندن خپرندوی، ۱۰چوپړی.

۳۰. **صفي الله فردوس. ډيپلوم. انجېنر.** (۱۳۸۸ لیږدیز لمریزکال)، ځلېر کې د ددو دود، زما د شعرونو ټولګه.
[http://www.ketabton.com/book/id/۸۲۰]، [۲۰۱٦ ۳۱ January]، ۲۲:۱۸ د شپې.

۳۱. **صفي الله فردوس. ماستر. اېنجينېر.** (د کب ۱۲، ۱۴۰۰ لیږدیز لمریزکال)، د ټاټوبي ټنګټکور او پېيلې، وړيا پوهنغونډ ويکيپېډيا له پاره ليکنه، ۱۱ چوپړی.
[https://ps.wikipedia.org/wiki/د_ټاټوبي_ټنګټکور_او_پېيلې]،
[۲۰۲۲ ۱۱ November]، ۱۱:۴۰ د ورځې.

۳۲. **عبدالباري جهاني.** (۳۱، جنوري، ۲۰۱۶زیږدی کال)، يو ځل بيا د لنډيو په باره کې ، تاند خپرندوی، تر اوسه ۳ درې وار لیدل شوي په انټرنېټ پاڼه کې د خپريدو له وخته. برېښليک يې وګورئ:
[http://www.taand.com/archives/٦٢٦٧٦]، [Written by: Tand, ۳ Replies]، [۲۰۱٦ ۳۱ January]، ۲۲:۱۸ د شپې.

۳۳. **عبدالحی. حبیبي.** (۱۳۳۹لیږدي)، پټه خزانه، دوېيم چاپ، په ۱۳۲۲ لیږدي د اصلي پټې خزانې يو نخسه د پښتو ټولنې لاس ته راغله اوهغه يې اوستاد عبدالحی حبيبي ته د ډېرې شننې او دری ژبې شرحې او ژباړې له پاره په لاس کې ورکړه، او نوموړی کار حبيبي په کابل، خوابګاه کې په ۱۳۲۳ لیږدي کې بشپړ کړه. او دوېيم وار چاپ ته يې د دری ژبې شرحې او ژباړې سره چمتو کړ، دوېيم چاپ يې په ۱۳۳۹لیږدې کې د پوهنې وزارت د دارالتاليف رياست کې د تذکرة الشعراء ,, پټه خزانه،، ۵۰۰۰ ټوکه له چاپه سالامت تېر کړي دي،۱۰، ۸۰ چوپړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳٤. **عبدالحی. حبیبي.** (۱۳۴۱ لیږدی یا ۱۹۹۳ زیږدی)، افغانستان در عصر ګورګانیان هند، تاریخ ټولنه، پښتو ټولنې له لورې له چاپه سلامت تېر شوی، ۹:، ۵۸۲ چوپړی.

۳۵. **عبدالجبار. نادر. سر محقق مرستیال.** (۱۳۷۰ لیږدی)، په لغمان کې د واده دودونه ، یوه کلتوري ځېړنه، د افغانستان جمهوریت د علومو اکاډمي، د ښتو ځېړنو نړۍ وال مرکز کابل، پرله په سي ګڼه ۴۳، چاپ ځای د ښوونې او روزنې مطبعه، وې (و) چوپړی

۳٦. **اطلاعات او کلتور وزارت.** (۱، کب ۱۳۶۴ لیږدی)، فرهنګ مردم مهالنی (فرهنګ مردم مجله)، ۲ ګڼه، اتم کال، د کلتور او هنر ریاست، د وګړو د کلتور امریت، کابل، چاپ ځای د اطلاعات او کلتور وزارت مطبعه، ۹۹ چوپړی

۳۷. **عبدالخالق ابوهلال.** د حدیثو کتاب سنن ابي داود، د امام ابوداود سلیمان د اشعث زوی، د اسحاق مسی، د بشیر کړوسي د کتاب، پښتو ژباړن دی. چې د الجامعه امداد علوم اسلامیه پېښور یې خلاص کړی (ایم. ای. اسلامیات) او غوره او په لوړې نړۍ والې کچه برابر پوهنتون دی. ددې ژباړن تصحیح او دویمه کتنه د افغانستان د حصارک مولوي صیب، مولانا عبدلوفي د عبدالباقي زوی کړي چې د نوموړي پوهنتون غوره ښوونکی دی تاج کمپني پېښور. لمړی ټوک، ۱۲۴۷ حدیث، ۵۴۰ چوپړی.

۳۸. **عبدالروف. بېنوا** (۱۳۳۷ لیږدی)، لنډۍ چاڼ کوونکی او فارسي مترجم، انګریزي ژباړه یې محمد ابراهیم شریفي کړي، پښتو ټولنه، ۱۳۳۷لیږدي کې د کابل عسکري مطبعې (د ملي دفاع وزارت مطبعه) څخه له چاپه تېره شوي ټولګه ده، په عامه کتابتون کې یې د موندنې ګڼه ۳۹۸/۲ ل ۴۵ ب دی، ۱۲۲ چوپړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۹. **عبدالروف. بېنوا.** (۱۳۸۷ لېږدی)، پښتولنډۍ، دوهیم چاپ، تاج الدین ایجاز زاوه وال اوردو ژباړه، په کندوز کې د رېدي ګل مشاعرې په ویاړ، دانش خپرندویه ټولنه، ۷۶ چوپړی.

۴۰. **عبدالسلام رستمي ابو زکریا. الشیخ.** (۱۳۸۰ لمریز لیږدی، ۱۴۲۳ سپوږمیز لیږدی، ۲۰۰۲۲۰۱۴ زیږدی)، احسن الکلام لیکونکی، د قران کریم پښتو تفسیر، خپرندوی جامعه عربیة لاشاعة التوحید و السنة بډه بېره، کوهاټ سړک، پېښور، ۲۶ سپاره، ۴۹ سورت، حجرات ، ۱۳ ایت ۱۳۳۳ چوپړي.

۴۱. **فرهاد. محمد غالب ترین. خویشګی.** (۲۰۰۳ م کال)، مشکات شریف پښتو ژباړه، څلورم ټوک، د بیان او د شعر بیان، ۴۵۸۰ ګڼه حدیث، ۱۴ چوړی.

۴۲. **فضل حق شیدا.** (۱۹۷۵ زیږدی)، سیدجمال الدین افغاني حالات او خیالات، ترجمه او تالیف، یونیور سټي بوک ایجنسي، پېښور ښار، درېیم ځل چاپ، پر له په ګڼه :. ۷۷۵۶، ۵۴ او ۱۹۴ چوپړی.

۴۳. **فضل کریم عارف. قاري.** قرآنی قبولې شوي دعاګاني، د رانځورو او خنډونو حل، مکتبه فیض القران، محله جنګي پېښور،۱۳سپاره، ۲۴ ایت، سورت الرعد، ۳۱ چوپړی.

۴۴. **قیام الدین کشاف. شیخ الحدیث.** (۱۹۸۹میلادي کال)، حقپالونکي، ۲۰ مخ.

۴۵. **ګل باچا الفت. د ادب ستوری.** (۱۳۲۵ لېږدی یا ۱۹۴۶ زیږدی)، پښتو سندرې، ګل باچا الفت د پښتو ټولنې مبصر او د صحافت او تالیف د څانګو امیر، د پښتو ټولنې د نشراتو نمبر ۹۵، عمومي مطبعه کابل ، د افغانستان د علومو اکاډمي کتابتون کې د موندنې ګڼه ۱۲ ده، ۱۱۲ ـ ۱۱۹ چوپړي.

۴۶. **ګل باچا الفت.** (۱۳۳۶ لېږدی)، پښتني دودونه، د پښتو ټولنې ادبیاتو د څانګې له خوا، د چاپ کال تله ۱۳۳۶ لېږدی، چاپ شمېر ۱۵۰۰، پر له پسې نمبر ۱۳۰، انتساب: **د اعلحضرت معظم المتوکل علی الله محمد ظاهر شاه حضور**

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته د دوی د تولد د ۴۴ کال د جشن په مناسبت. د پښتو ټولنې له لورې. د عامه کتابتون کې د موندلو ګڼه ۳۹۰ پ ۲۵ پ ،او ۲ پ ۴۷۱ پ، ۲۰ چوپړی.

۴۷. **لال باچا ازمون. پوهندوی.** (۲۳، اګست، ۲۰۱۵ زیږدی کال)، دلنډۍ او دوبیتي پرتله!- ، ۰۰۴ ګڼه او تر اوسه ۱ یو وار لیدل شوي په انټرنټ پاڼه کې د خپریدو له وخته. انعکاس راډیو، (http://www.enikaasradio.com)

۴۸. **لال باچا ازمون. پوهندوی.** (جنوري میاشت ۱۹۹۴ زیږدی کال یا د سلواغې میاشت ۱۳۷۲ لیږدی کال)، د سیند غاړې ګلونه، د ولسي شاعر محمد نور شعري غونډ، د لال باچا ازمون په زیار.

۴۹. **محمد ابراهیم همکار. پوهنمل.** (۱۳۹۰ لیږدیز لمریز کال)، قافیې فن. څلورم چاپ، مومند خپرندویه ټولنه، جلال اباد، ۲۸ چوپړی.

۵۰. **محمد ابراهیم همکار. پوهندوی.** (۱۳۹۳ لیږدیز لمریز کال)، ادبي کره کتنه. لمړی چاپ، مومند خپرندویه ټولنه، جلال اباد، ۱۷۴چوپړی.

۵۱. **محمد اسرئیل. مولوي.** (۱۹۵۸م کال)، ژباړه، کتاب الشعر، پېښور پښتو اکاډمي،۱ چوپړی.

۵۲. **محمد اسمعیل یون. پوهاند.** (۱۳۹۴لیږدیز لمریز کال)، کتاب الشعر او لس نورې لیکنې، د دکتورا دورې د لیکنو ټولګه، کابل، ۲۱ چوپړی.

۵۳. **محمد داود وفا.** (۱۳۹۲ لیږدی)، د فلکلور پېژندنې لارښود ، ختیځ اکاډمي ننګرهار، ۴۳ چوپړی.

۵۴. **محمد دین. ژواک.** (۱۳۳۴لیږدیز لمریز کال)، پښتنې سندرې، لومړۍ برخه، د پښتو ټولنې د ادبیاتو د څانګې له خوا، د پښتو ټولنې د نشراتو نمبر یا پرله پسې نمبر یې ۱۱۵، افغانستان د علومو اکاډمۍ مرکزي علمي کتابتون ګڼې کوډ ۱۲۵۹۴، عمومي مطبعه کابل ،۲۵۰۰ چاپ ګڼه، د افغانستان د علومو اکاډمي کتابتون کې د موندنې ګڼه ۴ ده، د او هـ چوپړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵۵. **محمد رحيم الهام. پوهاند. ډاکټر.** (۱۳۷۹ لېږدی)، لنډۍ ها، د اريک سيار کتابتون اداره او مسلسله ګڼه يې ۴۳، د عامه کتابتون کې د موندلو ګڼه ۲/ ۳۹۸ ل ۳۸ الف:. ۱۶، ۸ او ۹ چوپړی

۵۶. **محمد عمر.** (۱۳۱۸ لېږدی يا ۱۹۴۰ زېږدې)، متلونه او لنډۍ (ذخيرة الغات پښتو)، خطي نسخه ملي ارشيف، ۱۳۱۸ لېږدې کې پښتو ټولنې ته سپارلې. اوس يې ملي ارشيف کې د موندنې ګڼه ۴/۸۲ پر له پسې ګڼه ۵۳۸۲ ده، ۶۳ چوپړی.

۵۷. **محمد .هوتک. پټې خزانې معاصر ليکوال.** (۱۱۴۱ – ۱۱۴۲ لېږدېز سپوږمېز،)، پټه خزانه، د پښتونخوا د سترګو تور، امام الموسلمين، و ابن قاتل الرفضة والکافرين شاه حسين هوتک ادام الله دولته الی يوم الدين، د خپل دربار د نوبهار مانۍ ليکوال محمد هوتک د داود خان هوتک زوی او د قادر خان هوتک مسې ته امر او لاربښونه کړی و، چې د پښتنو پټو شاعرانو چې ښکاره نه وو او پټ وو، د دوی پېخليک، څېړنه، سپړنه، څه رنګوالی او څرګندوالی له ۱۰۰ څخه تر ۱۱۰۰ لېږدېز سپوږمېز کال په نوموړي نوم وکښي. په همغه مهال په کندهار کې پټه خزانه ليکی کښل شوی او له کندهاره خپورشوی دی. (پټه خزانه، ۳ چوپړی).

۵۸. **مجاور احمد زيار. پوهاند. دوکتور.** (۱۳۸۵ لېږدی، ۲۰۰۶ زيږدی)، ليکلار ښور , يوه پښتو – کره پښتو، د نوې ژبپوهنې په رڼا کې، ساپي پښتو څېړنې او پراختيا مرکز، ۵۱ چوپړی.

۵۹. **مجاور احمد زيار. پوهاند. دوکتور.** (د تلې اتلسمه ۱۳۸۸ لېږدی، د اکتوبر ۱۰ ۲۰۰۹ زيږدی)، پښتو بدلمبچ يا (پښتو شعر څنګه جوړېږي؟)، دانش خپرندويه ټولنه، کېسه خانی بازار پېښور، ۱ چوپړی.

۶۰. **مجاور احمد زيار. پوهندوی. دوکتور.** (۱۳۵۷ لېږدی، ۱۹۷۸ زيږدی)، پښتو پښويه (ګرامر) دوېيم لاس وهلی ازمايښتي چاپ، دولتي چاپخونه، ادبياتو پوهنځی، کابل پوهنتون، ۱۰۲ چوپړی.

Property of ACKU, # ۵۵۶۶

(c) ketabton.com: The Digital Library

٦١. **مجاور احمد زيار. پوهاند. دوکتور.** (۱۳۸۲ لېږدی، ۲۰۰۳ زيږدی)، پښتو پښويه درېيم چاپ، پايځوړ: د ژبپوهنې بنسټونه او غړونه، دانش خپرندويه ټولنه، کېسه خانی بازار پېښور، ۱۱۲۲۸ Property of ACKU, # ، ۱۴۶ چوپړی.

٦٢. **نزک بابرو.** (۱۹۴۴ميلادي کال)، مغولی باچا بابر ياداشت، د ليکي اوردو ته ژباړونکی، رشيد اختر ندوی لاهور چاپ، ۸۱ چوپړی

٦٣. **ولايت خان ځدراڼ.** (۲۰۰۸ زېږدی کال)، د پښتو لنډيو په اړه يو څو خبرې، سويډن، له اېنټرنېټ څخه يې ليکنه په نوم او د مقالې په نوم موندلی شئ. په دې برېښليک يې وګورئ:
[http://baheer.com/baher/modules.php?name=News&file=article&sid=۳۷۷٦]، [شنبه، ۱۵ چنګاښ ، ۱۳۸۷]، ۱۸:۴۰ د شپې.

٦٤. **ويکيپيډيا.** د ميوند جګړه، (۲۸/ ۹/ ۲۰۱۳ زېږدی کال)

(c) ketabton.com: The Digital Library

M.BSC.ENG
SARULLAH
ARDDWS

APRIL 24 2024
IN MEHTER LAM LAGHMAN, AFGHANISTAN

LANDAYYU, TAPO, TEKAYYU AND MESRAYYU COURTYARD RESEARCH PAPERS VOLUME III

COURSE: RESIDUE KNOWLEDGE APPRISOR: SMALLNESS SENSATION

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library